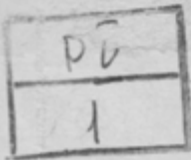

-P
9078

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

1-4

ANUL XII

1962

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI TIMIȘOAREI ȘI
CARANSEBEȘULUI ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

ANUL XII

IANUARIE—APRILIE

1962

CUPRINSUL

	Pag.
REDACȚIA: Ierarhul Mitropoliei Banatului	3
* * * Alegerea, înmînarea Decretului de confirmare, în- vestitura și înscăunarea Înalt Prea Sfințitului Dr. NICOLAE CORNEANU Mitropolitul Banatului	5

STUDII

Pr. ATH. NEGOIȚA: Descoperirile de la Marea Moartă	51
Preotul NICOLAE: Lidia. Portret neotestamentar	77
V. MOLIN: Surse de istorie bisericească bănățeană ne- folosite	83
Pr. M. MUNTEANU: Biserica veche ortodoxă din Orăștie	92
Prof. Dr. V. LOSSKI: Chipul și asemănarea. (Traducere de P. Iacobescu)	97

INDRUMARI OMILETICE

Pr. GH. GEȚIA: Praznice împărătești	111
Prot. P. PAMUCOV: Porunca cerească despre dragoste	114
Pr. IEREMIA B. GHITA: Împlinirea Legii	116
Ierom. I. CRACIUNAȘ: Pilda talanților	118

DOCUMENTAR

Prot. V. TURCAN: Un monument istoric: Biserica „Sf. Ni- colae” din Lugoj	122
R. COTOȘMAN: Contribuții la istoria școlilor românești confesionale din Banat	125

2113570

MITROPOLIA BANATULUI

1-4

BIBLIOTECA CENTRALA
A REGIUNII BANAT

~~1822~~

~~2524~~

ANUL XII

1962

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

MITROFOLIA
BANATULU

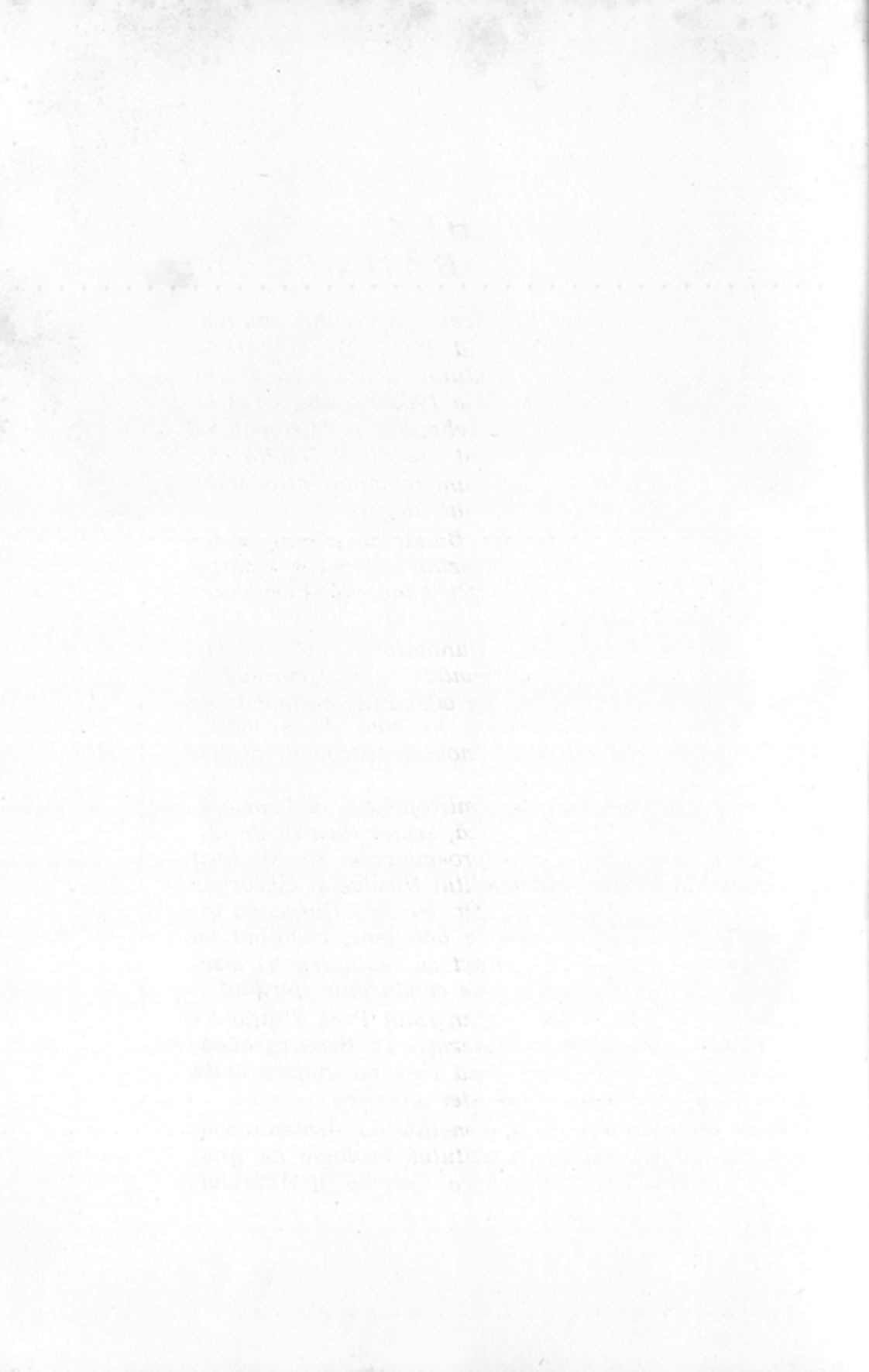
1924

1924

STATION MITROFOLIA BANATULU

*Înalt Prea Sfinția Sa
Mitropolitul Nicolae al Banatului*

IERARHUL MITROPOLIEI BANATULUI

Colegiul Electoral Bisericesc, apreciind multipla activitate și zelul apostolic al P. S. Dr. NICOLAE CORNEANU, Episcopul Aradului, distins fiu al Banatului, în ziua de 17 februarie 1962 l-a ales ca Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului, „păstor cu adevărat vrednic de înalta chemare, ce i s-a făcut” — așa cum remarca Înfiistătătorul Bisericii noastre, cu prilejul alegerii.

Clerul și credincioșii din Banat au primit vestea aceasta cu nespusă bucurie, văzînd în noul Arhipăstor pe Ierarhul care va reda Bisericii bănățene splendoarea ei spirituală de altădată.

Restaurata Mitropolie a Banatului — marea cîntorie a regimului democrat-popular — înveșmîntată în haină de sărbătoare, a trăit cu adevărat sentimente de înaltă bucurie duhovnicească, în ziua de 4 martie 1962, cu prilejul întronizării noului Mitropolit al Banatului.

Urcînd treptele scaunului mitropolitan al Timișorii, în vremuri de răs_pîntie istorică, scaun ilustrat de atîtea figuri reprezentative și proeminente, ca Sf. Iosif cel nou de la Partoș, Mitropolitul Nicolae și Gheorghe Popovici, I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu intră în istoria Bisericii noastre bănățene, coborînd nu de pe culmile lipsite de contact cu realitatea, ci înzestrat cu o bogată experiență de conducător spiritual.

Cele ce a realizat într-un an Înalt Prea Sfinția Sa la Episcopia Aradului, sînt cheazăsie că Biserica bănățeană va fi condusă de o mîna care va înviora viața spirituală a credincioșilor acestei provincii.

Incă în calitatea sa de consilier la Arhiepiscopia Timișorii, ca profesor la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu și apoi ca Episcop al Aradului,

I. P. S. Sa a depus o activitate remarcabilă în slujba mărețelor idealuri ale umanității: în acțiunea de apărare a păcii, de înfrățire a popoarelor și de unificare a Bisericii creștine, coordonate esențiale ale epocii noastre contemporane.

Reprezentînd cu deosebită demnitate și vrednicie Biserica Ortodoxă Română la Adunarea Mondială creștină pentru pace de la Praga și la Conferința panortodoxă de la Rodos — tot altele etape importante în slujba cauzei păcii și a ecumenicității — numele Înalt Prea Sfinției Sale a devenit cunoscut și peste fruntarii, unde s-a impus prin delicatețea-i cuceritoare, excepțională generozitate și erudiție, trăsături fundamentale care-i conturează personalitatea.

Plecat înainte cu șase ani din Timișoara, Înalt Prea Sfinția Sa se reîntoarce în mijlocul preoțimii bănățene, împodobit cu cununa vredniciilor personale, dobîndită în acești ani, cit a funcționat ca profesor de teologie și apoi ca Episcop al Aradului. Preoțimea întreagă din Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului întîmpină pe noul Ierarh cu nețărmurită dragoste și bucurie duhovnicească, văzînd în Înalt Prea Sfinția Sa expresia plenară a Ierarhului ortodox, plin de iubire față de Dumnezeu, plin de dragoste față de păstoriții săi.

Indrumați în activitatea lor de I. P. S. S. Mitropolit Nicolae, clerul și credincioșii din Banat vor activa cu tot mai multă însufleșire în toate acțiunile menite să contribuie la înflorirea continuă a Patriei noastre și la apărarea păcii, în duhul dragostei lui Hristos, mergînd înainte pe drumul aspirațiilor poporului nostru.

Preoții și credincioșii din Mitropolia Banatului îi prezintă, cu prilejul întronizării, noului Arhipăstor, expresiunea celor mai alese simțăminte de dragoste filială și devotament sincer, urîndu-i viață îndelungată, în deplină sănătate și arhipăstorie binecuvîntată.

Intru mulți și fericiți ani, Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit!

ALEGEREA, INMINAREA DECRETULUI DE CONFIRMARE, INVESTITURĂ ȘI INSCAUNAREA I. P. S. S. Dr. NICOLAE CORNEANU MITROPOLITUL BANATULUI

În ziua de 17 februarie 1962 au avut loc, la Palatul Patriarhal din București, lucrările Colegiului Electoral Bisericesc, pentru alegerea noului Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului.

În paraclisul Patriarhiei s-a săvârșit întâi slujba Doxologiei, după care membrii înaltului for electiv bisericesc au trecut în sala de ședințe. O delegație de membri clerici și mireni a invitat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian să prezideze lucrările Colegiului Electoral. Întâistătătorul Bisericii noastre, însoțit de Domnii Tiță Florea, delegatul Domnului Președinte al Consiliului de Miniștri, Prof. Traian Ionașcu, delegatul Domnului Președinte al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române și Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri și II. PP. SS. Mitropoliți, a intrat în sala de ședințe.

Citindu-se apelul nominal al membrilor Colegiului Electoral Bisericesc de către I. P. C. Secretar Dr. Gheorghe Cotoșman, vicarul Arhiepiscopiei noastre, s-a constatat prezența a 72 de membri cu drept de vot din cei 85, Colegiul fiind legal constituit și putând proceda la alegerea noului Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului.

La invitația P. F. Patriarh Justinian, Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor a dat citire Decretului Consiliului de Stat al R. P. R. pentru deschiderea Colegiului Electoral Bisericesc, în vederea alegerii noului Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului, precum și a noului Episcop al Romanului și Hușilor.

Deschizând ședința, Prea Fericitul Patriarh Justinian, în cuvântarea ținută, a reliefat îndatoririle Colegiului Electoral, de a alege Ierarhi vrednici, care să conducă clerul și credincioșii din Eparhiile respective „pe calea împlinirii poruncilor evanghelice, pe calea loialității față de scumpa noastră Patrie, pe calea zidirii păcii pe pământ”.

După ce a evidențiat libertatea religioasă pe care Regimul nostru democrat popular o acordă tuturor cultelor din

R. P. R., Întîistătătorul Bisericii noastre a propus ca membrii Colegiului Electoral Bisericesc să expedieze telegrame omagiale Domnului Gheorghe Gheorghiu-Dej, Preşedintele Consiliului de Stat al R. P. R., Domnului Ion Gheorghe Maurer, Preşedintele Consiliului de Miniştri al R. P. R. A propus apoi trimiterea unei telegrame Comitetului Naţional pentru Apărarea Păcii.

Apoi şedinţa s-a suspendat, pentru a se da posibilitate membrilor Colegiului Electoral să se consulte asupra alegerii, înscrise pe ordinea de zi.

La redeschiderea şedinţei Colegiul Electoral Bisericesc, la propunerea P. F. Patriarh, a ales ca bărbaţi de încredere, care să supravegheze operaţia votării, pe domnii Vasile Roşu şi Dr. Petru Fărcuţiu.

Procedîndu-se la votare şi apoi la despuierea scrutinului, s-a constatat că P. Sf. Dr. NICOLAE CORNEANU, Episcopul Aradului a întrunit 70 de voturi din cele 72.

În urma acestui rezultat P. F. Patriarh JUSTINIAN a proclamat ales pe P. Sf. Dr. NICOLAE CORNEANU ca Arhiepiscop al Timişorii şi Caransebeşului şi Mitropolit al Banatului, după care a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Sfinţite Părinte Episcop Nicolae,

Cu deosebită dragoste îţi împărtăşesc bucuria că astăzi, Colegiul electoral bisericesc — întrunit pentru completarea scaunului vacant de Arhiepiscop al Timişoarei şi Mitropolit al Banatului — te-a ales pe Prea Sfinţia Ta ca îtiistătător al Mitropoliei de la graniţa de vest a ţării. Proclamînd acest rezultat al votului Colegiului electoral bisericesc, prin care noi vedem exprimîndu-se deopotrivă voia lui Dumnezeu cel Atotputernic şi vrerea clerului şi credincioşilor Bisericii noastre, ne exprimăm satisfacţia că turma dreptcredincioasă din marea şi frumoasa Mitropolie a Banatului a fost încredinţată spre păstorie unui păstor cu adevărat vrednic de înalta chemare ce i s-a făcut, căci slujirea arhierască este o chemare de la Dumnezeu, fiindcă alegătorii sînt organele prin care se manifestă Pronia divină, iar aleşi sînt numai acei pe care Dumnezeu îi socoteşte vrednici să-I slujească Lui şi sfintei Sale Biserici, în duh şi adevăr. Prea Sfinţia Ta eşti „*slujitorul bun şi credincios*” pe care Dumnezeu l-a ales, prin votul nostru de astăzi, ca să-ţi spună, ca în parabola talanţilor: „*peste puţine ai fost pus, peste multe te voi pune*” (Matei XXV, 21).

Cit de adevărate şi de pline de tilc se dovedesc nepieritoarele cuvinte ale Evangheliei! Cit de limpezi se arată sub lumina înţelepciunii lor dumnezeieşti, cele ce par uneori lipsite de înţeles pentru mintea şi judecata noastră omenească! Cele

ce s-au săvârșit cu Prea Sfinția Ta, Părinte Episcop Nicolae, sînt o dovadă vie a permanenței adevărilor evanghelice și a dragostei cu care Dumnezeu pururea poartă de grijă sfintei Sale Biserici, căutînd neîncetat spre cei vrednici a duce mai departe, cu neobosită rîvnă, slujirea începută de cei 12 Apostoli. Nu a trecut decît un an de cînd Prea Sfinția Ta ai fost ales să păstorești ca episcop Eparhia Aradului. Munca apostolică, plină de răspunderi, pe care ai desfășurat-o acolo, abia începe să dea roade, — dar aceste roade adevereau un păstor bun, care „sufletul își pune pentru oile sale” (Ioan X, 11). Activitatea desfășurată la eparhie, ca și felul în care ai împlinit misiunile pe care Sfîntul Sinod ți le-a încredințat peste hotarele țării, — ca membru al delegațiilor Bisericii Ortodoxe Romîne la Adunarea Mondială creștină pentru pace de la Praga și la Conferința panortodoxă de la Rodos, — au arătat tuturor că, pe lîngă cărturarul îndrăgostit de frumusețile teologiei ortodoxe, pe care te cunoscusem cu toții din anii strădaniilor depuse ca profesor al școlilor bisericești, Prea Sfinția Ta ești și un ierarh, plin de dragoste față de păstoriți și de zel apostolic în slujirea Bisericii străbune și în păzirea adevărilor de credință ale Ortodoxiei ecumenice. Pentru aceste daruri cu care ți-ai împodobit sufletul, voia lui Dumnezeu s-a oprit asupra Prea Sfinției Tale și te-a chemat la o slujire mai grea și mai înaltă, aceea de Mitropolit al Banatului.

Știm și mărturisim că Prea Sfinția Ta nu ai dorit să ieși pe umerii tineri ai Prea Sfinției Tale povara cîrmuirii unei mitropolii, în care sînt atîtea răni de vindecăt. Știm iarăși că chibzuința omenească poate socoti că ar fi fost de folos ca Prea Sfinția Ta să fi rămas un timp mai îndelungat în fruntea eparhiei Aradului, pentru a dobîndi mai multă experiență în conducerea treburilor bisericești. Dar voia lui Dumnezeu a căutat mai adînc, în cutele sufletului, unde ochii noștri nu pot pătrunde, și cunoscînd cele bune și de folos pentru Biserica Sa, te-a ales să conduci cu dragoste, cu înțelepciune, cu dreptate și cu neșovăitoare hotărîre turma cea cuvîntătoare a lui Hristos din Mitropolia Banatului. Și așa cum noi, cei care ne-am rostit cuvîntul în cadrul Colegiului electoral bisericesc, ne-am supus voii lui Dumnezeu, — tot așa îți cerem și Prea Sfinției Tale să te pleci cu supunere înaintea aceleiași voințe dumnezeiești și să-ți încordezi puterile pentru a răspunde cu vrednicie noii și înaltei slujiri arhipăstorești la care ai fost chemat, avînd pururea convingerea că adevăratul Arhiereu al lui Hristos are datoria să fie „pildă credincioșilor, cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu credința, cu curăția” (I Tim. IV, 12).

În numele Sfîntului Sinod, în numele Adunării Naționale Bisericești, al Colegiului electoral bisericesc și al meu personal, exprim aici nădejdea noastră nezdruincată că Prea Sfin-

În Ta vei folosi din plin și cunoștințele bogate pe care le-ai agonisit în anii îndelungați de studii, și puterile tinereții cu care te-ai dăruit Dumnezeu, precum și multa râvnă pe care ai dovedit-o în slujirea dreptei credințe străbune, pentru a întrona în cuprinsul Mitropoliei Banatului pacea duhovnicească, buna rânduială și adevărata slujire arhierască și preoțească, în duhul adevărului și al dragostei creștine. Munca ce te așteaptă va fi uneori peste măsură de grea. Dar dacă în clipele în care te vei simți copleșit de povara răspunderilor, îți vei aminti cuvintele pe care însuși Prea Sfinția Ta le-ai rostit cu un an în urmă în această sală, spunând „*tocmai cînd sînt slab, atunci sînt tare* (II Cor. XII, 10), — *tare prin ajutorul și darul Mintuitorului Hristos, care a luat asupra Sa neputințele noastre ale fiecăruia* (Matei VIII, 17)” atunci poți fi sigur că vei birui toate greutățile și că „*slujba ta o vei face deplin*” (I Timotei IV, 5). Te încredințăm, de asemenea, că nici de acum înainte nu vei fi lipsit de sprijinul plin de frățescă dragoste al Sfîntului Sinod, ori de cîte ori îl vei socoti de trebuință.

Cu aceste încredințări și cu aceste nădejdi, te felicităm călduros pentru înalta treaptă pe care voia lui Dumnezeu te-a înălțat, pe scara slujirii arhieresti, și îți dorim, Prea Sfințite Nicolae, să înalți și Mitropolia Banatului în rîndul mitropoliilor de frunte ale Bisericii Ortodoxe Romîne, spre a fi de folos și Bisericii străbune și Patriei noastre dragi.

Așa să-ți ajute Dumnezeu!

P. Sf. Dr. NICOLAE CORNEANU a mulțumit P. F. Patriarh Justinian și Colegiului Electoral Bisericesc pentru încrederea acordată, rostind următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Președinte,

Domnule Delegat al Președintelui Consiliului de Miniștri,

Domnule Reprezentant al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne,

Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Mărit Colegiu,

Au trecut numai un an și două luni de cînd în același loc și prin votul aceluiași, am fost chemat să preiau conducerea văduvitei Eparhii a Aradului. N-am crezut atunci, precum n-am crezut nici pînă înainte cu cîteva clipe, că împreună lucrarea mea cu clericii și credincioșii ce mi-au fost dați în grijă s-ar putea vreodată întrerupe. Am plecat în cetatea de pe malurile Mureșului cu gîndul de a rămîne acolo pentru todeauna ori, mai creștinește zis, pînă va îngădui bunul Dumnezeu.

Tatăl ceresc care grijește de cele ale fiecăruia dintre noi însă, a voit într-altfel. Hotărîrea Domniilor Voastre ce s-a împărțit mai înainte spre obștească luare la cunoștință, hotărîre adusă sub umbrirea Duhului Sfînt care pe toate le orînduiește, m-a făcut încă odată să înțeleg că viața noastră a oamenilor este în mina Aceluia care ne-a dat-o și că voi! Sale trebuie să I ne supunem.

În votul exprimat astăzi văd împlinindu-se voia lui Dumnezeu. Iar în fața acesteia mă plec smerit, aducîndu-mi aminte de cuvintele pe care Domnul le-a adresat de mult Apostolului Petru: "... (oarecînd) te încingeai singur și te duceai unde voiai; ... (acum) altul te va încinge și te va duce unde nu vrei".

Mărit Colegiu,

Sarcina ce mi se pune acum pe umeri nu este ușoară. E vorba de conducerea unei Mitropolii care prin însăși structura ei ridică mult mai multe și mai complicate probleme decît o Episcopie. Experiența ultimului an, dacă ar fi numai ea, mi-a dovedit însă din plin că în slujba arhieriei harul de Sus împlinește atîtea din neputințele noastre omenești. Oricum, aș putea spune că timpul pe care l-am petrecut în fruntea Episcopiei Aradului, mi-a dat puțința să iau contact cu mai toate cele ce țin de îndrumarea spirituală a păstoriților precum și cu aspectele administrativ — gospodărești ale conducerii unei eparhii. Voi încerca să folosesc în activitatea de viitor cele ce le-am învățat, dar mai ales voi căuta să fac de acum înainte și ceea ce pînă acum din felurite pricini n-am ajuns.

Mărturisesc întocmai ca și la spovedanie, că nici pînă acum n-am cruțat totuși nici o strădanie pentru ca „slujba să mi-o fac deplin”. Păstoriții mei de pînă azi o știu aceasta. Nu mi-am îngăduit odihnă și nu am lăsat de-o parte nimic din cele ce se cereau împlinite. Alții sînt însă aceia care au calitatea de a aprecia ce am fost sau ce n-am fost în stare să realizez.

Cît mă privește, voi căuta ca zestrea de experiență și cunoștințe acumulată s-o pun de acum înainte în slujba eparhiei căreia m-ați hărăzit. Mă voi dăruî ei în întregime, fremătînd de dorința încă neîmpuținată de a împlini toate îndatoririle ce revin unui ierarh. Nu voi uita nici o clipă că sînt urmașul unui lung șir de vlădici printre care se numără Sfîntul Iosif de la Partoș de acum aproape 300 de ani. Nu voi uita însă mai ales că restaurata Mitropolie a Banatului este rodul vremurilor pe care le trăim. Ea a văzut lumina zilei în epoca de transformări și de noi temelii pe care o străbatem. Așezămintele ei culminînd cu faldnica catedrală, mîndrie a întregii noastre Ortodoxii, au ajuns la statul de acum tot datorită munificenței orînduirii cu care am fost blagosloviți.

Sînt acestea pricini care obligă nu doar la o simplă recunoștință ci, mai ales, la întruparea ei în fapte corespunzătoare. Ca și pînă acum, ori dacă mi-e îngăduit a spune, mai mult încă decît pînă acum, mă leg în fața lui Dumnezeu și a Domniilor Voastre, ca, preoții și credincioșii din Mitropolia Banatului, să fim buni credincioși și în același timp, cinstiți și loiali cetățeni ai Patriei, sinceri și devotați susținători ai conducerii ei. Sfîntul Apostol Pavel ne învață să fim „supuși stăpînirii”, iar tilcuiitorii crezului nostru creștin, într-un glas, ne cer de peste veacuri, să fim nu numai supuși, ci din tot sufletul alături de cei ce vreau mai binele.

Dar cum s-ar putea înfăptui mai binele, dacă n-am avea tihna și liniștea, pacea și buna înțelegere fără de care însăși viața ar fi primejduită. De aceea ca adevărați creștini și conștienți cetățeni, ierarhul și obștea de ortodocși ai Mitropoliei Banatului vom osteni prin toate mijloacele ca pacea să nu poată fi alungată dintre noi. Fericirea de care ne este însetat sufletul vom căuta a o realiza ca „făcători de pace”, precum ne cere Mîntuitorul Hristos însuși.

Mărit Colegiu,

Votul de astăzi al Domniilor Voastre aduce în viața mea o mare cotitură. Sînt pe deplin conștient de tot ceea ce decurge de aici. Nu știu în ce măsură voi fi în stare să împlinesc toate cele legate de noua îndatorire la care sînt chemat. În această clipă îmi plec însă smerit genunchii în fața Părintelui Ceres și-L rog să mă întărească. În același timp mulțumesc fierbinte Domniilor Voastre, celor care mi-ați arătat atîta încredere prin votul acordat. Vă asigur că voi munci de acum înainte cu și mai multă râvnă, astfel încît să nu înșel bunele nădejdi ce le-ați legat de umila-mi persoană.

Făgăduiesc apoi să fiu supus rînduielilor Bisericii noastre dreptmăritoare, urmînd în toate îndrumărilor Sfîntului Sinod. De asemenea, conducătorii țării care, plini de abnegație stăruiesc în înfăptuirea celor ce tind spre fericirea poporului, vor avea în mine un susținător fără rezerve al tuturor inițiativelor menite a duce la ridicarea obștei sub raport spiritual și material.

De felul cum voi ști să-mi împlinesc aceste făgăduințe, să mă facă Dumnezeu părtaș fericirii sau osînde cele veșnice.

Amin!

La sfîrșit cei prezenți au prezentat călduroase felicitări noului Arhipăstor al Banatului, căruia i-au urat arhipăstorire rodnică și îndelungată.

INMINAREA DECRETULUI DE CONFIRMARE

La Departamentul Cultelor a avut loc în ziua de 24 februarie solemnitătea înmînării Decretului Consiliului de Stat

al Republicii Populare Romîne privind recunoaşterea P. Sf. Dr. Nicolae Corneanu în funcţiunea de Arhiepiscop al Timişorii şi Caransebeşului şi Mitropolit al Banatului.

Au participat la această solemnitate, din partea Consiliului de Stat dl Constantin Posteucă; din partea Departamentului Cultelor domnia Prof. Dumitru Dogaru, Secretar General, I. N. Bărbulescu, directori şi funcţionari superiori din Departamentul Cultelor.

Din partea Bisericii Ortodoxe Romîne au fost prezenţi: Prea Fericitul Patriarh Justinian, II. PP. SS. Lor Iustin, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei şi Firmilian, Mitropolitul Olteniei, P. Sf. Episcop Teoctist Botoşăneanul, vicar patriarhal, PP. CC. Lor Pr. Al. Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureştilor, Pr. I. Găgiu, directorul Administraţiei Patriarhale, Pr. Tr. Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaţilor Bisericii Ortodoxe Romîne, diacon Prof. N. I. Nicolaescu, rector delegat al Institutului Teologic de grad universitar din Bucureşti, Pr. Ioan Gh. Coman, profesor la Institutul Teologic universitar din Bucureşti, Pr. V. Vlăduceanu şi Pr. Arcadie Andru, reprezentanţi ai Arhiepiscopiei Timişorii şi Caransebeşului.

Domnul director I. Onţanu a citit Decretul nr. 108 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, prin care I. P. S. Dr. Nicolae Corneanu este confirmat în scaunul de Arhiepiscop al Timişorii şi Caransebeşului şi Mitropolit al Banatului, cu următorul cuprins:

**CONSILIUL DE STAT
AL
REPUBLICII POPULARE ROMINE**

D E C R E T

PRIVIND RECUNOAŞTEREA EPISCOPULUI DR. NICOLAE CORNEANU ÎN FUNCŢIUNEA DE ARHIEPISCOP AL TIMIŞOAREI ŞI CARANSEBEŞULUI ŞI MITROPOLIT AL BANATULUI.

Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne
d e c r e t e a z ă :

1. Episcopul Dr. Nicolae Corneanu se recunoaşte în funcţiunea de Arhiepiscop al Timişoarei şi Caransebeşului şi Mitropolit al Banatului pentru care a fost ales de Colegiul Electoral al Bisericii Ortodoxe Romîne în ziua de 17 februarie 1962.

**PRESEDINTELE
CONSILIULUI DE STAT
GH. GHEORGHIU DEJ**

Bucureşti, 23 februarie 1962.
Nr. 108.

Apoi Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor a înmînat noului Mitropolit al Banatului, Decretul Consiliului de Stat.

I. P. S. Mitropolit Dr. NICOLAE CORNEANU a rostit următoarea cuvîntare, exprimînd călduroase mulțumiri Inaltel Conducere de Stat pentru încrederea și bunăvoința manifestată față de persoana I. P. S. Sale:

Domnule Secretar General,

„In recunoașterea pe care Inalta Conducere de Stat a dat-o alegerii ce mi s-a făcut ca mitropolit al Banatului, văd manifestîndu-se încă o dată atît încrederea și bunăvoința față de mine personal — pentru care sînt profund recunoscător și mult îndatorat — cît mai ales grija cu care regimul nostru democrat-popular orînduiește toate în așa fel ca Bisericele și comunitățile religioase să-și poată desfășura viața potrivit autenticii lor învățături și legiuri.

În ceea ce o privește, Biserica Ortodoxă Romînă, supusă oarecînd atîtor servituți compromițătoare de către guvernanti care o decretau ironic de pompos „dominantă”, a putut verifica din nou că Biserica noastră se bucură azi de posibilitatea de a-și alege ierarhii fără imixtiunea acelor politicieni burghezi, care își impuneau „omul” indiferent prin ce mijloace și indiferent de meritele sau nemeritele lui. Ca niciodată în trecut, neremorcată la carul vreunui partid, Biserica își poafe urma drumul ei în conformitate cu nimic altceva decît cu propriile ei interese care nu pot fi potrivnice celor ale membrilor ei. Ca niciodată în trecut, Biserica, respectînd principiile ei de bază, își trăește viața proprie așa după cum i-a hărăzit-o întemeietorul ei, Hristos Domnul.

Sîntem fericiți pentru acest lucru și ne simțim mîndri că trăim într-o astfel de țară, unde alături de alți credincioși cum și de restul cetățenilor cu care ne aflăm în raporturi frățești, ne putem mărturisi crezul și practica cultul.

Intr-adevăr, preceptului acestuia îi înțelegem astăzi rostul mai bine decît oricînd în trecut, ca unii care trăim într-un Stat în care tot ceea ce se face urmărește, întocmai ca și Evanghelia Mîntuitorului, fericirea omului. De aceea înfățișarea mea aici și acum în fața Domniilor Voastre, reprezentanți legiuitori ai Statului care ne oblăduiește, spre a Vă exprima omagiul, supușenia și fidelitatea fără de margini, nu vrea să demonstreze altceva decît concordanța care există în conștiința mea de ierarh al Bisericii Ortodoxe Romîne, între comandamentele religiei lui Hristos și îndatoririle ce-mi revin în calitate de cetățean al Republicii Populare Romîne.

La dreptul vorbind, pentru mine, problema raporturilor Bisericii căreia aparțin cu Statul al cărui cetățean sînt, are un aspect mai intim pe care simt trebuința să-l exprim cu un

prilej ca acela care ne-a adunat aici. Vremea în care m-am format și apoi aceea în care mi-am început activitatea publică corespunde epocii de răsturnare a unei lumi vechi și de naștere a alteia noi. Aș putea spune că m-am dezvoltat în condițiunile lumii care s-a făurit sub ochii noștri. Ceea ce a fost oarecînd am cunoscut doar prin ecurile care au străbătut timpul sau din fosilele ce întocmai cercetătorilor științifici, paleontologilor sau arheologilor, le mai descoperi uneori. Tocmai de aceea mă simt legat de contemporaneitate prin toate fibrele ființei mele și îndrăgesc ca ceva ce îmi aparține, tot

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului rostindu-și cuvîntarea, după înmînarea Decretului de conșirmare

ceea ce înflorește în țara mea. Nu pot concepe, în calitatea pe care o am, să lucrez într-alt fel decît mină în mină cu aceia care reprezintă însăși lumea mea. Idealurile lor sînt și ale mele, sentimentele ce le nutresc ei le nutresc și eu. Iată de ce legătura mea cu oamenii timpului în care viețuiesc nu este o problemă ce trebuie pusă spre a fi rezolvată; eu o trăesc și o împlinesc ca pe cel mai firesc lucru.

Oamenii vremii mele au ca ideal fericirea tuturor prin înălțurarea ignoranței, a exploatării unuia de către altul, a deosebirilor de rasă și a conflictelor întreolaltă. Aș putea oare ca preot să nu am și eu același ideal? Mîntuitorul Hristos este doar acela care a venit să împărtășească „întreaga cuno-

ștință" (Rom. 15, 15), să aducă pe om la starea de a spune întocmai ca și Apostolul Pavel: „n-am exploatat pe nimeni” (II Cor. 7, 2), să înfrățească pe oameni între ei astfel încît „să nu mai fie iudeu și elin, sau rob și slobod, sau parte bărbătească și parte femeiască, ci toți să fie una (Gal. 3, 28; Col. 3, 11), să-i împace pe unul cu altul astfel încît să fie „pace pe pămînt și între oameni bunăvoire” (Lc. 2, 14).

Oamenii de azi a țării mele iubesc adevărul și urăsc minciuna, iubesc dreptatea și urăsc nedreptatea, iubesc pe cei buni și urăsc pe cei răi. Ca preot aş putea simți într-alt fel? Biserica lui Hristos, spune Sfîntul Pavel, trebuie să fie ea însăși „stîlp și temelie a adevărului” (I Tim. 3, 15), ea condamnă pe cei care „schimbă adevărul în minciună” (Rom. 1, 25), fericește pe cei ce „înseamnă de dreptate” (Mt. 5, 6) și dorește ca toți să fie „plini de cuget bun” (Rom. 15, 14).

În sfîrșit, astăzi popoarele, mai hotărîte ca altădată, vor ca în toate să biruiască viața și să fie înfrîntă moartea, peste tot să fie numai bucurie, optimism, frumusețe... Și iarăși, ca preot aş putea să nu vreau același lucru? Doar Hristos Mîntuitorul însuși zice că a venit în lume pentru ca aceasta „să aibă viața, și încă din belșug” (In. 10, 10), pentru ca oamenii să se bucure pururea (II Cor. 13, 11) și să se împărtășească din frumusețea „lucrurilor mîinilor lui Dumnezeu”.

Preciziunile acestea poate că ar fi lipsite de importanță dacă n-ar exista în lume preoți și prelați care își zic creștini și care răstălmăcesc și chiar tăgăduiesc prin vorbele și faptele lor învățătura evanghelică. Imi vin în minte, bunăoară, cuvintele unui cardinal cu pretenții de a deveni „urmaș al Sfîntului Petru”, că de acum înainte trebuie ținută „în mîna dreaptă bomba atomică, iar în cea stîngă Biblia”. „Credincioși” de acest gen se mai găsesc încă în țările supuse dominației capitalului. Este limpede că o atare poziție este străină spiritului învățaturii creștine și potrivnică moralei evanghelice. Ea jignește și îndurerează pe orice adevărat creștin.

În ce mă privește, urmînd autenticei învățături a Domnului și Mîntuitorului Hristos, voi împărtăși pînă la ultima suflare idealurile, simțămintele și vrerile exprimate, ostendind din toate puterile pentru promovarea lor. Fac în același timp solemnă făgăduință de a rămîne pururea credincios poporului căruia aparțin, apărîndu-mi Patria de orice ar putea-o primejdi. Împreună cu preoții și credincioșii ce mi-au fost încredințați spre arhipăstorească îndrumare, ne vom arăta în orice clipă supuși împlinitori ai rînduinelor obștești și nădăjduiesc să nu se găsească nici unul dintre noi care să făptuiască ceva care ar dăuna binelui nostru comun. Numai de felul cum voi ști să-mi împlinesc aceste sfînte îndatoriri, rog pe Dumnezeu din Cer să-mi dea ajutorul Său.”

Toți cei prezenți, în frunte cu Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor și P. F. Patriarh Justinian, au felicitat pe I. P. S. Mitropolit Nicolae.

La orele 14 a avut loc la restaurantul Athenée Palace o masă, oferită de Departamentul Cultelor, în cinstea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și a P. Sf. Episcop Dr. Partenie Ciopron al Romanului și Hușilor, căruia de asemenea i s-a înmînat Decretul de recunoaștere în cadrul aceleași solemnități.

La solemnitatea înmînării Decretului de confirmare. De la stînga la dreapta: P. Sf. Episcop Dr. Partenie Ciopron al Romanului, I. P. S. Mitropolit Dr. Iustin Moiescu al Moldovei, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnul Prof. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

La această masă au participat, pe lîngă cei prezenți la festivitatea înmînării Decretului de confirmare și reprezentanți ai cultelor religioase din București. Cu acest prilej au toastat mai mulți participanți, care au evidențiat libertatea religioasă și viața nouă, liberă și fericită din țara noastră, închinată binelui poporului și înfloririi Patriei, precum și străduințele ce se depun în lumea întreagă pentru apărarea păcii și preîntîmpinarea unui nou război, premise pentru prosperitatea

omenirii. S-au prezentat apoi felicitări I. P. S. Mitropolit Nicolae și P. Sf. Episcop Partenie și li s-au exprimat urări de bine.

Seria toasturilor a fost deschisă de Domnul Profesor DUMITRU DOGARU, Secretarul General al Departamentului Cultelor, care a subliniat hotărîrea celor doi ierarhi de a fi alături de eforturile poporului nostru pentru pace în lumea întreagă. În încheiere, D-sa a urat noilor Ierarhi ani mulți de activitate rodnică și spor îmbelșugat în misiunea lor.

Sentimentele de apreciere la adresa noilor Ierarhi au fost exprimate din partea Bisericii romano-catolice de către Monseniorul Francisc Augustin, din partea cleului reformat de către Prot. Carol Székely, din partea Bisericii evanghelice C. A. de către pastorul Adolf Brukner, din partea Bisericii evanghelice sinodo-presbiteriane de către pastorul Szendressi Pál. Din partea cultului mozaic a toastat rabinul Zalman Im., iar din partea cultului musulman de domnul imam Nezir Medet. Delegatul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului, cons. adm. Dr. V. Vlăduceanu, după ce subliniază strădaniile ce se depun în lumea întreagă pentru crearea unei societăți fără arme și fără războaie, conturează personalitatea noului Arhipăstor al Banatului, a I. P. S. Dr. Nicolae Corneanu și tălmăcește sentimentele de bucurie ale cleului și credincioșilor din Mitropolia Banatului, că în vremurile de înnoire ce le trăim la cîrma Mitropoliei Banatului vine un distins fiu al Banatului și un entuziast luptător pentru pace și pentru unirea Bisericilor.

La sfîrșit a vorbit PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN subliniind convingerea fermă a Ierarhilor, clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe, că lupta sfîntă a popoarelor din toate țările pentru statornicirea păcii și preîntîmpinarea unui nou război va fi încununată de biruință. Avînd la cîrma țării noastre oameni destoinici — a spus Intîistătătorul Bisericii noastre — sîntem convinși, că poporul nostru merge înainte pe drumul asigurării unei vieți îmbelșugate și fericite pentru toți. A urat apoi viață îndelungată în deplină sănătate celui mai iubit fiu al poporului, Domnul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat, care activează cu neobosită rîvnă în acțiunea de apărare a păcii și pentru prosperarea scumpei noastre Patrii.

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns I. P. S. Mitropolit NICOLAE, mulțumindu-le pentru felicitările prezentate și urările exprimate și făgăduind, că se va strădui să îndeplinească cu toată conștiinciozitatea îndatoririle legate de înalta chemare, ce i s-a încredințat, mergînd pe drumul aspirațiilor poporului nostru, în slujba înaltelor idealuri de pace și înfrățire.

I. P. S. Mitropolit Nicolae a exprimat apoi călduroase mulțumiri Conducerii de Stat pentru sollicitudinea manifestată și încrederea acordată.

INVESTITURA ȘI INSCAUNAREA

Duminică, 4 martie 1962, a avut loc la Timișoara, solemnitatea investiturii și întronizării Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. NICOLAE CORNEANU al Banatului.

Zorile dimineții anunță o zi de mare praznic. Razele soarelui se reflectau ca o mare de lumină pe frumoasele turle ale monumentalei Catedrale mitropolitane. Superba simfonie a clopotelor străbate pînă în mari depărtări, chemînd pe credincioși la festivitatea înscăunării noului mitropolit.

I. P. S. Mitropolit Nicolae însoțit de P. C. N. Cazacu, secretar patriarhal ieșind de la reședința mitropolitană.

La orele 8 au sosit în gara Timișoara înalții oaspeți din București și anume: Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnul profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Firmilian al Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal, PP. CC. Lor Pr. I. Găgiu, directorul Administrației Patriarhale, Pr. Tr. Ghica, directorul Casei de Pensii a salariaților Bisericii Ortodoxe Române, Pr. D. Fecioru și Pr. V. Aștileanu, consilieri patriarhali, Pr. I. Man, inspector general patriarhal, Pr. N. Cazacu, secretarul Cabinetului patriarhal, Dia-

con Prof. N. I. Nicolaescu, rector delegat al Institutului Teologic de grad universitar din București și Prof. Ioan G. Coiman, profesor la Institutul Teologic de grad universitar din București.

Înălții caspeți au fost întâmpinați la gară de o delegație de preoți în frunte cu consilierul administrativ Dr. V. Vlăduceanu și conduși la reședința mitropolitană.

La orele 9,15, Ierarhii rînduiți pentru slujirea Sf. Liturghii au plecat la Catedrală.

La orele 9,45, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnui Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu precum și caspeții de la Patriarhie și de la Departamentul Cultelor, membrii Adunării Eparhiale și ai Consiliului Arhiepiscopesc, încadrați de preoți îmbrăcați în epitrahil, au fost conduși de la reședința mitropolitană la Catedrală. În fruntea împunătorului cortegiu era un preot în epitrahil și felon, purtînd Sf. Cruce, avînd alături doi diaconi cu repide. Au urmat protopopii Arhiepiscopiei, cite 3 în rînd, în frunte cu P. C. inspector general patriarhal I. Man. Apoi doi diaconi îmbrăcați în veșminte, cu cădelnițe, precedînd pe înălții oaspeți de la Patriarhie și de la Departamentul Cultelor, menționați mai sus.

În tot timpul, cît cortegiul a parcurs drumul de la reședință la Catedrală, clopotele sunau prelung, anunțînd începerea festivităților.

La orele 10 preoți cu epitrahile, încolonați pe 2 rînduri în interiorul Catedralei întîmpină pe Înălții Ierarhi, pe reprezentanții Departamentului Cultelor, ai autorităților locale, ai cultelor străine și pe ceilalți caspeți, care se așează la locurile stabilite pe solee.

Tot aci au luat loc și reprezentanții autorităților locale: Domnii I. Beligăr, secretar al Sfatului Popular al Regiunii Banat, Al. Șleam, secretar al Sfatului Popular al orașului Timișoara, M. Hiriș, secretar al Comitetului regional de luptă pentru pace și Vasile Roșu, secretar al Consiliului regional A.R.L.U.S. Au mai luat loc aci însoțitorii P. F. Patriarh Justinian, menționați mai sus, precum și delegații altor Eparhii: PP. CC. Lor prof. Dr. S. Vlad, rectorul Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu, Dr. Grigorie T. Marcu și Dr. C. Sîrbu, profesori la Institutul Teologic de grad universitar din Sibiu, Pr. I. Nădăban și Pr. P. Sălăgeanu, consilieri adm. la Episcopia Aradului, etc.

In partea stîngă: Reprezentanții cultelor străine: Eminența Sa Domnul Gh. Argay Episcopul Bisericii Evanghelice Sinodo-Presbiteriane din R. P. R., Domnul Dr. Iuliu David, vicar general, Domnul Dr. Gh. Martonosi și Dr. Șt. Tökés, consilier, delegați ai Episcopiei reformate din Cluj, P. C. Prof. Ștefan Tomici, vicarul Bisericii Ortodoxe Sirbe din Banat și Pr. I. Gaier, din partea vicariatului Bisericii ort. sirbe, Prot. Frederick Nösner reprezentant al Eminenței Sale Dr. Frederick Müller, Episcopul cultului evanghelic C. A. din R. P. R., Prof. Dr. Lajos Kovács, reprezentantul Eminenței Sale Dr. Alexan-

Prea Fericitul Patriarh Justinian și Domnul Prof. D. Dogaru, Secretar General al Departamentului Cultelor părăsind reședința mitropolitană.

dru Kiss, Episcopul cultului unitarian din Cluj, Prot. Dr. Ferdinand Cziza, reprezentantul Bisericii romano-catolice din Timișoara, Prof. Dr. Ștefan Juhász, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj, Prof. Carol Rapp dela institutul Teologic Protestant din Cluj, P. Mathos protopop reformat Timișoara, Dr. E. Neumann, primrabin și Dr. I. Drechsler rabin din Timișoara, membrii Adunării Eparhiale, consilier adm. V. Faur—Timișoara, Dr. Z. Munteanu, directorul Seminarului Teologic din Caransebeș, etc.

Sf. Liturghie a fost oficiată de I. P. S. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, PP. SS. Episcopi Teofil al Clujului și Valerian al Oradiei, asistați de preoții Ic. Stavr. Tr. Belascu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, Ic. Stavr. I. Geția, cons. adm. — Timișoara, Ic. Stavr. P. Madincea, cons. administrativ la Episcopia Oradiei, Ic. Stavr. I. Moraru, consilier administrativ la Episcopia Clujului, Ic. Stavr. Dr. V. Vlăduceanu, cons. adm. la Arhiepiscopia Timișorii, Prot. Bujor Toma — Lugoj și de diaconii P. Toacsen — Cluj, Dr. T. Savu — Oradea, I. Rizo — Craiova, T. Babuția și Tr. Sevici — Arad, S. Bîtea, I. Botău, I. Gașpar, I. Drăgoi și T. Boteanu — Timișoara.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul Catedral, condus de domnul A. Ciobanu.

La sfârșitul Sf. Liturghii, Prea Fericitul Patriarh Justinian a trecut pe solee în primul plan, iar ceilalți Ierarhi slujitori s-au rînduit în fața Sf. Altar.

P. Sf. Episcop Teoctist Botoșăneanul, vicar patriarhal a citit pe solee gramata patriarhală.

Apoi I. P. S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu a fost condus de doi diaconi în fața Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru a primi cîrja mitropolitană. P. C. Pr. Ioan Găgiu, directorul Administrației Patriarhale prezintă Prea Fericitului Patriarh Justinian cîrja mitropolitană, rostind: „Prezint Prea Fericirii Voastre cîrja de păstorie a Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului și a Mitropoliei Banatului”.

Apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian înmînează I. P. S. Mitropolit Nicolae cîrja mitropolitană.

După rostirea formulei îndătinată, diaconul a zis stihul: „Toiagul puterii, toiagul cîrmuirii va trimite ție Domnul din Sion și va birui în mijlocul vrăjmașilor tăi!”

Apoi Prea Fericitul Patriarh Justinian a rostit către cler și credincioși: „Vrednic este!”, la care a răspuns clerul și corul.

P. F. Patriarh a așezat pe capul noului mitropolit camilafca mitropolitană rostind a doua oară formula: „Vrednic este!”, după care întîistătorul Bisericii noastre, însoțit de diaconi, care cădelnițau, a condus în scaunul mitropolitan pe I. P. S. Mitropolit Nicolae, rostind pentru a treia oară formula tradițională: „Vrednic este!”

După aceasta, PREA FERICITUL PATRIARH JUSTINIAN se reîntoarce pe solee, de unde rostește următoarea cuvîntare:

Inalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae,

Inminarea cîrjei arhipăstorești este cel din urmă act solemn de consfințire a alegerii Inalt Prea Sfinției Tale în scaunul de Arhiepiscop al Timișorii și Mitropolit al Banatului. Colegiul electoral bisericesc împlinind voia lui Dumnezeu și exprimînd totodată vrerile clerului și credincioșilor Bisericii noastre strămoșești, a prețuit frumoasele calități ale Inalt Prea Sfinției Tale și te-a ales, la 17 februarie 1962, să păstorești turma dreptcredincioasă din Arhiepiscopia Timișorii și Ca-

In drum spre Catedrală.

ransebeșului. Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne a împlinit cercetarea alegerii după tradițiile și rînduelile noastre bisericești și — găsindu-te vrednic de înalta chemare ce ți s-a făcut — a aprobat această alegere.

În ziua de 24 februarie a. c., Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne, prin decretul No. 108 a confirmat, din partea forului suprem al puterii de stat, alegerea Inalt Prea Sfinției Tale ca Mitropolit ortodox al Banatului.

Și astăzi, în cadrul acestei înălțătoare solemnități, — împlinind îndatoririle Noastre de Intîistătător al Sfîntului Sinod și de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Romîne —, Noi ți-am încredințat cîrja de arhipăstor, care simbolizează puterea de

ierarh în Biserica Ortodoxă și reprezintă semnul văzut al dreptului de a cîrmui, cu dragoste de părinte, cu dreptate și cu blîndețe, pe cei ce mărturisesc dreapta credință străbună din cuprinsul Mitropoliei Banatului.

În acest fel, toate cele rînduite de pravilele bisericești și de legile țării au fost împlinite, iar Înalt Prea Sfinția Ta ești, de azi înainte, Arhiepiscopul Timișorii și Mitropolitul Banatului, — ales de legiuitele foruri bisericești, aprobat de Sfîntul Sinod, confirmat de autoritatea supremă a statului și de Noi înscăunat ca ierarh canonic al acestei străvechi și frumoase mitropolii ortodoxe, din partea de apus a țării noastre. Vei porni, de azi înainte, la munca grea de împlinire a înălței răspunderi pe care Dumnezeu ți-a dat-o. Din activitatea pe care ai desfășurat-o pînă acum, ca și din cuvintele adînc chibzuite pe care le-ai rostit în ziua alegerii și la solemnitatea înmînării Decretului Consiliului de Stat, Noi ne-am încredințat că Înalt Prea Sfinția Ta ești stăpînit de conștiința clară a îndatoririlor ce-ți revin, ca urmaș al Apostolilor și ierarh al Bisericii lui Hristos, dar și de rîvna neobosită de a lucra, cu timp și fără timp, pentru înălțarea duhovnicească a eparhiilor bănățene, pentru slava Sfintei Biserici Ortodoxe Romîne și pentru binele poporului și al patriei în care viețuim cu toții și pe care o dorim tot mai înfloritoare.

Vei păstori ca mitropolit peste plaiuri și așezări romînești, care au cunoscut, din cele mai vechi timpuri, o viață bisericească creștină bine rînduită, cu ierarhi vrednici, al căror nume s-a înscris pentru veșnicie în istoria Bisericii noastre. Vei păstori peste locuri care au cunoscut însă, de-a lungul vremii, și încercări grele, care au îndurerat inimile clerului și credincioșilor de aici.

Vei păstori în Arhiepiscopia Timișorii despre care știm că ființa ca episcopie încă în veacul al XI-lea, pe timpul cînd stăpînea în părțile Banatului principele ortodox Ahtum. Această episcopie se socotește a fi fost urmașa unei episcopii mai vechi, care își avusese reședința în minăstirea Morissena (Mureșana) și al cărei episcop, — cu numele de „Ursu” — a luat parte la cel de al VII-lea Sinod Ecumenic, ținut în anul 787 la Niceia. Cu toate că vremurile acelea îndepărtate au fost deseori potrivnice unei viețuiri tihnite a romînilor din aceste locuri, iar episcopii din Timișoara au fost siliți să-și mute uneori reședința și în alte orașe ale provinciei, — acest scaun vlădicesc a dăinuit sute de ani, înălțîndu-se, încă din vechime, la treapta de mitropolie. El a fost desființat în veacul al XVIII-lea de împărații habsburgi, care au făcut tot ce le-a

stat în putință pentru ca românii din Ardeal și Banat să-și piardă legea și credința străbună ortodoxă. Timp de două veacuri, în Timișoara n-a mai existat o episcopie românească. Dar amintirea scaunului episcopal din această cetate de frunte a Banatului a stăruit mereu vie în inimile credincioșilor ortodocși din aceste margini ale pământului românesc. În anul marilor mișcări revoluționare din 1848, printre alte revendicări, reprezentanții românilor bănățeni cereau stăruitor să li se redea „obișnuitul mitropolit românesc al Timișorii” și o

Cortegiul în drum spre Catedrală.

organizație „superioară bisericească mitropolitană” autonomă. Asemenea drepte cereri și-au găsit împlinirea abia în anul 1939, când, după îndelungi stăruințe, a fost reînființată străvechea episcopie ortodoxă din Timișoara. Dar dorința clericilor și credincioșilor bănățeni de a avea mitropolie nu s-a putut îndeplini, decît numai după istoricul act de la 23 August 1944, căci în iunie 1947, episcopia Timișorii a fost înălțată la treapta de Arhiepiscopie, iar în septembrie același an, a fost restatornicită vechea Mitropolie, cu jurisdicție bisericească asupra Banatului întreg.

Această scurtă privire asupra istoriei zbuciumate a scaunului mitropolitan de la Timișoara este plină de învățăminte.

pentru noi toți; în același timp ea este dătătoare de puteri pentru Înalt Prea Sfinția Ta, Părinte Mitropolit Nicolae, în slujirea vlădicească pe care o ai de îndeplinit. Vezi bine că vei păstori peste o obște credincioasă puternic legată de scaunul ei ierarhic; vei păstori peste credincioși ai căror părinți și strămoși au luptat cu stăruitoare râvnă ca să-și redobândească scaunul mitropolitan, ce le fusese răpit de împotrivrile vremurilor de asuprire și silnicie. Ei te vor înconjura cu dragostea și cu ascultarea cu care străbunii lor au înconjurat, în veacurile trecute, pe ierarhii cu adevărat vrednici, care au păstorit din scaunul pe care ai fost așezat acum. La dragostea lor de fii credincioși, Înalt Prea Sfinția Ta va trebui să răspunzi cu dragoste de părinte; la legătura lor sfântă cu altarul strămoșesc, să răspunzi cu slujirea Înalt Prea Sfinției Tale, fără oboseală și fără prihană; la supunerea și ascultarea lor, să răspunzi cu înțelepciunea și blîndețea păstorului celui bun; și, mai presus de toate, la simțămîntul lor de dreptate, să răspunzi cu nepărtinirea părintească a Înalt Prea Sfinției Tale, revărsînd peste fiecare și peste toți aceeași purtare de grijă, aceeași povățuire și aceeași certare, dacă va fi de trebuință.

Din lungul șir de ierarhi care ți-au fost înaintași, Înalt Prea Sfinția Ta încă poți lua pildă și îndemn pentru lucrul cel bun și bineplăcut lui Dumnezeu, pe care ești chemat să-l împlinești. Să-ți amintești neîncetat de ierarhii, pe care istoria bisericească i-a însemnat cu slove de aur și pe care Biserica noastră pururea îi va pomeni, — cum au fost: Constantin, cel care în veacul al XIII-lea se împotriva cu zel apostolic încercărilor de catolicizare a ortodocșilor din Carpați; Teodosie, cel ce a păstorit cu vrednicie și cu bogată roadă duhovnicească în vremea în care Sfîntul Nicodim de la Tismana înălța lăcașuri sfinte în munții Olteniei și în Țara Hațegului; Gherasim, cel ce a stat într-ajutor martirului Gheorghe Doja; Teodor, cel care în anul 1594 a plătit cu capul încercarea de a scutura jugul robiei turcești, sau Sofronie, care a căzut în luptă cu turcii cotropitori; Gherasim, cel care la începutul veacului al XVIII-lea, aduna sinoade pentru stăvilirea „uniației” cu Roma, și de toți cei care au cinstit scaunul acesta. Dar pilda pe care se cuvine să o ai întotdeauna înaintea minții și inimii Înalt Prea Sfinției Tale se cuvine a fi Sfîntul Iosif cel Nou de la Partoș, cel mai bun și cel mai vrednic ierarh din cîți au păstorit obștea dreptcredincioasă de pe meleagurile bănățene, ale căruia rugăciuni neîncetate către Domnul sînt reazim puternic al Bisericii din Banat. La racla cu sfintele sale moaște să

îngenunchi cît mai des și înaintea icoanei sale să te rogi fără odihnă, pentru ca el să te ajute a dobîndi viață neprihănită și sfințenie, fără de care orice slujitor al lui Hristos nu-și poate împlini chemarea. Să te ajute să îmbrățișezi cu iubire caldă și curată pe toți oamenii, ori de ce neam ar fi ei, orice grai ar rosti și orice credință ar mărturisi, — așa cum el însuși a revărsat minunatele daruri cu care îl împodobise Dumnezeu și peste creștini și peste necreștini. Să te ajute să sporești în inima și în cugetul Înalt Prea Sfinției Tale blindețea împreună

Prea Fericitul Patriarh Justinian și I. P. S. Mitropolit Nicolae, asistînd la Sfînta Liturghie.

cu dreptatea, pe care să le reverși asupra tuturor preoților și credincioșilor pe care îi păstorești spre mîntuirea și spre răsplata cea veșnică. Să te ajute ca niciodată pîra cea vicleană, supărarea îndelungată, iubirea de arginți, strîmbătatea sau răzburarea să nu-și găsească loc nici în preaîma Înalt Prea Sfinției Tale, — căci în inima Înalt Prea Sfinției Tale sîntem încredințați că nu vor putea pătrunde.

Ai avut trista ocazie să fii însuși martor al dreptății cu care Dumnezeu pedepsește pe cel ce uită chemarea sa și legămîntul făcut în clipa în care a fost chemat la slujirea cea

sfință, pe cel ce se depărtează de bine și se alipește de rău, năpăstuind pe cei drepți, urgisind pe cei ce nu se plecau voii lui, crescînd în inima sa șarpele înveninat al iubirii de arginți și alungînd din sufletul său dragostea, bunătatea, blîndețea și dreptatea. Ai văzut singur că dreptatea lui Dumnezeu este îndelung răbdătoare, dar ea nu iartă cînd vede că puțința de îndreptare nu mai există în cugetul celui căzut în păcat. Prin judecata și pedeapsa dată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne înaintașului direct al Inalt Prea Sfinției Tale în acest scaun, dreptatea lui Dumnezeu s-a vădit răbdătoare în așteptarea îndreptării și necruțătoare în osîndă. Iar prin alegerea Inalt Prea Sfinției Tale în acest scaun mitropolitan s-a făcut văzută bunătatea lui Dumnezeu de a aduce mîngiere acolo unde a fost asprime și adevărată slujire în Hristos acolo unde a fost numai duh de stăpînire.

Aceasta este chemarea și îndatorirea Inalt Prea Sfinției Tale ca arhiepiscop al Timișorii și Mitropolit al Banatului. Pentru împlinirea acestor chemări și îndatoriri, Sfîntul Sinod și-a pus toată nădejdea în Inalt Prea Sfinția Ta, care, urmînd pilda Sfîntului Iosif cel Nou, de la Partoș, și cerîndu-i să-ți fie pururea-rugător către Scaunul Judecății celei mari, va trebui să-ți aduni toate puterile pentru a răspunde cu vrednicie încrederii ce ți s-a arătat și legămîntului pe care l-ai făcut. Împlinind acestea, vei aduce roade bune și îmbelșugate în ogorul vieții bisericești și vei încerca bucuria cea fără de margini a datoriei împlinite, dovedindu-te totodată slujitor spre cele de folos spre binele poporului nostru, spre înălțarea patriei noastre iubite și spre zidirea păcii în lumea întreagă.

Cu aceste convingeri nesdruncinate în cugetele noastre, astăzi cînd, după datinile și rînduelile Bisericii Ortodoxe, Noi te-am așezat ca Mitropolit canonic al Banatului, înălțăm gîndurile noastre către Părintele Ceresc și rostim cu inimi smerite această rugăciune:

„Doamne Dumnezeul nostru, Cel mare și minunat în toate lucrurile Tale, Cea Ce ocîrmuind toate cu înțelepciune negrăită și cu purtare de grijă atotstăpînitore, ai zidit Biserica Ta cea sfință și ai întărit-o prin Sfinții Tăi Apostoli; iar după aceea, ai așezat întrînsa pe sfinții ierarhi și preoți pentru aducerea Jertfei celei fără de sînge, pentru luminarea dreptmăritorilor creștini, pentru conducerea turmei cuvîntătoare pe calea iubirii față de Dumnezeu și față de oameni, pe calea păcii și a mîntuirii;

Insuți, Prea Bunule Stăpîne, care ai binevoit ca smeritul Tău slujitor, Nicolae Episcopul, să fie ales și rînduit în scau-

nul arhipăstoresc, ca Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului;

Intărește-l pe dînsul, cu puterea Sfîntului Tău Duh, ca, îmbrăcat cu harul Arhieriei, să slujească Ție cu toată vrednicia;

Dăruiește-i lui cuvînt cu putere multă, spre plinirea Evangheliei iubitului Tău Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos;

Impodobește-l, pe el cu înțelepciune întru cîrmuirea clerului și credincioșilor și Duhul Tău cel Prea Sfînt să sălășluiească întru el în toate zilele vieții sale;

Prea Fericitul Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Nicolae, Domnul Prof. D. Dogaru, Secretar General al Departamentului Cultelor și Domnul director I. Onțanu, în timpul Sf. Liturghii.

Intărește-l pe el în harul de a lega cele ce — după adevăr — se cuvin a fi legate și de a deslega cele ce — după adevăr — se cuvin a fi deslegate;

Invrednicește-l, fără de sminteală, să săvîrșească aceasta mare slujire înaintea Ta și să ducă la mîntuire sufletele ce i-au fost incredințate, înfățișîndu-se fără de osîndă înaintea înfricoșatului Tău Scaun, și arătîndu-se vrednic de a auzi acel fericit glas: „Intră întru bucuria Domnului tău!”

Că Tu rînduiești și sfințești toate și Ție mărire înălțăm: Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin¹⁾.

În numele clerului și credincioșilor din Mitropolia Banatului, a vorbit Consilierul administrativ Ic. Stavr. Dr. VICTOR VLADUCEANU, spunînd următoarele:

*Saltă acum și te bucură Sioane „”
„Bucură-te și te veselește noule
Ierusalime, că slava Domnului
peste tine a strălucit”.*

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae,
Înalt și Prea Sfințiți Părinți,
Onorați reprezentanți ai autorităților de Stat,
Onorați reprezentanți ai cultelor religioase,
Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși,*

Ca un nou Ierusalim tresaltă azi de bucurie credincioșii din străvechiul oraș de reședință al Mitropoliților Banatului, Timișoara, și ca un nou Sion saltă și se umple de nouă strălucire monumentală noastră Catedrală mitropolitană.

Moștenitori ai unor vechi tradiții, care se coboară pînă în epoca apostolică, credincioșii ortodocși din Banat și-au afirmat în toate timpurile credința lor religioasă, în forma pe care o păstrează și azi.

Instalarea de azi a I. P. S. Sale Arhiepiscopului și Mitropolitului Dr. NICOLAE CORNEANU în restauratul scaun al Mitropoliei Banatului constituie o mărturie elocventă a existenței acestei tradiții pe care conducerea Statului nostru democrat-popular ține s-o respecte prin însăși participarea reprezentanților ei autorizați la desfășurarea acestor festivități.

Dealungul veacurilor din epoca ducelui Glad și a strănepotului său Optum, care-și aveau în ssec. IX—X capitala în cetatea Morisenei — Cenadul de azi, pînă la Mitropolitul român Gheorghe din sec. XVIII-lea, scaunul Mitropoliei noastre a fost ilustrat de atîtea figuri reprezentative și proeminente. Menționăm pe Constantin, Mitropolitul Morisenei, pe Teodo-

¹⁾ Rugăciune stilizată și adaptată după rînduelile de înscăunare în bisericile slave.

sie Mitropolit al Morisenei, contemporan cu Iachint, primul Mitropolit al Ungrovlahiei,

Este demn de aducere aminte, Mitropolitul Axentie al Timișorii, care — alături de Episcopul Gherasie al Mehadie și Caransebeșului — a luat parte iobagilor în răscoala lui Gheorghe Doja, fapt pentru care a avut să sufere prigoane.

Mitropolitul Teodor al Timișorii împreună cu Vlădica Doțian al Caransebeșului participă activ la răscoala românilor bănățeni de la 1594, inițiată și ajutată de Mihai Vodă Viteazu.

Reprezentanții cultelor eterodoxe asistind la Sf. Liturghie.

Amândoi vlădicii români mor ca niște eroi și martiri în mijlocul răsculațiilor români, în cetatea Becicherecului.

Curaj și dragoste dusă pînă la sacrificiul vieții, au arătat și Mitropoliții români Ioanichie la 1716, împreună cu judele român al Timișorii Nicolae Muncian și apoi Mitropolitul Nicolae, în răzmerița de la 1738.

Dintre toți ierarhii români ai Banatului, cel care s-a distins în chip deosebit, prin austeritatea-i morală, a fost *Mitropolitul Iosif*, cunoscut sub numele de Sfântul Iosif cel Nou de la Partoș, unde s-a retras și a fost înmormîntat la vîrsta de 86 de ani, în anul 1656.

Este de sigur, meritul Prea Fericitului Părinte Patriarh JUSTINIAN, că acest sfânt național, după ce a zăcut, aproape uitat, 300 de ani în mormîntul său de la minăstirea Partoș, a fost adus acum 5 ani, aici la Timișoara, în cadrul unor împrejurări sollemnități bisericești și așezat în dreapta pronaosului Catedralei noastre mitropolitane.

Tradiția despre vechimea și caracterul românesc al scaunului mitropolitan al Timișorii a trecut atît de mult în conștiința autohtonilor, încît cei 30.000 de țărani, muncitori, meseriași, intelectuali și preoți romîni, adunați pe Cîmpul Libertății de la Lugoj, la 15/27 iunie 1848, sub prezidiul tribunului Eutimie Murgu, aduc istorica hotărîre de a alege pe cale sinodală în scaunul vacant pe „*Obîșnuitul Mitropolit romîn al Timișorii*”.

Păstrători ai aceluiași tradiții vechi și ascultînd glasul aceleași conștiințe, după 114 ani, strănepoții celor de pe Cîmpul Libertății de la Lugoj, au ales la București, la Sfînta Patriarhie, cu însuflețire și cu vot unanim, pe obîșnuitul Mitropolit romîn al Banatului, în persoana I. P. S. Dr. NICOLAE CORNEANU.

Aleșii clerului și ai credincioșilor, fiind călăuziți de aceleași comandamente superioare spirituale și urmărind aceleași idealuri de pace și dreptate socială, și-au dat votul lor celui mai vrednic dintre fiii credincioși ai Banatului, hărăzit să conducă restaurata Mitropolie a Banatului — ctitorie a regimului democrat-popular — pe calea credinței, a dragostei, a armoniei, a frăției și păcii între frați și între celelalte naționalități conlocuitoare, așa cum au întrevăzut marii luptători pentru dreptate socială de la 1848, în frunte cu Eutimie Murgu, Nicolae Bălcescu, Vincentiu Babeș, Ignatie Vuia, Nicolae Tincu-Velea și alții.

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Secretar General,
Onorați oaspeți,*

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. NICOLAE CORNEANU vine în fruntea Mitropoliei Banatului, coborînd nu de pe culmile lipsite de contact cu realitatea, ci înzestrat cu o bogată experiență. Încă din anii studenției, I. P. S. Sa este cunoscut ca un tînăr modest, cu preocupări înalte. Sufluet blind și generos, o excepțională generozitate, conștiinciozitate, nu mai puțin delicatețea-i cuceritoare, sînt trăsăturile fundamentale ce conturează ființa arhipăstorului nostru.

Cu scurgerea anilor, — profesor la fosta Academie Teologică din Caransebeș, secretar și apoi consilier la Arhiepiscopia Timișorii, profesor la Seminarul Teologic din Caransebeș, și apoi profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, — personalitatea diaconului, secretarului mitropolitan, consilierului arhiepiscopesc și a profesorului de Teologie, prindea contururi definitive îndreptățind astfel, în sufletele admiratorilor săi, toate nădejtile legate de viața și activitatea sa, consacrată în întregime consolidării patrimoniului spiritual al

I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei și PP. SS. Episcopi Teofil al Clujului și Valerian al Oradiei, în timpul Sf. Liturghii

Ortodoxiei noastre și prosperării scumpei noastre Patrii, Republica Populară Română.

Cele realizate numai într-un singur an de I. P. S. Sa ca Episcop al istoricei Eparhii a Aradului, Ienopolei și Hălmeagiului, reprezintă doar un început, o treaptă de înălțare spre culmea înaltă a Sionului Mitropoliei Banatului.

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Nicolae,

Prin glasul meu cucernicii preoți și credincioșii noștri din Mitropolia Banatului depun la tronul I. P. S. Voastre, omagiul credinței lor și devotamentul lor neclintit. Văzînd în I. P.

S. Voastră pe Păstorul cel bun, noi toți — cler și credincioși — Vă vom urma pe drumul de lumină, de înălțare, de fericire și de pace, pe linia aspirațiilor poporului nostru, care avem convingerea că va caracteriza arhipăstorirea Înalt Prea Sfinției Voastre.

Urîndu-Vă din suflet sănătate deplină, cu smerenie rugăm pe atotputernicul Dumnezeu să dăruiască I. P. S. Voastre, anii, virtuțile și duhul Sfintului Mitropolit Iosif cel Nou, înaintașul I. P. S. Voastre de acum 306 ani. Fiind asistat și călăuzit de duhul marilor și fericitorilor înaintași, mitropoliți ai Morisenei și Timișorii, care au păstorit Biserica Banatului și cunoscînd alesele calități și excepționala pulere de muncă a I. P. S. Voastre, sîntem deplin încredințați că arhipăstorirea I. P. S. Voastre va marca o cotitură hotărîtoare în istoria Mitropoliei Banatului.

Cunoscîndu-Vă și preocupările cărturărești — ca unul care petreceți de atîta timp sub cupola magnifică a literaturii patristice, explorînd bogăția și adîncimea de gîndire a Sf. Părinți, sîntem încredințați că la timpul său, încărcat de ani și de fapte mari, veți intra pe poarta Istoriei Bisericii românești, cu numele de Mitropolitul NICOLAE Cărturarul.

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Firmilian,

Potrivit hotărîrii Sf. Sinod, I. P. S. Voastră ați condus pînă în ziua de astăzi și Mitropolia Banatului.

Profund recunoscători pentru dragostea părintească cu care ați venit în mijlocul lor, spre a-i îndruma în cele sufletești, clerul și credincioșii noștri, Vă mulțumesc din adîncul inimii și roagă pe Bunul Dumnezeu să Vă dăruiască ani mulți cu sănătate, cu noi și mari realizări duhovnicești, pentru pacea și bunăstarea credincioșilor din Mitropolia Olteniei, pe care cu atîta înțelepciune o păstoriți.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Coboriți din nou, cu aceeași seninătate, din înălțimea tronului patriarhicesc, în mijlocul credincioșilor bănățeni, prilejuindu-ne nouă tuturora, cler și credincioșilor, numai bucurii. Nu vom uita o clipă, Prea Fericite Părinte, că, dacă noi credincioșii din această Mitropolie sîntem martorii acestui însemnat eveniment, care ne-a dat și adus pe nou-alesul și doritul nostru Arhipăstor, aceasta se datorește în primul rînd, dragostei și purtării de grijă a Prea Fericirii Voastre.

Cu ochi pururea veghetori, Prea Fericirea Voastră a privit și cu părintească dragoste a îmbrățișat cauza și soarta credincioșilor Mitropoliei Banatului.

Cu fiiască și profundă recunoștință, preoțimea și credincioșii bănățeni roagă pe Prea Fericirea Voastră ca, și în viitor, grația Prea Fericirii Voastre să se reverse cu aceiași îmbelșugare asupra lor și asupra păstorilor lor sufletești, învrednicind pe noul și iubitul lor Arhipăstor de toată patriarhiceasca ocrotire și îndrumare.

Intru mulți ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!

P. Sf. Episcop Teoctist citind gramata patriarhală.

Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,

Cu respect deosebit aducem Înaltului Guvern al țării, Onorabilului Departament al Cultelor și Dv. personal, omagiul viilor sentimente de recunoștință ale clerului și credincioșilor Mitropoliei Banatului, pentru înaltul și permanentul sprijin acordat Arhiepiscopiei noastre.

Vom ști să răspundem acestei sollicitudini și ocrotiri, prin desăvârșita noastră loialitate față de toate organele Înaltei noastre Stăpîniri.

Îndrumați și dinamizați în activitatea noastră de noul nostru Arhipăstor, clerul și credincioșii din Mitropolia Bana-

tului, asigură Inalta noastră Conducere de Stat, că, vor sprijini și de aci înainte, cu însuflețire toate acțiunile merite să contribuie la înflorirea continuă a Patriei noastre scumpe și la triumful păcii în lumea întreagă, mergînd pe drumul aspirațiilor poporului nostru. Căci, în epoca atomică ce o străbatem, cu groaznicele mijloace de exterminare în masă, cînd știința și tehnica au atins culmi nebănuite, cînd omul se înalță cu succes în cosmos, pentru salvarea civilizației umane, pentru prosperitatea omenirii, pentru zîmbetul cald al copiilor noștri, se impune nevoia imperioasă a unirii eforturilor tuturor pentru apărarea păcii, pentru triumful principiilor de coexistență pașnică, pentru preîntîmpinarea unui război racheto-nuclear, pentru crearea unei societăți fără arme și fără războaie, în care toate popoarele să conviețuiască în pace, armonie și bunăînțelegere.

Calde mulțumiri și sentimente de recunoștință exprimăm tuturor Inalților oaspeți, Inalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Părinți, Inalților reprezentanți ai autorităților de Stat, Prea Cucernicilor Părinți Vicari, Consilierii patriarhali, Cinstiților reprezentanți ai cultelor religioase, Corului nostru catedral și tuturor celor ce s-au ostenit și au contribuit la buna reușită a serbării noastre și s-au bucurat împreună cu noi, în această sfință și mare zi, care va rămîne neștearsă în inimile noastre. Amin!

Apoi a răspuns I. P. S. MITROPOLIT DR. NICOLAE CORNEANU al Banatului, rostind următoarea cuvîntare:

Prea Fericite Părinte Patriarh,

*Domnule Secretar General al Departamentului Cultelor,
Inalt Prea Sfințiși și Prea Sfințiși Membri ai Sfîntului Sinod,
Stimați reprezentanți ai autorităților de Stat,*

Cinstiți oaspeți,

Cucernici Părinți și iubiți credincioși,

Sfînta Carte istorisește că demult cînd, la porunca Domnului, Moise s-a pornit să scoată poporul iudeu din captivitatea egipteană pentru a-l readuce în binecuvîntata lui țară, mulțimile s-au infundat într-o pustie unde erau amenințate cu pierrea din pricina lipsei de apă. Strîmtorați fiind, Moise s-a îndreptat spre Dumnezeu care le stătea mereu intrajutor și primi următoarea poruncă: „Treci pe dinaintea poporului și ia cu tine cîțiva din bătrînii lui Israil, iar toiagul tău... ia-l în mînă și pleacă. Și iată eu voi sta în fața ta, acolo pe stîncă

Horebului, iar tu lovește stînca! și din ea va țîșni apa și se va adăpa poporul” (Exod 17, 1—6).

De această întîmplare mi-am adus aminte în momentul în care Intîistătătorul Bisericii noastre mi-a predat toiagul Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și Mitropoliei Banatului, ca semn văzut al împuternicirii de a păstori turma credincioșilor ortodocși romîni din partea de vest a Țării. Intocmai ca oare-cînd pe vremea lui Moise, credincioșii acestei

*Prea Fericitul Patriarh Justinian înmînează I. P. S.
Mitropolit Nicolae cîrja mitropolitană.*

Eparhii au început să se simtă însetoșați de apa dragostei și dreptății ce așteptau neconținut s-o găsească în Biserica lor. Fie ca toiagul ce mi s-a înmînat cu atîta părintească grijă din partea Prea Fericirii Sale Părintelui Patriarh — pentru care îi sînt adînc mulțumitor — să poată face să izvorească de pretutindeni izvoarele iubirii celei fără de margini și ale dreptății celei mai desăvîrșite.

Binecinstitori creștini,

După o scurtă văduvie, Eparhia Timișorii și Caransebeșului își redobîndește azi plinătatea formei ei de organizare. Ne-

poliei Banatului în situația legală și canonică sînt a se datora grijii pe care conducerea Bisericii o are pentru toate mădularile ei. În acelaș timp însă acestea demonstrează din nou și cu putere largă înțelegere pe care conducerea Statului o arată Bisericii noastre ca și tuturor celorlalte culte religioase creînd condiții optime pentru normala desfășurare a vieții lor potrivit rînduieiilor tradiționale proprii. Recunoștința ce o datorăm pentru solitudinea ce ni s-a arătat nu vom găsi niciodată cuvinte îndeajuns de potrivite spre a o exprima cum am dori.

În ce mă privește, după ce un an și mai bine am stat în fruntea de Dumnezeu păzitei Eparhii a Aradului, am fost chemat — prin votul măritului Colegiu Electoral Bisericesc — să preiau conducerea Eparhiei voastre. Socotesc că aceasta a fost voința lui Dumnezeu însuși exprimată prin glasul oamenilor, voință în fața căreia mă plec urmîndu-i întocmai.

Sarcina ce mi se pune pe umeri, îmi dau foarte bine seama, nu este de loc ușoară. Mă bizui însă pe asigurarea marelui Pavel cum că „Duhul vine slăbiciunilor noastre într-ajutor” (Romani 8, 26). Nădăjduiesc apoi că nu voi fi niciodată singur și că voi avea mereu alături pe toți Înalt Prea Sfințiții și Prea Sfințiții membri ai Sfîntului Sinod care, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian mi-au stat și pînă acum întru sprijin și, de asemenea, sînt sigur că nu voi fi lipsit nici de bunăvoința Onoratului Departament al Cultelor care, avînd asigurarea loialității noastre celei mai desăvîrșite, nu ne va trece niciodată cu vederea. În mod cu totul deosebit sînt convins că împreună lucrarea cu voi, preoții și credincioșii din cuprinsul Mitropoliei Banatului, va suplini lipsurile noastre ale fiecăruia luați în parte. Strădaniile depuse în comun și cu gînd curat nu se poate să nu rodească din belșug.

Aparținem unei Biserici care înainte cu aproape 14 ani, înlăturînd bariere create în mod nefiresc de susținătorii unor interese străine poporului nostru, și-a refăcut pentru totdeauna unitatea. Credincioșii despărțiți oarecînd în „două strane” formează astăzi o singură comunitate de credință, simțire și voință creștinească. Unitatea aceasta sîntem decîși s-o apărăm ca lumina ochilor din cap.

Vin la voi cu sufletul deschis și dorințele cele mai bune. Am plecat de aici, dintre voi, și m-am reîntors la voi ca împreună să muncim pentru mărirea Bisericii lui Hristos și fericirea Patriei noastre.

O vorbă veche spune, e adevărat, că „nu este proroc disprețuit fără numai în patria sa și între rudeniile sale și în casa sa” (Marcu 6, 4; Luca 4, 24). Poate să fie așa! Eu însă nu vin la voi ca proroc, nici cu altfel de gânduri ci ca un frate al vostru care vă roagă să-l primiți tot ca pe un frate. În acest fel privindu-ne unii pe alții, sînt sigur că în scurtă vreme vom ajunge în așa măsură înfrățiți întreolaltă încît, nu va exista pricină care să ne înstrăineze și nimic care să ne des-

I. P. S. Mitropolit Nicolae în tronul mitropolitan, după înmînarea insignelor mitropolitane

partă. Și cînd vom fi ajuns aici, împreună vom putea să ne împlinim toate îndatoririle.

În Cartea ce stă la temelia învățăturii noastre creștinești, nu o dată se dă îndemnul de „a păzi unirea spiritului în legătura păcii” (Efeseni 4,3). Să păstrăm și noi această unire întru legătura bunei înțelegeri între noi și vom ajunge să muțăm și munții din loc” (cf. Matei 21, 21).

Biserica Ortodoxă Română din aceste părți în care există și alte culte religioase are datoria de a trăi în aceeași unire și cu surorile ei cinstitoare ale aceluiași singur și mare Dumnezeu din cer, pentru că ar fi necreștinește să așteptăm de la

alții să conviețuiască în bună înțelegere, în timp ce noi n-am găsi calea care să ne apropie și să ne împreune în strădania împlinirii aceluiași țeluri de progres și pace.

Iubiții mei fii sufletești,

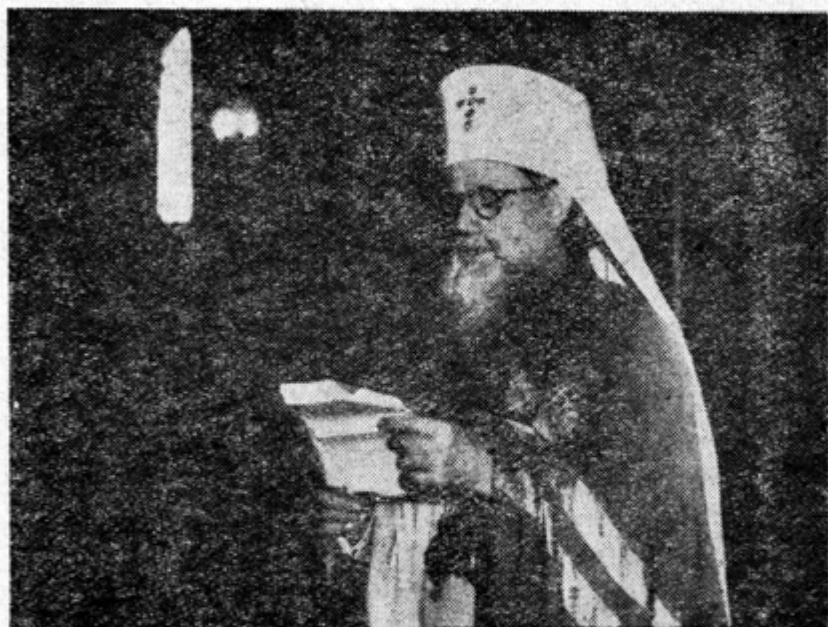
Se spune că spre sfârșitul vieții sale, împovărat de ani și slăbit trupest, Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan nu-și îngăduia totuși odihnă și lăsându-se purtat de alții mergea din loc în loc să binevestească. Și pentru că îi lipsea puterea de acuvinta îndelung, o singură povață dădea peste tot unde ajungea: „frații mei, iubiți-vă unul pe altul”. Vorbele acestea am venit și eu să vi le spun astăzi și vi le voi spune mereu de acum înainte cît Bunul Dumnezeu ne va îngădui să fim împreună. Avem mare trebuință și unii și alții de iubire și bună înțelegere. Impăcarea dintre toți oamenii din lume și buna lor conviețuire, după care jinduiesc de atîta vreme popoarele, de la noi trebuie să plece, de la felul în care vom ști să ne înțelegem între noi, în familiile, în comunitățile, în țările noastre...

De atîtea ori ne-am lovit și ne lovim întreolaltă răbindu-ne; am făcut și facem nedreptate semenului nostru împilîndu-l, ne-am înstrăinat și ne înstrăinăm unul de altul dușmănîndu-ne. Să nu mai fie așa! Cît de fals ar suna în gura noastră cuvîntul dragoste pe care îl rostim atît de des, dacă n-ar avea un ecou adevătat în faptele noastre, dacă în loc „să ne iubim unul pe altul ca într-un gînd să mărturisim” prețuirea ce o avem față de omul din noi și din semenul nostru, noi i-am dorit răul și i-am căuta pieirea!

Trăim într-o vreme cum alta mai măreață n-a fost vreodată. Tot ceea ce oarecînd se putea visa doar, astăzi se înapătuiește sub ochii noștri înmărmuriți. Străbatem lumea și lumile în cîteva ceasuri, apăsăm pe un buton și auzim ori vedem ceea ce se întîmplă la sute și mii de kilometri, răscolim măruntaiele pămîntului și descoperim tainele universului. Se apropie vremea cînd se va putea trăi ca în fericitul Eden descris oarecînd de Moise... Cît de monstruoase apar în perspectiva acestei minuni a zilelor noastre vrajba, războiul, uciderea?! Cît de trebuincioase sînt în schimb pacea și bunavoire. Noi cei ce ne numim creștini avem datoria de a osteni împreună cu toți ceilalți oameni de bine de pretutindeni pentru ca să izbîndească de-a pururi dragostea, înțelegerea, pacea și să fie alungate ura, vrajba, războiul.

Frații mei întru Hristos Domnul,

V-am spus cuvînt mai îndelungat despre dragostea ce trebuie s-o avem unul față de altul pentru că ea este semnul după care se cunoaște adevăratul creștin. Mai presus de toate însă am ținut să apăs asupra ei pentru că în dragoste aș vrea să se desfășoare toată munca ce-o încep acum la voi. Și numai atunci voi socoti că mi-am putut împlini datoria cînd din ori ce voi făptui va răzbate doar dragostea. Cu inimă caldă voi

*Prea Fericitul Patriarh Justinian rostindu-și cuvîntarea
cu prilejul înscăunării I. P. S. Mitropolit Nicolae*

primi pe toți cei ce vor avea dorința să se apropie de mine. Cu suflet deschis mă voi apropia de toți cei ce vor avea trebuință de mine. Se va întîmpla poate ca uneori slăbiciunea omenească să fie aceea care să covîrșească duhul. Fierbinte îl rog pe Dumnezeu să-mi ajute a mă ridica grabnic și frățește vă rog și pe voi de pe acum să nu mă lăsați să fiu într-altfel decît îmi este datoria. Nu voi cruța nici o osteneală. Să nu-mi cruțați nici o slăbiciune. Episcopul, ne învață Părinții Bisericii, este episcop numai atîta timp cît este al lui Hristos și

al credincioșilor pe care îi păstorește. Se înstrăinează de El sau de ei? poate fi ori ce, numai episcop nu!

De aceea, în clipele acestea solemne, fac juruință în fața lui Dumnezeu și a voastră de a nu precupeți nimic întru împlinirea tuturor îndatoririlor ce-mi revin ca arhiereu, îndrumător și conducător al turmei duhovnicești ce mi s-a dat spre păstorie astfel încât să pot spune mereu, ca altădată Cel căruia ne închinăm: „pe cei ce mi i-ai dat... astfel i-am păzit că n-a pierit nici unul dintre ei” (Ioan 17, 12). În același timp mă simt îndatorat să asigur pe toți cei care au contribuit la înălțarea mea în rang, că voi face totul pentru ca să nu le înșel încrederea ce mi-au arătat și pentru ca bunele nădejdi ce le-au legat de activitatea mea viitoare să nu rămie zadarnice. Sfântului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh îi făgăduiesc supunere și disciplinată încadrare în toate cele ce le rînduiește spre continua propășire a Bisericii noastre. Profund recunoscător sint ocîrmuirii Statului nostru care a recunoscut prin înalt decret al Consiliului de Stat alegerea de arhiepiscop și mitropolit ce mi s-a făcut. Atît eu cît și preoții și credincioșii pe care îi voi păstori vom răspunde acestei atenții și bunăvoințe printr-o comportare cetățenească exemplară și printr-o strădanie continuă de a sluji fără rezerve Patria noastră, Republica Populară Romînă.

Recunoscător mă îndrept înșfîrșit spre toți cei ce venind astăzi aici, de departe sau de aproape, au ținut să punem laolaltă început bun unei noi perioade în viața Bisericii ortodoxe bănățene.

Iar lui Dumnezeu din cer, Părintele nostru al tuturor, fie mărirea și închinăciunea în veci de veci. Amin!

După intonarea polihroniului, Prea Fericitul Patriarh Justinian, Domnul Profesor D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, Înalții Ierarhi și ceilalți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Romîne au fost conduși la reședința mitropolitană cu același cortegiu, ca la venirea la Catedrală, în ritmul dangătelor de clopote.

La orele 14, la restaurantul „Timișoara” a avut loc masa oficială, la care au participat înalții oaspeți prezenți la festivitatea înscăunării I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Banatului, reprezentanți ai organelor locale, ai cultelor, membrii Adunării Eparhiale și ai Consiliului Arhiepiscopesc, protopopii din Eparhie și cite doi delegați ai preoțimii din fiecare protopopiat, funcționarii centrului eparhial, precum și preoții și diaconii din Timișoara.

Cu acest prilej au toastat pentru noul mitropolit al Banatului mai mulți reprezentanți ai cultelor, ai Institutelor Teologice și ai Eparhiilor.

Primul a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit FIRMILIAN al Olteniei, vorbind din încredințarea Sfîntului Sinod și în calitate de Mitropolit locțiitor al Banatului. Saluînd în persoana I. P. S. Mitropolit NICOLAE pe Beniaminul Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Romîne — a spus vorbitoru' — am convingerea, că noul Mitropolit va imprima Bisericii Ortodoxe bănă-

I. P. S. Mitropolit Nicolae roșîindu-și cuvîntarea

ține un suflu nou de viață spirituală. „Așa cum a remarcat P. F. Patriarh — zice I. P. S. Mitropolit Firmilian — nu se aleg căpetenii bisericești fără voința lui Dumnezeu. Mărele Colegiu Electoral îndeplinind voința lui Dumnezeu, V-a ales ca Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului. Pentru Înalt Prea Sfinția Voastră s-a deschis o cale presărată cu flori, plină de promisiuni și nădejdi, în care Vă puteți realiza întreaga personalitate. Membrii Sf. Sinod, în frunte cu P. F. Patriarh Justinian, se bucură că în Sfîntul Sinod avem o mlădiță tină. V-a dat Dumnezeu o Eparhie

frumoasă, pe care să o conduceți pe calea mîntuirii. Vă dorim din tot sufletul îndelungată și rodnică arhipăstorie”.

Luînd cuvîntul P. Sf. Episcop VALERIAN al Oradiei, a spus între altele următoarele: „Cu inimile inseninate și încălzite de o mare bucurie, luăm parte la freamătul sărbătoririi instalării noului Arhipăstor al Banatului, care prin pregătirea sa cărturărească și prin blîndețea sufletului său, este nădejdea și cheazășia cea bună a unei păstoriri rodnice și vrednice.

Bucuria praznicului de astăzi, cînd vlădicia Banatului primește un nou mire duhovnicesc, este o bucurie și o sărbătoare și a Bihorului ortodox și cîntecul de prea mărire, mulțumirea și fericirea eparhiei Banatului de astăzi, este și bucuria noastră a celor din Eparhia Oradiei”.

„Ați fost chemat — fiind încă Episcop de Arad — să faceți parte din misiuni externe ale Bisericii ortodoxe romîne la conferințe și adunări creștine, alături de alți reprezentanți ai Bisericii romîne și uneori și ai Bisericilor surori din R. P. R. Ați dus în forurile internaționale bisericești credința neșrămutată în viitorul fericit al oamenilor și hotărîrea neclintită a Bisericii Ortodoxe Romîne de a sluji păcii și progresului lumii.

„Sîntem încredințați că acestor datorii vă veți face slujitor cu aceiași rîvnă și ca Mitropolit al Banatului...

Aducîndu-Vă, I. P. S. Frate NICOLAE, doririle de bine și de izbîndă în greaua sarcină de arhipăstor al Timișorului și întregului Banat, ale mele și ale tuturor preoților și credincioșilor de pe plaiurile și codrii Crișanei și Bihorului, rugăm pe bunul Dumnezeu să-l pomenească pe I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului „păzindu-l în pace, întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept îndreptînd cuvîntul adevărului Său”.

În numele protopopilor și preoților din Arhiepiscopia Timișorului și Caransebeșului, a vorbit *prot. Toma Bujor—Lugoj*, exprimînd mulțumirea și adîncă recunoștință în numele protopopilor și preoților din Arhiepiscopie, tuturor celor ce au contribuit la fericita alegere a Înalt Prea Sfinției Sale Dr. Nicolae Corneanu, ca Mitropolit al Banatului.

„Ne vom strădui cu entuziasm — a zis vorbitorul — a duce luptă activă, sub îndrumarea Înalt Prea Sfinției Sale, pentru ridicarea conștiinței creștine și cetățenești a credincioșilor noștri, spre a fi folositori Bisericii și scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romîna”.

Omagiul clerului și credincioșilor cultului evanghelic sinodo-presbiterian din R. P. R. a fost prezentat de Eminența Sa Episcopul Gh. ARGAY, care a spus între altele:

„Printre înființătorii Bisericii Ortodoxe Române, pe care îi respectăm și iubim, este și persoana Înalt Prea Sfinției Voastre. V-am cunoscut abia de un an de zile. Dar și acest timp scurt a fost suficient, pentru ca să vedem în persoana Înalt Prea Sfinției Voastre, bogatele daruri sufletești: iubire, blîndețe, bunătate, smerenie și înțelepciune, care trebuie să caracterizeze pe un conducător bisericesc”.

Cortegiul mergînd spre reședință, după actul înscăunării

Vicarul Dr. IULIU DAVID, viceepiscop al Eparhiei Reformate din Clu, în numele cultului reformat a reliefat bucuria de care este stăpînit, spunînd:

„Cu acest prilej solemn pentru Biserica Ortodoxă Română și în special pentru viața Înalt Prea Sfinției Voastre, cînd în calitate de slujitor celebru al Bisericii, începeți exercitarea unei arhipăstorii mărețe spre binele sfintei Biserici și al poporului, cu profund respect stăm în fața Înalt Prea Sfinției Voastre, pentru a Vă transmite un salut fierbinte din partea Eparhiei Reformate din Cluj...”

„Biserica noastră este legată de Biserica Ortodoxă Română prin legături frățești mereu crescînde. Înalt Prea Sfinția Voastră veți aprecia că în salutul nostru ocupă un loc de frunte dorința și străduința de a adînci legăturile existente cu o colaborare sinceră, spre binele Patriei noastre dragi Republica Populară Română și pentru fericirea Bisericilor și credincioșilor noștri”.

În numele Bisericii Ort. Sîrbe din Banat a toastat Vicarul Prot. Ștefan Tomici:

„Alegerea unui Arhiepiscop și Mitropolit — a spus pînă la urmă — este de sigur un eveniment mare în viața credincioșilor unei biserici. Alegerea I. P. S. Nicolae ca arhipăstor al Mitropoliei Banatului, are o semnificație deosebită, prin faptul că I. P. S. Sa este un fiu al meleagurilor noastre, este un bănațean.

Eu am fericirea să salut pentru a doua oară în scurt timp pe I. P. S. Sa, în numele clerului și credincioșilor Bisericii ort. sîrbe, prima dată la alegerea ca episcop al Aradului și astăzi la instalarea ca mitropolit al Banatului. Împreună cu preoții noștri, ne rugăm lui Dumnezeu să-L țină mulți ani sănătos în scaunul arhiepiscopesc al Timișorii și să-i dea putere ca să țină în mină încă mulți ani destinele Mitropoliei Banatului, spre binele preoților și dreptcredincioșilor pe care-i arhipăstorește”.

În numele Bisericii romano-catolice din Banat, a luat cuvîntul vicarul general Dr. FERDINAND CZIZA, spunînd:

„Participînd astăzi la festivitatea instalării Înalt Prea Sfinției Voastre în scaunul de arhiepiscop al eparhiei Timișorii și Caransebeșului și Mitropolit al Banatului Vă asigur, atît în numele credincioșilor și preoților romano-catolici din Timișoara, cît și în numele meu personal că sîntem gata și pe mai departe, nu numai de a conviețui în mod pașnic cu toți fiii Bisericii surori, Bisericii Ortodoxe din Banatul nostru, pe care o conduceți, ci și de a colabora în mod rodnic cu frații noștri întru Hristos, ca și cu toți oamenii cu bună voință, atît spre binele Bisericii noastre cît și a Patriei noastre”.

Reprezentantul cultului evanghelic C. A. din R. P. R., protopopul Bis. Ev. C. A. din Banat, Fr. Nösner a adus omagiul Eminenței Sale, Episcopului Dr. Friederich Müller, urînd Înalt Prea Sfinției Sale succes deplin în conducerea sufletească a credincioșilor ortodocși din Banat.

În numele Eminenței Sale Alexa Kiss Episcopul cultului unitarian din Cluj, a vorbit Dr. LAJOS KOVACS, locțiitor de

episcop unitarian, exprimînd bucuria de a participa la înscăunarea noului Mitropolit al Banatului.

În numele cultului mozaic a luat cuvîntul primrabinul Dr. S. NEUMANN—Timișoara, spunînd între altele:

„Am plăcuta bucurie de a omagia, pentru a doua oară, într-un timp scurt, pe Înalt Prea Sfinția Voastră, care ați revenit în mijlocul nostru.

„În programul enunțat lapidar în biserică ați făcut elogiul dragostei, ce fecundează toate acțiunile umane, dragoste care

In drum spre reședință

constituie călăuză și îndreptar I. P. S. Voastre. Este o deosebită bucurie pentru mine să dau expresie profundeii satisfacții, că am putut participa la întronizarea I. P. S. Voastre. Urez din suflet Înalt Prea Sfinției Voastre sănătate pentru a putea augmenta tezaurul spiritual al Bisericii Ortodoxe Romîne”.

Rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj, Dr. ISTVAN JUHASZ, exprimînd omagiul Institutului Teologic Protestant Unic de Grad Universitar, cu ocazia înscăunării Înalt Prea Sfinției Sale ca Mitropolit și Arhiepiscop Ortodox al Timișorii, a urât ca Domnul nostru Iisus Hristos să bine-

cuvînteze viața și munca Înalt Prea Sfinției Sale, spre binele Bisericii Ortodoxe Romîne, spre întărirea frăției între toate Bisericile creștine și naționalitățile conlocuitoare, spre înflorirea Patriei noastre, Republica Populară Romînă.

P. C. Prof. Dr. IOAN COMAN a adus omagiul Institutului Teologic Universitar din București:

„În numele unei calde și curate afecțiuni academice și duhovnicești de mai bine de 20 de ani față de fostul student, profesor și episcop Dr. Nicolae Corneanu, dau aci — a afirmat vorbitorul — expresie bucuriei luminoase a dascălilor Inst. Teol. București, cu prilejul înălțării Prea Sfințitului Episcop al Aradului la înalta treaptă de Arhipăstor al Timișoarei și Mitropolit al Banatului”.

Făcînd elogiul activității I. P. S. Sale, vorbitorul a spus:

„Una din florile cele mai frumoase ale toiagului lui Aaron pe care-l purtați astăzi este prezența continuă a Înalt Prea Sfinției Voastre în actualitatea lumii în care trăim. Cu timp și fără timp, ați depus și depuneți eforturi pentru a promova marele ideal evanghelic și universal al zilelor noastre: unitatea creștinilor și a tuturor oamenilor prin bună înțelegere, dragoste și pace. În epoca noastră de străduinți uriașe pentru întărirea și înstăpînirea unei păci definitive în lume, în zorii acestui ev în care dușmănia și războiul vor fi dispărut fără urmă și în care va răsări soarele unei umanități bazate pe dreptate și pe dragoste, umanitate pentru care ostenesec atît Patria noastră dragă, Republica Populară Romînă, în frunte cu Președintele Consiliului de Stat, Dl. Gheorghe Gheorghiu-Dej și Sfînta noastră Biserică în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Înalt Prea Sfinția Voastră ați adus și aduceți contribuții de mîna întîi pentru năzuința caldă a unei apropieri și prietenii continui între toți oamenii”.

De încheiere, P. C. Prof. Ioan G. Coman a urât I. P. S. Mitropolit Nicolae, „viață îndelungată cu sănătate, puteri mari de muncă și nesfîrșită dragoste, pentru a realiza o arhipăstorie memorabilă cu roade bogate și de frumusețe apostolică și patristică și ca numele Mitropolitului Nicolae cel înțelept la minte și dulce la cuvînt să fie înscris cu cinste în cartea vieții”.

Membrul Adunării Eparhiale, MARIN RUVA, țaran colectiv, a prezentat Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae omagiul și devotamentul credincioșilor ortodocși romîni din Banat.

În numele Mitropoliei Ardealului a toastat P. C. Prot. Ic. Stavr. TRAIAN BELAȘCU, vicarul Arhiepiscopiei Sibiului, aducînd noului Mitropolit al Banatului salutul călduros din

partea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care deși fizi-cește nu e prezent, totuși sufletește participă la bucuria credin-cioșilor bănățeni.

P. C. Dr. S. VLAD, rectorul Institutului Teologic Univer-sitar din Sibiu, tălmăcește bucuria profesorilor de la Institu-tul Teologic sibian, spunînd:

„Înainte cu 11 veacuri un Ierarh afirma: Partea cea mai mare a fericirii mele a fost osteneala și oboseala. Acestea sînt cartea de vizită pentru trecut și viitor a noului Arhipăstor al

Prea Fericitul Patriarh Justinian și I. P. S. Mitropolit Nicolae pleacă de la reședință la masa festivă.

Banatului. Osteneală a depus ca secretar și consilier arhiepiscopesc, osteneală a depus și ca profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, unde s-a remarcat ca un element deosebit de valoros.

Din partea Institutului Teologic Universitar din Sibiu — spune P. C. Sa — „urez Înalte Prea Sfinției Voastre sănătate deplină și rodnică arhipăstorie, pentru a nu dezminți nădej-dile Bisericii noastre și ale credincioșilor legate de persoana Înalte Prea Sfinției Voastre”.

În numele Eparhiei Aradului a luat cuvîntul Părintele Prot. Ic. Stavr. PETRU SALAGEANU, consilier administrativ, care între altele a spus:

„Să-mi fie iertat dacă în fluviul de sărbătorească bucurie a frumoasei zile de astăzi, eu personal, în numele Consiliului eparhial, al Adunării eparhiale și al întregului cler și popor din eparhia Aradului voi vărsa o lacrimă.

„Pe linie bisericească noi clerul și credincioșii Bisericii ortodoxe române avem în fața ochilor, în Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, un chip viu al omului a căruia atitudine, muncă, vrednicie și înțelepciune poate fi urmată de oricare dintre noi și dacă-mi este îngăduit s-o spun, și de oricare ierarh. De aceea îi urăm încă mulți ani de vrednică păstorie.

„Noi cei din eparhia Aradului am avut însă, de un an și mai bine încoace, norocul de a avea și mai aproape un chip de urmat în persoana episcopului nostru și de azi a Înalt Prea Sfinției Sale Părintelui Mitropolit Nicolae.

„În timpul, din păcate atât de scurt, cît a fost între noi ne-a fost cu adevărat chip de lumină, de bunătate, de înțelepciune și de vrednicie, dăruindu-se cu totul înaltei misiuni în slujba căreia osirduiește zi și noapte.

„Cu un orizont larg, cu o pătrundere adîncă a problemelor, cu o experiență bogată, a stat — și știm că va sta mereu — în slujba binelui, a Patriei și a credincioșilor, așa cum a făgăduit la instalarea în scaunul episcopesc de la Arad.

„Ușa cabinetului de lucru episcopesc a fost în permanență deschisă și n-a fost preot sau credincios care să nu fie uimit și cucerit de căldura inimii vlădicești cu care era primit și de înțelepciunea cu care rezolva problemele puse de fiecare.

„Într-un singur an în eparhia Aradului, la Catedrală și la Centrul eparhial s-au realizat atât de multe lucruri pe tărîm duhovnicesc și gospodăresc”.

În încheiere, vorbitorul a spus:

„Cu bucurie ne vom aduce și noi mereu aminte de multa dragoste, învățătură și de alesele daruri duhovnicești de care ne-am învrednicit din partea Înalt Prea Sfinției Voastre Părinte Mitropolit Nicolae și Vă urăm să duceți mai departe munca nobile ce Vă stă înaintea, mînat de același duh, spre a înscrie un nume glorios în istoria Bisericii noastre, în aceea a luptei pentru pace între ai cărei fruntași Vă numărați și în slujba scumpei noastre Patrii”.

Apoi a luat cuvîntul Domnul Prof. DUMITRU DOGARU, Secretar General al Departamentului Cultelor, care a subliniat bucuria de a lua parte la această festivitate, unde a avut prilejul să constate încăodată că slujitorii cultelor creștine sau necreștine, se pot aduna laolaltă, prietenește, animați de spi-

ritul încrederii, prețuirii reciproce și al colaborării, spre binele propriilor lor culte dar și spre binele obștesc. Amintind că orînduirea socialistă își propune să educe un om nou, care să fie iubitor al semenilor săi, indiferent de credință, rasă sau neam, Domnul Profesor D. Dogaru a arătat că Biserica Ortodoxă Romînă în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinan, precum și celelalte culte religioase din țara noastră sînt un exemplu, ele arătînd, prin raporturile ce există între ele, calea ce trebuie

Domnul Prof. D. Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor toastînd la masa festivă.

urmată de toate cultele din lume, pentru lichidarea șovinismului, pentru coexistență pașnică spre care tinde întreaga omenire.

În încheierea toastului său Domnul Secretar General, urează I. P. S. Mitropolit Nicolae succes desăvîrșit în noua misiune, mergînd pe drumul slujirii nobîlelor aspirații ale poporului nostru și îndrumînd preoțimea de a fi la înălțimea cerințelor vremurilor noi pe care le trăim.

Tuturor vorbitorilor le-a răspuns I. P. S. Mitropolit Dr. NICOLAE CORNEANU, afirmînd între altele:

„Doresc să vă exprim cîteva cuvinte de mulțumire pentru participarea entuziastă a Domniilor Voastre, la solemnitatea întronizării mele ca Arhiepiscop al Timișorii și Caransebeșului

și ca Mitropolit al Banatului. Ingăduiți-mi să mulțumesc în primul rând Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și întregului Sf. Sinod pentru marea grijă arătată Arhiepiscopiei Timișorii, întocmind lucrurile în așa fel, ca vacanța să nu se prelungească.

Mulțumesc Domnului Prof. Dumitru Dogaru, Secretar General al Departamentului Cultelor, că a înțeles care sînt nevoile Bisericii Ort. Romîne din acest colț de țară. Ingăduiți-mi să mulțumesc apoi tuturor acelor care au luat cuvîntul aci, pentru a cinsti festivitatea de azi.

I. P. S. Mitropolit Nicolae răspunde tuturor, la masa festivă.

În încheiere I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a rostit cuvinte de caldă recunoștință și profund devotament față de Conducerea Statului nostru și în mod deosebit față de Președintele Consiliului de Stat, Gh. Gheorghiu-Dej căruia i-a urât viață îndelungată și fericită, plină de noi și noi realizări puse în slujba binelui obștesc, a progresului și a păcii.

Cu această cuvîntare masa oficială a luat sfîrșit, ea încheind și festivitățile legate de înscăunarea noului Mitropolit al Banatului.

În seara aceleași zile oaspeții și ceilalți participanți au părăsit Timișoara.

DESCOPERIRILE DE LA MAREA MOARTĂ

MANUSCRISELE DE LA QUMRAN

de Pr. ATHANASIE NEGOIȚA

Era în primăvara anului 1947. Ciobanul Mohammad¹⁾ ed. Dib (Mohamed Lupul) căuta de zor o capră rătăcită de turmă, și n-o găsea cu nici un chip. Obosit de mersul printre stîncile care formează faleza malului de nord al Mării Moarte, s-a așezat puțin la umbra unei scobituri de peșteră și în chip instinctiv arunca cu pietre în perețele de granit al muntelui din față. Din întîmplare una din pietre a nimerit într-o scorbură și s-a auzit cum a căzut pe niște cioburi de oale sparte. Curiozitatea l-a împins să se cațare în scorbură, dar n-a avut curajul și atunci a plecat să-și ia un tovarăș de acțiune. A doua zi, a venit însoțit de vărul său Ahmad Mohammad²⁾ și încurajîndu-se unul pe altul, cei doi beduini³⁾ s-au strecurat în vizuina aproape întunecată, care era plină de cioburi, dar în fund de tot stau aliniate opt vase de pămînt, smălțuite, cu capacele lor deasupra. Curiozitatea celor doi oameni era la culme. Dar curînd îi cuprinsese dezamăgirea, cînd văzură că toate erau goale, afară de unul din care ei scoaseră trei suluri, unul mare și două mai mici. Nici nu știau ce să facă cu aceste obiecte care lor nu le spunea mai nimic. În cele din urmă ei au luat cele trei suluri și au plecat cu ele la Bethleem să încerce să le vîndă. Întrebînd ici și colo pe negustorii din Bethleem aceștia au îndreptat pe cei doi beduini către anticarul Khalil Iskandar Sahin⁴⁾. Acesta, ca și un altul, care și-au dat părerea, credea că scrierea de pe suluri este siriacă și de aceea s-a îndreptat

1) Milik J. T., *Dix ans de découvertes dans le désert de Juda*, Paris, 1957, p. 13.

2) Dupont—Soemer A., *Les écrits esséniens découverts près de la Mer Morte*, Paris, Payot, 1959, p. 12.

3) Ei aparțineau tribului Ta'amirah, care trăiește pe țărmul de miazănoapte al Mării Moarte.

4) Milik J. T., *op. cit.* p. 14.

cu ele spre mănăstirea Sf. Marcu din Ierusalim⁵⁾. Cei doi beduini bănuind că s-ar putea căpăta ceva bani pe descoperirea lor, s-au îndreptat din nou spre grotă, unde găsiseră sulurile și scormonind prin dărămături, au mai dat și peste alte suluri, într-o stare mai puțin bună, precum și peste un vraf de fragmente de suluri. În toamna anului 1947, cei doi beduini și anticarii, au făcut înconjurul instituțiilor științifice din Ierusalim, oferind manuscrisele la prețuri foarte moderate. Abia în luna decembrie, Universitatea ebraică din Ierusalim a achiziționat trei din ele. Primul care a întrevăzut vechimea sulurilor, a fost prof. E. L. Sukenik⁶⁾ de la aceeași universitate, și chiar a bănuț obârșia lor eseniană.

Presupunând că ar putea să le comercializeze, Mar Athanasie Josue Samuel, superiorul mănăstirii Sf. Marcu, a cumpărat și el patru manuscrise, pe care în februarie 1958 le-a arătat lui J. C. Trever⁷⁾ și W. H. Brownlee, membrii ai școlii americane de cercetări din Ierusalim. Numaidecât aceștia și-au dat seama de importanța excepțională a descoperirii și cu iscusință au căpătat autorizația de a fotografia sulurile.

În martie 1948, încetînd mandatul englez asupra Palestinei și luînd ființă legală statul Izrael, pămîntul Tării Sfinte a fost tulburat, de luptele care au început între evrei și arabi⁸⁾. Probabil spre a fi mai sigur de soarta sa, arhiepiscopul sirian Athanasie a plecat în Statele Unite, luînd cu el și manuscrisele cumpărate. Poate că spera să le vîndă acolo pe un preț ridicat, dar nu a reușit și atunci a intrat în tratative cu statul Izrael, care după multe negocieri le-a cumpărat cu enormă sumă de 250.000 de dolari⁹⁾.

În iulie 1958 s-a ajuns la un armistițiu între izraelieni și arabi. Cei dintii care profitară fură arheologii, căci vizitară regiunea Qumran, cuprinsă acum în granițele noului stat

⁵⁾ Se află în vechea cetate a Ierusalimului, în partea numită azi de către creștini, cartierul Sion.

⁶⁾ Sukenik E. L., *Osar ha-megillot ha-genuzoth șebide ha-universita ha-ivrit*, Jerusalem, 1954, p. 4.

⁷⁾ Burrows M., Trever J., Brownlee W., *The Dead Sea Scrolls of the St. Marc's Monastery*, vol. I, New Haven, 1950, p. 6.

⁸⁾ Prin conferința de pace, din 1919, se decisese ca țările arabe din Asia Anterioară, foste sub stăpînirea turcească, să fie puse sub controlul fostei Societăți a Națiunilor, care prin Congresul de la San Remo, a pus Siria sub mandatul Franței, iar Palestina sub mandatul Angliei.

⁹⁾ Într-adevăr, fiindcă pentru statul Israel manuscrisele reprezentau un tezaur de mare preț, de aceea, acest stat construiește „Palatul Cărții”, care le va adăposti, împreună cu alte documente importante.

al Iordaniei. Ei cercetară cu de-amănuntul grota unde be-
duinii găsiseră sulurile. Cu ajutorul legiunii arabe¹⁰⁾, lucrul
arheologilor era terminat la finele lui ianuarie 1949, iar
grota explorată primea numele de grota nr. 1¹¹⁾. Se impunea
o cercetare arheologică serioasă. De aceea, la 5 martie
1949, departamentul antichităților din Iordania, Școala Bi-
blică și Arheologică franceză din Ierusalim, împreună cu
Muzeul Arheologic al Palestinei, au procedat la o explorare
sistematică a grotei nr. 1. Ansamblul lucrărilor era dirijat
de G. Lankaster Harding, directorul Departamentului de
antichități și de R. P. de Vaux, directorul școlii biblice
franceze.

Sutele de fragmente de manuscrise recuperate din grota
nr. 1, au fost încredințate lui D. Barthélemy, profesor la
școala biblică, și lui J. T. Milik, preot polonez, atașat misiunii
științifice franceze¹²⁾.

În anii 1950 și 1951, cei trei profesori amintiți mai sus,
de la American School of Oriental Researches, publica¹³⁾ cele
trei manuscrise cuprinse în sulurile ce aparțineau pe atunci
mănăstirii Sf. Marcu din Ierusalim și pe care ei le fotogra-
fiaseră. Acestea erau: Textul complet la profetul Isaia¹⁴⁾,
Comentariul la Habacuc¹⁵⁾ și Regula Comunității¹⁶⁾.

10) Milik J. T., *op. cit.* p. 15.

11) În operele cercetătorilor, grota aceasta este însem-
nată cu sigla 1Q.

12) Rezultatul muncii celor doi cercetători a fost publi-
cată în: *Discoveries in the Judean Desert*, la Oxford Univer-
sity Press. Opera poartă nr. 1, fiindcă se socotește că vor
apare zece volume în total.

13) Cf. nota 7.

14) În lucrările de știință, manuscrisul lui Isaia este de-
signat prin sigla 1QIsa, ceea ce va să spună: Grota 1 de la
Qumran, textul la cartea Isaia, exemplarul prim sau a, căci
în grota a mai fost găsit și un al doilea.

15) Desemnat prin sigla 1QP Hab sau și simplu p, ceea
ce va să spună: Grota 1 de la Qumran, peșter-comentar, la
profeția lui Habacuc. Litera p vine de la cuvântul ebraic
peșter, care înseamnă comentariu, exegeză, interpretare.

16) Desemnată cu sigla 1QS. Ca și mai sus 1Q însem-
nează Grota 1 de la Qumran. Litera S vine de la cuvântul
ebraic *serek*-rînduială. Intregul nume al Regulei Comunității
pe ebrește este *serek ha-yahad*, pe care editorii de limbă en-
gleză l-au redat prin *Manual of Discipline*, iar francezii mai
corect, prin: Règle de la Communauté.

La rîndul lor, izraelienii publicau și ei sulurile pe care le achiziționaseră direct de la beduini, cum am amintit¹⁷. Manuscrisele din sulurile acestea cuprindeau: *Regula Războiului* (*Serek ha-milhama*)¹⁸, o *Culegere de imnuri*¹⁹ (*Hodayot*) și un sul fragmentar la cartea profetului Isaia²⁰. Abia mai tirziu a fost publicat și un al patrulea sul, care în primele zile s-a crezut că ar conține în el o carte ce avea de erou pe Lameh, dar pînă la urmă s-a văzut că nu este decît o carte apocrifă, ce parafrazează primele 15 capitole din cartea canonică Geneza. Acest sul a fost publicat de profesorii de la universitatea ebraică din Ierusalim, N. Avigad și Igaël Yadin, sub numele de *O Geneză apocrifă*²¹.

Cum am amintit, la primirea informației că la Marea Moartă s-au găsit o serie de scrieri, ce datează din sec. II ori I înainte de Christos, lumea savantă a rămas stupefiată și cum era și natural, presa și publicațiile de tot felul au început să comenteze acest fericit eveniment.

Descoperirile de la Murabba'at și grotle 2 și 3 de la Qumran

Pe cînd arheologii încă scormoneau pămîntul în jurul localității Kirbet-Qumran²²), niște beduini din tribul Ta'ami-rah aduceau la Ierusalim un alt lot de manuscrise pe care

¹⁷) Prof. Sukenik publicase cîteva comunicări parțiale asupra manuscriselor achiziționate de israelieni. Manuscrisele au fost publicate complet abia după moartea lui Sukenik, sub îngrijirea lui N. Avigad. Cf. nota 6. Ediția engleză a lucrării lui Sukenik poartă numele de: *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University, Jerusalem, 1955*.

¹⁸) Este desemnată prin sigla IQM=Grota 1 Qumran, Milhama. Cuvîntul *milhama* înseamnă război. Fiindcă în prima lui publicație despre acest manuscris, prof. Sukenik l-a numit: *Războiul fiilor luminii contra fiilor întunerecului*, numele acesta s-a împămîntănit și este foarte des întilnit în operele cercetătorilor, care se ocupă de Qumran.

¹⁹) Indică prin sigla IQH. Cuvîntul *Hodayot* înseamnă laude, dar cei mai mulți cercetători îl redau prin „psalmi, imne”, fiindcă imnele acestea au o mare asemănare cu psalmii biblici.

²⁰) Indicat cu sigla IQIsb, spre a fi deosebit de IQIsa.

²¹) *A Genesis Apocryphon. A Scroll from the wilderness of Juda*, Ierusalim, 1956. În această lucrare se face descrierea și rezumatul conținutului sulului, se dau facsimile, precum și transcrierea și traducerea coloanelor II, XIX—XXII din sul, deci nu toată traducerea.

²²) Khirbet este cuvînt arab modern și înseamnă ruină. După explorarea grotlei 1 de la Qumran, arheologii au ajuns

spuneau că le-au găsit prin octombrie—noiembrie în Wadi²³⁾ — Murabba'at. Aceste -manuscrite cercetate de specialiști, arătau că în cea mai mare parte urcă pînă la a doua revoluție iudaică (133—135 după Chr.).

În anul următor, de la 21 ianuarie pînă la 3 martie 1952, instituțiile amintite mai sus, au mers și au făcut săpături la grotă unde fuseseră găsite manuscrisele, scoțind la iveală noi texte, cum și diferite obiecte, permițînd astfel să se determine patru faze de ocupație a localității respective²⁴⁾.

Cam în același timp, în februarie 1952, neobosiții beduini Ta'amirah revin în regiunea Qumran și descoperă acolo o a doua grotă cu manuscrise²⁵⁾, ceva mai la sud de prima. Ea nu va livra decît puține fragmente, al căror conținut era de aceeași speță ca și cel din grotă 1. Curiozitatea arheologilor face ca de la 10—22 martie, Școala biblică arheologică franceză, Școala americană și Muzeul Palestinian să inspecteze grottele și găurile falezei de la Qumran pe un front de 8 km. Mai mult decît douăzeci de grote conțineau resturile unei olării similare cu cea de la Khirbet-Qumran. Dar o descoperire neașteptată era rezervată exploratorilor. Era descoperirea unei a treia grote cu manuscrise, din care două pe suluri de aramă. Textul este gravat cu litere ebraice patrate, ce apar în relief, pe metalul făcut sul²⁶⁾.

Kirbet-Mird. O ascunzătoare a Revoluției a doua iudaice

Descoperirea grotei 3 n-avea să fie cea din urmă din anul 1952. Pe la mijlocul lui iulie, la Khirbet-Mird, 15 km la sud de Ierusalim, beduinii făceau o nouă descoperire. Era descoperirea manuscriselor unei mănăstiri antice și anume

la concluzia că trebuiesc cercetate numai decît ruinele din apropiere, căci nu se poate să nu fie o oarecare legătură între așezarea omenească de la Qumran și manuscrisele găsite în grotă din apropiere.

23) Wadi (pronunță uadi) este cuvînt arab și înseamnă vale.

24) Perioada chalcolitică (aramă) 4000—3000 înainte de Christos; perioada bronz-mijlociu 2000—1600 în. Ch.; perioada fier II, secolele IX—VI în. Ch. și în fine perioada greco-romană, care este așa cum o cunoaștem. Demn de notat este faptul, că este pentru prima oară cînd se găsesc în Palestina obiecte din material putrezibil, ca vase de lemn și resturi de împletituri în papură.

25) În operele savanților, aceasta va fi însemnată cu sigla 2Q.

26) Dupont—Sommer. *op. cit.* p. 18.

Castellion ori *Marda*, amintită în scrierile bizantine²⁷⁾. *Marda* este cuvânt aramaic și are aceeași însemnare ca și primul, adică de „fortăreață”. Numele de mănăstire a venit mai târziu, după ce fortăreața asmoneană *Hyrcaion* a fost părăsită și apoi, încet-încet, s-au adunat aici alți ostași, cei ai lui Christos, adică monahii. În fața impetuoasei năvăliri arabe, iarăși, încet-încet, mănăstirea a fost părăsită din lipsă de călugări și cu timpul a devenit ruine, sau cu numirea arabă *Khirbet* de la *Mird*.

Resturile bibliotecii fostei mănăstiri fură scoase dintr-o grotă subterană și s-a constatat că aici se foloseau trei limbi: greaca, christo-palestiniană²⁸⁾ și în fine, araba. Criteriile paleografice impun ca aceste texte să fie datate de la finele perioadei bizantine²⁹⁾ și începutul perioadei arabe³⁰⁾. Un contract arab de aici poartă o dată ce aparține secolului II al Hegirei.

Începînd cu 2 august 1952, s-a putut achiziționa un lot din aceste documente. Universitatea din Louvain³¹⁾ încredința profesorului de Langhe conducerea unei *misiuni arheologice belgiene*³²⁾ care a durat din februarie pînă în aprilie 1952. Săpăturile subterane au scos la iveală încă câteva fragmente de aceeași natură ca și precedentele.

De prin iulie 1953, beduinii Ta'mirah oferiseră pe piața Ierusalimului documente ce proveneau din niște grote a căror localizare este greu de precizat. La 5 august fu cumpărat un prim lot ce conținea, între altele, papiruri nabateene. La 22 și 25 august, se negociau fragmentele unei versiuni grecești a textului ebraic la cei Doisprezece Profeți Mici. De asemenea, descoperirea da la iveală bucăți biblice scrise în ebraică, cum și documente aramaice și grecești. În ansamblul lor, ele aveau să fie datate la finele secolului prim după Christos și pe la începutul celui de-al doilea, *terminus ad quem* fiind

27) Milik J. T., *op. cit.* p. 17.

28) Adică dialectul arameen, vorbit de creștinii din Palestina, în epoca bizantină și primele secole după ocuparea arabă.

29) În Palestina, perioada bizantină ține din secolul IV, pînă la cucerirea arabă, adică secolul VII.

30) Perioada arabă începe cu sec. VII și ține pînă în perioada cruciadelor, sec. XI, care după cît știm nu durează mult, ci numai două secole, căci recedează locul arabilor, care abia în secolul XVI sînt înlocuiți numai la conducere de către otomani, căci populația palestiniană era arabă în majoritate,

31) Vestita universitate catolică din Belgia.

32) Milik J. T., *op. cit.* p. 18.

revolta a doua iudaică³³), căci în acel moment manuscrisele au fost ascunse în grote.

Grotele 4, 5 și 6 de la Qumran

Descoperirea cea mai senzațională, după aceea din grotă nr. 1, a avut loc pe la începutul lui septembrie 1952, și istoria ei pare pe de-a dreptul uluitoare. Într-o seară, sub cort, o grupă de beduini Ta'amirah vorbeau despre recente descoperiri, ce le aduseseră notorietate universală... și venituri, destul de substanțiale. Un cuvânt mai tare făcu pe un venerabil bătrîn, care ațipise, să iasă din somnolență, căci își amintise de un fapt care-i putea interesa pe curajoșii cercetători. Era în timpul îndepărtat al tinereții lui — explica el — pe cînd vîna în regiunea Qumran. El urmărea o prepelească rănită, ce dispăruse într-o gaură, nu departe de actualul Khirbet-Qumran³⁴). Cu mare greutate găsi prada sa, căzută într-o cavernă, unde găsi și luă cu sine o lampă antică de lut ars și cîteva împletituri din papură. Cei tineri își întipăriră în minte amănuntele topografice date de bătrîn, se înarmară cu un săculeț de făină, cu frînghii și lumînări, și coborîră pînă la Qumran. Incinși cu frînghiile, ei sfîrșiră prin a pătrunde în grotă căutată și începură să scormonească pămîntul la temelie ei. Abia dăduseră la o parte mai mulți metri cubi de pămînt cînd, dintr-odată, mîinile lor miseară de la locul lor mii de fragmente de manuscrise. Curajul și stăruința lor fuseseră răsplătite din plin.

Cum era și natural, după cîteva săptămîni, beduinii începură vizitele lor pe la institutelor științifice din Ierusalim. Firește, beduinii indicau piste false, dornici de a-și urmări, nestîngheriți de autorități, fructuoasele lor cercetări. Dar fericita echipă trezise invidia altora și astfel s-a aflat de cei în drept lămurirea exactă. Poliția călare din Ierusalim merse la locurile denunțate, iar apariția ei puse pe fugă pe neobosiții săpători clandestini. La 22 septembrie, părintele R. de Vaux și J. T. Milik³⁵), care luaseră parte la cercetarea terenului în luna Martie, veniră acum aici și timp de o săptămînă, cu ajutorul Departamentului Antichităților și al Muzeului, dădură la iveală încă cîteva sute de fragmente de

³³) Cum se știe, revolta a doua iudaică este cea de sub Barcohiba (132—135 după Ch.), prima fiind cea de la 70—71, înăbușită de către împărații Vespasian și Tit.

³⁴) Khirbet—Qumran=ruina Qumran, unde, după cum se va vedea, în articolele ce vor urma, a fost o așezare umană, de la care ne-a rămas „biblioteca” de astăzi, adică manuscrisele de care ne ocupăm.

³⁵) Milik J. T., *op. cit.* p. 19.

suluri. Sondarea adânciturilor învecinate mării achiziția lor cu vreo duzină de manuscrise, din nefericire pe jumătate putrezite din cauza umezelii. Grota care le conținea primi numărul 5, iar cea cu prepelița primi numărul 4. Ambele fuseseră roase de vreme în terasa argilooasă, pe cînd precedentele grote, mai depărtate de Khirbet-Qumran, se deschiseseră în faleza calcarooasă.

La piciorul falezei, a mai fost repede identificată o altă cavitate, care a devenit grota 6, de unde provenea un pachet cu fragmente achiziționate încă de la 13 septembrie, de către Muzeul Palestinian³⁶⁾.

În ce privește fragmentele de manuscrise scoase de be-duini din grota nr. 4, ele nu au putut fi cumpărate decît în loturi succesive și negocierile s-au prelungit pînă în vara anului 1956. În acest scop erau necesare sume mari, și de aceea s-a făcut apel la institutele științifice din lumea întreagă. În afară de guvernul Iordaniei care s-a înscris cu 15.000 lire sterline, au făcut colecte în acest scop universitatea McGill din Montreal, universitatea din Manchester, cea din Heidelberg, seminarul teologic McCormik din Chicago, și biblioteca Vaticanului. Abstracție făcînd de cîteva fragmente aflate în minile particularilor, azi, întreg acest material este adunat în Muzeul Palestinian din Ierusalim. Descoperirile atît de abundente din grota 4, cereau o echipă de savanți și s-a voit ca această echipă să fie internațională. Iată numele membrilor ei: Mgr. P. W. Skehan, profesor la universitatea din Washington, F. M. Ross Jr. de la seminarul teologic McCormik, J. M. Allegro, asistent la universitatea din Manchester, abatele J. Starks, de la Centrul Național de cercetări științifice (Paris), J. Strugnell, de la Oxford (Jesus College), C. H. Hunzinger, trimis de universitatea din Göttingen și J. Milik, de asemenea de la Centrul Național de Cercetări Științifice³⁷⁾.

Fragmentele din grotele 2, 3 și 6 vor fi publicate de abatele M. Baillet, acum profesor la Institutul catolic din Toulouse³⁸⁾, iar abatelui J. Milik i s-au încredințat manuscrisele din grota 5, precum și sulurile de aramă din grota 3, deschise³⁹⁾ prin mijloace electrice de către profesorul Baker, de

³⁶⁾ Idem, *ibidem*, p. 19.

³⁷⁾ Idem, *ibidem*, p. 20.

³⁸⁾ Azi, una din școlile superioare catolice, cele mai evidențiate.

³⁹⁾ Aceste suluri de bronz erau așa de lipite, încît au trebuit trimise la Manchester, în Anglia, și numai prin mijloace tehnice au putut fi desdoite.

la institutul tehnologic din Manchester, la începutul anului 1956⁴⁰⁾.

Ansamblul tuturor manuscriselor va apare în colecția intitulată *Discoveries in the Judaean Desert*⁴¹⁾, de care am amintit mai sus, și care nu va cuprinde mai puțin de zece volume. Volumul consacrat descoperirilor de la Murabba'at va fi al doilea din serie și va apare în curînd.

Grotele 7—11 de la Qumran. O nouă grotă la Murabba'at

Anul 1952 s-a dovedit excepțional de fructuos, dar el nu avea să marcheze sfîrșitul descoperirilor. Am amintit mai sus de campaniile de săpături de la Khirbet-Qumran. De-a lungul celei de a patra, în primăvara anului 1955, au fost sondate, pe coastele terasei argiloase, patru noi grote⁴²⁾. Aproape în întregime năruite, din aceste grote s-au obținut cîteva ostraca⁴³⁾, dar din nefericire, puține fragmente scrise.

Totuși, cam tot în timpul acela, un păstor din tribul Ta'amirah, scotea dintr-o cavitate, la Wadi-Murabba'at, un sul destul de deteriorat, care cuprindea textul cărții biblice a celor Doisprezece Profeți Mici, datînd cam de pe la începutul sec. II e. n.

În fine, la începutul anului 1956, beduinii, care-și continuau căutarea de manuscrise pînă și în cele mai mici crăpături ale imensei faleze, au reperat o a unsprezecea grotă cu manuscrise, asemănătoare prin importanța ei, cu grotele 1 și 4. Această descoperire a dus pe savanți la concluzia că aridul deșert din Iuda nu a încetat să-și ofere tezaurele sale celor setoși să le găsească⁴⁴⁾. Cine știe ce surprize ne sînt rezervate în viitor.

În rezumat, descoperirea manuscriselor din deșertul iudean se repartizează în trei grupe, atît prin data lor, cît și prin proveniența lor geografică.

⁴⁰⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 20.

⁴¹⁾ Pînă acum a apărut numai volumul I, alcătuit de D. Barthélemy și J. T. Milik, cu contribuția savanților: R. de Vaux, G. M. Crowfoot, R. P. Plenderleith și G. L. Harding și care poartă ca titlu special *Qumran Cave I*, Oxford, 1955.

⁴²⁾ De la 7—11, cite fuseseră sondate pînă în 1956.

⁴³⁾ În Palestina, prin ostraca se înțelege nu numai cochiliile de scoici cu scriere pe ele, ci și cioburile de oale, cu inscripții pe dinsele.

⁴⁴⁾ Pentru istoria descoperirilor din grotă 1, cf. J. Trever în revista: *Biblical Archaeologist*, XI, 1948, pp. 46—57; Mar Athanase în *Biblical Archaeologist*, XII, 1949, pp. 26—31; E. L. Sukenik, *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University*, pp. 13—17; G. L. Harding, în *Discoveries in the*

a) Manuscrise provenind din grotlele din regiunea Qumran, în vecinătatea unei aşezări comunitare⁴⁵⁾ şi, în general, datind din veacul II. înainte de Christos şi pînă în secolul prim după Christos.

b) Documentele de la Murabba'at şi dintr-un ţinut nelocalizat⁴⁶⁾, găsite în grotlele din Wadi-urile greu accesibile şi depărtatele centre locuite în partea meridională a Pustiului Iudean. Totdeauna, acestea au fost grote de refugiu, iar ele au fost în deosebi folosite în acest scop, în timpul Revoltei a doua iudaice⁴⁷⁾.

c) Manuscrise găsite în pivniţa unei mănăstiri bizantine, azi ruină, numită Khirbet-Mird. Ea a fiinţat cîndva departe de Ierusalim, şi anume în „pustiul monastic”, care pustiul monastic era în plină floare, în sec. V. şi VI al erei noastre.

Se cuvine să amintim aici de cîteva descoperiri de manuscrise în timpurile vechi în regiunea binecunoscutelor localităţi Ierihon. După un colofon al lui Origen, aflat în Hexapla sa, o traducere grecească a Psalmilor, cum şi alte manuscrise greceşti şi ebraice au fost găsite într-un ulcior, aproape de Ierihon, în timpul domniei împăratului Caracalla⁴⁸⁾.

De asemenea, într-o scrisoare a patriarhului nestorian Timotei I⁴⁹⁾ către Serghie, mitropolit de Elam, ni se istoriseşte aflarea de cărţi ale Vechiului Testament şi a altor cărţi cu scriere ebraică într-o grotă din împrejurul Ierihonului, în jurul anului 800 e. n. Se poate foarte bine ca un

Judean Desert I, pp. 3—7. Pentru celelalte descoperiri din deşertul Judeii, cf. R(evue) B(iblique) LX, 1953, pp. 19; 3—88; 245—248; 520—561; LXI, 1954, p. 161 şi mai ales R. B. LXIII, 1956, pp. 43—67. Asupra săpăturilor de la Murabba'at, cf. R. de Vaux, R. B. LX, 1953, pp. 245—275.

⁴⁵⁾ Cum am afirmat, Khirbet—Qumran a fost cîndva o aşezare omenească. Voturile cele mai multe pledează că această aşezare omenească a fost o comunitate monahală, un fel de mănăstire.

⁴⁶⁾ Beduinii au adus acele manuscrise, pe care n-au mai ştiut din ce anume grote şi scorburi au fost găsite.

⁴⁷⁾ Sub Barcoha, între 132—135 d. Ch., cînd Iudea a fost prefăcută complet în provincie romană, de către împăratul Adrian.

⁴⁸⁾ Mercati S., *Studie Testi V*, Roma, 1901, p. 28 sq. Apud Milik, *op. cit.* p. 22.

⁴⁹⁾ Acest Timotei I este mort pe la 823 d. Ch. Discuţii mai ample se află în: *Discoveries in the Judean Desert I*, p. 88 nota 4.

manuscris al Pentateuhului, adesea citat de massoreti⁵⁰⁾ și numit „Pentateuhul de Ierihon”, să fi provenit poate, dintr-o descoperire asemănătoare celor din zilele noastre.

Biblioteca de la Qumran

Pînă acum⁵¹⁾, grotelile de la Qumran au dat aproape 600 de scrieri sau opere antice, dar numai vre-o zece suliți sînt aproape complete, iar unele texte nu sînt reprezentate decît printr-un singur fragment. Cea mai mare parte din grotelile cu manuscrise erau ermitaje⁵²⁾; cele cîteva duzini de volume pe care le conținea fiecare grotă, reprezenta biblioteca personală a anahoretului. Dar două din grote, și anume grotelile 1 și 4, sînt adevărate ascunzători, unde se punea în siguranță biblioteca comunității sau aceea a unui grup de sihăștri.

Cărțile biblice. Torah

Un sfert din manuscrisele găsite conțin texte biblice, sau mai exact, cuprind cărți, care plecînd de la finele primului secol al erei noastre, erau considerate drept canonice de către iudeii palestinieni. Numai cartea Ester⁵³⁾ nu este reprezentată, iar lucrări ca Deuteronomul, Isaia, Profeții Mici și Psalmii sînt reprezentate prin mai mult de zece manuscrise. De asemenea este bine să notăm, că unele exemplare ale cărților biblice, găsite la Qumran, sînt relativ aproape originale⁵⁴⁾. Astfel, un manuscris al cărții Daniil din 4 Q nu este îndepărtat decît cu jumătate de veac de alcătuirea lucrării originale⁵⁵⁾. Numai un secol desparte de original manuscrisul Eclesiastului găsit la Qumran. Fapte de felul acesta sînt rare, chiar pentru papirurile din Egipt, care confirmă texte din autorii clasici⁵⁶⁾.

⁵⁰⁾ Masoreții au fost cei care au inventat vocalele, dar mai ales au lucrat la stabilirea unui „textus receptus” al Vechiului Testament ebraic.

⁵¹⁾ Comisia, însărcinată cu descifrarea și studierea manuscriselor aflate în cele 11 grote, lucrează în continuu, așa că în fiecare lună cele spuse mai sus pot fi augmentate.

⁵²⁾ Adică un fel de sihăștrii ori chilii singuratice unde pustnicul își avea lucrurile lui personale.

⁵³⁾ Se pare că în timpul acela, cartea Ester nu făcea parte din canonul Sf. Scripturi a Vechiului Testament.

⁵⁴⁾ Adică între scrierea originalului și copia găsită la Qumran este o distanță numai de cîteva decenii, ceea ce arată că modul de gîndire și de scriere nu se diferențiasse prea mult.

⁵⁵⁾ Spre 164 înainte de Christos.

⁵⁶⁾ În Egipt, textele scrise pe papirus sînt nebănuite de numeroase. Și cu toate acestea, distanțele între originale și copii sînt de secole.

Specialiștii în critica textuală a Vechiului Testament așteaptă, firește, mult de la aceste manuscrise. Dacă sularile biblice din grota 1 n-au răsturnat concluziile câștigate anterior⁵⁷⁾, textele din grota 4, care au și fost studiate, repun în discuție unele din teoriile emise în trecut. Să examinăm aceste texte în ordinea adoptată de rabini și păstrată în Biblia ebraică.

Cît privește Pentateuhul⁵⁸⁾, textul massoretic se găsește în cele mai multe din manuscrise. Printre excepții, semnalăm un text din Exod (4 Q Ex a), care se apropie de arhetipul ebraic al Septuagintei⁵⁹⁾. Astfel, familia lui Iacov în Egipt numără nu șaptezeci, ci șaptezeci și cinci de persoane (I. 5), cifră pe care o găsim în vorbirea lui Ștefan⁶⁰⁾. Foarte vecin cu Septuaginta s-a vădit, de asemenea, un manuscris din Numeri⁶¹⁾, precum și un mic sul din grota 4 care nu conținea decît cîntarea lui Moise⁶²⁾.

Iată un verset din cîntarea lui Moise, în cele trei recenzii, adică Septuaginta, 4 Qumran și textul Massoretic:

Deut. 32, 43 LXX (Septuaginta)

Săltați ceruri, cu el slăviți-l, toți fiii lui Dumnezeu.
Săltați, popoare, cu Poporul său
Măriți-l toți îngerii lui Dumnezeu
Căci singele fiilor săi el (il) va răzbuna
El va răzbuna și se va răzbuna asupra vrășmașilor săi.
Celor care îl urăsc, le va plăti la vedere
Și Domnul va curăți pămîntul Poporului său

4 Qumran

Săltați ceruri, cu el slăviți-l toți dumnezeii
Căci singele fiilor săi, el (il) va răzbuna.
El se va răzbuna asupra vrășmașilor săi.
Celor care îl urăsc, le va plăti la vedere
Și va curăți pămîntul Poporului său

⁵⁷⁾ Este vorba de teoriile emise cu privire la origina Pentateuhului și celelalte cărți ale Vechiului Testament.

⁵⁸⁾ Cînd zicem Pentateuh înțelegem cele cinci prime cărți ale Vechiului Testament, numite și cele cinci cărți ale lui Moise.

⁵⁹⁾ Septuaginta sau Septanta a fost numită prima traducere a Vechiului Testament în grecește, căci după tradiție, 70 de bărbați ar fi luat parte la înfăptuirea ei.

⁶⁰⁾ Faptele Apostolilor 7, 14.

⁶¹⁾ 4QNumb.

⁶²⁾ Deuteronom, cap. 32.

Textul Massoretic

Săltați, popoare, cu el.

Căci singele servitorilor săi, el (il) va răzbuna.

Și se va răzbuna asupra vrășmașilor săi.

Și va curăți pământul său (și) pe Poporul său.

În acest manuscris al Exodului, avem de-a face cu recenziile Pentateuhului samaritean⁶³, și el este, de altfel, scris cu litere paleo-ebraice, care prelungesc scrierea feniciană⁶⁴ și sînt baza scrierii samaritene. Citiri⁶⁵ samaritene se află, de asemenea, în textul 4 Q Num b, menționat mai sus.

Profeții anteriori⁶⁶

Pentru această serie care cuprind cărțile Iosua, Judecătorii, Samuel și ale Regilor, grotele 1, 4, 5 și 6 n-au dat decât manuscrise derivate, pare-se, cu același text ebraic ca și al Septuagintei. Aceasta este foarte clar pentru un manuscris al lui Samuel⁶⁷, ale cărui fragmente ilustrează întrucîtva capitolele lucrării. Dacă s-a putut recupera un mare număr dintre ele, aceasta se datorește faptului că o banderolă de papyrus le-a întărit pielea. Sulul cuprindea 57 de coloane⁶⁸, a căror dispoziție poate fi reconstituită în mare parte. Adăugăm că Chronistul⁶⁹ pare a fi utilizat un text din Samuel mai apropiat de 4 Q Sam. a, decît cel al Massorei⁷⁰.

⁶³) Din toate cele 39 de cărți ale Vechiului Testament, samaritenii nu acceptau decît cele cinci cărți ale lui Moise.

⁶⁴) Alfabetul sau caracterul literilor folosite de autorii, care au scris cărțile V. T. a fost cel „fenician”, fiindcă a fost inventat de ei. După reîntoarcerea din Babilon, iudeii au adoptat scrierea aramaică sau patrată.

⁶⁵) Cînd zicem citiri, înțelegem cuvintele utilizate de autorii și traducătorii cărților biblice. Așa de ex., cînd spunem citirea lui II Regi 4, 2, înțelegem cuvintele ce se află în textul cărții II Regi cap., 4, 2.

⁶⁶) Sinagoga iudaică are o diviziune a cărților Vechiului Testament diferită de cea a Bisericii creștine. În loc de cărți istorice, cărți profetice și cărți didactice ori hagiograte, iudeii spun: cele cinci cărți ale lui Moise (Thorah), profeții anteriori și profeții posteriori. În șirul profeților anteriori, iudeii numără cartea Iosua, Judecători, I și II Samuel și în fine I și II Regi. În numărul profeților posteriori intră restul de cărți ale V. T.

⁶⁷) 4Q Sama.

⁶⁸) Treizeci și trei din I Sam. și 24 din II Sam.

⁶⁹) Cînd zicem Chronistul, azi înțelegem nu numai autorul cărților Chronici, dar și pe cel al cărților Regi.

⁷⁰) Masora este numele ce s-a dat operei masoreților, de care am amintit sub nota 50.

Un alt manuscris al lui Samuel trebuie să fie menționat aici. După F. M. Cross⁷¹⁾, căruia i se datorește un studiu paleografic foarte înaintat, scrisul acestui exemplar⁷²⁾ l-ar data la finele celui de al treilea secol înaintea erei noastre, ceea ce ar face din el decanul tuturor manuscriselor biblice cunoscute. De asemenea, el este un martor al arhetipului Septuagintei.

Profeții posteriori⁷³⁾

Cei trei mari profeți (Isaia, Ieremia și Ezechiel) și cei doisprezece profeți mici sînt bine reprezentați la Qumran; îndeosebi Isaia, cu privire la care am și semnalat cele două suluri aproape complete din grota 1. Al doilea⁷⁴⁾ reflectează fidel tradiția continuată de massoreți, și aceasta se poate spune și despre încă o duzină de manuscrise fragmentare ale aceluiași profet, găsite în grota 4. Din contra, primul sul din grota 1⁷⁵⁾, prezintă trăsăturile unei ediții mai populare. Grafia este plină, ușurînd lectura, și unele retușări ale textului sugerează o exegeză eseniană⁷⁶⁾. Notăm un amănunt de mare importanță: capitolul 33 se termină spre josul coloanei 27, cele trei linii trase care urmează, rămînînd goale⁷⁷⁾. Mai mult, foaia de piele respectivă nu are decît două coloane, în loc de patru obișnuite. Debutul capitolului 34 începe o nouă foaie de piele, cusută cu precedentă, și textul urmează fără întrerupere pînă la capăt. Această particularitate pare să ateste bine amintirea celor două colecții diferite⁷⁸⁾, cu toate

⁷¹⁾ Unul din membrii comisiei internaționale constituită pentru descifrarea și publicarea manuscriselor aflate la Qumran. El este profesor la seminarul McCormick, din Chicago.

⁷²⁾ 4QSamb.

⁷³⁾ Prin profeți posteriori, iudeii înțeleg nu numai pe cei patru profeți mari și cei doisprezece mici, cum facem noi creștinii, ci și toate cărțile didactice ori haghiografice, iar în plus și cîteva istorice, ca de ex. Rut, I și II Chronici, Esdra, Nehemia, Ester, etc.

⁷⁴⁾ 1QIsb.

⁷⁵⁾ 1QIsa.

⁷⁶⁾ După cum vom vedea din articolele, ce vor urma, toate manuscrisele de la Qumran se crede că au aparținut sectei eseniene, care după cum ne informează Pliniu cel Bătrîn (*Hist. nat.* V. 17. 73), ar fi avut sediul lângă Marea Moartă. Actualul Khirbet—Qumran ar fi ruinele fostei mînăstiri eseniene, distrusă de romani, în timpul celei de a doua revoltă iudaică (132—135 d. Ch.).

⁷⁷⁾ Cf. Milik J. T., *op. cit.* p. 26.

⁷⁸⁾ Curios, pare că corespunde cu distincția ce se face astăzi, de către critica modernă, în textul cărții Isaia și anume cu părțile: Deutero—Isaia și Trito—Isaia.

că erau contopite în epoca scribului⁷⁹⁾.

Textul Septuagintei se regăsește încă într-un caz: F. M. Cross ne informează că l-a recunoscut în câteva bucăți care subsistă dintr-un manuscris al lui Ieremia⁸⁰⁾. Pentru ceilalți Profeți posteriori, variantele sînt deopotrivă de interesante, dacă nu s-ar putea conchide că sînt niște recenzii posterioare.

Hagiografele⁸¹⁾

Sulurile *Scrierilor* sau Hagiografelor găsite la Qumran pun și ele, de asemenea, problemele de critică textuală sub o nouă lumină. Cartea lui Iov a fost identificată în resturile a două manuscrise, unul în scriere patrată și altul în caractere paleo-ebraice⁸²⁾, și, dacă originalul a fost de asemenea scris în aceste caractere, am avea cheia numeroaselor dificultăți ale textului masoretic⁸³⁾.

Vreo zece din sulurile fragmentare ne dau Psalmii, deși unele nu aveau să conțină decît psalmul 119, cu dispoziție simetrică și alfabetică⁸⁴⁾. În afară de acest psalm, ordinea stihometrică nu se regăsește decît într-un singur manuscris, provenit din grotă 4. În sfîrșit, unul din suluri oferă psalmii într-o ordine diferită de aceea a Masoreților⁸⁵⁾.

Se citea mult cartea lui Daniil, căci s-au găsit două manuscrise în grotă 1, patru în grotă 4 și unul în grotă 6. Ele urmează textul masoretic cu cîteva variante, care provin de la arhetipul Septuagintei. Fragmente din grotetele 1 și 4 păstrează versetele în care se operează trecerea de la ebraică⁸⁶⁾ la

⁷⁹⁾ Adică în secolul II în. Ch., textul cărții Isaia era așa cum l-avem și noi astăzi, adică în 66 de capitole.

⁸⁰⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 26.

⁸¹⁾ Prin hagiografe noi creștinii înțelegem scrierile poetice, cu cuprins moral (Psalmii) și sapiențial (Proverbe, Siracide, etc.). Sub această subdiviziune, iudeii introduc și cărți profetice, ca Daniel și cărți istorice, ca I și II Chronici, Esdra, Nehemia, Ester, etc.

⁸²⁾ Adică în alfabetul numit fenician.

⁸³⁾ Textul cărții Iov, din Biblia ebraică de astăzi, are foarte multe obscurități; probabil că la transcrierea lui, în alfabetul patrat sau aramaic, s-au comis anumite greșeli.

⁸⁴⁾ Se știe că Ps. 119 este scris într-o formă poetică aleasă. El este divizat în 22 de strofe, după cele 22 de litere ale alfabetului ebraic și fiecare verset al unei strofe începe cu litera respectivă, ce denumește strofa. Așa de ex., toate versetele, ce compun strofa *aleph*, încep cu litera *aleph*.

⁸⁵⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 27.

⁸⁶⁾ Cartea Daniel este compusă în limba ebraică (cap. 1—2, 3 și 7, 28—12) și în limba aramaică (cap. 2, 4—7, 28).

arameeană⁸⁷⁾ și de la arameeană la ebraică⁸⁸⁾, nimic nou așadar, asupra acestei probleme sîcîitoare a cărții lui Daniel.

Istoria textului biblic. Noi date

Mișna⁸⁹⁾ ne arată că rabinii reușiți spre anul 90 al erei noastre în „soboru” de la Jamnia, fixară textul Torei cu ajutorul a trei exemplare păstrate în templu, și aceasta într-un fel destul de mecanic; citirea⁹⁰⁾ atestată de două manuscrise era sistematic preferată celeia care nu avea decît un singur martor. Poate că aceeași metodă fu aplicată și altor cărți ale canonului palestinian⁹¹⁾. Rabinii au putut dispune de suluri foarte vechi. Amintim că la Qumran unele se urcă pînă la al treilea veac înainte erei noastre. Cît despre Profetii Anteriori, ei utilizară totuși texte mai puțin îngrijite decît arhetipurile Septuagintei. La Qumran, hagiografele au fost recopiate cu mai multă libertate decît celelalte grupe de cărți sacre, ceea ce se explică prin data mai tîrzie a compunerii lor și, prin urmare, a procesului de cristalizare a textului lor. Acel al ansamblului cărților sacre odată cîștigat, Iudeii din Palestina par a fi procedat la o eliminare grabnică a acestor versiuni⁹²⁾.

În timp ce rabinii de la Jamnia se opreau în felul acesta la textul consonantic al Bibliei, Samaritenii de la Sichem, actuala Balata, aproape de Naplus, limitau propriul lor canon la primele cinci cărți ale Bibliei⁹³⁾. Textul Torei pe care îl recopiau samaritenii probabil, că se fonda pe vreun manuscris vechi, rod al unei variante, totuși mai recente decît aceea pe care o presupune textul de la Jamnia⁹⁴⁾. Această ati-

87) Cap. 2, 4 sq.

88) Cap. 8, 1 sq.

89) Partea I a Talmudului, care-i compus din Mișna și Ghemara.

90) Cf. nota 65.

91) Cînd zicem „canon palestinian” înțelegem canonul cărților scripturistice. Zicem „palestinian”, căci mai există și altul „alexandrin”, care-i mai lung, adică cuprinde și cărțile numite „deuterocanonice”.

92) Aci, prin versiuni se înțelege alt text, o variantă, a textului unei cărți biblice ori chiar la Vechiul Testament, în întregime.

93) Cf. nota 63.

94) Jamnia, localitate pe țărmul Mării Mediterane, nu de parte de Iafa, a fost sediul unde s-au mutat învățații iudei, după dărîmarea Ierusalimului de către Adrian, la 133 d. Ch. Aci, sanhedrinul s-a ocupat numai de chestiuni religioase, între care și fixarea textului cărților Vechiului Testament.

tudină a samaritenilor a trebuit să consfințească o schismă născută în epoca persană⁹⁵). Ea provenea mai degrabă din divergențe politice decât religioase, conflictul devenind ascuțit în deosebi la sfârșitul veacului al doilea înainte de Hristos, o dată cu cucerirea militară a lui Ioan Hyrcan I. Spiritul lor conservator se manifestă prin faptul că ei se opriră, pentru a copia Pentateuhul, la scrierea paleo-ebraică⁹⁶) de la sfârșitul primului secol al erei noastre. Dimpotrivă, cărturarii de la Jamnia, hotărîră pentru sulurile biblice caracterele patrate, atunci în uz și pe care toată lumea le putea citi, ceea ce denotă din partea lor o înțelegere mai democratică.

Am spus că la Jamnia fu suprimată pluralitatea variantelor atestate de biblioteca de la Qumran. Astfel se găseau îndepărtate acelea pe care le urmase Septuaginta, și această măsură separa încă mai mult pe iudei de creștinii din Alexandria și de Biserica primitivă în general, care își însușise textul Septuagintei⁹⁷). Precizăm că la Qumran se folosea puțin această versiune. În grota 4, nu s-au cules decât resturile a două manuscrise ale cărții Leviticului, unul pe piele, altul pe papirus și de asemenea ale unui manuscris din Numeri⁹⁸). Scriitura este aceea în uz în primul secol de dinainte de Hristos, dar ea a putut continua să fie și în veacul următor. Textul este exact acel al Septuagintei, dar vom nota că tetragrama sacră este transcrisă Iao în loc de a fi tradusă prin Kyrios⁹⁹). Aceste fragmente de la Qumran vin să se adauge citorva bucăți de papirus din aceeași epocă, care provin din Egipt, și au, desigur, aceeași origine¹⁰⁰).

⁹⁵) După căderea imperiului neobabilonean, Perșii sînt cei care pun mîna pe Orientul Apropiat, din care făcea parte și Palestina. Epoca persană începe de la 539 în. Ch. și durează pînă la cucerirea Persiei de către Alexandru cel Mare (333 în Ch.).

⁹⁶) După cum se știe, Pentateuhul samaritean este scris în alfabetul fenician, mai vechi decât cel aramaic.

⁹⁷) Este cunoscută disputa dintre iudei și creștinii primelor secole, care se acuzau reciproc de falsificarea textului sacru. În fond, Septuaginta avea la bază alte texte ebraice, decât cele pe care le utilizaseră cărturarii iudei, la fixarea textului Bibliei ebraice.

⁹⁸) Milik J. T., *op. cit.* p. 28.

⁹⁹) Skehan P., *Actes du 2e Congrès international pour l'étude de l'Ancien Testament*, Strasbourg, 1956, (*Supplements to Vetus Testamentum*, vol. IV, 1957), p. 148 sq. Acești lucru și în cîteva fragmente din Exod, provenite din 7Q. Cf. RB LXIII, 1956, p. 572.

¹⁰⁰) Este vorba de așa numitul *Papirus Nash*, care constă dintr-o singură filă și conține cele zece porunci și *Shema*

Manuscrisele ebraice de la Qumran sînt dimpotrivă unice, și Egiptul n-a dat nimic atît de vechi. Grație manuscriselor de la Qumran, noi luăm un contact direct cu o fază capitală a tradiției textului biblic: aceea care a precedat de îndată fixarea sa consonantică. Loturile provenite de la Murabba'at și din grote neidentificate ne oferă, dimpotrivă, un text identic cu acela al Masoreților, cel puțin pentru Pentateuh, Isaia, Profeții Mici și Psalmi.

*Cărțile deuterocanonice*¹⁰¹⁾.

Se știe că canonul Iudeilor din Alexandria cuprindea cărți suplimentare, pe care le vom găsi în canonul creștinilor. La Qumran, aceste deuterocanonice sînt reprezentate prin cartea Tobie și Ecclesiastic¹⁰²⁾. Trei din manuscrisele lui Tobie sînt în limba aramaică și unul în ebraică. Studiul acestor manuscrise a fost încredințat lui J. Milik¹⁰³⁾ și o primă examinare sugerează că aramaica este limba originalului. Cele două texte corespund variantei lungi, cea din codex Sinaiticus și din Vetus Latina. Sinaiticus oferă un text stricat, în deosebi prin două lungi omisiuni datorite lui *homoeotéleuton*¹⁰⁴⁾ și comparația sa cu acel de la Qumran confirmă varianta din Vetus Latina: amîndouă sînt adesea singurele mărturii ale citorva citiri, ca de ex. cei șapte fii ai tînărului Tobie (Tob. 13, 3).

Printre fragmentele din grotă 4, abatele M. Baillet a identificat cîteva fărămituri din versetele Siracidului ebraic¹⁰⁵⁾ (6, 20—31) al cărui text este, practic, identic cu acela din ghenizana din Cairo¹⁰⁶⁾.

(Deut. 6, 4 sq.), care probabil că a fost o filă ce se recita la rugăciunea din casă ori de la sinagogă. A fost găsit în Egipt și datează cam din sec. I în. Ch.

¹⁰¹⁾ Cărțile deuterocanonice sînt cele care nu s-au aflat în textul ebraic al Bibliei, ci numai în cel grec, care-și are origina în Alexandria Egiptului. Ele sînt canonice, în sensul propriu al cuvîntului, numai pentru catolici; noi ortodocșii le numim necanonice (deși le punem în cuprinsul Sf. Scripturi), iar protestanții le numesc apocrife.

¹⁰²⁾ Cartea Ecclesiastică, ce nu trebuie confundată cu Ecclesiastul, în ortodoxia noastră este cunoscut sub numele de Intelepțiunea lui Iisus, fiul lui Sirah. Prin anumite opere de teologie se află și numele ebraic: *Ben-Sira* ori Siracide.

¹⁰³⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 29.

¹⁰⁴⁾ Cînd două cuvinte au aceeași terminație, din neatenție, deseori, copiiștii au omis pe unul din cele două, din care cauză manuscrisele au obscurități destul de serioase.

¹⁰⁵⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 29.

¹⁰⁶⁾ Cf. RB LXIII, 1956, p. 54. Azi se adaogă fragmentele grecești la Epistola lui Ieremia, găsite în 7Q. Cf. RB LXIII, 1956, p. 572.

Apocrifele Vechiului Testament. Jubileele¹⁰⁷⁾

O parte apreciabilă a manuscriselor de la Qumran sînt apocrife ale Vechiului Testament. În ce privește apocrifele, savanții au atribuit multe din aceste opere perioadei precreștine, deși se admite în general că în ele se află și unele interpolări creștine. Această părere rezistă greu în fața datelor textelor de la Qumran, unde numai un singur mare apocrif al Vechiului Testament se prezintă cu textul pe care-l presupun versiunile vechi, unice martore ale acestor compoziții; este vorba de cartea Jubileelor¹⁰⁸⁾, care reia istoria sacră de la Creațiune pînă la teofania de pe Sinai.

Această povestire a originilor poporului ales se desfășoară în perioade de cîte patruzeci și nouă de ani fiecare, numărul acestor perioade fiind el însuși de patruzeci și nouă, așa încît totul formează un jubileu al jubileelor. Ținta autorului este de a regăsi, în istoria patriarhală mai ales, justificarea legilor și a obiceiurilor timpului său. Grotel 1, 2 și 4 au dat bucăți din vreo zece manuscrise. Ebraica le este curgătoare, și textul răspunde arhetipului presupus de versiunea etiopiană, care este completă, iar cea latină, necompletă.

Cartea lui Enoch

Apocrifa zisă a lui Enoch este, de asemenea, reprezentată prin vreo zece manuscrise fragmentare, provenind din grota 4. Textul apocrifei Enoch era cunoscut printr-o versiune etiopiană¹⁰⁹⁾ apoi prin papiruri egiptene ce dau porțiuni ale versiunii grecești, precum și din lungi citări, în deosebi din Sinkeles¹¹⁰⁾. Compilarea are cinci părți: cap. I—XXXVI, călătoria lui Enoch în lumea cealaltă; cap. XXXVII—LXXI, trei parabole apocaliptice asupra Fiului Omului; LXXII—LXXXII, calculul mișcărilor solare și lunare; LXXXIII—XC, Enoch contemplă, într-o serie de viziuni, istoria lumii de la creație pînă la epoca autorului; popoarele și personajele fiind sim-

¹⁰⁷⁾ Asupra cuvîntului „apocrif”, cele trei mari confesiuni creștine nu sînt de acord. Prin apocrife, noi ortodocșii și catolicii înțelegem cărți cu conținut neinspirat. Sînt cărțile publicate sub numele oarecum biblice, ca să înșele vigilența creștinilor. După protestanți, „apocrifele” sînt ceea ce catolicii numesc „deuterocanonice” căci protestanții numesc *pseudo-epigrafice* apocrifele propriu-zis.

¹⁰⁸⁾ Savanții credeau că această carte a Jubileelor este scrisă în epoca după Christos. Prin descoperirea de la Qumran, unde cartea Jubileelor se bucura de o prețuire deosebită, se vede că ea este precreștină și încă cu secole.

¹⁰⁹⁾ Cf. *Le livre d'Hénoch*, tradus sur le texte éthiopien, par Fr. Martin, L. Delaporte, et al. Paris, 1906.

¹¹⁰⁾ Cunoscutul scriitor grec din epoca bizantină.

bolizate prin animale; XCI—CVIII, Apocalipsa Săptămînilor, urmată de o secție parenetică asupra săracilor și bogaților, cum și de o povestire a nașterii lui Noe.

Cinci manuscrise aramaice din grota 4 recuperează parțial prima și a patra parte, din *călătoria* și *viziunile*, care, cu cap. CVI și următorul trebuiau să formeze o lucrare aparte. Variantele au făcut partea aceasta mai fidelă decît partea astronomică, aceasta reprezentată prin patru manuscrise, de asemenea aramaice, din grota 4, care oferă un text mai explicît și mai inteligibil. Ultima parte a cărții lui Enoch nu figurează decît prin începutul ei, atestat de un manuscris din aceeași groată, și ea trebuie să fi circulat ca operă independentă. Versiunea greacă a acestei compoziții aramaice ne-a fost păstrată de papirusul Chester-Beatty-Michigan¹¹¹⁾, care, la sfîrșit, poartă titlul: epistola lui Enoch¹¹²⁾.

Se va nota absența de fragmente atestînd a doua parte a cărții lui Enoch și anume aceea a *parabolelor*, și această absență n-ar putea fi efectul hazardului. Parabolele, așadar trebuie să fie opera unui iudeo-creștin din veacul al doilea al erei noastre, și el este acela care ar fi reunit literatura enochică într-un fel de Pentateuh, în felul Torei¹¹³⁾ sau al celor cinci cărți ale Psalmilor¹¹⁴⁾. Acest autor iudeo-creștin a recopiat întocmai *călătoria*, *viziunile* și *apocalipsa Săptămînilor*, dar tratatul astronomic, care îl interesa mai puțin, a fost rezumat într-un fel puțin inteligibil. Ținta sa esențială era de a expune speculațiile cărții Enoch asupra Fiului Omului și a le acoperi cu autoritatea celebrului patriarh.

Testamentele celor doisprezece Patriarhi

În vremea primelor descoperiri de la Qumran, mai mulți savanți socotiră, pe temeiul criteriilor interne, că Testamentele apocrife ale celor doisprezece Patriarhi, făceau, de asemenea, parte din literatura eseniană. În fapt, nu s-a găsit nici o urmă a arhetipului ebraic sau aramaic atestată de versiunea greacă ajunsă pînă la noi. Din contra, s-au putut identifica unele din izvoarele folosite de compilator. Un fragment din grota 1 și cîteva bucăți mai importante din grota 4 aparțin unui Testament aramaic al lui Levi, cu un text mult mai lung decît Testamentul grec corespunzător și identic cu acel al fragmentelor aramaice recuperate acum jumătate secol în

¹¹¹⁾ Acest papirus conține bucăți din Vechiul Testament, scrise în grecește. El datează din secolul II-ori III după Christos.

¹¹²⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 31.

¹¹³⁾ Pentateuhul mosaic.

¹¹⁴⁾ Pentateuhul davidic.

ghenizaua din Cairo¹¹⁵). Un manuscris grec al Testamentului, datînd din secolul al X-lea și păstrat la Muntele Atos, cuprinde două lungi adausuri la Testamentul lui Levi; o rugăciune a lui Iacob și niște prescripții referitoare la jertfe. Ele se regăsesc, amîndouă, la Qumran¹¹⁶), iar a doua este atestată, de asemenea, de manuscrisul din ghenizaua amîntită.

Recent, s-a putut identifica un al doilea Testament, acela al lui Neftali, scris în ebraică. Fragmentul conține genealogia Bilhei, și din nou textul este mai lung decît cel al Testamentului grec (cap. I, 6—12).

Așadar, s-ar putea da Testamentelor celor doisprezece Patriarhi, o origine analoagă celei a cărții lui Enoch. Un iudeo-creștin din secolul al doilea, avînd sub ochi unul sau celălalt Testament care exista deja, va fi realizat o lucrare de același fel pentru cei doisprezece Patriarhi. Unitatea autorului se recunoaște după repetirea aceleiași scheme literare: fiecare din testamente este alcătuit dintr-o introducere pseudo-istorică, dintr-o secțiune parenetică, dintr-o concluzie mesianică și apocaliptică. A doua secție, cu dezvoltările ei asupra virtuților și a viciilor, este aceea care în deosebi este pe placul autorului; el ne dă, de asemenea, un tratat de teologie morală care descoperă bine etica mediului său. Pe planul doctrinar, notăm tema a doi Mesia, care, pentru autor pare a se realiza într-un singur personaj. Alte documente poartă ștampila creștină și cu greutate pot să fie considerate ca interpolări, ceea ce confirmă ipoteza unei origini creștine a Testamentului celor doisprezece Patriarhi.

Alte apocrife ale Vechiului Testament

În rîndurile de mai sus, am făcut aluzie la sulul din grotă I, recent desfășurat, și care n-a făcut încă decît obiectul unui comunicat preliminar. Este vorba de un pseudo-epigraf aramaic, care amplifică cele cincisprezece capitole prime ale Facerii, dar începutul sulului este pierdut și textul actual începe cu cap. 5¹¹⁷).

Printre apocrifele de la Qumran menționăm încă: o scriere pseudo-ieremiană, reprezentată prin mai multe manuscrise, care este fără legătură cu restul literaturii alipită profetului și secretarului său Baruch; Imnurile lui Iosua, din care, de

¹¹⁵) *Ghenizah* este cuvînt ebraic și înseamnă „loc retras, loc secret, debara”, căci era locul unde se depuneau cărțile eșite din uzul liturgic al sinagogii. Într-o asemenea debara a sinagogii vechiului Cairo, s-a găsit o copie a *Documentului Zadokit* ori *Documentul din Damasc*, de care vom vorbi mai la vale.

¹¹⁶) Fragmente din grotă 4.

¹¹⁷) Cf. nota 21.

asemenea, este extrasă a patra citare din *Testimonia*¹¹⁸), despre care vom vorbi în cap. IV; Viziunea lui Amram, tatăl lui Moise și al lui Aaron, apocrifa aramaică privind familia sacerdotală a ebreilor.

Din grotă 4 provine începutul unui mic sul aramaic purtând titlul de *Rugăciunea lui Nabonide*. Iată ce citim în această rugăciune (lacunele sînt scrise cu literă italică):

„Cuvinte ale rugăciunii făcută de Nabonide, rege al Asiriei și al Babilonului, rege mare, cînd el fu lovit de o umflătură rea, prin hotărîrea Dumnezeului Cel Preainalt, în orașul Teima. Am fost lovit de o umflătură rea pentru un răstimp de șapte ani și am fost alungat departe de oameni. Dar după ce mi-am mărturisit păcatele și greșelile mele, Dumnezeu mi-a dăruit un ghicitor. Era un ludeu din exilații din Babilonia. El își dădu lămurirea și porunci prin scris de a se da cinstire și mare slavă Numelui Dumnezeului Cel Preainalt. Și scrise așa: Pe cînd tu erai lovit de o umflătură rea, în orașul Teima, prin hotărîrea Dumnezeului Cel Preainalt, vreme de șapte ani, tu rugai pe zeii făcuți din argint și aur, din bronz, din fier, din lemn, din piatră, din argilă...”¹¹⁹).

Această povestire, care conține elemente istorice (Nabonide, ultimul rege neobabilonean, și șederea sa șapte ani în orașul Teima, pare a fi izvorul autorului cărții lui Daniil, care descrie boala lui Nabucodonosor. Sub pana sa, numele marelui monarh Nabucodonosor este înlocuit cu acela al lui Nabonide, cetății Teima îi substituie ilustrul Babilon, și boala, care durează mereu șapte ani, ia aspecte necunoscute de medicină¹²⁰).

Literatura sectei. Documentul din Damasc

Printre scrierile propriu-zis sectare, cele mai importante sînt Documentul din Damasc și Regula Comunității. *Primul* este cunoscut de vreo cincizeci de ani, căci s-a descoperit atunci în ghenizaua din Cairo două manuscrise (A și B), reprezentînd două variante ale aceleiași opere și fură publicate de A. Schechter¹²¹). Epoca alcătuirii și mediul care l-a văzut născîndu-se, dădură loc la ipoteze foarte divergente, pentru că ele oscilează de la perioada premacabeiană, la aceea a Caraiților, în plin ev mediu. Nici un savant n-a propus atunci

¹¹⁸) *Testimonia* conțin un fel de culegeri de versete scripturistice, care serveau să justifice așteptările mesianice ale sectarienilor de la Qumran, cum și alte interpretări specifice, pe care ei le dădeau Vechiului Testament.

¹¹⁹) Milik J. T., *op. cit.* p. 34.

¹²⁰) Cf. RB LXIII, 1956, pp. 407—415.

¹²¹) *Fragments of a Zadokite Work* (Documents of Jewish Sectaries, I), Cambridge, 1910.

origina lui eseniană, devenită un fapt sigur de la descoperirea Regulei Comunității¹²²⁾ și, mai ales, de cind s-a putut identifica Documentul, pe fragmente ale grotelor 6, 4 și 5. Textul lor este, substanțial, acela al variantei A de la Cairo, dar cu câteva adausuri importante. Unul din adausuri se așează înaintea pasajului prin care începe textul din Cairo, iar sfârșitul lucrării, care nu figurează în el, se citește în două manuscrise din grota 4. Multe alte pasaje cunoscute numai prin fragmentele dela Qumran vin să completeze variantele din Cairo, îndeosebi, prescripțiile despre curățirea rituală.

Se știe că Documentul din Damasc are două părți: prima comentează planul salvator al lui Dumnezeu în istorie (cap. 1—8), a doua regulează amănunțit viața membrilor Noii Alianțe, în cîmpiile Damascului. Manuscrisele de la Qumran, din care cel mai vechi urcă la epoca asmoneică, prezintă un text continuu, și ipoteza care face din aceste două părți opere primitiv independente este, așadar, de îndepărtat¹²³⁾.

Regula Comunității

Regula Comunității (numită de editori *Manualul disciplinei*¹²⁴⁾ este cunoscută prin manuscrisul, practic complet, din grota 1, și prin nouă manuscrise fragmentare din grota 4. Acestea din urmă par a păstra un text mai curat decît I Q S, copie pe care erori și glose o fac puțin inteligibilă. Ediția definitivă ne va îngădui, așadar, de a ne apropia mult de original, așa cum a ieșit el din pana Dascălului Dreptății¹²⁵⁾, autorul probabil al lucrării. După titlu și introducere, avem ritualul sărbătorii Reinoirii Alianței¹²⁶⁾. A doua parte este doctrinară; ea tratează despre Două Spirite¹²⁷⁾. A treia conține prescripțiuni¹²⁸⁾, și mai ales codul penal al Comunității¹²⁹⁾. Ultima parte cuprinde dezvoltări asupra calendarului, o confesiune negativă a autorului și un imn inspirat de o înaltă spiritualitate¹³⁰⁾.

Sulul I Q S era urmat de două anexe, Regula Congregației și Binecuvîntările¹³¹⁾. Prima începe astfel: „Iată re-

¹²²⁾ Constituția sectei de la Marea Moartă, descoperită acum la Qumran.

¹²³⁾ Milik J. T. *op. cit.* p. 35.

¹²⁴⁾ În special cei de limbă engleză.

¹²⁵⁾ Așa numea secta de la Qumran pe conducătorul ei și posibil și fondatorul ei.

¹²⁶⁾ IQS I, 7—III, 12.

¹²⁷⁾ Idem III, 13—IV, 27.

¹²⁸⁾ Idem V, 1—IX, 11.

¹²⁹⁾ IQS VI, 24—VII, 25.

¹³⁰⁾ IQS IX, 12—XI, 22.

¹³¹⁾ *Discoveries in the Judaean Desert I*, p. 107—130.

gula pentru toată congregația lui Israel, la sfârșitul zilelor", și privește comunitatea actuală, dar într-o perspectivă apocaliptică. Ea se încheie cu evocarea ospățului eshatologic, prezidat de cei doi Mesia. A doua anexă este foarte fragmentară, dar cuprinde, cel puțin, șase coloane. Binecuvântările sînt: pentru laicii Comunității, pentru Marele Preot(?), pentru preoți, pentru Căpetenia Comunității. Este vorba de o compoziție livrescă mai degrabă decît de un ritual.

Regula Războiului. Imnurile. Literatura halahică

Regula Războiului este una din lucrările care traduce, cel mai bine mentalitatea eseniană. Vom trata opera aceasta, în cap. IV, cînd vom vorbi despre doctrina sectei¹³²⁾.

Un lung sul din grotă 1, din nefericire stricat, oferă o colecție de cîntări, începînd fiecare în același fel: „Îți mulțumesc, Doamne, pentru că...”. Aceste imnuri de mulțumire¹³³⁾ ar putea foarte bine să fie, măcar în parte, lucrarea Dascălului Dreptății¹³⁴⁾. Aceasta este cel puțin ceea ce sugerează calitatea inspirației și înalta concepție pe care autorul și-o face despre legăturile dintre om și Dumnezeu. În zadar s-ar căuta în literatura iudaică contemporană un accent comparabil.

Multe fragmente din grotă 4 ne oferă un conținut analog, sau sînt de caracter liturgic, sau, încă sapiențial¹³⁵⁾; ele de asemenea, vor furniza, odată studiate, un număr de precizii asupra sectei de la Qumran. Grotă 4 a dat în plus eșantioane din *halaca* sau regula de purtare sectară; legile și riturile lor se găsesc acolo justificate prin recurgerea ce se face mereu la textele Pentateuhului. Halacaua eseniană ține mai mult cont de realitățile zilnice decît halacaua fariseiană, așa cum este ea codificată în Mișna¹³⁶⁾.

¹³²⁾ Sulul a fost numit de către defunctul Sukenik: „*Războiul fiilor luminii contra fiilor întinericului*” și din el desprindem credința sectei de la Qumran, care credea că membrii ei vor fi fii, care sub conducerea lui Mesia, vor da război contra păgînilor de pe pămînt, pe care nimicindu-i, se va instaura împărăția și într-o oarecare măsură, viața cea veinică.

¹³³⁾ În ebraică, Hodayot, care-i desemnat de către savanți cu sigla IQH.

¹³⁴⁾ Dupont—Sommer, în toate lucrările sale, susține cu tărie că Dascălul Dreptății este compositorul Imnelor.

¹³⁵⁾ Sapiențiale sînt învățăturile morale date în special de cartea Proverbelor, Înțelepciunea lui Solomon, Ben-Sira, etc.

¹³⁶⁾ Milik J. T., *op. cit.* p. 36.

Comentarii ale cărților biblice

Comentariile scripturistice ale esenienilor nu sînt fără legătură literară cu halacaua lor. Schema lor este uniformă. Textul biblic este transcris, apoi explicat verset cu verset, comentariul fiind introdus printr-o formulă de acest fel: „sensul (peșer) acestuia este...”, „sensul acestui cuvînt este...”. De unde numele de *peșarim*, adică de „explicații”, dat de autorii lor acestor tratate.

Ei urmează unele reguli de interpretare, în parte arbitrare speculații asupra unui pasaj, abstracție făcînd de context explicații bazate pe homonimie sau pe simple asonanțe¹³⁷), despărțiri de termeni uniți în text, metateze, etc. Genul literar din *peșer* se prezintă sub trei forme: 1) explicarea unui text mai ales în funcție de istorie proprie a sectei; astfel peșer la cartea Habacuc, al lui Miheia, al Psalmilor; 2) explicații vizînd vreun grup etnic din Palestina în cadrul istoriei contemporane (*peșurul* lui Naum); 3. interpretarea eshatologică textelor profetice (*peșarimurile* la Isaia).

De un gen literar înrudit sînt *Testimonia*, despre care vom avea de vorbit, cum și un comentariu cu caracter mesianic, al cărui text biblic este un florilegiu, căci conține citări din Exod, II Samuel, Isaia, Psalmi, Amos, Daniel. Citările sînt introduse acolo prin formula: „cum este scris în cartea profetului Isaia, Daniel”, etc. Este demn de notat că aceste comentarii sînt de dată recentă și nu par a fi fost recopiate. Aceste exemplare unice ar fi astfel niște compoziții efemere și personale, în raport cu lectura explicată a Bibliei, în reuniunile liturgice¹³⁸).

Alte scrieri de la Qumran

Grupăm o serie de manuscrise sub numele de *Mișmarot*. În ele se specifică „schimbul de roluri” al familiilor sacerdotale pentru slujba templului. Vom da eșantioane ale acestui gen de literatură în cap. IV, unde vom explica particularitățile calendarului de la Qumran. Totuși, să notăm încă de pe acum că eremiții de la Qumran, cu toate că întrerupseseră legăturile lor cu sacerdoțiul de la Ierusalim, totuși acordau cultului o valoare eternă, convinși că el avea să fie perpetuat la împlinirea timpurilor eshatologice.

Rolurile sînt, așadar, prîvite în funcție de templul ceresc, și tocmai o lucrare redactată în aramaică și pe care putem s-o intitulăm *Descrierea Ierusalimului ceresc*, prezintă o viziune foarte amănunțită a Cetății Sfinte, a templului, și poate și a cultului apocaliptic. Ea este clar inspirată de ulti-

¹³⁷) Un fel de rimă imperfectă.

¹³⁸) Milik J. T., *op. cit.* p. 37.

mele capitole ale cărții lui Ezechiel. Fragmente au fost găsite în grotle 1, 4 și 5.

Un gen literar bine cunoscut prin tabletele babiloniene este acela al horoscoapelor. Două coloane fragmentare din grotă 4, indică semnele zodiacului, referindu-se la diferitele zile ale lunii „13 sau 14 (a lunii Tebet) se citește de exemplu, că este Racul”. După prevestirile trase de la tunet: „dacă tună la semnul Gemenilor, teroare și spaimă pricinuită de străin și de...”.

Trebuie, în sfârșit, să spunem un cuvânt despre sulurile de bronz descoperite în dărămăturile grottei 3. Ele au fost deschise recent la Manchester. Textul cuprinde două coloane pe trei foi de metal, primitiv sudate una de alta. Lungimea ansamblului este de 2,40 m. Este o listă de aproape șaiszeci de tezaure ascunse în două locuri variate ale Palestinei, mai ales în sectorul Ierusalimului, aproape de Templu și în necropolă din valea Chedronului. Suma de aur și de argint menționată pentru diferitele ascunzători depășește 6000 de talarți, deci 200 de tone, cifră evident fabuloasă și fără legătură cu resursele Palestinei. Afară de aceste sume de aur și argint, este vorba de tămie și esențe prețioase, conținute în vase făcute tot din materii prețioase. Adăugăm că lista se încheie cu arătarea a două ascunzători conținând un alt exemplar al catalogului. Toate aceste elemente se regăsesc în lucrările de folclor, privind tezaurele ascunse. Semnalăm în literatura arabă a Egiptului „Cartea perlelor îngropate și a tezaurelor ascunse...”⁶ publicată la Cairo de Ahmed Bey Kamal¹³⁹). Iată două pasaje din catalogul nostru:

„Aproape de ea (adică de ascunzătoarea precedentă), sub unghiul de sud al Porticului, în mormîntul lui Sadoc, sub pilastrul exedrului (este vorba de o cameră laterală a mormîntului), un vas de tămie, din lemn de pin, și un vas de tămie de...”

„În marea cisternă din curtea peristilului, în fundul unui colțisor, ascunși într-o gaură, cu fața la deschizătura superioară (sînt) nouă sute de talanți”.

Să oprim aici această rapidă prezentare a manuscriselor celor mai importante de la Qumran. Altele, în curs de studiu, ar fi de semnalat, dar cititorii noștri își vor fi dat seama de bogăția excepțională a acestei biblioteci. Ea apare și mai impresionantă, dacă ne amintim că nici o sectă religioasă din antichitate nu ne-a făcut să-i cunoaștem doctrina și felul ei de viață, cum au făcut-o esenienii, lăsîndu-ne moștenire suliile mănăstirii lor principale.

¹³⁹) Idem, *ibidem*, p. 39.

LIDIA

de Preotul NICOLAE

In viața Sfântului Apostol Pavel ocupă un loc de cinste cîteva femei care nu numai că i-au ușurat traiul de-a lungul multelor și obositoarelor călătorii dîndu-i adăpost, ospătîndu-l și oblojindu-l, dar l-au ajutat în răspîndirea Evangheliei. Dintre acestea merită să ne oprim atenția, chiar dacă numai în treacăt, asupra Lidiei neguțătoareasă de porfiră. Deși Sfintele Cărți o pomenesc doar o singură dată, și atunci în legătură cu întemeierea comunității creștine din Filipi, locul pe care l-a ocupat ea în activitatea Apostolului Neamurilor a fost atît de important încît unii au socotit, greșit desigur, că i-a fost soție.¹⁾

Lidia era originară din orașul Tiatira, colonie macedoneană în provincia Lidia din Asia Mică. Din această pricină s-a crezut că numele Lidiei n-ar arăta altceva decît locul ei de baștină și că, la dreptul vorbind, numele adevărat i-ar fi fost altul. Părerea aceasta n-are însă temei pentru că numele Lidia exista în vechime, fiind folosit destul de des.²⁾ Pe deasupra Sfîntul Luca în cartea Faptelor Apostolilor (16, 14) notează fără putință de răstălmăcire că purta „numele de Lidia”.³⁾

Cînd s-a născut nu știm tocmai bine. În orice caz trebuie să fi văzut lumina zilei cam în a treia zecime a vremii de după Hristos, trăgîndu-se dintr-o familie de păgîni ce se în-delețnicea cu neguțătoria. De altfel Tiatira avea pe atunci renume de important centru comercial. Mulți trăiau aici din fabricarea porfirei, existînd chiar o breaslă de vopsitori. De pe urma acestei meserii localnicii cîștigau bine, porfira vînzîndu-se la preț ridicat. Ea era doar semnul eleganței și bogăției.⁴⁾

1) Cf. Prof. Dr. Grigorie T. Marcu, Saul din Tars, Col. Seria teologică, nr. 14, Sibiu, 1939, p. 60.

2) Horațiu, Ode, 1, 8; 3, 9; 6, 20.

3) Onomati Lydia.

4) Prof. Dr. N. I. Nicolaescu, Introducerea în Epistola către Filipeni. Captivitatea Sfîntului Apostol Pavel în Efes, București, 1942, p. 14.

Cînd în Sfînta Scriptură ne este înfățișat vreun om avut, ni se spune că „se îmbrăca cu porfiră și vison” (Luca 16, 19).

Crescînd s-a trezit în Lidia setea după necunoscutul Dumnezeu (F. Ap. 17, 23) pe care negăsindu-l în păgînism, îl caută în iudaism. Astfel intră în legătură cu comunitatea mozaică din Tiatira, atrasă fiind de monoteismul și moralitatea ce le găsi aici. În scurt timp deveni o zeloasă prozelită. Și cu toate că tindea spre mai mult, pentru moment s-a mulțumit și cu ceea ce i-a pus la îndemînă Legea lui Moise.

La vremea potrivită s-a măritat, lucru ce-l înțelegem din faptul că același Sfînt Luca îi zice „femeie”, „ghini” pe grecește (F. Ap. 16, 14), nu „fată”, „fiică” sau „fecioară” cum citim în alte locuri ale Sfîntei Scripturi că sînt numite diferite mezine ale ei. (Mt. 9, 24; Mc. 6, 28; F. Ap. 21, 9). Sfîntul Pavel, cel puțin, înțelege mereu prin „femeie” — „ghini”, nevastă, adică cineva care este măritată (I Cor. 5, 1; 7, 2, 10—14, 16, 27, 29, 37, 39).⁵⁾

Totodată Lidia se mută din Tiatira la Filipi unde avea fără îndoială rude și prieteni. Cetatea aceasta era una din cele mai importante ale vremii atît prin trecutul ei glorios, cît și prin așezarea, farmecul și bogăția sa. Aici se încrucișau marile drumuri ale Greciei și Traciei. Cine călătorind pe Marea Egee ajungea în portul Neapolis și înainta pe pămîntul Macedoniei, dintru început avea putința să se minuneze de înflorirea la care ajunsese cetatea care primise mult rîvnitul pe atunci titlu de „municipiu” sau „colonie”.⁶⁾ Sfîntul Luca o numește „cetatea cea dintîi a părții acesteia a Macedoniei” (F. Ap. 16, 12).⁷⁾

Între Tiatira și Filipi existau strînse legături, amîndouă fiind cetăți cu populație macedoniană. Marea care le despărțea nu reprezenta o piedică pentru cei ce aveau oricînd corăbii la îndemînă spre a ostrăbate. Așa se face că Lidia merse la Filipi nu la străini ci între ai săi. Pînă și pe iudeii de care se legase la Tiatira îi va regăsi la Filipi. Deși nu erau atît de numeroși ca să-și ridice o sinagogă, totuși aceștia își țineau cu strictețe obiceiurile adunîndu-se în fiecare sîmbătă sub cerul liber, aproape de porțile cetății, pe malul riului Gangas sau Gangites într-un „loc de rugăciune”, sau cum îi spuneau

⁵⁾ i ghyini (nevastă); to korasion-ou (fată); i thygatr-tros (fiică); i parthenos-ou (fecioară). Cf. Iosif C. Peretruchin, *Boțelul pruncilor* — tradiția apostolică, în rev. *Misionarul*, an. VII, nr. 1 ianuarie 1935, p. 35.

⁶⁾ E. Robin, *Epître aux Philippiens*, în: *Dictionnaire de Theologie Catholique*, t. XII, 1 (Paris 1933), col. 1414.

⁷⁾ Vezi înțelesul acestor cuvinte la N. I. Nicolaescu, o. c. p. 11 nota 19 și E. E. Robin, o. c. col. 1414—5.

grecii „prosevhî”. (F. Ap. 16, 13).⁸⁾ Cele care veneau aici erau mai ales femeile, ele fiind și mai numeroase și mai pioase. Între ele se aflau și destule prozelite. Acestora se alătură, de cum ajunse la Filipi, și Lidia.

Viața ei cunoscuse însă un moment de mare răscruce căci își pierduse soțul. I-au rămas în schimb copiii avuți împreună pe care de acum trebuia să-i crească singură. Femeie descurcăreță nu s-a lăsat copleșită de greutatea ei, ocupându-se cu fabricarea și vânzarea porfirei, își creie o mulțumitoare bunăstare. Avea chiar și o casă mare pe lângă care ținea rude și oameni de serviciu.

De fapt unii s-au îndoit că ar fi avut copii, așa după cum alții au negat că ar fi fost măritată pe motiv că nu se face nici unde pomenire de bărbatul ei. Cuvîntul „casă” pe care îl folosește Sfîntul Luca cînd ne vorbește despre ea (F. Ap. 16, 15) nu ne dă putința să ne îndoim însă asupra acestui lucru. Lidia și-a avut „casa” ei, iar în acest cuvînt, atunci ca și azi, sînt a se cuprinde și pruncii. Despre aceasta avem la îndemînă nenumărate mărturii scripturistice. Iată cîteva:

a) Lui Zahau care s-a ostenit cu mult zel să vadă pe Domnul cînd a trecut prin Ierihon i s-a spus: „Astăzi s-a făcut mîntuirea casei acesteia...” (Lc. 19, 9). Poate pretinde cineva că aici este vorba de altceva decît de familia lui Zahau, inclusiv copiii și de toți cei din preajma lor?

b) După ce Mîntuitorul a sculat din somnul morții pe fiul dregătorului împărătesc din Capernaum, aflăm de la Sfîntul Evangelist Ioan, „a crezut el și toată casa lui în Domnul” (Ioan 4, 53). „Casa” despre care se vorbește în acest loc, e mai mult decît limpede, cuprindea și copii, dacă nu mai mulți, cel puțin pe acela care a fost înviat.

c) Arătînd care sînt însușirile de care trebuie să dea dovadă „episcopul”, Sfîntul Apostol Pavel scrie: „...se cade să fie ...bărbat al unei femei ...bun chivernisitor în casa lui avînd copii ascultători, întru desăvîrșită bunăcuviință. Căci dacă cineva a sa casă nu știe să și-o rînduiască, cum va purta grijă de Biserica lui Dumnezeu” (I Tim. 3, 2—5).

d) Într-una din epistolele sale, Apostolul Neamurilor îl salută pe Onisifor despre care știm că era căsătorit — soția sa se numea Lectra — și avea doi copii, pe Simmias și pe Zeno. Cuvintele de salut sînt acestea: „Îmbrățișează pe Prisca și pe Acvila și casa lui Onisifor” (II Tim. 4, 19; vezi și I, 16). E vorba precum se vede de „casa” lui Onisifor. Acvila și Pris-

⁸⁾ H. L. Strach und P. Billerbeck, Die Briefe des Neuer Testaments und die Offenbarung Iohannis, în: Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, III Bd. München, 1926, p. 742.

cila care nu aveau o astfel de „casă” sînt pomeniți simplu cu numele, fără nici un alt adaos.

Așa dar cuvîntul „casă” cuprinde într-insul și pe copii. Dacă Sfînta Scriptură vorbește de „casă” fără ca din aceasta să facă parte și copii, precizează imediat acest lucru. Așa e spre pildă locul din Facere (50, 7—8) în care se vorbește despre înmormîntarea lui Iacob: „Deci Iosif s-a suit ca să îngroape pe tatăl său și s-au suit cu el și toți curtenii lui Faraon... și toată casa lui Iosif și frații lui și casa tatălui său. Numai pruncii lor și turmele lor și cirezile lor, le-au lăsat în ţinutul Goşen...”

Nu se poate pune deci la îndoială că folosind cuvîntul „casă” Sfînta Scriptură înţelege prin aceasta o familie din care făceau parte și copii. O astfel de „casă” avea și „Iemeia” Lidia.

Cîți la număr vor fi fost copiii Lidiei nu mai ştim. Sfînta Carte tace asupra acestui lucru. De fapt nici nu urmărea să ne dea atîtea amănunte, căci nu viața acelei „neveste” urmărea să ne-o înfățișeze ci cu totul altceva.

Așa dar Lidia după ce a rămas cap de familie, și-a gospodărit bine treburile casei ajungînd la o deosebită bunăstare. Negoțul cu porfiră îi dădea posibilitatea să trăiască fără grija zilei de mîine.⁹⁾ Lucrul acesta, ca și libertatea de care se bucurau femeile din Filipi — libertatea existentă în Macedonia într-o măsură mai mare decît în Orient și chiar decît în restul Greciei — au făcut-o să aibă parte de o viață ce numai „închisă” nu se poate numi¹⁰⁾. Datorită îndeletnicirii ei ajunge în legătură cu mulți oameni. Și apoi adunările religioase de la „locul de rugăciune” al iudeilor o duceau mereu în lume. Cu prilejul unei astfel de adunări dintr-o toamnă simbătă a anului 51,¹¹⁾ grupul de femei mozaice din care făcea și ea parte ca prozelită văzu cu surprindere apropiindu-se cîțiva bărbați dintre care se distingea mai ales unul cu „nasul acvilin, părul argintiu, spinarea ușor încovoiată, fața palidă și foarte expresivă și atît de fermecător încît toată ființa sa călca cu demnitate și-ți inspira respect și simpatie”¹²⁾. Era Pavel, Apostolul Neamurilor iar însoțitorii săi Timotei, Sila și Luca, originar din Filipi.

Sfîntul Apostol Pavel ajunsese aici cu prilejul celei de a doua călătorii misionare și era la primul contact cu oamenii continentului nostru european. De ce s-a îndreptat el spre „lo-

⁹⁾ E. Jacquier, *Les Actes des Apôtres*, 20 ed. Paris, 1926, p. 489.

¹⁰⁾ E. Robin, o. c. col. 1416.

¹¹⁾ E. Robin, o. c. col. 1415.

¹²⁾ E. Jacquier, o. c. p. 244, ap. Gr. T. Marcu, o. c. p. 54-55.

cul de rugăciune" al iudeilor e ușor de priceput. Cu toate că era „apostol al neamurilor" urmărind mai ales convertirea păgînilor, totuși în primele două călătorii ce le-a săvîrșit, pînă în anul 53 cînd ajunsé la Efes, s-a interesat în mod mai deosebit de iudei și de prozeliți, dorind să facă din neamul lui pîrga credinței celei noi. Era urmarea convingerii că Vechiul Testament este un pedagog către Hristos (Gal. 3, 24) și că menirea iudaismului stă în a pregăti drumul pentru primirea creștinismului.¹³⁾

Sfîntul Pavel se adresează deci grupului de femei pe care îl întîlni, binevestindu-i pe Hristos. Lidia care se află printre ele, citim în cartea „Faptele Apostolilor", asculta și ea. Iar Dumnezeu a deschis inima ei ca să ia aminte la cele grăite" (F. Ap. 16, 14). Înțelege fără greutate că i se vorbea despre acel „necunoscut Dumnezeu" pe care ea îl căutase din clipa în care devenise prozelită și i se încredință cu tot sufletul. Fără să piardă vremea se botează îndată „ea și casa ei" (F. Ap. 16, 15) devenind astfel primul creștin în Europa.¹⁴⁾

Simțind că „arde ceva în inima ei", ea și cei doi apostoli care s-au întîlnit cu Domnul mergînd spre Emaus (Lc. 24, 32). Lidia dori să facă totul spre a ușura răspîndirea „cuvîntului adevărului". Se apropie deci sufletește de Apostolul Pavel și de însoțitorii săi. Aflînd despre viața grea pe care o duceau și avînd buna situație materială de care am vorbit, îi pofti în casa ei spunîndu-le: „De m-ați socotit că sînt credincioasa Domnului, intrați și stați în casa mea" (F. Ap. 16, 15). După cum bine observa cineva, „Lidia și-a îmbrăcat invitarea care a adresat-o lui Pavel și însoțitorilor săi într-o formă din care transpiră atîta finețe, precum sîntem îndătinati a întîmpina numai în literatura clasică attică. De aceea trebuie să încheiem că Lidia noastră va fi fost totodată o femeie care dispunea de o înaltă cultură clasică. Ea și-a propus invitarea într-o formă ipotetică condiționîndu-o adică de părerea care o au Pavel și cu ai săi despre dînsa ca creștină, nu cumva din cauză că ar fi voit să satisfacă cu aceasta numai simplu unor forme externe retorice, ci din cauză că apelînd la părerea lor cea bună despre dînsa voia să-i înduplece ca să nu-i respingă invitarea care le-o adresase".¹⁵⁾

Cît au stat Sfîntul Pavel și ceilalți la Filipi nu ni se spune; desigur însă că nu mai puțin de două săptămîni și nici

¹³⁾ N. I. Nicolaescu, o. c. p. 12.

¹⁴⁾ E. Beurlier, *Lydie*, în: *Dictionnaire de la Bible*, publié par F. Vigouroux, t. IV, 1 (Paris 1928) col. 447.

¹⁵⁾ Prof. Dr. Vasile Gheorghiu, *Viața și activitatea Sfîntului Apostol Pavel*, în: *Candela*, an. XXVII, nr. 12 decembrie 1908, p. 692.

mai mult de trei săptămîni. Propovăduirea lor dădu roade. Totodată și necazuri au avut destule. Lidia în casa căreia au intrat însă, i-a ajutat să treacă prin toate încercările. Iar cînd a fost să plece mai departe, tot în casa ei s-au întîlnit cu „frații”, adică cu aceia dintre filipeni care deveniseră creștini,¹⁶⁾ și „i-au mîngîiat” (F. Ap. 16, 40).

Ce s-a întîmplat mai apoi cu Lidia nu mai știm. Apostolul Neamurilor care s-a legat de Biserica din Filipi parcă mai mult decît de oricare alta, va adresa mai tîrziu — în iarna anului 55—56, cum cred unii, sau pe cînd se afla închis la Roma în anii 62—63, precum socotesc alții — o impresionantă epistolă comunității de aici, dar nici unde nu pomeneste de Lidia. Să fi murit, ori să se fi întors la Tiatira, cetatea ei de baștină?¹⁷⁾ E greu de spus. Cărțile Sfinte și de asemenea scrierile „apocrife” de mai tîrziu nu ne dau nici un indiciu în această privință. Astfel pierdem urma unei credincioase ucenițe a marelui Pavel. Creștinii de odinioară au cinstit-o însă după cuviință, făcîndu-i prăznuirea la 3 august (Martirologiul roman).¹⁸⁾

¹⁶⁾ I. Peretruchin, o. c. pp. 35—36.

¹⁷⁾ R. W. Farrar, *Viața și operele Sfîntului Apostol Pavel* trad. Patriarh Nicodim, vol. II. Mînăstirea Neamțu 1943, p. 15 nota 17.

¹⁸⁾ La. A. Schwessinger, art. Lydia, în *Lexikon für Theologie und Kirche*, hrsg. von Dr. Michael Buchberger, VI. Bd. (Freiburg im. Br. 1934) Col. 750.

SURSE DE ISTORIE BISERICESCĂ BĂNĂȚEANĂ NEFOLOSITE

de VIRGIL MOLIN

Cercetarea trecutului Bisericii românești din Banat a ispitit pe mulți din acei, care s-au pasionat în a scormoni ungherele acestui trecut, mai mult sau mai puțin luminat, animați de dorința de a scoate la iveală vestigii de arhaică credință ortodoxă românească, durată pe aceste ținuturi. Dar o lucrare de sinteză, nu s-a conceput încă, o lucrare care să cuprindă sub aspect cât mai documentar, frământările și modul de a-și duce zbuciumata-i existență în condițiuni silnice, o Biserică cu păstorii ei¹⁾. O Biserică aservită printr-un complex de împrejurări istorice, unei hegemonii ecleziastice streine, ce-și putea menține stăpânirea abuzivă, fiind că se găsea pe aceeași linie de interes și de căldășie politică cu întreaga și dealtcum peștrița clasă feudală din împărăția habsburgilor.

În această muncă este integrată și arheologia bisericească împreună cu arta religioasă, intrată în patrimoniul trecutului de manifestațiuni și creațiuni de artă românească veche. Nu numai aceste considerente priincioase ar fi trebuit să ne zorească, ci și faptul că multe din vechile noastre arhive cu acte bisericești au fost expuse pierzării. Odată cu acestea dispar din rîndurile noastre și acei preoți din generațiile vechi, care mai știu să le descifreze și cari prețuindu-le le-au apărât și păstrat cu evlavie.

¹⁾ „Istoria Banatului nu s-a scris pînă acum” așa începe N. Iorga, valorosul studiu cu cercetări *Observații și probleme bănățene*, București 1940, pag. 3 (Studii și Cercetări). — Pentru surse bibliografice în legătură cu un istoric al Bisericii române din Banat a se vedea din numeroasele și documentatele contribuțiuni ale dr. Gh. Cotoșman: *Mitropolia noastră* în revista *Mitropolia Banatului* an. VIII nr. 44 și urm. Bănățenii și *Episcopia Timișorii*, Caransebeș, 1938; *Contribuțiuni la trecutul Mitropoliei Morisenei și Timișorii* în revista *Mitropolia Banatului* nr. 7—9, 1958, *Din trecutul Banatului*, Timișoara 1934; și cu deosebire din *Sfîntul Iosif cel nou, mitropolitul Timișorii* etc. în revista *Mitropolia Banatului* nr. 1—3, 1956 și *Isvoarele istoriei romînilor*, tot în *Mitropolia Banatului* nr. 7—9, 1956 etc. etc.

Orice cercetare istorică începe cu documentarea, cu găsirea surselor de informare, cu scormonirea după mărturii scrise, sau transcrise, și salvate din viltoarea vicisitudinilor istorice.

Or, în privința surselor, Biserica bănățeană, are prielnică împrejurare, de a le deține oarecum bogate, în relativitate cu parcimonia ce caracterizează arhivele cu acte ale Bisericii ortodoxe din alte părți de pământ locuite de români. Mai sînt de găsit la noi, ici-colea, dulapuri sau lăzi, în care zac îngălbenite, sau mucegăite părți din seria aceea de clasice „protocoale” ce erau temelia scriptologică a unei parohii, protocoale ale comitetelor de epitropie școlar-bisericească, de socoteli cu „tasuri” și cu deosebire „protokoalele cu ordinaciuni” în care se transcriau faimoasele „tirkulări” ale Bisericii de stăpînire cu tendințe de înstrăinare.²⁾

Din colectarea acestor amănunte ale unui trecut, cu apăsările și necazurile lui, era posibil să se facă un istoric înche-gat și luminos prin cercetările și documentarea așezată la temelia lui. Nu s-a realizat acest cuprinzător istoric, deși timp de atîtea decenii a existat un centru prielnic pentru meditații și tihnite cercetări, așa cum era Caransebesul din secolul trecut cu patriarhala atmosferă, instaurată odată cu venirea fericitului I. Popasu, în fruntea unei eparhii trecută în patrimoniu de proprie credință ortodox românească, cîștigată prin eșirea de sub tutela Carlovațului. Nu a trecut la o scrutare a trecutului, prezentul cu problemele lui de organizare pentru noua așezare din spre sfîrșitul veacului al XIX-lea, fiind de întietate cu explicabilă precădere. Un atare istoric ar fi cerut o muncă sistematizată după criterii de găsire și cîntărire a surselor de valoare istorică așa cum ar fi pretins cuvenita disciplină științifică, practică după toate normele ei. Se pare însă că în acel timp documentul istoric nu prea era solicitat, încît chiar dacă nu-l aveam se adopta atitudinea „nu-mi pasă”, cum se exprima pe la 1898, entuziastul dintre puținii istoriografi ai Banatului, profesorul Patrachie Drăgălina, din același Caransebeș. Dascălul P. Drăgălina a privit firește puțin cam prea „bănățanește” problema³⁾, fiindcă, după cum am arătat, posibilități de a colecta material documentar există și azi încă.

Chiar dacă nu s-a lucrat metodic, în spirit științific, cu

²⁾ Impotriva căreia s-a ridicat în viltoarea revoluționarului an 1848, Eftimie Murgu, declanșînd în memorabila adunare națională de la Lugoj, lupta pentru emanciparea de sub asuprirea străină și restaurarea vechii autonomii bisericești, (vezi Gh. Cotoșman, *Eftimie Murgu și Banatul la 15/27 iunie 1848*, Caransebes, 1947).

³⁾ Cităm: „Noi românii bănățeni, chiar să nu putem arăta nici-un privilegiu și nici-un document din timpuri întunecoase

aprecierea critică a materialului documentar, totuși s-au făcut și unele lucrări preliminare, folositoare la încheierea unui istoric și asupra cărora vrem să atragem atențiunea. În vechile publicațiuni periodice din Banat⁴⁾, au fost tipărite, în perioada până și după întîiul război mondial, rapsodic și răsfirat, prin colecții de mai mulți ani, documente din trecutul pe ultimele 2—3 secole al viețuirii bisericii noastre din Banat, majoritatea scoase la întîmplare din vechile arhive parohiale. Folositor ar fi de a cerceta în deosebi numere vechi din „Foaia Diecezană” cu respectabila-i apariție de peste jumătate de veac, dar va trebui să se colecteze și materialul publicat mai recent în tipăriurile periodice bisericești, începînd cu „Mitropolia Banatului”⁵⁾.

Multe s-ar putea reține din cuprinsul acestor relativ foarte puține acte, publicate izolat și din întîmplare, fără vre-o îndrumare metodică, ci numai din zelul vre-unui pasionat scormonitor în trecutul bisericesc, sau din rivna publicistică a vre-unui cărturar de la sate. S-ar putea colecta și sublinia o multime de momente semnificative, cari zugrăvesc epocă și moravuri, cari aduc în față fragmente grăitoare dintr-un plastic caleidoscop istoric, unele referindu-se chiar la aspectele majore ale existenței Bisericii românești din Banat.

Iată de pildă ce poate spune un *Hofdekret* tîlcuit într-o iezuitică redactare și datat la 4 mai 1792 în Beciu (Viena), semnat pentru cancelaria aulică, pentru aceea „sfințita kraiască și apostoliaska mărire” de către șambelanul Anton de Boldani. Decretul imperial vizează preoțimea românească căreia a fost transmis printr-un „țirkulariu” al episcopului sîrb din Virșeți⁶⁾, constatînd că există „unele *rele* ce s-au lătit” în

și furtunoase, despre starea noastră politică și ierarhică, *nu ni pasă*”. După prof. Patriciu Drăgălină, autorul valorosului studiu „*Din Istoria Banatului Severin*, Caransebeș, 1898, pasagiu luat drept „motto” la lucrarea *Observații și probleme bănăfene*, de N. Iorga p. 3).

⁴⁾ Cu deosebire în *Drapelul*, Lugoj; *Progresul*, *Foaia Orăviții* și *Țărănimea*, Oravița, *Controla*, *Banatul*, *Tribuna Banatului*, *Analele Banatului*, Timișoara, etc. etc., precum și vechile calendare eparhiale ale Caransebeșului.

⁵⁾ Cu referire la cercetările și studiile publicate de preoții dr. Gh. Cotoșman, dr. V. Vlăduceanu, I. B. Mureșianu, Constantin Nonea, Roman Cotoșman și mulți alții.

⁶⁾ Găsită în arhiva parohială din Măidan (Oravița) comunicat și comentat de R. S. Molin în *Foaia Diecezană* nr. 1, 1924. Toate cele extrase aci din vechi circulări eminate de la episcopia Virșetului, sînt după comunicările făcute de R. S. Molin în diferite numere din *Foaia Diecezană* în anii 1922, 23 și 24.

Biserica ortodoxă din Banatul de atunci. Se atrage în aparență atențiunea asupra „călcării unor canoane” dar în fond virfurile feudale din jurul Hof-ului urmăreau să ia toate măsurile, pentru a intimida și a ține departe preoțimea de orice mișcare socială, înțelegând aceste mișcări drept „rele ce s-au lătit”. Era doar puțin timp după revolta izbucnită în Ardeal, sub conducerea lui Horia.

Dintr-un alt „țirkulariu” istoriografii ar găsi o sursă bună de amănunte, pentru a zugrăvi o epocă și împrejurările în care se făcea acum 150 ani o „vizitațiune canonică” în Banat. Ar putea afla detalii pitorești din „țirkularul protopopesk” dat de protopresbiterul Iorgovici al Orăviții la 29 aprilie 1810 adresat „Kucernicilor parohialnici preoți, mie iubiților” și care „după porunca Excelenței Sale (Episcopului n. n.) dă de știre la tot norodul că „Excelența Sa vrea să cercetează toată Eparhia”. Și prota de la Oravița redă în circulară itinerariul în ceea ce privește „tractul” Orăviții. Căci „Excelența Sa pornește din Virșeț (este vorba de episcopul sârb P. Vidac n. n.) prin Sălcița la Vărădie la prînz și konak la Kakovo”. Apoi „din Kakovo (azi Cacoveni n. n.) la Tikvanu mare prînzul și prin Tikvanu mik la Sekașiu (Konak)” și continuă circulara sat cu sat, unde e prînz și unde-i „konak” pînă la limitele protopopiatului „de la Soceni la Brebu prînz”. Dealtcum, leitmotivul circulării este grija deosebită pentru prînzul și adăpostirea („conacul”) Excelenței Sale, ceea ce prota Iorgovici subliniază cît mai apăsător posibil printr-un aliniat într-o bănățanească neaoșă: „Prin aciasta vă kricesc (vă atrag atențiunea n. n.) și vă porunciesck, că cia mai mare grijă va avia preoți aceia unde vor fi prînzurile și konacile”. Iar preoții din comunele care nu sînt direct pe linia itinerarului „să agiute cu șie vor putea, cu jivini, cu vinat și altele” bineînțeles ca prînzul să fie la înălțimea cuvenită. Și după ce venerabilul Iorgovici, cere printre altele ca „protokolul cu țirkulare” să fie ținut la curent, ca preoții să aibe o ținută demnă, nu uită că încă odată să „cricească” parohilor să fie toate în bună regulă, pentru ca să nu (mă) faceți de miru lumii”⁷⁾.

Episcopii de la Virșeț, au știut să pedepsească cu toată strașnica eventualele abateri ale unor păstori de turme. Într-un sat bănățan (Cîrnecea r. Oravița), un tînăr e grăbit să-și aducă iubita visurilor din satul vecin (Forotic) și să fondeze căsnicie cu cununie bisericească. Fiind însă prea zorrit, reușește să se treacă peste regulamentele „de 3 ori strigări în biserică”, și fiindcă parohii din ambele sate se pare că au fost prea omeneste înțelegători față de dorința arzătoare a tînărului candidat la însurătoare, „au cununat fără de mainainte strigare de 3 ori în biserică”. Piriți fiind „au în-

⁷⁾ *Miru lumii*, băn. = de risul lumii.

cercat al înșela și alu milcomi pre protopresbiter". De aceea episcopul Șacabent al Virșetului, dispune la 27 iulie 1800, următoarea sancțiune: „Preotul Avram Blidariu, parohu din Kernecia la 15 zile, iar preotul Ioan Mihailovici parohu Forotnicului la 8 zile să facă arestul al Consistoriului la Virșet". Plus că, pe timpul pedepselor să li se rețină „veniturile parohialnice". Și de bună seamă că au șezut indulgenții parohi în arestul Consistoriului" cu apă și pîine, meditănd asupra greșelilor ce-au făcut, încercînd dar neștiind cum să milcomească⁸⁾ pe protopresbiter, fapt ce le-a fost fatal.

Dacă această pedepsire relatată după acte⁹⁾ are oarecum și haz, cea următoare este o dovadă de excepțională asprime cu care se sancționau anumite abateri canonice.

Un preot (parohul Marian din Moravița de lingă Virșet), a cunoscut o femeie, care nu și-a desfăcut în prealabil căsătoria anterioară, căsătorie contractată cu un bărbat care a dispărut între timp și despre care se crede că a fost ucis. Pedepsa este excepțional de grea, fiindcă iată ce comunică pe cale de circulară Consistoriul din Virșet la 6 mai 1792:

„Iel, preotul Marian, din hainele preoțești să fie dăsbăcat, căruia și întru sămn de vrednică nevrednicia lui *barbatăindu-se* spre oglinda altor preoți din toată Eparkia să fie publicizuit" iar mai departe, ca încheiere „în acest chip călcătorii de poruncile lui Dumnezeu și Impăratului fără jale să piediepsesc".

Episcopii Virșetului au pedepsit dar ici-colea au și răsplătit. Același Șacabent, transmite la 31 decembrie 1791 preotului Vasile Văluțan, paroh în Galina (azi r. Oravița) „o colaină de aur" ca distincție „din partea Impăratului" pentru atitudinea eroică, dovedită de acest preot, care a rămas în fruntea turmei credincioșilor din comuna lui și din învecinata Dognecia, pe timpul năvălirilor turcești.

Cel mai fervent în circulări a fost episcopul Ios. Ioanovici Șacabent. La 12 mai 1787, cere preoților ca „la pomeni și gostia morților să nu miargă"¹⁰⁾ pentru a nu „băga omeni cătră așa cheltuială", iar printr-o altă circulară se ridică împotriva „călugărilor și preoților străini din Țara Turcească" vizînd bineînțeles pe acei clerici cari veneau din Oltenia. Aceștia să nu cerșească milostenie, să nu „bitanghiruiască"¹¹⁾ și „să nu tocmească vre-o lucrare de sfîntenie, să nu împlinească

3) *Milcomi*, băn. = a tenta, a ademini (în speță probabil cu un dar), despre natura și proporțiile milcomei „sanctiunea" dată de Șacabent nu pomenește.

9) Vezi nota 6.

10) *Gostie* băn. = ospete, de la germanismul *gost* (oaspe) (Germ. *Gast*).

slujbe bisericești", sub cumplite pedepse cerînd ca aceștia să fie dați pe mîna organelor de pază administrativă.

Ca încheiere din aceste „îrîkulări” cităm pe un episcop de rai tîrziu, Max. Manuilovici care, invită (la 12 mai 1833), pe preoții din eparhie, să se „prenumereze” (să se aboneze), la o „Tilcuire a evanghiei în limba sloveno-sîrbească” care va apare la Carlovăț, cu un cuprins de 50 coale în 4° cu prețul de „5 fl. în bancă”. Și adaugă episcopul: „dar so cumpere și paroheni noștri”.

Aceste puține extrase din circulări, sînt numai din eparhia Virșetului și neînsemnate ca număr. Cîte sînt încă acelea cari n-au fost încă scoase la lumină din protocoale și cari de bună seamă pot furniza drept cel mai vrednic și mai complet material, privind perioada de convetuire bisericească sub hegemonia sîrbă de la Carlovăț. Materialul este fără îndoială bogat. Cine a frunzărit de ex. protocoalele cu privire la școli, la regimul școlar sîrbo-romîn din aceeași perioadă? Cu mulți ani în urmă au apărut sporadice relatări, despre stările școlare de pe vremea Mariei Terezia și a lui Iosif al II-lea. Din Aussweiss-urile și Consignatio-nele (tabele nominale) ale vremurilor s-a putut vedea care era situația numericește a școlilor, a elevilor, a stării în care se găsesc aceste școli, etc. în perioada amintită¹²⁾. Iar mai recent Roman Cotoșman în „Mitropolia Banatului”¹³⁾ a publicat cîteva extrase din protocolul „îrîcularelor școlare”, cu referire la „tasul șolastic”, care a avut un rol deosebit, menit fiind să susțină în vremuri grele, învățămîntul elementar romînesc sub dominația străină.

Dar mai există și o altă sursă de informare, tot atît de importantă și tot atît de expusă vicisitudinilor provocatoare de pierdere. Sînt *cărțile de ritual*, aflate în altare și în strane bisericești: evanghelii, trioade, octoihuri, liturghiere, catavasiere, etc. Pe scoarțele acestor ceasloave, cronicarii improvizati ai satelor noastre, de obicei preoți slujitori, sau cîntăreți din strane, au simțit că au datoria față de cei cari le vor urma, să se știe peste veacuri, ce evenimente remarcabile s-au petrecut în satul lor, în cele învecinate, ba chiar în lumea largă. Sînt în bună parte rînduri de interes și preocupare locală, cînd se spune de ex. la ce an și în ce zi s-a așezat piatra fundamentală a unei biserici, cînd s-au făcut alegeri de preoți, cine sînt donatorii de cărți și de obiecte bisericești, ce cala-

¹¹⁾ *Bitanghiruscă*, băn. = vagabondeze (ca făcător de rele); de la magh. *bitang* = tilhar.

¹²⁾ R. S. Molin, *Scoalele romînești din Banat, acum 150 ani* în „Arhivele Olteniei” Craiova an. IX. 1930.

¹³⁾ Roman Cotoșman, *Contribuțiuni la istoria școalelor romînești din Banat*, „Mitropolia Banatului” anul VII, nr. 7—9, 1957, p. 114—119 și în continuare în nr. 1—3, 1958.

mități ale naturii au bîntuit (inundații, incendii, secetă, etc.) Sînt însă și rînduri de letopiseși, dacă s-a notat cînd au trecut năvăliri turcești peste sate, ce urmări au avut starea bisericilor și exercitarea cultului sub felurite dominații, cînd și ce contingente de tineret au plecat în prea dese războaie ale habsburgilor, ajungînd pînă în Italia, Prusia, Franța, etc. Acestea pot avea o însemnătate istoriografică mai largă, pe lingă că fiind notate de oameni din popor, limba este a lor și deci reprezintă un interes material lingvistic (dialectal) și folcloristic, ce poate aduce un aport în cercetările mai noi ce se fac în această privință.

O colectare, selecționare și transcriere a acestor notațiuni de pe vechi cărți bisericești, nu s-a făcut încă în condițiuni metodice. În primăvara lui 1939, N. Iorga a străbătut numai cîteva sate din Banat (pe valea Mehădiei). A reținut totuși un prețios material extras din aceste însemnări și care ne poate orienta asupra valorii lui istoriografice.¹⁴⁾ Pentru confirmarea celor expuse aci, redăm cîteva.

Incepem cu o notație care aruncă lumină asupra stărilor de asupraire feudală, în care a zăcut și mocnit țărănimea și care ici-colea avea marile sau micile ei răbufniri. „In Maiu 31 și Iunie 1-iu 1808” n-au fost „lucruri curate” în ținutul Mehădiei. Căci iată ce scrie pe scoarțele uneia din cărțile bisericii din Mehădia:

„Preotul de la Crucița cu alți oameni făcuă niște *vorbe mari*, scrisori urite care mergeau ca asupra Impărăției (ca) să facă *larme urâte*, pe cari iau pus în lanțuri (pe preot și oameni n. n.) și iau dus la Timișoara la judecată”. Cronica e scurtă dar concludentă: Acum 150 ani, prin Banat nu erau „lucruri curate” mirosea Impărăției că oamenii umblă cu „niște vorbe mari”, atît de mari, încît puteau să facă chiar „larme urite” adică revoluție. De asta le era teamă. Soluția vremurilor era sumară: puși în lanțuri, judecați de justiția stăpînirii, cine știe în ce kupfstein-uri¹⁵⁾ au putrezit oasele lor și a țăranilor cari le-au urmat. (Cine ar putea să afle urma acelor din vechile arhive judecătorești din vechiul Palat Dicasterial, de bună seamă că ne-ar destăinui multe din asemănătoare fapte din trecutul de oprimare feudală ale Banatului din alte vremuri).

Bogate în relatări sînt însemnările protopopului-istoriograf Nicolae Stoica, care a fost și „Regiment Feldpater”. În aprilie 1792 „cînd primii protoprezviteratul Mehădiei” cum notează Stoica pe una din tartajele vechilor cărți din biserica

¹⁴⁾ Publicat în op. cit.

¹⁵⁾ Kupfstein, fortăreață în Tirolul austriac în ale căruia cazemate erau închiși condamnații politici cari au încercat să se ridice împotriva absolutismului habsburgic.

al cărei paroh a fost. Iată cum s-a construit de ex. localul unei școli în Mehadia la 1810. Intii a dat protopopul „din banii bisericești ce erau la mine 100 florinți (*căpară*¹⁶) țimermanilor¹⁷) „megedinteni”, după ce „Gruia Lălescu (s-o dus) cu cucuia¹⁸) la Recița (după) fier și cunie¹⁹)”. Din fierul adus de Lălescu de la Recița, „țiganii or făcut cunie mari și cunie de șendilă pentru școală și plată nau luat”.

O altă notă tot din 1792 vorbește de apărarea Mehadiiei față de o incursiune turcească pe valea Cernei când „au murit 47 feciori frumoși” în luptele ce s-au dat.

Pe o Cazanerie scrie Stoica la 1767: „Popa Constandin Tipografu în anul 1767 venise în Timișoara la Episcopu Vikentie Ioanovici Vidak și cere a-și scoate slobozenie să facă aci Tipografie cu cheltuiala popii Constandin. Eu fui de față la aceea... Episcopu nu primi...” și iscălește „Nicolae Stoica de Hațeg, protopop”. Este o informație de importanță pentru istoricul tiparului românesc în care a avut un rol acest Popă Constandin, despre care se crede că a activat ca tipograf la tiparnița episcopiei Rîmniceului, dar care ar fi fost paroh și în comuna Boldur din Banat, ceea ce explică dorința și interesul de a înființa o tipografie românească la Timișoara, tipografie ce nu era însă pe placul episcopului sîrb.

Iată încă o însemnare a lui Stoica, care redă imaginea de altă dată a orașului Timișoara: „În anul 1763 cîm mam dus la Timișoara biserica catolică Domu fu gata. Erau încă bălți multe în cetate, erau unde ne dam pe ghiață destul locuri iargi unde ne jucam cu popicu, clinga, dea poarca, cu lopata. Erau episcopi la sîrbi Vikentie Vidak, la catolici grafu Engel”.

De o excepțională importanță pentru istoria literaturii noastre vechi ar fi fost faptul că s-a găsit în biserica veche din Mehadia un fragment dintr-un manuscris pe pergament, din primele traduceri de psalmi în românește din limba slavonă²⁰). Se crede că datează de pe la 1550, perioadă cînd au pornit stăruitoarele încercări de proselitism ale reformatilor sași și mai tîrziu, și mai insistente din partea calvinilor maghiari, cari, după cum se știe, vroiau ca sub amăgitoare haină a textelor traduse în limba românească să strecoare scrieri protestante. (Perioada traducerilor diaconului Coresi)²¹). Manuscrisul a fost cîndva complet, însă s-au găsit întrebuintări succe-

¹⁶) *Căpară*, băn. = arvună.

¹⁷) *Țimermani* = dulgheri (germ. Zimmermann).

¹⁸) *Cuciuă, coșia*, băn. = căruță.

¹⁹) *Cunie*, băn. = cuie.

²⁰) Comunicat de Pr. Coriolan Buracu în *Foaia Diecezană*, nr. 6, 1924.

²¹) Cf. V. Molin: *Coresi, editor și tipograf*, în revista „Biserica Ortodoxă Romînă” nr. 3—4, anul 1959, pag. 307.

sive la legătura altor cărți și astfel a dispărut o prețioasă mărturie privitor la vechea limbă românească, căci cele câteva file găsite de pr. Buracu, au trecut în 1922 la Comisia Monumentelor Istorice. După cum au fost descrise, filele de pergament aveau și o interesantă miniatură aplicată la ornamentația literilor inițiale, cu motive florale și vegetale. Apreciind după limba traducerii, manuscrisul acesta era o traducere făcută în afară de Banat, neavînd nici-o urmă din dialectul acestui ținut, cuprinzînd cuvinte ce nu se folosesc în această parte (d. ex. *mișei* pentru *săraci*). Dispariția acestei foarte prețioase mărturii istorice dovedește cît de imperioasă este trecerea la strîngerea dovezilor scrise ce s-ar mai găsi, acțiune pentru care s-a pledat în rîndurile de față. Evident, într-o acțiune de felul acesta, se cere a se vedea în ce măsură va putea folosi cu material gata colectat, *Muzeul eparhial*, care ar putea să fie un punct de pornire, sau de trimitere spre o documentare veridică și materialmente existentă, atît de necesară într-o muncă istoriografică²²⁾.

Căci, repetăm, toate vestigiile, toate urmele istorice sînt prețioase în munca pentru descifrarea trecutului, fiindcă înlesnesc reconstituirea unor capitole sau perioade de istorie, chiar dacă în aparență par a se referi la fapte și evenimente neconcludente. De multe ori o frază, un cuvînt chiar, poate să ajute pentru a proiecta o fâșie de lumină asupra unei faze istorice. Și cît de întunecate sînt încă multe aspecte din viața de interior a ortodoxiei bănățene, cît de nedesvăluite sînt încă perioade întregi dintr-o mare istorie a Bisericii noastre, care își așteaptă tălmăciuitorul.

²²⁾ „Muzeul Diecezan” a fost înființat în urma circulării nr. 128 din 24 iulie 1921 dată de episcopul Dr. Traian Bădescu al Caransebeșului. La începutul anului 1924, asesorul consistorial A. Moacă revine cu un apel stăruitor, pentru a trezi interesul în jurul realizării muzeului.

BISERICA VECHĂ ORTODOXĂ DIN ORĂȘTIE CONTRIBUȚII LA ISTORICUL BISERICII

de Pr. MIRCEA MUNTEANU

Biserica veche ortodoxă din Orăștie — după unele indicii — a fost zidită în secolul al XVIII-lea.
Date precise nu se găsesc.

După statistica Rominilor din Ardeal făcută de Buccow în anul 1760—1762¹⁾ rezultă că în acel timp în Szász-város supurb. superius, la „templa concessa” era 1 biserică unită, iar în supurb. inferius era o biserică neunită, adică ortodoxă. Această informație fără alte completări, ne arată deci că în anul 1760—62 se afla o biserică unită și una ortodoxă. Ambele biserici înainte de unirea de la 1700 erau însă ortodoxe, admitând exactitatea datelor indicate în „Statistica” lui Buccow și studiind vechimea — după aparență — a bisericii unite, care pare cu mult mai veche decât cea ortodoxă.

Intr-o lucrare mai veche a prof. univ. Silviu Dragomir²⁾ este reprodusă în copie petiția pe care rominii din Scaunele Sibiului, Mercurii Sebeșului, Orăștiei și al Dobrii au înaintat-o contelui Haller și în care declară că „nici nu au fost și nici nu vor să fie uniți”. Iar mai departe³⁾ este reprodus un „raport al protopopilor din Sebeș și Orăștie despre mișcarea pomenită împotriva unirii”. Primul document este din Sibiu (noiembrie 1748), iar al doilea din Geoagiu (13 decembrie 1758).

Prin urmare la această dată existau ortodocși în Orăștie, care erau, fără îndoială, în număr mare și totodată exista și o biserică, după cum am văzut din „Statistica” lui Buccow.

Nu se știe însă dacă această biserică era aceeași zidire care se păstrează și astăzi, dacă a fost alta, sau o parte din actuala zidire.

Calendarul arhiepiscopiei din Sibiu indică existența bisericii din anul 1780. Natural, anul 1780 nu trebuie luat ca o

¹⁾ Dr. Virgil Ciobanu: *Statistica Rominilor din Ardeal*, Cluj 1926 p. 86.

²⁾ Silviu Dragomir: *Istoria desrobirii religioase*. Anexe, p. 68.

³⁾ Op. c. p. 175.

dată absolut precisă. În arhiva bisericii nu am găsit nici o dovadă, fiindcă primul document este un proces verbal care datează din 11 mai 1833, când viața bisericească ortodoxă luase o dezvoltare destul de mare. Dar și procesele verbale, care pot mărturisi în parte trecutul umbros — din punct de vedere istoric — al Bisericii noastre, sînt atît de răzlețe și incomplete, vorbind mai mult de lucruri de puțină însemnătate istorică. Biserica a fost zidită „extra muros”, fiindcă pe atunci românii nu aveau voie să și zidească biserici între „zidurile” (cetății) locuite de stăpînitorii vremelnici din acele timpuri.

După unele informații verbale, primite dela fostul preot sas Dr. Amlacher din Orăştie, elev al marilor istorici Mommsen și Treitschke, care se păstrează în tradiția familiei Amlacher, biserica pare a fi fost zidită de arhitectul Amlacher Mathias, care se intitula „Faber egregius murarius”. Nu se știe sigur dacă a edificat-o întreagă sau numai a amplificat-o. În orice caz, el a întreprins lucrarea și a săvîrșit-o în același timp cînd a zidit și biserica din Sibișel-Baia de lângă Orăştie. Maestrul Amlacher Mathias a murit în 1789, prin urmare s-ar părea că data zidirii bisericii — adică 1780 — este cea mai sigură, fiindcă moartea lui Amlacher s-a întîmplat curînd după anul indicat mai sus.

Intr-o monografie⁴⁾ se arată că în anul 1848 se aflau în Orăştie 2 biserici: cea ortodoxă și cea unită, dintre care cea ortodoxă mult mai mare și mai însemnată, a fost zidită, „cu ajutorul grecilor, ai căror urmași au și îngrijit-o ca epitropi pînă la anul 1866”. Acești „Greci” — așezați aici ca negustori — erau în realitate aromîni. Țara lor de origină l-a făcut pe autorul monografiei — și desigur și pe informatorii săi să-i considere a fi greci și nu aromîni sau macedoromîni.

Forma bisericii nu a fost la nici un caz aceeași cu cea de astăzi. La început ea era mai mică, iar turn nu exista, ci numai o clopotniță, așa cum se prezenta pînă în ultimul moment și biserica cea unită, care a fost odinioară tot ortodoxă. Dovadă despre afirmația de mai sus o constituie un alt document⁵⁾ și anume: „Cartea scaunului Orăştiei despre năcazurile suferite din cauza unirii”, care datează din 1755. Iată ce cuprinde acest document: „Noi Orăştie cu 2 biserici cerem etc.

⁴⁾ I. I. Lăpedatu: *Monografia inst. de credit și economii „Ardeleana”*, p. 7.

⁵⁾ Silviu Dragomir: o. c. p. 140.

jurații George Mateiu, Pîrvul Grecul, cu Stavre Grecul și cu tot orașul împreună toți". Prin urmare ambele biserici erau în timpul acela ortodoxe, sau cel puțin pe atunci existau 2 biserici ortodoxe.

Biserica s-a completat ulterior iar turnul a fost edificat ceva mai târziu.

Dovadă că biserica s-a mărit în direcția altarului, o formează și cele două cruci care se găsesc deasupra altarului, cât și forma zidului care vădește că n-a fost lucrat în același timp. O altă dovadă o formează și piatra funerară — sau crucea — zidită în colțul drept exterior al altarului, pe care se află o inscripție slavonă indescifrabilă și alta latinească, mai ușor de descifrat și anume, pe o parte: *Hic jacet in sepulcro pie defuncta Maria Görög de fagaras in Anno 1701... ma Maji cum duobus filiis Georgiu et Petro filia Maria virgine et sorore minori Consanguinea Müllere Defuncta in aetate Annorum 28".* Pe altă latură se citește mai greu, fiindcă multe litere și chiar cuvinte sînt șterse: „*Juravit ser ho ...c.... Petrus Görög Ternova pro tempore Iudex universorum in transania Oracorum ...ero.... Quatorum et... Pe... in opido Szaszuras cum muliere sua Christina Nandra de Clopotiva Anno 1705 die 1 Maji*".

Prin urmare, aici este vorba fie de-o piatră funerară, fie de-o cruce, care datează din 1701 și care — desigur — a fost prea aproape de biserică, de unde a fost însă scoasă atunci cînd s-a mărit biserica și, pentru a nu dispărea, a fost zidită în zidul altarului, probabil în apropierea locului unde a fost așezată la început.

Pe la anul 1800 se spune că altarul ar fi ars, dovadă că în 1801 s-a ridicat din nou tîmpla altarului de către macedoneanul Tyra Tatarzy.

Tot în acest an se face și un alt iconostas, care poartă următoarea inscripție în partea din spre altar: „1801 August Ioană Novakovici pictor". Răsfoind procesele verbale aflate la parohie, care datează din 1833 și sînt foarte răzlețe, voi încerca să redau cîteva așa cum le-am găsit, referitor la istoricul acestei biserici.

În ziua de 1 martie 1847, Mitropolitul Șaguna — fiind în drum spre Viena — a scris cu mîna proprie un proces verbal cu litere cirile, în care face observație cu privire la obiceiurile epitropilor de a se împrumuta cu bani din cassa bisericii, pe care — din motive de solidaritate nu-i mai restituiau.

Tot atunci — spune tradiția orală — voind să între în curtea bisericii, care era înconjurată cu un gard dărăpănat și

spart, a întrebat pe care poartă să intre. Aceasta a fost un motiv ca orăștienii să-și zidească un zid de piatră în locul gardului, lucrare începută în același an, dar întreruptă din cauza revoluției și continuată cîteva ani mai tîrziu.

Intr-un proces verbal din 1866 cetim că s-a hotărît: „planizarea curții bisericii, ridicarea porților și a murilor în jurul curții s. bisericii”.

Prin urmare în 1866 s-au ridicat aceste ziduri, sub epitropatul binefăcătorilor: „Spiridon Tatarzy și Vasiliu Görög.

În 1866, la propunerea ca să se mai facă niște scaune în biserică, se opune comitetul, fiindcă e „...besereca foarte strîmtă cît nu încap oameni...”

„În 1873 s-au înălțat pe zidurile fundamentului vechiu turnul bisericii, prin Richter, edificator și primul meseriaș străin”⁶⁾.

În anul 1879 se hotărăște ca biserica să aibă primul cor „spre împodobirea cantului divin în biserica noastră...” Acest gînd s-a realizat însă abia în 1886.

Se mai fac ulterior cîteva reparații mai importante la turn și în interiorul bisericii, iar în anul 1893 se toarnă din nou clopotul cel mic din turn. Ceeace trebuie remarcat este faptul că în procesul verbal din 21 mai 1896 se amintește despre „ridicarea zidului împrejurul bisericii”. Nu se spune însă dacă acest zid este continuarea celui început în 1847 și 1866, sau ar fi primul zid ridicat. În cazul cel din urmă, ce rost aveau porțile de fier menționate într-un proces verbal din 1879? Desigur însă că acest zid să fie continuarea celui vechi, sau cel vechi a fost înlocuit cu unul nou în forma în care ni se prezintă astăzi.

În 1901, în urma unui raport al poliției locale că turnul s-ar afla în stare slabă și că amenință cu prăbușirea, se pun bazele unui fond de zidire pentru o altă biserică. Se fac reparațiuni radicale bisericii, iar turnul se leagă cu fier de corpul ei. În 1906 se dărîmă boltitura veche la femei, se face alta nouă și se mai adaugă cîteva strane. Îsbucnind primul război mondial, proiectul zidirii unei noi biserici a fost zădărnicit, iar în 3/16 septembrie 1917 se predau „cele 2 clopote, care cîntăresc 317 chile și se vor plăti la biserică cu 4 cor. de chilă”. Astfel biserica rămîne cu un singur clopot.

Ultima reparație se face în anii 1928—30 la iconostas, la cor, la turn și se zugrăvește biserica cu motive naționale, așa

6) C. Baci: *Memorialul școlii primare*, p. 28.

cum se prezintă și astăzi. În 1932 se procură cele două clopote, în locul celor luate în timpul primului război mondial.

Biserica după cum am văzut mai sus, este înconjurată cu un zid din piatră. În curtea bisericii sînt morminte cu cruci de piatră sau de marmoră, dintre care 3 sînt de remarcă și anume: al lui Kirra Tatartzy, al soției sale Zoica și al Sofiei Tatartzy „veduvă după Görög”.

Biserica are o lungime interioară de 35 m., lățime de 9 m., înălțime de 4,50 m., iar a turnului de 35 m. Forma este de corabie. Stilul e gotic (sădesc), ca și cea ortodoxă din Pricaz și cea fostă unită din Turdaș, care a fost cîndva tot ortodoxă. Turnul acoperit cu tablă, iar corpul bisericii cu țiglă. La intrarea din partea dreaptă e un pridvor iar lîngă turn s-a construit în noiembrie 1937 un cerdac în stil românesc.

*

Acestea sînt cîteva date mai importante, pe care le-am putut culege, referitor la trecutul acestei biserici, iar istoriograful timpului va putea alături de alte date, să reconstituie trecutul unei existențe spirituale în satele și orașele ortodoxe din Ardeal.

CHIPUL ȘI ASEMĂNAREA

de Prof. V. LOSSKI, dr. în teologie*)

Deși omul conține toate elementele din care este compus universul, totuși faptul acesta nu constituie pentru el o perfecțiune absolută, cu care s-ar putea preconiza: „Nu-ți nimic deosebit în faptul, zice Sf. Grigore de Nyssa, — că vor să facă din om chipul și asemănarea universului, fiindcă pământul este trecător, cerul se schimbă și întreg conținutul este tot atât de tranzitoriu ca și elementele din care se compune. Se zicea că: omul este un microcosmos și, intenționând să se glorifice natura omenească cu epitetul acesta bombastic, nu s-a observat că omul, în același timp are aceiași soartă ca și musculițele și șoarecii”.¹⁾ Perfecțiunea omului nu constă în faptul, că-l aseamănă în întregime cu creatura, ci în aceea că îl deosebește de cosmos, asemănându-l cu Creatorul. *Revelația dumnezeiască învață că omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.*

Toți părinții bisericești, atât cei apuseni, cât și cei din răsărit, au văzut în însăși faptul creării omului după chipul și asemănarea lui Dumnezeu o oarecare concordanță primordială între ființa omenească și cea divină. Totuși exprimarea teologică a acestui adevăr revelat se deosebia în tradiția apuseană de cea răsăriteană, deși nu era absolut contradictorie. Fericitul Augustin, căutând să formuleze concepția despre Dumnezeu, pleacă de la chipul lui Dumnezeu din noi și încearcă să descopere în Dumnezeu, ceea ce posedă sufletul nostru, creat după chipul lui. Aceasta-i metoda analogiilor psihologice, aplicată la cunoașterea lui Dumnezeu, la teologie. Dimpotrivă Sf. Grigore de Nyssa, la ea punct de plecare faptul că revelația ne comunică idei despre Dumnezeu, ca apoi să descopere în om ceea ce corespunde în el cu chipul lui Dumnezeu. Metoda aceasta teologică este aplicată la știința despre om, la antropologie. Prima cale încearcă să cunoască pe Dumnezeu, pornind de la omul creat după chipul Lui, a doua — vrea să determine adevărata natură a omului, plecând de la noțiunea de Dumnezeu, după chipul căruia a fost creat omul.

*) Din „Jurnalul Moscovoșcoi Patriarhii”, Nr. 3, 1958, pag. 53—64, trad. de Petru Iacobescu.

¹⁾ Despre natura omenească, XVI. P. G. t. 44., col. 177 D—180 A.

Orice străduință, din partea noastră, de a găsi în scrierile Sf. Părinți o definiție clară cu privire la ceea ce ar corespunde din firea noastră cu chipul lui Dumnezeu, riscă de a ne rătăci printre variatele afirmațiuni, care, deși nu sînt contradictorii, nu au contingentă cu nici unul din elementele componente ale ființei umane. Intr-adevăr însușirile chipului lui Dumnezeu sînt atribuite ori meritului omului de a domina, prioritatea lui în cosmosul sensual; ori înclină să întrezărească chipul lui Dumnezeu în natura psihică a omului, în sufletul lui, ori în factorul principal, care conduce ființa lui, în rațiune (*νοῦς*), în capacitățile superioare — în mintea, judecata lui (*λόγος*), în determinare (*ἀπορροφολα*) în virtutea căreia omul singur apare ca începutul acțiunilor sale. Uneori chipul lui Dumnezeu este asemănat cu vreo facultate oare care a sufletului, cu simplitatea lui, nemurirea lui, sau se identifică cu facultatea sufletului de a cunoaște pe Dumnezeu, de a viețui în comuniune cu El și cu prezența Duhului Sfînt în sufletul omenesc. Cîteodată, cum e de pildă în „Omiliile duhovnicești” atribuite sf. Macarie Egipteanul, chipul lui Dumnezeu apare sub două aspecte: adică, libertatea formală a omului, libertatea voinții sau libertatea deliberării, care n-a putut fi nimicită de păcat; pe de altă parte, este „îmaginea cerească” — conținutul pozitiv al chipului lui Dumnezeu, — cum este comunicarea cu Dumnezeu.²⁾ Insfîrșit după sf. Irineu din Lion, sf. Grigorie de Nyssa și sf. Grigorie Palama, nu numai sufletul, ci și trupul omenesc fac parte din chipul lui Dumnezeu, fiind create după chipul Lui. „Denumirea de „om”, — zice sf. Grigorie Palama, — nu se atribue separat sufletului sau trupului, ci amîndurora laolaltă, deoarece împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu”.³⁾ Omul, după concepția sf. Grigorie Palama, este creat după chipul lui Dumnezeu, într-o măsură mai mare decît îngerii, fiindcă sufletul lui, unit cu trupul, conține acea putere dătătoare de viață cu care el însuși sufletește trupul său și-l dirijează. Aceasta este o facultate, de care sînt lipsiți îngerii, spirite fără trup, deși aceștia sînt mai aproape de Dumnezeu datorită simplității naturii lor spirituale.⁴⁾

Definițiile acestea multiple și variate confirmă că gîndirea Sf. Părinți evită să se limiteze la o parte oarecare a ființei

²⁾ Omiliile duhovnicești, XII, 1, 6, 7, etc. P. G. I. 34, col. 557—561, trad. rusă, Serghiev Posad, 1904, pag. 93 și continuare. (În trad. romînă de Pr. Cicerone Iordăchescu, 1931 pag. 69—72).

³⁾ Prosopopeia, P. G. t. 150, col. 1361 c. Operă atribuită sf. Grigorie Palama.

⁴⁾ Capitole fizice, teologice etc. (38 și 39) Ibid., col. 1145—1148.

omenești, care s-ar referi la chipul lui Dumnezeu. E adevărat că istorisirea Bibliei nu precizează de loc trăsăturile caracteristice ale chipului lui Dumnezeu, dar prezintă însăși actul creării omului ca un proces aparte, diferit de crearea celorlalte ființe. Ca și îngerii, care au fost creați, după expresia Sf. Ioan Sirianul, „în tăcere”⁵⁾, omul n-a fost produsul unei porunci, date pământului. Singur Dumnezeu l-a făcut din tină, cu mîinile Sale proprii, adică, așa cum înțelege Sf. Irineu din Lion, cu Cuvîntul și cu Duhul⁶⁾, și a suflat în el suflarea vieții. Sf. Grigorie Teologul comentează textul cărții Facerii în următorul fel: „Cuvîntul, luînd o parte din pămîntul nou creat, cu mîinile nemuritoare a alcătuit chipul meu și i-a acordat viața Sa, deoarece a trimis în el spiritul, care este suflul necunoscutei Divinități. Astfel din tină și suflare a fost creat omul — chipul Celui nemuritor, fiindcă în amîndoi domnește natura rațiunii. De aceea, ca pămînt, eu sînt legat de viața aceasta, și, ca o părticică a Divinității, port în piept dragostea pentru viața viitoare”.⁷⁾ Tot în aceeași cuvîntare, consacrată sufletului el zice: „Sufletul este respirația lui Dumnezeu și, fiind cîresc, acceptă amestecul cu pămîntescul. Aceasta este lumina, închisă în peșteră, totuși e divină și nemuritoare.”⁸⁾

Înțelegînd cuvintele acestea ad litteram, trebuie, s-ar părea, să deducem din prezentele fragmente caracterul necreat al sufletului și să vedem în om un oarecare dumnezeu, provăzută cu natura corporală. Înțeleasă în felul acesta crearea omului după chipul lui Dumnezeu ar contrazice învățături creștine, care vede în om o creatură, destinată să ajungă la unire cu Dumnezeu, să devină dumnezeu după har, și nici decum dumnezeu după originea sa. Fără să mai vorbim și despre alte urmări neverosimile ce s-ar ivi în urma unor atari presupuneri, problema răului în cazul acesta n-ar fi putut fi înțeleasă: ori Adam n-a putut păcătui, fiind dumnezeu după sufletul său, — ca părticică a Dumnezeirii, ori păcatul strămoșesc s-ar fi reflectat și asupra naturii Divine, — adică însuși Dumnezeu ar fi păcătuit în Adam. Sf. Grigorie Teologul nici decum n-ar fi putut susține o astfel de părere. În cuvîntarea sa despre natura omenească, dînsul se adresează sufletului său, zicînd: „Și dacă tu ești suflarea lui Dumnezeu și soarta lui Dumnezeu, precum singur cugeți a fi, atunci gonești nedreptatea și te voi crede... Cum de te revolți atîta din pricina atacurilor

⁵⁾ Vezi mai sus pag. 121, observ. 1.

⁶⁾ Contra ereziilor, IV, prefața 64, P. G. t. 7, col. 975, precum și IV, 20, I (1032); vol. I, 3 (1123); V, 5, I 1134—5); v. 6, I (1136—7); v. 28, 3 (1200).

⁷⁾ Poemata dogmatica, VIII, *περὶ ψυχῆς*, V, 70—75, P. G. t. 37, col. 452.

⁸⁾ Idem, V, 1—3, col. 446—447.

pierzătorului veliar, legat fiind de duhul ceresc? Dacă tu și cu un astfel de ajutor înclini spre pământ, atunci vail vail! cît de puternic îți este păcatul vătămător”⁹⁾. Sufletul amestecat cu Duhul ceresc”, este, așa dar ajutat de ceva mult mai superior, decît el însuși. Numai prezența puterii Divine în el obligă să se numească „părticică din Dumnezeire”, fiindcă își ia începutul său din sufletul Divin însoțit în el, care este totu-mai harul. Suflarea dumnezeiască indică modul creării omului, în virtutea căruia spiritul omului este strîns legat cu harul, de la care-și trage obîrșia, la fel ca și mișcarea aerului, care se produce prin suflare, conține în sine această suflare și totodată este inseparabilă de ea. Aceasta este participarea la putere divină, inerentă sufletului, care se numește „părticică din divinitate”. — E adevărat că într-una din „Cuvîntările” sale Sf. Grigorie Teologul sesizează această împărtășire cu dumnezeirea, cînd vorbește despre „trei lumini”, din care prima este Dumnezeu, „Lumina cea mai înaltă, inefabilă, a doua îngerul, un suflu oarecare sau împărtășirea primei lumini; a treia lumină este omul, numit deasemeni lumină, fiindcă sufletul lui este luminat de Lumina primordială, care este Dumnezeu”¹⁰⁾. Crearea după Chipul și asemănarea lui Dumnezeu conchide în sine împărtășirea (participarea) la existența divină, la Dumnezeu. Aceasta înseamnă, că ea presupune prezența harului.

Chipul lui Dumnezeu în om, pe măsură ce-i autentic, este în mod inevitabil, după Sf. Grigorie de Nyssa, incognoscibil, deoarece, reflectînd plinătatea Prototipului său, el trebuie în același timp să posede incognoscibilitatea divinității. Iată motivul care împiedică să se determine în ce constă chipul lui Dumnezeu în om. — Altfel nici nu putem concepe aceasta, decît doar grație ideii despre împărtășirea cu nesfîrșitele bunuri dumnezeiești: „Dumnezeu după esența Sa este însăși bunătatea, — zice Sf. Grigorie de Nyssa, — sau mai corect, El depășește orice bunătate posibilă de a fi realizată și pricepută. Prin urmare, El nu-l creează pe om dintr-o impulsie oarecare, ci numai datorită faptului că este bun. — Așa fiind, și din motivele arătate a binevoit să creeze natura omenească; El n-a vrut să-și manifeste puterea bunătății Sale înjumătățită, de a dărui omului o parte din bunurile sale și în același timp să refuze a-i comunica și restul. Dar perfecțiunea bunătății se manifestă în El prin faptul că îl cheamă pe om din neființă la ființă și-i revărsă din abundență toate darurile. Aceste daruri sînt atît de multe, încît enumerarea lor este imposibilă.

⁹⁾ Poemata moralia, XIV, V. 76—84. Ibid. col. 761—762. (Despre natura omenească).

¹⁰⁾ A 40-a cuvîntare „La sfîntul Botez”, 5 P. G. t. 36, col. 364.

Iată de ce toate acestea sînt cuprinse în cuvîntul despre om, creat după chipul lui Dumnezeu. Pentrucă aceasta ar fi identic cu spusele cuiva, că Dumnezeu a creat natura omenească să fie părtaşă fiecărui dar... Înă dacă chipul ar fi absolut asemănător cu fericirea Prototipului său, atunci n-ar fi fost chipul Lui, ci s-ar contopi cu El. — În cazul acesta ce deosebire observăm noi între Divin și ceea ce-I seamănă? Următoarea: „Ce este Divin — nu e creat, iar omul există în virtutea actului creării”.¹¹⁾ Probabil că Sf. Grigorie de Nyssa înțelege aici sub chipul lui Dumnezeu perfecțiunea limitată, starea de divinizare a omului, care participă la plinătatea (πληρωμα) lui Dumnezeu, la prisosința darurilor divine. De aceea cînd vorbește despre chipul lui Dumnezeu în om, cu participare limitată la unele daruri, despre chipul încă nedefinit, are în vedere trăsăturile, specifice omului, ca faptură creată după chipul lui Dumnezeu, și mai ales „faptul, că omul nu este subordonat dominației naturii, ci singur se poate autodetermina după voia sa. Deoarece virtutea este independentă și singura stăpîină pe sine”.¹²⁾ Chipul acesta, cum s-ar zice, „formal” este o condiție indispensabilă pentru atingerea desăvîrșitei asemănări cu Dumnezeu. — În măsura, în care omul este creat după chipul lui Dumnezeu, el apare ca o ființă personală, care nu trebuie să fie condiționată de natură, ci care poate să condiționeze natura.

Personalitatea omenească nu este un fragment din esența umană, precum nici persoanele Sf. Treimi nu sînt fragmente din Dumnezeu. Iată de ce meritul chipului lui Dumnezeu nu se referă la vre-un element oarecare al componenței omenești, ci la natura umană în tot complexul ei. — Primul om, care conținea în sine toată natura umană, a fost deasemeni o personalitate unică: fiindcă numele Adam — zice Sf. Grigorie de Nyssa — nu se dă acum unui obiect creat ca în relatările următoare. Omul creat nu are un nume aparte, acesta-i atomul, adică este omul care include în sine toată omenirea. Așa dar, datorită acestei semnificații a universalității naturii lui Adam, înțelegem în mod evident, că Providența divină concentrează în primul creat tot neamul omenesc. Deoarece chipul lui Dumnezeu nu constă numai într-un singur fragment al naturii, nici harul nu se limitează numai la un singur individ, din rîndul aceloră, care i se adresează ci acțiunea lor se răsfîrînge în întregime asupra întregului neam omenesc... Nu este nici o distincție între omul, creat la începutul zidirii lumii și acela, care se va naște la sfîrșitul ei: — acesta din urmă poartă la fel în sinea sa chipul lui Dumnezeu. — Prin urmare,

¹¹⁾ Despre componența omului, XVI, P. G. t. 44, col. 184 AC; P. de Lut op. cit. pag. 295 sg.

¹²⁾ Despre componența omului, col. 184 B. —

omul creat după chipul lui Dumnezeu, înseamnă natura, înțeleasă ca întreg. — Aceasta anume are în sine asemănarea lui Dumnezeu.¹³⁾ Chipul lui Dumnezeu, caracteristic persoanei lui Adam, se referă la întreaga omenire, la tot omul". De aceea înmulțirea indivizilor din neamul lui, din care fiecare are chipul lui Dumnezeu (se poate spune, că această multiplicare a chipului lui Dumnezeu în pluralitatea ipostaselor omenești), cu nimic nu contrazice unității ontologice ale naturii, proprietăților oamenilor. — Din contră, — fiecare persoană omenească nu poate realiza plinătatea, la care este chemată, să devină chipul desăvârșit al lui Dumnezeu, dacă ea nu va însuși o parte din natură, socotindu-o drept un patrimoniu al său personal. Deoarece chipul lui Dumnezeu din om își atinge perfecțiunea numai atunci, când natura omenească devine asemănătoare cu natura lui Dumnezeu, când ea începe să se împărtășească pe deplin cu binele necreat. Există numai o singură natură, comună tuturor oamenilor, deși ea ne pare a fi fărâmițată de păcat, împărțită între mulți indivizi. Această unitate inițială a naturii, restaurată în Biserică, apare pentru Apostolul Pavel atât de completă, încît el o înseamnă cu numele Trupului lui Hristos.

Așa dar, oamenii au o singură natură comună în mulțimea ființelor omenești. Această distincție a naturii și a persoanei din om prezintă aceleași greutăți de înțelegere ca și analogia deosebire a unei naturi și a trei Ipostase (persoane) în Dumnezeu. Înainte de toate trebuie să ne dăm seama de faptul că nouă nu ne este cunoscută personalitatea ipostasului omenească în adevărul ei sens, liberă de orice amestec. Ceeace, noi numim de obicei personalitate, personală, înseamnă mai curînd individ, individual.

Noi ne-am obișnuit să considerăm aceste două expresii — personalitate și individ — aproape sinonime; ne folosim și de una și de cealaltă cu multă indiferență, căutînd să precizăm una și aceeași. Însă, într-un anumit sens individul și personalitatea sînt noțiuni aparte, fiindcă individul exprimă un amestec oarecare al personalității cu elementele, care aparțin naturii comune, în timp ce personalitatea înseamnă ceea ce deosebește de natură. — În starea noastră actuală noi cunoaștem personalitatea prin individ și ca individ. Cînd vrem să determinăm, să caracterizăm o personalitate oarecare, adunăm însușirile individuale, trăsăturile caracterului, care totuși se întîlnesc și la alții, înseamnă că niciodată ele nu sînt absolut „personale”, fiindcă aparțin naturii generale. Un om oarecare, care acționează potrivit naturii sale în virtutea calităților sale firești, și a caracterului său este mai puțin personal. El se afirmă ca individ, ca posesor al naturii proprii pe

¹³⁾ Idem col. 185—204.

care o opune naturii altora, ca „eul” său, ceea ce prezintă un amestec între personalitate și natură. Amestecul acesta, specific omului căzut, se exprimă în literatura ascetică a Bisericii răsăritene prin cuvântul „identitate”. Ceea ce corespunde din nou cu chipul lui Dumnezeu, nu este o parte din natura noastră, ci întreaga personalitate, care conține în sine natura. — Leontie a Bizanțului, teologul secolului al VI-lea, definește natura, inclusă într-o personalitate oarecare, printr-un termen aparte „ἐνὀμοστατον” — interipostatică, adică așa cum se găsește în ipostas ori în personalitate. Ipostasul conține întreaga ființă, și nu poate exista altfel, afirmă el.¹⁴⁾ Dar pe treptele inferioare ale existenței ipostatice se situează individul, ființa individuală.

Dacă înmulțirea personalităților omenești fărâmițează ființa, o împarte în mulțimea indivizilor, aceasta pentru că noi au cunoaștem o altă generație în afară de aceea, care s-a ivit după căderea în păcat, când ființa omenească a pierdut asemănarea sa cu ființa divină. Am văzut, că pentru sf. Grigore de Nyssa și sf. Maxim Mărturisitorul crearea Evei apărea ca un act, înfăptuit de Dumnezeu după ce a prevăzut păcatul și urmările lui pentru omenire. Însă, luată din Adam, este os din oasele mele și carne din carnea mea”, Eva, o personalitate omenească nouă, era aceeași ființă, același trup cu a lui Adam. Numai după căderea în păcat aceste două personalități omenești au devenit ființe diferite, două ființe individuale, care aveau raporturi între ele „atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpîni” (Fac. 3, 16). După căderea în păcat a primilor oameni, ființa omenească devine despărțită, fragmentată, tăiată în mulțimea indivizilor. Omul capătă un dublu aspect: *ca ființă individuală, el devine o parte din întreg, unul din elementele componente ale universului, iar ca personalitate, el nu mai este parte, ci conține în sine totul*. Personalitatea care se afirmă ca individ și care se restringe între hotarele ființei sale personale, nu se poate manifesta în complexitatea sa. Numai renunțând la conținutul său personal, cedîndu-l în mod liber, încetînd de a exista exclusiv pentru sine însăși, personalitatea se dezvăluie pe deplin în natura unitară a tuturor. Renunțînd la binele său personal, ea se lărgeste la infinit și se îmbogățește cu toate elementele, ce aparțin tuturor. Personalitatea devine desăvîrșită prin chipul lui Dumnezeu, căpătînd asemănarea Lui — perfecțiunea naturii, comună tuturor oamenilor. Deosebirea între personalitate și natură reproduce în omenire ordinea vieții divine, exprimată prin dogma trini-

¹⁴⁾ Contra lui Nestorie și Eutihie P. G. t. 86 col. 1277 C. D. Aceleași idei le dezvoltă Sf. Maxim Mărturisitorul (P. G. t. 91; col. 557—560) și Sf. Ioan Damaschinul, Adevărată expunere a credinței ortodoxe I, IX, 53.

tății. Aceasta este temelia întregii antropologii creștine, în-
tregii morale evanghelice, fiindcă, după sf. Grigorie de Nyssa
„creștinismul este imitarea naturii lui Dumnezeu.”¹⁵⁾

În calitate de imagine a lui Dumnezeu, omul apare ca o
ființă personală, care stă în fața lui Dumnezeu, i se adresează
ca la o personalitate și omul îi răspunde lui Dumnezeu. Sf.
Vasile cel Mare zicea, că omul este făptura, care a primit po-
runcă să devie dumnezeu.¹⁶⁾ Dar porunca aceasta, adresată
libertății omenești, nu înseamnă constrângere. Omul fiind o
ființă personală, poate accepta sau refuza viața, lui Dumne-
zeu. El rămâne personalitate, chiar dacă se îndepărtează mult
de Dumnezeu, pierzând din natura sa asemănarea Lui: aceasta
înseamnă, că chipul lui Dumnezeu este indestructibil în om.
Omul rămâne aceeași persoană, când îndeplinește voința lui
Dumnezeu și manifestă asemănare cu El în ființa sa, fiindcă,
după cum zice sf. Grigorie Teologul, „pe omul acesta, omo-
rindu-l cu libertatea, ca binele să aparțină în aceeași măsură
atât deliberativului, cât și celui ce a fost investit cu sămînța
aceleia, Dumnezeu l-a pus în rai”.¹⁷⁾ În felul acesta omul
alege binele sau răul, manifestă asemănarea lui Dumnezeu ori
„neasemănarea”; el stăpînește în mod liber natura sa, fiindcă
prezintă o personalitate, creată după chipul lui Dumnezeu.
Însă, pe cât personalitatea este inseparabilă de natura existen-
tă în ea, pe atât orice imperfecțiune, fiecare „neasemănare”
a naturii, limitează personalitatea eclipsează în ea „chipul lui
Dumnezeu”. Firește, dacă libertatea ne aparține nouă, întrucît
sîntem personalități, atunci voința, care ne face să acționăm
este caracteristică ființei. După sf. Maxim Mărturisitorul, vo-
ința este „o forță firească, ce tinde spre ceea ce este conform
cu natura”¹⁸⁾. Sf. Maxim distinge această voință firească
(θέλημα φυσικόν) care este dorința binelui, spre care năzu-
ește sfera rațională, de voința deliberatoare (θέλημα γνωμονικόν)
caracteristică personalității.¹⁹⁾ Natura vrea să acționeze, iar
personalitatea deliberază — ea acceptă sau respinge ceea ce
vrea natura. Însă după Sf. Maxim această libertate delibe-

¹⁵⁾ De professione christiana. P. G. t. 46, col. 244 C.

¹⁶⁾ Cuvîntările Sf. Vasile cel Mare, comunicate de sf. Gri-
gorie Teologul în „Cuvîntul” 43, la moartea lui Vasile, arhiepis-
copul Cesareiei Capadociei, 48, P. G. t. 36, col. 560 A, trad.
rusă, opera sf. Grigorie Teologul, partea a IV-a.

¹⁷⁾ Cuvîntul 45 la sf. Paști, 8. P. G. t. 36, col. 632 C;
trad. rusă partea a IV-a, Moscova, 1889, pag. 129.

¹⁸⁾ Opuscula theologica et polemica, Ad. Marinum, P. G.
t. 91, col. 450—48 A.

¹⁹⁾ Idem, col. 48 A—49 A, col. 192, BC. Comp. Sf. Ioan
Damaschin, Expunerea exactă a credinței ortodoxe, III. 14 P.
G. t. 94, col. 1036—1037, 1044—1045.

ratoare este deja o imperfecțiune, îngrădirea adevăratei libertăți: ființa desăvârșită nu are nevoie de a delibera, deoarece ea cunoaște binele în mod firesc. Libertatea ei se bazează pe această cunoaștere. Libertatea voinței noastre (*γρομη*) relevă imperfecțiunea ființei umane decăzute, pierderea asemănării cu Dumnezeu. Pentru că ființa aceasta este adumbrită de păcat, ea nu mai cunoaște adevăratul bine, înclină mai mult spre lucrurile care „sînt contrare naturii” din care cauză personalitatea omenească este implicit obligată să delibereze încontinuu. Această nehotărîre în ascensiune spre bine se numește „libertatea voinței”. — Personalitatea chemată la unire cu Dumnezeu, la desăvârșita asemănare potrivit harului ființei sale cu ființa divină, e legată de natura ciopîrțită, mutilată de păcat, răvășită de poftele contradictorii.

Deși personalitatea conform firii sale imperfecte cunoaște și dorește, însă din punct de vedere practic ea este oarbă și neputincioasă, nu mai este capabilă să deosebească binele de rău, și adeseori cedează poftelor naturii sale, care a devenit sclava păcatului. Astfel, ceea ce este creat în noi după chipul lui Dumnezeu, se coboară în beznă, deși rămîne liber în deliberarea sa și se poate iarăși întoarce la Dumnezeu.

Omul a fost creat perfect. Aceasta nu înseamnă că starea lui primară coincidea cu scopul final, că el a fost unit cu Dumnezeu din clipa creării.

Sf. Ioan Damaschinul vede cea mai adîncă taină în faptul, că omul creat „în virtutea aspirațiunii către Dumnezeu, caracteristice lui, se îndumnezește prin împărtășirea focului dumnezeesc”.²⁰⁾ Perfecțiunea ființei primordiale se exprima înainte de toate prin această capacitate de a se împărtăși cu Dumnezeu, tot mai mult și mai mult de a se afilia plinătății divine, care trebuie să pătrundă și să transforme ființa creată. Sf. Grigorie Teologul subînțelegea tocmai această supremă capabilitate a spiritului omenesc, cînd vorbea despre Dumnezeu, care a insuflat în om suflarea Sa „părticica dumnezeirii Sale”, adică harul, care este prezent de la început în sufletul vrednic să recepționeze și să dobîndească această energie divină. Fiindcă personalitatea omenească a fost chemată, cum relatează Sf. Maxim Mărturisitorul, să unească prin iubire natura creatoare cu natura necreatoare, manifestîndu-le în unitate și identitate prin dobîndirea harului.²¹⁾ Unitatea și identitatea se referă aici la persoană, la ipostasul omenesc. Prin urmare, omul trebuia să unească după har două naturi în ipostasul său creator, să devină „dumnezeu creator”, „dumnezeu după har”, contrar cu Hristos — personalitate di-

²⁰⁾ Expunerea exactă a credinței ortodoxe, II, 12 P. G. t. 94, col. 924; trad. rusă pag. 213.

²¹⁾ De ambiguis P. G. t. 91; col. 1308 A.

vină, care a îmbrăcat natura omenească. Acțiunea reciprocă a ambelor voințe este necesară pentru atingerea acestui scop: pe de o parte adoratoarea voință a lui Dumnezeu, care dăruiește harul prin Duhul Sfânt, prezent în ființa umană; pe de altă parte, voința omenească, care se subordonează voinței lui Dumnezeu prin faptul, că acceptă harul, asimilându-l și înlesnindu-i să pătrundă în ființa întreagă. Intrucit voința este forța activă în ființa rațională, ea va acționa conform harului în aceeași măsură, în care ființa va fi părtașă harului și va deveni asemănarea lui Dumnezeu prin intermediul „focului primumitor.”²²⁾

Părinții Bisericii grecești înfățișează uneori natura umană ca o trinitate compusă din rațiune, suflet și trup (*νοῦς, ψυχὴ, σῶμα*), citeodată ca o legătură organică indisolubilă dintre trup și suflet. Deosebirea dintre adepții trihotomismului și dihotomismului se rezumă în genere la terminologie: dihotomiștii văd în *νοῦς* facultatea supremă a sufletului rațional, facultate, prin intermediul căreia omul intră în comuniune cu Dumnezeu. Fiind chipul lui Dumnezeu, el formează un început stabil al naturii umane, dinamic și schimbător, care tinde mereu cu voința sa spre scopul extern. Se poate spune, că chipul este sigiliul dumnezeesc, care revelează natura și care o așează în raport personal cu Dumnezeu, raport absolut individual pentru fiecare ființă omenească. Acest raport se revelează prin mijlocirea voinței, care dirijează întreaga ființă către Dumnezeu, în care omul trebuie să afle completă plinătate a existenței sale: „Fiindcă sufletul credincioșilor, zice Sf. Tihon al Zadonului, — ca spirit creat de Dumnezeu, nu poate simți în nimic altceva plăcere, liniște, pace, mângiere și bucurie, decît numai în Dumnezeu care l-a creat după chipul și după asemănarea Lui; iar cînd se desparte de El, este nevoit să-și caute plăcere în obiecte, și să se alimenteze cu diferitele patimi, ca roșcovii, însă cuvenita mângiere și bucurie nu găsește și în felul acesta e sortit să moară de foame, fiindcă sufletul are nevoie de hrană spirituală.”²³⁾ Sufletul creștinului trebuie să-și găsească hrana necesară în Dumnezeu, să viețuiască în Dumnezeu.

* * *

Răul a intrat în lume cu voința omului. Acesta nu este fire (*φύσις*) ci stare (*ἔξις*). „Natura binelui este mai puternică

22) Expresia „*τῆς ἀλλοτρίας*” îi aparține lui Diadoh Foticianul, „Cuvînt ascetic”, cap. XVII, ed. C. Popov, Chiev, 1903, V. I., pag. 363.

23) „Cum Dumnezeu cheamă pe cel păcătos la pocăință” § 140. Opera lui Tihon din Zadon, ed. 6-a, Moscova, 1898, vol. I, pag. 215.

decît deprinderea spre rău, — zice Diadoh Foticianul, fiindcă binele există, iar răul nu-l, sau, mai corect, el există numai în clipa cînd se manifestă²⁴).

După Sf. Grigorie de Nyssa, păcatul este boala voinței, care greșește, luînd drept bine fantoma binelui. Deaceea chiar însăși dorința de a mîncă fructul cunoștinței binelui și a răului era deja păcat, deoarece, la Sf. Grigorie, cunoașterea presupune unele atracțiuni către obiectul pe care vrea să-l cunoască, — prin urmare răul, care n-a existat în sîne, nu trebuia să fie cunoscut²⁵). Răul devine real numai datorită voinței, care este unica pricină a existenței lui; ea îi dă oarecare existență. Dacă omul, inclinat în mod firesc să cunoască și să iubească pe Dumnezeu, putea aspira, potrivit voinței sale, către binele neexistent, către o țintă iluzorie, — acest fapt nu se poate explica altfel, decît ca influență lăuntrică, prin ispita externă, căreia voința omului și-a dat consimțămîntul său²⁶). Răul, înainte de a pătrunde în lumea terestră acceptat de voința lui Adam, a avut începutul său în lumea spirituală. Voința îngerilor, care a manifestat o ură împotriva lui Dumnezeu, este prima care a dat naștere răului. Ingerii căzuți, devenind spirite ale întinericului, continuă totuși să rămîna ființe create de Dumnezeu, și în autodeterminarea lor, contrară voinței lui Dumnezeu, aspiră cu desperare spre neființă, pe care n-o vor atinge niciodată. Fatale lor prăbușiri în bezna nu va avea sfîrșit niciodată. Cuviosul Serafim de Sarov zice despre demoni: „Ei sînt triști, împotrivirea lor conștientă față de har i-a transformat în îngeri ai întinericului, în monștri neîmaginabili.” — Dar fiind îngeri după natură, dinșii posedă o putere nemărginită. Cel mai mic dintre ei ar putea să nimicească pămîntul, dacă harul lui Dumnezeu n-ar neutraliza ura lor împotriva lui Dumnezeu, totuși ei încearcă să distrugă creatura dinlăuntru, îndemnînd voința omenească la rău²⁷). Citînd una din scrierile ascetice, atribuite sf. Antonie,²⁸) cuv. Serafim distinge trei voințe, care acționează în om: prima — voința lui Dumnezeu, voința perfectă și mintuitoare; a doua voința omenească, care nefiind neapărat dăunătoare, nu este

²⁴) Cuvînt ascetic, cap. III, ed. Popov, Chiev, 1903. I. 24—25. În traducerea latină are titlul: *Capita de perfectione spirituali*. P. G. t. 65, col. 1168.

²⁵) Despre constituția omului, XX, P. G. t. 44 col. 197—200; Despre rugăciunea Domnească, IV, idem, col. 1161 D — 1164 A.

²⁶) Idem, col. 200 C.

²⁷) Vedeniile cuv. Serafim de Sarov, Paris, 1932.

²⁸) Pasagiul, în care se vorbește despre cele trei voințe, se află în scrisoarea XX-a, publicată de Galland. *Vet. Patrum Bibl. Venetia*, 1788, IV 696 sq.

nici mîntuitoare prin esența sa; în sfîrșit — voînța demonică, care caută pieirea noastră.

În ascetismul ortodox există termeni consacrați pentru a evidenția diferite influențe pe care le exercită spiritele rele asupra sufletului omului. Aceste sînt „cugetele” (*λογισμοί*) sau manierele, care apar din regiunea inferioară a sufletului, din subconștient²⁹⁾, apoi „atacul” (*προσβολή*) — prezența unui cuget străin, care vine din afară și se introduce cu o voînță dușmănoasă în conștiință. Acesta nu este păcat, — zice Sf. Marcu Ascetul, — ci mărturia libertății noastre³⁰⁾. Păcatul începe numai cu „împreunarea”³¹⁾, atașarea minții la cugetul accesoriu sau la manieră. Mai corect acesta este un interes oarecare sau o atenție, care demonstrează preludiul consimțămîntului cu voînța vrăjmașă. Pentru că răul totdeauna presupune libertate, altfel ar fi numai violența, care pune stăpînire pe om din afară. — Omul a păcătuit liber fiind. — În ce a constatat însă păcatul strămoșesc? Părinții bisericești deosebesc cîteva momente în determinarea voînței libere, care l-a izolat pe om de Dumnezeu. Momentul moral (care înseamnă moment personal) constă, după părerea tuturor Părinților, în neascultare, în violarea ordinii dumnezeiești. Dacă omul ar fi respectat porunca dată cu dragoste fiiască, atunci el s-ar fi supus voînței lui Dumnezeu cu o abnegație deplină, refuzînd de bună voie nu numai fructul oprit, ci și orice alt obiect extern, numai ca să viețuiască cu Dumnezeu, să tindă exclusiv la unire cu El. — Porunca lui Dumnezeu i-a arătat voînței omenești acea cale, pe care a trebuit să meargă, pentru a ajunge la calea de renunțare la tot ce nu este Dumnezeu. Însă voînța omului a ales calea opusă; despărțindu-se de Dumnezeu, ea s-a subordonat autorității luciferice. Sf. Grigorie de Nyssa și Sf. Maxim Mărturisitorul își îndreaptă atenția mai cu seamă asupra laturei fizice a păcatului, în loc ca să-și urmeze înclinațiunilor sale firești către Dumnezeu, mintea omului a deviat; în loc să-și spiritualizeze trupul, ea s-a dedat fluxului vieții instinctive și sensuale, s-a subordonat celei fizice. Sf. Simion noul Teolog³²⁾ remarcă o dezvoltare treptată a păcatului în faptul că omul, în loc să se pocăiască, încearcă să se justifice înaintea lui Dumnezeu: Adam aruncă toată vina

²⁹⁾ Pentru o analiză detaliată a acestor termeni, vezi lucrarea lui Zarin, „Ascetismul după învățătura creștină ortodoxă” St. P-burg, 1902, care încă își păstrează valoarea sa.

³⁰⁾ Despre botez P. G. t. 65, col. 1020 A.

³¹⁾ Cuv. Marcu Ascetul, Despre Legea spirituală, 142, P. G. t. 65, col. 921—924.

³²⁾ Cuvîntul al 45-lea, în ed. din Smirnsc și în trad. rusă; în trad. latină — cuvîntul al 33-lea. — Migne, P. G. t., 120 col. 499 A. B.

asupra Evei — „femeia pe care tu mi-ai dat-o”, acuzînd astfel pe Dumnezeu de cauza inițială a căderii sale. — Eva îl acuză pe șarpe. — Oamenii, refuzînd să recunoască origina răului exclusiv în libertatea voinței lor, renunță la posibilitatea de a se elibera de rău, subordonîndu-și libertatea plăcerilor externe. Voința se abrutizează, rămîne închisă pentru Dumnezeu, cum zice Filaret. Mitropolitul Moscovei, omul a întrerupt șuvoiul harului divin.

Oare lipsa harului a fost cauza căderii în păcat? Concepția despre „grația supererogatoria”, adică despre har, care se unește cu ființa, ca s-o dirijeze către Dumnezeu, este străină Bisericii răsăritene. Ființa omenească, fiind chipul lui Dumnezeu, a fost dirijată către Prototipul său, firea ei gravita impetuos cu voința sa spre Dumnezeu, care este forța spirituală și rațională. „Neprihănirea primului om creat” se baza pe faptul, că omul, fiind creat de Dumnezeu, nu putea să fie decît o ființă bună, îndreptată spre bine, adică spre comuniune cu Dumnezeu, spre achiziționarea harului necreat. Dacă această ființă bună s-a îndepărtat de Creatorul său, aceasta s-a putut întîmpla numai datorită capacității sale de a se autodetermina din interior în virtutea *avreșovola* — ei sale, care dă omului posibilitate de acțiune și de a dori nu numai ceea ce de acord cu înclinațiunile sale firești, ci totodată și ceea ce este contrar firii sale, pe care el n-a putut s-o falsifice, s-o facă „antinaturală”.

Căderea omului este o urmare nemijlocită a autodeterminării sale libere. el singur a vrut de bună voie să se arunce în această stare. Starea nefirească trebuia să ducă la dezagregarea ființei umane, care-și găsea punctul culminant în moarte, ca o treaptă finală a descompunerii ființei diformate, care s-a desprins de Dumnezeu. În ființa aceasta, nu mai este loc pentru harul necreat; în ea, după Sf. Grigorie de Nyssa, mintea-i ca o oglindă răsturnată, care în loc să reflecte pe Dumnezeu, ia chipul materiei inerte³³⁾, în care patimile încalcă edificiul ierarhic primordial al omului. Lipsa harului nu este cauza, ci mai corect, urmarea căderii în păcat. Omul și-a zăvorît capacitatea de a ajunge la comuniune cu Dumnezeu, a închis drumul harului, care prin el trebuia să se reverse peste întreaga creatură.

Sensul acesta „fizic” al păcatului și a consecințelor lui nu exclude, în învățătura Bisericii răsăritene și o altă latură prin care mereu se face simțit: aspectul personal, moral al păcatului, — cu alte cuvinte crima și pedeapsa. Ambele aspecte sînt indisolubil legate întreolaltă, fiindcă omul nu este numai ființă, ci și personalitate, care stă în prezența lui Dumnezeu, în raport personal cu El. Dacă ființa omenească degenerază din pricina păcatului, dacă păcatul introduce moartea în lumea creată, faptul

³³⁾ Despre structura omului, XII, P. G. t. 44, col. 164.

acesta se datorește nu numai naturii omenеști, care a creat o stare nouă, un chip nou de existență în rău, ci totodată și pentru că Dumnezeu a pus stavilă păcatului admitînd ca el să ducă la moarte: „Căci plata pentru păcat e moarte” (Rom. 6; 23). Totuși în natură nimic nu este rău, nici chiar demonii, prin esența lor.

Dar păcatul, care s-a încuibărit în voință, devine un fel de „antihar” care pătrunde în creatură, viețuiește în ea, făcînd-o prizoniera diavolului, iar acesta la rîndul său — prizonierul voinței sale, care a stăruit mereu în rău. Datorită voinței omului, răul devine o forță, care contaminează creatura („blestemat este pămîntul din pricina ta” se spune în cartea Facerii). — Cosmosul, care reflectă veșnic măreția lui Dumnezeu, capătă simultan aspecte sinistre „aspect nocturn al creației”, după expresia unui teolog și filozof rus. Păcatul se strecoară acolo, unde trebuia să domnească harul și, în loc de perfecțiune, în creatură se răsfrînge bezna larg deschisă a neființei, porțile iadului, deschise prin voința liberă a omului.

Adam nu și-a îndeplinit chemarea sa. El n-a fost capabil să ajungă la comuniune cu Dumnezeu și la îndumnezeirea credinciosului. Ceeace dînsul n-a sesizat în clipa cînd se folosea de o libertate deplină, a devenit pentru el o imposibilitate din aceea clipă, cînd el în mod voluntar s-a înrobît puterii din afară. Incepînd cu căderea în păcat și pînă la cincizecime, puterea divină, harul necreat și îndumnezeitor, rămîne străin ființei omenеști și se manifestă încă numai dinafară. Profeții V. Testament și dreptii vor fi uneltele harului. Harul va acționa prin mijlocirea lor, dar nu se va comunica oamenilor ca o energie a lor proprie. Îndumnezeirea, unirea cu Dumnezeu prin har va deveni imposibilă. Dar planul dumnezeiesc nu se nimicește din vina omului; chemarea primului Adam va fi realizată de Hristos, al doilea Adam. După relatările Sf. Irineu al Lionului și Atanasie cel Mare, repetate de Sf. Părinți și teologi ai tuturor timpurilor, Dumnezeu va deveni om pentru ca omul să poată deveni dumnezeu³⁴). Însă actul acesta, înfăptuit de cuvîntul întrupat, se va arăta în omenirea decăzută cu aspectul său mult mai nemijlocit, ca act al mîntuirii, al răscumpărării lumii înrobite de păcat și de moarte. Acei, pe care-i entuziasmează învățătura despre „felix culpa” uită adeseori, că nimicînd dominația păcatului, Mîntuitorul ne-a deschis o cale nouă spre îndumnezeire, care este scopul final al credinciosului. Astfel opera lui Hristos atrage după sine lucrarea Duhului Sfînt (Luca 12; 49).

³⁴) Sf. Irineu al Lionului, *Impotriva eresurilor*, V. prefața, P. G. t. 7, col. 1120; Sf. Atanasie cel Mare, *Cuvînt despre întruparea lui Dumnezeu* — *Cuvîntului*, 54, P. G. t. 25, col. 192 B; Sf. Grigorie Teologul, *Poem. dogmatica*, X, 5—9. P. G. t. 37, col. 465; Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele cuvînt de proclamare*, 25, P. G. t. 45, col. 65 D.

PRAZNICE ÎMPĂRĂTEȘTI

„Invățătura de credință creștină ortodoxă”, vorbind despre sărbători, spune că ele „sînt zile anumite din cursul anului bisericesc, închinat fie amintirii unor fapte din istoria sfîntă, fie cinstirii lui Dumnezeu sau a unora dintre sfinți. Ele se deosebesc de celelalte zile prin aceea că noi, creștinii, încetăm ocupațiile obișnuite și mergem la biserică pentru a lua parte la slujba dumnezească prin care prăznuim sărbătorile”. (Inv. de cred. creșt. ort., Buc. 1952, pg. 332). Tot în acea carte din răspunsul la întrebarea: „De cîte feluri sînt sărbătorile din cursul anului bisericesc?”, aflăm că „după însemnătatea lor, ele sînt de două feluri și anume:

a) Sărbători domnești (praznice împărătești), închinat preamăririi lui Dumnezeu sau a uneia din fețele Sf. Treimi, îndeosebi a Fiului lui Dumnezeu, Hristos Mîntuitorul.

b) Sărbători ale Sfinților mai aleși, între care cele dintîi sînt sărbătorile Maicii Domnului, cea dintîi dintre sfinți (idem pg. 371).

Iar praznicele împărătești propriu-zise, din cursul anului, sînt următoarele:

1. Învierea Domnului sau Paștile, cea mai veche și cea mai mare sărbătoare creștină;
2. Înălțarea la cer a Domnului, ce cade totdeauna în zi de joi, la 40 de zile după Paști;
3. Pogorîrea Duhului Sfînt sau Rusaliile, sau și Duminica Mare, la 50 zile după Înviere sau la 10 zile după înălțare.
4. Schimbarea la față a Domnului, la 6 august;
5. Nașterea Domnului sau Crăciunul, la 25 decembrie;
6. Tăierea împrejur a Domnului, la 8 zile după naștere, adică la 1 ianuarie (Lc. II, 21);
7. Botezul Domnului, Boboteaza, Epifania sau Teofania, adică arătarea Domnului, la 6 ianuarie;
8. Întîmpinarea Domnului sau Stretenia, la 40 zile după naștere, adică la 2 februarie (Lc. 2, 22 urm.);
9. Duminica Stîlpărilor sau a Floriilor sau Floriile, cînd se serbează ziua întrării triumfale a Domnului în Ierusalim, cu o săptămîină înainte de Paști (Mt. 21, 1—10 și Ioan 12, 12—13).
10. Înălțarea Sfintei Cruci, la 14 septembrie.

Originea acestor sărbători domnești sau praznice împărătești este a se căuta în deosebita pietate a creștinilor (Mitrofanovici, Liturgica, Cernăuți, 1929, pg. 117).

Înșirînd aici numai praznicele împărătești, n-am vrea să se creadă că celelalte timpuri liturgice, că tot restul anului bisericesc, cu toată podoaba celorlalte sărbători, nu ar mai avea nici o importanță, sau ar fi de mai mică importanță pentru viața spirituală și mîntuirea creștinului.

Noi trebuie să știm, și nu găsim destulă putere pentru a accentua importanța și necesitatea pe care îl are, pentru sufletul creștin, întregul an bisericesc, cu tot șiragul de nestemate ce-l formează sărbătorile, începînd cu fiecare zi de duminică. Iar dacă am dat acestui articol titlul de mai sus și dacă am amintit în el numai despre praznicele împărătești, am făcut așa pentru că, în rîndul celorlalte sărbători de peste an, aceste praznice sînt și strălucesc asemeni diamantului între celelalte prețioase, iar pe de altă parte pentru că am dorit a avea un motiv de care legîndu-ne, să putem spune, în puține cuvinte, care este datoria noastră de creștini, cum trebuie să primim și să serbăm dumnezeieștile zile ale acestor sărbători.

Praznice împărătești! Praznice al căror nume auzîndu-l, sufletele creștinilor tresaltă de bucurie, inimile se umplu de binecuvîntată emoție, voințele se întăresc în factori de bine și întreaga ființă omenească se simte mai descătușată, mai curățată și mai înălțată duhovnicește.

Sărbători domnești! Sărbători în care și prin care se revărsă mai cu osebire, asupra întregii creațiuni, nesfîrșit șuvoi de dumnezeiești daruri și haruri. Sărbători în care veselă strălucește pe fețele tuturor, iar dorința de pace, de bunăvoință, de înțelegere și atașament izbucnește din adîncuri.

Preamărite zile, în care, bucurie celor mici se face una cu a celor mari. Zile în care, obiceiuri vechi aproape cît și omul ies la iveală și se fac reîntîlnite cu intensitatea lor dintîi.

Subjugați de farmecul vostru ce ne poartă mințile spre străvechi și vechi timpuri; îmbătați de mirosul cel cu bună mireasmă duhovnicească al cîntărilor voastre și pătrunși pînă în cele mai ascunse cute ale sufletelor noastre de realitatea, de adevărul și puterea de mîntuire pe care voi o oferiți ființei noastre, cum v-am putea oare mai bine cînta, praznice împărătești?! Și care ar fi cea mai potrivită jertfă pe care noi, cei făcuți din tină, am fi vrednici a o aduce Celui pe care, prin voi îl preamărim? Căci dacă se cere ca, în general, să participăm la toate Sfintele Slujbe, cu atît mai virtos această obligație ne este impusă atunci cînd este vorba de a lua parte la slujbele praznicelor împărătești. Iar dacă pentru a participa la celelalte slujbe se cere o anumită pregătire duhovnicească, o anumită stare de curăție nu numai trunească ci, mai ales, sufletească, cu atît mai mult aceste condiții se cer împlinite

cînd este vorba de a lua parte la serviciile liturgice ale sărbătorilor domnești.

Despre vechii creștini, noi știm că ei serbau atît duminica cît și celelalte praznice, pe măsura introducerii lor în viața religioasă, nu numai ca pe niște zile de repaus ci și ca zile de bucurie, căutînd, întîi de toate, să fie prezenți în număr cît mai mare la Sf. slujbe. Despre zelul creștinilor celor vechi în cercetarea serviciului dumnezeesc se spune că era atît de mare că nimeni și nimic nu-i putea împiedica a lua parte la el.

Un alt mod în care creștinii de odinioară serbau zilele cele sfinte, consta în ferirea, în abținerea de la fapte urîte, de la păcate și în practicarea faptelor milei. Sf. Ioan Gură de Aur zice: „Cea mai frumoasă sărbătoare e conștiința curată. Căci nu mulțimea celor ce se adună la biserică, ci virtutea; nu hainele cele prețioase, ci ornamentul pietății; nu masa cu bucate gustoase, ci grija pentru suflet fac sărbătoarea. Cel ce n-are conștiință curată e la sărbătoarea cea mai solemnă, fără sărbătoare” (apud Mitrof. op. cit. pg. 116).

Învățătura de credință creștină ortodoxă, vorbind despre poruncile bisericești, la întrebarea „Care este înția poruncă bisericească?”, răspunde că „Să ascultăm cu evlavie Sf. Liturghie în fiecare duminică și sărbătoare”. Iar la întrebarea „Ce învață această poruncă?”, răspunde: „Această poruncă talmăcește porunca a patra dumnezească, arătînd felul în care să prăznuiască creștinii zilele de sărbătoare. Ea cere creștinului să se roage lui Dumnezeu, precum spune sf. Ap. Pavel: „Neîncetat vă rugați” (I. Tesal. 5, 17), fiindcă rugăciunea este mijlocul cel mai potrivit de a înfățișa lui Dumnezeu gîndurile și simțămîntele religioase, de a-i mulțumi pentru binefacerile primite și a-i cere ajutorul pentru feluritele trebuințe ale vieții. Rugăciunea să fie făcută în înfrîngerea inimii și cu smerenie, căci „inima înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi” (Ps. 50, 18). Fără smerenie nu este cu putință adevărata credință, iar fără credință nu este cu putință a plăcea lui Dumnezeu.

Porunca aceasta îl îndatorează pe creștin la rugăciune zilnică, iar în zilele de sărbătoare să ia parte la Sf. Slujbe rînduite de Sfînta noastră Biserică Ortodoxă.

Aceste mențiuni vor face pe fiecare credincios să-și înțeleagă obligația și să-și dea seama de necesitatea respectării, în spirit creștinesc, a tuturor zilelor de sărbătoare și, în special, a praznicelor împărătești.

Pr. GH. GEȚIA

PORUNCA CEREASCĂ DESPRE DRAGOSTE*)

Datoria creștinului impune dragostea de sine, care-i înăscută în noi, — „căci nimeni nu și-a urât vreodată trupul său” (Efes 5, 29).

Această dragoste firească pentru trupul propriu, pentru persoana noastră, nu trebuie să cadă în cealaltă extremă-tate... Din cauza exageratei iubiri de sine, mulți cad în egoism și avaritie, se închid în sine înșiși...

Experiența zilnică ne dovedește, că adevărata bucurie depinde incomparabil mai mult de ceea ce am dat altora sau le-am făcut din dragoste către aproapele, decât de aceea ce am făcut pentru noi înșine. Cu adevărat fericiți sînt acei creștini, care și-au oferit totul chiar și pe ei înșiși, pentru slujirea semenilor.

Cetind sf. Evanghelie, sufletul nostru este impresionat de porunca nouă dată de Domnul Iisus Hristos: *„Poruncă nouă vă dau, ca să vă iubiți unul pe altul. Cum v-am iubit Eu, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. Din această vor cunoaște toți, că-Mi sînteți ucenici, de veți avea dragoste între voi”* (Ioan 13, 34, 35).

Porunca aceasta concisă, dar cu un conținut foarte bogat — porunca despre dragoste —, înobilează inima.

Insuși faptul, că dragostea față de aproapele ni se impune ca o poruncă, ne arată, că dragostea este legată de voința noastră. Adevărata dragoste nu depinde de acei, către care se adresează ea, ci de voința noastră, de ascultarea noastră față de Hristos și de porunca Lui, ca să iubim pe aproapele nostru, ca pe noi înșine (Mat. 22, 39).

Ne exprimăm credința creștinească prin faptele corespunzătoare, prin aceia, că manifestăm dragoste față de aproapele. Sf. Ioan Teologul, apostolul iubirii, ne învață: „să nu iubim numai cu cuvîntul, sau cu limba, ci cu fapta, și cu adevărul” (1 Ioan 3, 18). Apostolul Iacob ne cere o credință vie și activă, zicînd: „Credința fără fapte este moartă” (Iacob 2, 20). Creștinismul nu cunoaște altă credință adevărată, decât credința dragostei de semenii. „Evlavia curată... e: a cerceta pe orfani și pe văduve la necazul lor” (Iac. 1, 27).

Dragostea noastră trebuie să sporească în frățietate față de toți semenii noștri. O astfel de dragoste a fost practică în prima comunitate creștină. Iată ce citim în „Faptele Apostolilor”: „Mulțimea celor ce crezuseră avea o inimă și un suflet și nimeni nu zicea, că din averile sale e ceva al său, ci toate le erau deobște... Și nu era printre ei nimeni lipsit, căci toți ciți aveau pămînturi, sau case, le vindeau și aducînd prețul celor vindute le puneau la picioarele apostolilor”

*) Traducere din „Journal Moscovskoi Patriarhii”. Nr. 5, 1961, pag. 58—60 de Petru Iacobescu.

(Fapt. Ap. 4, 32, 34, 35). Primii creștini iubeau nu numai pe frații lor de o credință, ci și pe aceia care aparțineau altor religii, față de care își manifestau dragostea lor creștinească.

Noi, creștinii avem poruncă de la Dumnezeu ca să ne iubim semenii (1 Tesal. 4, 9). Sf. Ioan Teologul ne îndeamnă: „Iubiților, să ne iubim unii pe alții, pentru că iubirea e de la Dumnezeu” (1 Ioan 4, 7). Datoria noastră este să ușurăm soarta celor năpăstuiți, să oferim ajutor celor slabi, bolnavi și nenorociți. Sîntem chemați ca să lucrăm și să depunem toate eforturile, pentru ca în viața noastră să fie cît mai multe raporturi bune și cît mai multă umanitate. Trebuie să conlucrăm în spirit frățesc și dragoste sinceră în raporturile noastre cu semenii. „Purtați sarcinile unul altuia și așa pliniți legea lui Hristos” (Gal. 6, 2). Datoria noastră este nu numai de a compătimi pe semenii noștri, nu numai de a le exprima regretele noastre în momentele de grea cumpănă, ci trebuie să luăm asupra-ne o parte sau chiar în întregime toate greutățile lor. Dacă ne vom strădui să ușurăm povara altuia, atunci și Mîntuitorul nostru va ușura greutățile vieții noastre.

Religia creștină ne îndeamnă de a-i învăța și de a-i conduce pe credincioși pe calea binelui. „Fraților, de ar cădea vreun om în vreo greșală, voi, cei duhovnicești, îndreptați-l pe unul ca acela cu duhul blîndeții” (Gal. 6, 1). Aceia, care iubesc pe cei păcătoși, ei trebuie să-i și îndrepte în spiritul blîndeții, depunînd toate efortările, ca să-i smulgă din ghiarele păcatului. Nu trebuie să uităm făgăduința ce ne-a dat-o Dumnezeu prin sf. ap. Iacob: „De se va rătăci cineva din voi de la adevăr și-l va întoarce cineva, să știe acela, că cel ce a întors pe păcătos de la calea lui greșită, a mîntuit suflet de la moarte și a acoperit mulțime de păcate” (Iacob 5, 19-20).

Rugăciunile noastre sînt adeseori personale, numai pentru noi, egoiste. Ca și creștinii, sîntem datori se ne rugăm și pentru semenii noștri.

Se pune întrebarea cum poți iubi pe un semen ce este pătimas și rău? Să nu uităm că Iisus a iubit pe oameni, lăra să țină seama de păcatele lor, și noi dacă dorim să urmăm pe Mîntuitorul nostru, trebuie să iubim pe semenii noștri, fără privire la greșelile, neajunsurile și slăbiciunile lor. În felul acesta, ne vom arăta dragostea noastră și față de Dumnezeu. Dacă noi nu iubim îndeajuns pe fratele nostru, înseamnă că nu-L iubim cu toată căldura pe Dumnezeu!

Odinioară se certau doi frați și se băteau. A intervenit mama lor, care i-a îmbrățișat și cu lacrimi în ochi le-a spus: „De ce vă certați? Eu vă iubesc pe amîndoi așa de mult!” Tot așa și cînd doi frați, doi creștini se ceartă, se urăsc și provoacă neplăceri unul altuia, Mîntuitorul nostru se așează nevăzut între ei, îi cuprinde cu mîinile Sale rănite și le zice cu duioșie: „Pace vouă! Copiii Mei, de ce îmi pricinuiți du-

rere, urindu-vă unul pe altul? Eu vă iubesc așa de mult, încît viața Mea mi-am dat-o pentru voi!”

De la noi creștinii se cere multă dragoste. Nu dragoste sentimentală, ci dragoste adevărată, concretă, sănătoasă, puternică și pînă la abnegație. Este necesar ca să ne întrebăm în fiecare zi: ce folos aduc eu fraților mei și surorilor mele? Oare jertfesc eu mioara mea, forțele mele și aptitudinile mele pentru ca să-l ajut pe semenul meu, pe vecinul meu?

Sîntem chemați să ne deschidem larg inimile și cu largă dărnicie să împărtășim dragostea noastră curată, semenului nostru. Numai în felul acesta vom dovedi, că sîntem adevărați creștini.

Prot. PANAIT PAMUCOV

IMPLINIREA LEGII

(PREDICĂ LA ÎNTÎMPINAREA DOMNULUI)

După calendarul nostru creștin ortodox, la 2 februarie a fiecărui an, Biserica noastră prăznuiește cu vrednicie și aleasă prețuire, sărbătoarea Întîmpinarea Domnului, socotită între marile noastre praznice împărătești.

Această sărbătoare ne amintește de două fapte din-istoria sfîntă, în strînsă legătură una cu alta: împlinirea de către Fecioara Maria a regulilor de curăție trupestă rinduite de Legea Veche pentru o femeie care a născut și — evenimentul cel mai însemnat — aducerea la templu din Ierusalim a dumezeiescului ei Prunc pentru a-L afierosi lui Dumnezeu.

Iubiți credincioși,

După prescripțiunile legii mozaice (Lev. 12, 1—8), femeia care năștea copil era necurată patruzeci de zile, iar dacă năștea fată optzeci de zile. În timpul necurăției lehuza nu avea voie să se atingă de nimic sfînt și nici la templu să meargă.

După împlinirea acestor zile lehuza era obligată să meargă la templu pentru curățire; dacă era bogată aducea ca jertfă un miel de un an și un pui de porumbel sau o turturică, iar dacă era nevoiașă două turturele sau doi pui de porumbel.

Aceste jertfe se aduceau preotului la ușa cortului și el le înfățișa Domnului și astfel lehuza se curăția. Acestei legi s-a supus și Fecioara Maria, venind la templu și aducînd sacrificiul prescris adică două turturele.

După altă lege a lui Moisi, care ne amintește de crutarea întîi-născuților israeliți în Egipt consacrați serviciului Domnului, cel întîi născut al oricărei vieții era consacrat lui Dumnezeu (Eșire 13, 2) și pentru a-l răscumpăra se plătea o sumă de bani (Num. 18, 15). Fecioara Maria s-a supus și ace-

stei orînduiri pentru a corespunde pe deplin tuturor prescrip-
țiunilor legii mozaice. Ea a adus așadar pe Iisus la templu
și L-a răscumpărat cu cei cinci sicli (Num. 18, 16) prevăzuți
pentru această răscumpărare.

La această „aducere sau prezentare a lui Iisus la tem-
plu”, fiind zi de jertfă și rugăciune, templul și curțile lui erau
pline de bărbați și femei veniți să jertfească și să aducă da-
ruri și să facă spălările obișnuite de curățire.

Printre Iudeii care veniseră la templu și au văzut pe
Fecioara Maria ingenunchiată înaintea altarului jertfelor, dînd
pe Fiul ei preotului, se afla și un bătrîn cu numele de Si-
meon (evr. ascultător de Dumnezeu).

Dreptul Simeon făcea parte din numărul acelor care
așteptau mîntuirea lui Izrail. Era tipul veridic al credinței
calde și senine, care nu se tînguia, ci aștepta. Fiind cărturar
vestit a făcut parte din cei șaptezeci de înțelepți care au fost
încredințați de Ptolomeu Filadelful, regele Egiptului, să tăl-
măcească vechea Scriptură din limba evreiască în grecește.
Ajungînd cu traducerea profeției lui Isaia, la versetul: „Iată,
Fecioara va lua în pîntece și va naște Fiu și va fi numele
lui Emanuel, iar după naștere va rămîne iarăși fecioară”,
dreptul Simeon a rămas nedumerit și mirat, socotind că acea-
sta este peste rînduiala firii. În timp ce gîndea astfel, o voce
tainică îi spunea că ceasul mîntuirii lui Izrail era aproape
și că „nu va vedea moartea pînă nu va lua în brațe și nu va
vedea pe Hristos Domnul” (Lc. 2, 26).

Aceasta s-a împlinit întocmai. Viața dreptului Simeon s-a
prelungit cu mulți ani peste măsura vieții omenești, așteptînd
totdeauna în biserică, împlinirea celor zise lui de Domnul.

Acum, cînd Iosif și Maria au adus pe Pruncul Iisus ca
să săvîrșească asupra lui cele rînduite de lege, o lumină ne-
așteptată îi descoperi că acel prunc era însuși Mîntuitorul fă-
găduit de Dumnezeu. Plin de bucurie îl luă în brațe și bine-
cuvîntînd pe Dumnezeu rosti cuvintele: „Acum slobozește pe
robul tău, Stăpine” și vesti profetic, că pruncul va fi „lumină
spre descoperirea neamurilor și slava poporului Izrail.”

Acest strigăt inspirat a pătruns adînc în conștiința creștini-
lor, ca expresie nemuritoare a bucuriei credincioșilor care văd
cu ochii lor binele în care au crezut și în care nu s-au înșelat.

Împreună cu dreptul Simeon se învrednici a-l întîmpina
pe Domnul și proorocița Ana. Rămînînd văduvă după șapte
ani de căsătorie, ea se consacră templului, ziua și noaptea
trăind în post și rugăciune. Ea a fost martora consfințirii lui
Iisus și auzi pe Simeon vorbind de misiunea pruncului. Cu
sufletul pătruns de putere dumnezeiască, ea se ruga neîncetat
și istorisea tuturor celor ce trăiau în speranța mîntuirii, că
în sfîrșit Mîntuitorul era deja dat lui Izrail.

Acestea sînt faptele care au dat naștere acestei sărbători

mari „Întîmpinarea Domnului”, numită așa de la primirea Mîntuitorului lumii în brațele dreptului Simeon și de la cuvintele profetice cu care acesta îl întîmpină.

Iubiți credincioși,

Sărbătoarea „Întîmpinării Domnului” este de mare importanță pentru viața noastră de creștini.

Învățăturile ce se desprind din evanghelia acestei sărbători sînt un izvor nesecat de îndemnuri și povățuiri pentru viața noastră morală și socială.

Ceea ce se impune în mod deosebit, este împlinirea Legii de către Maica Prea Curată și de către Fiul ei, pentru a se da nouă pildă vrednică de urmat.

Fecioara Maria a fost curată înainte de naștere, în timpul nașterii ca și după naștere, iar Fiul ei a fost Mîntuitorul lumii. Cu toate acestea, pentru împlinirea legii, la patruzeci de zile după naștere, Ea a venit la templu pentru curățire și pentru a-și închina pruncul lui Dumnezeu, arătînd că Ea și Fiul Ei n-au fost călcători de lege, ci împlinitori ei.

Urmînd exemplul luminos al Maicii Prea Curate și al dumnezeiescului ei Prunc, cade-se și noi să respectăm cu sfințenie și din conștiință legile Bisericii și ale Statului, deoarece ele asigură o bună conviețuire între oameni și popoare.

Ascultarea și supunerea față de legi și autorități este o datorie de conștiință permanentă a creștinului, socotit ca fiu al Bisericii și cetățean al Statului.

De aceea, să ne încadrăm organic în disciplina acestor două mari instituții care au același subiect de drept: omul, pentru care amîndouă se străduiesc să-i făurească o viață mai bună, mai dreaptă, mai fericită, peste care — întotdeauna — să strălucească razele luminoase ale păcii și înfrățirii universale. Amin.

Pr. IEREMIA B. GHITA

PILDA TALANȚILOR

(PREDICĂ LA DUMINECA XVI-a d. RUSALII)

Domnul nostru Iisus Hristos a venit în lume, „ca lumea viață să aibă și mai multă să aibă”. El însuși ne-a asigurat de această prezență a Lui peste veacuri, cînd a zis: „Iată eu cu voi sînt în toate zilele pînă la sfîrșitul veacurilor” (Mat. 28, 20).

Domnul nostru Iisus Hristos este în acest fel capul cel nevăzut al trupului tainic al Bisericii, iar noi creștinii sîntem mădulele; El este inima și butucul viței, iar noi sîntem mlădițele sau mădulele, care primim din El seva cea dătătoare de viață, ca să aducem roadă multă și bogată.

După cum fiecare mădular al trupului omenesc îndepli-

nește o anumită lucrare, lucrare, care aduce creșterea și buna funcționare a trupului omenesc, tot așa și fiecare creștin, ca mădular al omenirii, al Bisericii lui Hristos, are de îndeplinit o anumită lucrare, lucrare, care aduce creșterea în dragoste și fericire a tuturor creștinilor. Pentru aceasta Dumnezeu a înzestrat, a împodobit pe fiecare creștin cu daruri, cu talanți deosebiți, potrivit cerințelor vieții, potrivit misiunii fiecărui creștin. „Darurile sînt felurite — zice sf. Pavel — dar Duhul este unul; slujbele sînt felurite dar Domnul este unul; lucrările încă sînt felurite, dar unul este Dumnezeu, care lucrează toate în toți” (I Cor. 12, 4—6).

Important pentru viața noastră nu este faptul că sîntem înzestrați de Dumnezeu cu talanți mulți sau puțini, ci important este faptul că nimeni dintre noi nu este lăsat orfan, nu este lăsat fără de nici un talant.

Important este faptul că talantul pe care-l are cineva, îl are numai el și nimeni altul. Căci Dumnezeu nu se repetă în făpturile Sale. Desigur că oamenii au și însușiri, au talanți comuni tuturor, dar pe lângă aceștia, fiecare are daruri, talanți specifici fiecăruia. Prin ceea ce avem deosebit unui de alții, ne facem necesari și trebuincioși unui altora. Prin ceea ce am eu deosebit mă fac trebuincios tuturor celorlalți semenii ai mei, iar eu, pentru a mă împlini, am nevoie de toți semenii mei. Ne împlinim, ne desăvîrșim unui prin alții. De aci valoarea extraordinară a fiecărui om. Prin aceasta fiecare om are de îndeplinit misiune unică în lume; nimeni și nimic nu-l poate înlocui în realizarea acestei misiuni. Fiecare om ascunde în sine o taină nepătrunsă a planului lui Dumnezeu.

Important este, deasemeni, faptul dacă valorificăm și înmulțim talanții ce-i avem — printr-o muncă statornică și încredată, — sau din contră îi îngropăm, prin lene și nepăsare, în pămîntul vieții noastre, pustiu din lipsa lucrării faptelor bune. Important este mai ales faptul cum înțelegem noi să lucrăm, cum înțelegem să valorificăm, să ne folosim de talanții pe care i-am primit.

A folosi toate darurile, toți talanții cu care a împodobit Dumnezeu pe om, numai în slujba binelui, iată ceea ce este important, iată ce dă valoare omului. A înmulți și valorifica talanții pe care i-am primit înseamnă a crește mereu în săvîrșirea binelui, a face din virtute o haină strălucitoare a vieții noastre. În acest sens, prin pilda talanților, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne arată valoarea noastră neprețuită, dar și misiunea și răspunderea mare pe care o avem în fața lui Dumnezeu și a oamenilor; ne arată ceea ce sîntem dar ne arată și ceea ce trebuie să devenim noi prin străduința noastră personală.

Dumnezeu a împodobit firea noastră omenească cu diferiți talanți, sau cum spun Sfinții Părinți, El a semănat binele în firea noastră, iar noi prin străduința noastră de fiecare zi și în colaborare cu harul dumnezeiesc, trebuie să facem ca acest bine semănat în noi să crească și să rodească podoaba unei vieți curate și sfinte. Viața fiecărui creștin trebuie să fie o continuă metamorfoză, o continuă schimbare, creștere și înnoire — zice sf. Grigorie de Nisa, de la mai puțin bine la tot mai mult bine. Azi să fiu mai bun decât ieri, mâine să fi mai bun ca azi și a. m. d. Azi să nu mai repet greșala de ieri, mâine să nu mai repet greșalele de astăzi și așa mai departe. Căci omul nu trebuie să crească numai trupește ci trebuie să crească mai ales sufletește, în viața duhovnicească, de la vârsta prunciei în Hristos la vârsta bărbăției în Hristos. Și dacă creșterea trupească încetează la o anumită vârstă, creșterea duhovnicească durează toată viața noastră pămîntească și continuă și în viața veșnică.

În aceasta se arată vrednicia, misiunea și răspunderea omului, în aceasta se arată semnul iubirii nemărginite a lui Dumnezeu față de om.

Conștiința acestei misiuni sublime și a acestei răspunderi covârșitoare trebuie să o aibă fiecare creștin. Aceasta conștiință este ca un fel de îmbold, ca un fel de motor care ne mîna mereu înainte în săvîrșirea binelui. Cel ce are trează în sufletul său aceasta conștiință, acela, oricît de sus s-ar ridica pe scara realizării virtuții el spune smerit: „Slugă netrebnică sînt căci n-am făcut decît cece trebuia să fac”. Marile personalități creștine adică sfinții au avut cu toții vie această conștiință a misiunii și răspunderii lor, conștiință din care a crescut apoi bogăția în virtutea vieții lor. Pentru a ne forma această conștiință trebuie să ținem seama — pe lîngă altele — și de faptul că ceea ce dă valoare unui om nu este numai cultura lui multă sau puțină; nu este numai funcțiunea mare sau mică pe care o ocupă în aceasta lume, nu este numai frumusețea și îmbrăcămintea trupească, ci este mai ales viața cu faptele lui: cît bine a iradiat din ființa lui pentru semenii săi. Binele este adevărata unitate de măsură după care se măsoară valoarea unui om. Și taina mare a vieții creștine este că tocmai atunci cînd te dăruiești mai mult în slujba semenilor, tocmai atunci te îmbogățești mai mult. Talanții cu cît sînt puși mai mult în slujba semenilor cu atît se înmulțesc mai mult.

De aceea, în fața lui Dumnezeu sîntem răspunzători de felul cum am slujit cu talanții ce ni s-au dat. „Acela căruia i s-a dat mult, mult se va cere de la el, acela căruia i s-a dat puțin, puțin i se va cere”.

Să nu uităm că și noi sîntem mădulare și mlădițe din trupul tainic al Domnului Dumnezeu, în nemărginita lui dra-

goste, a împodobit viața fiecăruia dintre noi cu diferiți talanți, care de multe ori întrec posibilitățile noastre de realizare.

Deci, și noi avem o misiune nobilă și o răspundere mare în fața lui Dumnezeu. De aceea dorința și străduința de a deveni mai buni să nu se stingă niciodată din sufletele noastre.

Bunul Dumnezeu să ne ajute tuturor ca să putem înmulți cum se cuvine talanții pe care-i avem, pentru ca în ceasul marelui răspuns să putem auzi cu toții: „Bine slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune, intră întru bucuria Domnului Tău” Amin.

Protos. IRINEU CRĂCIUNĂȘ

UN MONUMENT ISTORIC: BISERICA „SF. NICOLAE“ DIN LUGOJ

de Prot. V. TURCAN

Intre puținele mărturii care grăiesc despre trecutul bogat în fapte mărețe al orașului Lugoj, la loc de frunte, stă biserica veche cu hramul „Sf. Nicolae”. Această biserică sau minăstire, cum i se spunea de către bătrâni, păstrează legătura organică între trecut și actualitate. Biserica, a fost zidită în mijlocul cimitirului, străjuind somnul de veci al strămoșilor, căci actuala curte a bisericii celei mari a servit până în anul 1762 ca cimitir al românilor ortodocși.

Biserica veche, biserica mică sau minăstirea, din care nu se mai păstrează decît turnul, declarat monument istoric, datează din aceeași epocă cu vechile vetre minăstirești din părțile Banatului: Vodița, Șemlac, Cenad, Partoș, etc., adică din sec. XIII—XIV. Fără îndoială că și înainte de această epocă, exista un lăcaș de închinare al românilor ortodocși căci cu ocazia săpăturilor făcute în anul 1922, au ieșit la lumină trei vetre arse, suprapuse la oarecare distanță, ceea ce indică, că biserica a ars de trei ori de-a lungul veacurilor. Mărturii limpezi asupra timpului cînd a fost durat acest lăcaș de închinare nu sînt, totuși unii cercetători, atribuie ctitoria acestei biserici, soției banului de Severin, Nicolae de Pereny, Cătălina. Aceasta s-ar putea să fie o afirmație apropiată de adevăr căci în vechile documente se amintește de banul Severinului Nicolae Perianu (Pereny, sau Perini), care fiind romîn împreună cu soția sa Ecaterina (Cătălina), de sigur păstrători ai tradiției străbune, au căutat să-și lege numele lor, zidind acest lăcaș de închinare, pe la anul 1402. Din cauza vitregiei vremilor, acest vechi lăcaș de rugăciune a suferit multe stricăciuni și tot atîtea modificări. În anul 1634 a ars parțial, dar s-a refăcut în anul 1658. La 1726 a fost restaurată temeinic de către Ioan Racz de Mehadia, prefect suprem al districtelor bănățene, așa cum se poate citi pe „Pisania” aflătoare pe frontispiciul turnului: „Aedificata haec Ecclesia per me Ioannem Racz de Mehadia, Supraemum Praefectum Inclitorum Districtum Lugoj, Caransebes, et Lipa a. D. 1726 die 19 Iuny”. Deci „aedificata” însemnează a zidi, a clădi, nu poate fi vorba aici decît de o reînnoire, o restaurare a bisericii.

Biserica așa cum se înfățișa înainte de demolarea corpului ei, avea lungime de 20 stj., iar înălțimea turnului de 16 m. Zidurile erau din cărămidă de mină, arsă, cu mortar de var, acoperită cu țiglă smălțuită de culoare verde, care în lumina lunei avea sclipiri fermecătoare.

Sub intrarea actuală de la saletul „Concordia”, s-a descoperit o criptă din cărămidă arsă de dimensiunile 5×6 m. Criptă era prăbușită și osemintele răvășite printre moloz. S-au găsit resturi de pasomanerie de argint și îmbrăcăminte de brocat și fireturi ceea ce indică a fi mormintele unor cnezi sau bani ai Lugojuului, înmormîntați aici. La intrarea în absida altarului s-au găsit treptele din piatră cioplită, iar sub o pătură subțire de pământ, a ieșit la iveală vatra bisericii pavată cu cărămidă hexagonală. Pictura ca și arhitectura bisericii a fost bizantină, din aceasta nu s-a mai păstrat decît icoana hramului.

Pe frontispiciul turnului, singurul care mai dăinuiește pînă astăzi, și care a suferit mai multe schimbări și transformări, se află o frumoasă pisanie, aceasta este compusă din două piese: un basorelief reprezentînd imaginea Sf. Nicolae, care este o lucrare mai veche săpată în piatră de gresie și colorată. A doua piesă, mai mare, atașată la cea dintîi și formînd un singur corp, înfățișează armele nobilitare ale lui Ioan Ratz de Mehadia, avînd împrejur stemele districtelor bănățene al căror prefect suprem a fost, iar în partea inferioară un text în latină, despre care am amintit mai sus.

Cît privește înfățișarea interioară a bisericii sau alte amănunte în legătură cu aceasta, nu avem. O imagine palidă — totuși — putem să ne facem de felul cum se înfățișa interiorul acestei vechi biserici dacă încercăm să răsfoim inventarul întocmit, din poruncă prea înaltă la anul 1792, de către protopopul Constantin Atanasievici din care se pot desprinde următoarele: „Tîmpla de zid pînă la cerime. Deasupra zugrăvită, pe tîmplă Răstignirea, la ocol 12 proroci, mai jos 12 Apostoli, apoi 12 praznice împărătești și 4 Evangheliști, de dreapta Domnul Hristos și Arhanghelul Mihail, de stînga Maica Precista și Sfeti Nicolae... pe Prestol un antimis de la Ioan Georgievici, episcop de la 1758 apr. 18”. Aceasta a ars la pîrjolul din vara anului 1842, cînd a căzut pradă focului aproape întreg Lugojul românesc. Inventarul amintit, menționează și părțile aflătoare la biserică și anume: „una Evanghelie rumînească, 1 Liturghie, 1 Apostol, 1 Cazanîe (a lui Varlaam 1643), 2 Octoie romînești, de cele bogate toate 8 glasuri pe coala cea mare, 2 Minee rumînești, 1 Psaltire Moscovească, 1 Ceaslov Moscovicesc.”

Biserica mai avea și vase de argint, potir, disc, cruci ferecate în argint și aurite, precum și vase de fier și de lemn.

Biserica „Sf. Nicolae”, a fost zugrăvită în mai multe rîn-

duri. Înainte de demolarea corpului bisericii, s-a mai putut descifra între picturile cele mai vechi „portretul protopopului Gavril, în veșminte semiepiscopești, îmbrăcat în dolamă roșie, mantie neagră căptușită, cu camilafcă și bit cîrn”. Vitregia vremurilor și incendiile cari au pustiit de atîtea ori vechea cetate a Lugojului, n-a cruțat nici lăcașul de rugăciune care a avut să sufere grele stricăciuni. E firesc, deci, ca dintre obiectele de cult și podoabele bisericii să nu fie rămas decît doar cîteva.

În urma înfiripării uniației în Lugoj, aceștia neavînd lăcaș de închinare, au solicitat autorităților, în acest scop, vechea bisericuță. Încercarea aceasta a trezit o dîră rezistență din partea romînilor ortodocși. În protocolul corporațiunilor bisericești din 7 martie 1847 se poate citi răspunsul Cons. Reg. din Buda „cum că biserica cea mică nu se poate lua pe seama uniților”.

Biserica „Sf. Nicolae”, care a servit și de minăstire avînd în jurul ei chilii pentru călugări, fiind prea mică pentru ortodocșii lugojeni care la anul 1759 și-au înălțat prin jertfelnicia lor, un lăcaș de rugăciune de toată măreția, iar pe de altă parte fiind ruinată de dintele vremii, a fost demolată în anul 1879, rămînînd doar turnul să stea ca mărturie a trecutului ortodoxiei logojene.

În anul 1957 prin purtarea de grijă a Comisiunii de Stat a Monumentelor Istorice, s-a restaurat acest prețios monument de artă religioasă căutînd să i se redea înfățișarea originală a epocii și stilul arhitectonic al minăstirilor și bisericilor din Banat și provinciile învecinate din sec. XIII—XIV.

CONTRIBUȚII LA ISTORIA ȘCOLILOR ROMÎNEȘTI CONFESIONALE DIN BANAT —PROTOCOLUL ȚERCLARELOR ȘCOLARE—

de ROMAN COTOȘMAN

VIII

22

Logoj, 22 decembrie 1823. Subprefectul comitatului Caraș propune Congregației comitatense înființarea a patru școli latine în Lugoj. Subliniindu-se rolul înalt al școlii și învățătorilor pentru binele patriei și fericirea poporului, se face apel la contribuție publică pentru susținerea proiectelor școli latine. Indemn pentru plata restanțelor de 10% pentru fondul de pensie.

Înțelepților învățători. Mie iubitorilor!

No. 255

Pentru cele 4 școli¹⁾ latinești

Măria Sa Strălucitul Domn Vasilie de Petrovici, al luminatei Varmeghii²⁾ Creșovii³⁾ întâiul Vițeșpan⁴⁾, rîvna și sîrguința sa, cătră bunul de comun⁵⁾ precum tot deauna, așa mai ales atunci au arătat, cînd în 11-le zi aceștei luni înaintea Măritei Congregații⁶⁾ au prepus⁷⁾ un plan de (înființarea) 4 școli latine la Logoj, și spre introducerea aceluiași, îndemnare au făcut. Aceasta pornire⁸⁾ și îndemnare spre acel sfînt scop fu dela toți D. D(omni) cu bucurie (primită).

*) Continuare din nr. 1—3/1958.

1) școli, formă latinizată.

2) județ, ung. *vármegye*.

3) Caraș.

4) vice-șpan, sub-prefect, ung. *ispán*, *főispán* = prefect, *alispán* = subprefect.

5) pentru interesele generale, ale obștei.

6) Adunarea generală județeană a nemeșilor.

7) propus.

8) inițiativă.

*Pentru facerea de bine la cele 4 sholi care cit va putea
da și unde trăbue să dăm banii*

Fiind dară fericirea cea de comun⁹⁾ mai cu sama dela bună creștere și învățătoră tinerimei atîrnă¹⁰⁾, nici nu putem noi bunului de comuni dar mai mare și mai bun aduce, decît învățînd tinerimea și luminînd, sau spre aceia mijlocire și ajutori puind:¹¹⁾ pentru aceia și eu pre voi¹²⁾, care nu numai vooă înșivă, ci și patriei și bunului de comun sînteți născuți¹³⁾ și spre sporirea aceluiași bun¹⁴⁾ îndatorați, vă îndemn, ca pentru unsul¹⁵⁾ și așa folositorul scop și voi fiește care după îndurarea și puterea sa, cu un dar de bună voie să vă arătați și așa întru fericirea și bunul de comun mergerea înaintel¹⁶⁾, iară vooă merite¹⁷⁾ a face să vă străduiți. Apoi jărtva făcut(ă) cit va fi, fiește care aici, în țirculariu(l)¹⁸⁾ acesta lingă numele său să însemne(ze) și cu un bun prilej aicea să aducă sau să trimită.¹⁹⁾ Inșă pentru adunarea banilor acelora să orînduește la Oravița Avram Nedici, învățătorul, la Bocșa Deonisie Petrovici, la Făget-localnicul Director Ioța Cozmescu, care, pre lingă cvitanție, a primi banii și a-i trimite aicea să îndatoriază.

Pentru răștanție²⁰⁾ de zăciuială

Fiind că la unile locuri sau comunități să găsește răștanție de Zeciuală adecă 10 fl(orini) de sută din plata învățătorului, care adaos a să pune, dela prea înaltul loc s-au îngăduit, precum în anul 1821 și prin stăpînirea politică, sau prin proți(i)²¹⁾ locurilor, la tot poporul s-au publicat. Așa, Mărita Deputație din 19-lea Noembrie a. c. Nr. 549 poruncește ca unora de așa comunități, care nu vreau a plăti zăciuiala sau acta, de iznou să li să aducă nainte mai sus lăudata publi-

⁹⁾ de obște, generală, a comunității.

¹⁰⁾ depinde.

¹¹⁾ direct și indirect să se ajute la luminarea tinerimei.

¹²⁾ învățători.

¹³⁾ se subliniază misiunea nobilă a învățătorului, de a servi *patria* și interesele generale ale *poporului*.

¹⁴⁾ scopul înalt, misiunea sublimă a învățătorului.

¹⁵⁾ în comparație cu *Mesia* = uns, deci rolul *mesianic* al învățătorului.

¹⁶⁾ cu darul vostru asigurați propășirea generală.

¹⁷⁾ cîștigați *merite*.

¹⁸⁾ ordinul circular, *circularea* de față.

¹⁹⁾ să aducă darul — contribuția benevolă, la Directo-
ratul Școalelor romînești ortodoxe din Logoj.

²⁰⁾ restante.

²¹⁾ protopopii.

cație și, spre urmarea înaltelor Rezoluții, să se dogenească²²⁾ Care poruncă, tuturor, spre acela scop, din datorință prin aceștia, vi să întiemește²³⁾, ca și voi diregător(ilor) locului de isnou²⁴⁾ să o tălmăciți²⁵⁾. Apoi de cumva vreo comunitate înpotrivindu-să n-ar vre(a) a urma poruncei, pre unul ca acela de nume și în scris să(-l) arătați încoacia²⁶⁾, pentru arătarea mai de parte²⁷⁾. Acesta țirculari cu graba și pază bună pre lingă rețipis²⁸⁾ să se trimită.

In Logoj, în 22-lea Xbrie²⁹⁾ 1823.

ss. Ioan Mihuți

Crăesc al Școalelor Director

23

Logoj, 30 ianuarie 1824. Se insistă pentru purtarea regulată în biserici a Tasului scolastic și înaintarea dării de seamă.

Invățătorii, absolvenți ai Preparandiei din Arad, care au beneficiat de bursă la Internat-Convict, să restituie o treime din salar în contul bursei primite.

Se face apel pentru ajutorarea unui director școlar ortodox din Novisad, a cărui casă a fost mistuită de foc.

Țircularele pre Anul 1824.

Pentru Tasul școlar.

No. 5.

Înțelepților Invățători. Mie iubiților!

Făcindu-să arătare la Mărita Deputație, precum la multe locuri în sf(in)tele beseareci Tasul Scolastic nu umblă³⁰⁾, în multe locuri foarte rar și în unele locuri banii ce să adună cu scădere, se predau, așa aciaiaș mărită deputație³¹⁾, din 24-lea Decem(brie) a. t(recut) No. 650, poruncește tuturor învățătorilor celor de pe sate, ca fiește care cu mai bună luare de seamă să fie spre umblarea³²⁾ tasului și așa Tabelarnica

22) să fie dojenite comunitățile restante cu plata celor 10% din salarul învățătorilor pentru fondul de pensie al învățătorilor.

23) comunică.

24) din nou.

25) explicați.

26) încoace, aici, la Directoratul Școalelor, Logoj.

27) a se raporta forurilor superioare.

28) recipisă, dovada de primire.

29) decembrie.

30) nu se poartă, pentru colectarea banilor pe seama Institutului Pedagogic din Arad.

31) *Deputație*, for suprem școlar din Budă, cf. Ignatie Vuia, *Scoalele rominesci bănățene în secolul al XVIII-lea*, Orăștie, 1896, p. 96.

32) purtarea în biserică, în dumineci și sărbători.

Consignație de 6 luni, despre banii tasului și despre auctă³³⁾, după data de aici tabelă, să facă și nesmintit³⁴⁾ la vremea sa să trimită.

No. 6—7.

Pentru jărtva de bună voe din Arad

Fiind că unii Prepăranzi³⁵⁾ învățători au jărtvit a treia parte de benefecțiile³⁶⁾ cele învățătoarești pentru Convict³⁷⁾ și n-au împlinit pînă acum vorba sa, și fiind că nesmintit trăbue să îplinească, așa Mărita Deputație, din 15-lea Decem(brie) a. t. No. 625, poruncește ca toți aceia și fiește care învățători prepăranzi care au jărtvit și n-au împlinit, scrisă Declarație să dea despre aceia, pentru ce pînă acuma n-au depus, pe încet jărtvele sale: și cînd nesmintit și în cite termenuri vor să de(a), pînă și să plătească aceleași jărtve³⁸⁾.

Care porunci de aicea vi să întimesc, cu așa adaos, la cea dintîi: Ca Semestral(nicele) Tabelar(nicele) Consignații³⁹⁾ după datul folmulari⁴⁰⁾, fără nici o sminteală alcătuite, cu sfîrșitul alui Septem(brie) și Martie nesmintit să le trimiteți aicea și să însămnăți zioa cînd banii tasului și de zăciuală s-au predat D(omnu)lui Protoprezviter, al mintrelea⁴¹⁾ neîmplinatori poruncilor aceștia, după puterea orînduelii din 14/26 Mai 1822 No. 96 duplicat, cu oprirea de plată, apoi cu lipsirea⁴²⁾ de slujbă să vor pedepsi. La a doua: Ca toți prepăranzii învățători, care s-or făgăduit, și care nu s-or făgăduit a da a tria parte la Convict, poruncita declarație, pînă la sfîrșitul lunii lui Februarie a. c., negreșit să o trimită aicea, pentru trimiterea mai departe, și să însămnăți în Declarația voastră anul eînd ați săvîrșit prepărandia și de v-ați legătuit⁴³⁾ a da a 3-a parte sau nu v-ați legătuit spre nimica?⁴⁴⁾

33) spor de salar.

34) neapărat, necondiționat.

35) învățători absolvenți ai Preparandiei din Arad.

36) beneficiile, salarul și alte venit.

37) Internatul diecezan din Arad.

38) contribuții benevole, reprezentînd bursa primită în timpul anilor de studii la Preparandie.

39) tablourile semestriale.

40) formular tip.

41) altminteri, în caz contrar.

42) destituirea din post.

43) în orig. *legăduit*.

44) este vorba de restituirea bursei, de care au beneficiat în Convict — Internatul diecezan din Arad, în anii de studii la Preparandie.

No. 13-lea.

Pentru arderea căsii a D: Direct(or) din Sirmi(um) care au fost la Novisad. Și eu am dat⁴⁵⁾ nu mai 15 x. w. w. Și chinezu Ianăș Babet au dat 10 x⁴⁶⁾

Întîmplîndu-să în luna lui Septemvrie a. t. în slobodul și crăescul oraș a Novisadului, o primișdioasă ardere de foc, între ceilalți nefericiți orășeni, cea mai mare primeșdie și pre strălucitul Domn Ștefan Buiancyski, al Școalelor de ritul nostru din districtul Sirmii, iubilat⁴⁶⁾ -Director, acumă în vîrstă de 90 de ani, l-a cuprins, și casa lui, cu toate ce au fost întrînsa, prin arderea focului s-au încenușat și așa lăudatul domn toate, cite pentru bătrînețele sale căștigasă, într-un monet⁴⁷⁾ le-au perdut și acumă cu soața sa în așa tristă stare să află, cit ajutorința dela oameni a cere este silit. Drept aceeaia și din socotința ceaș nefericiri pre cum și din socotința aceeaia cum că înaltul Crăesc Conziliu de loc ții-tori unguresci⁴⁸⁾ s-au milostivit a îngădui pentru mai sus anumiții nefericiți orășeni a să strînge milă. Magnifiția⁴⁹⁾ sa Domn(ul) Conziliar⁵⁰⁾ și Inspector Uros Nestorovici⁵¹⁾, din 18-lea aceștiei luni No. 22, pre noi pre toți și anumit pre localnicii⁵²⁾ Directori, pe D(omnii) Cataheți⁵³⁾ și pre toți învățătorii și prin aceștia și pre alți mai avuți lăcuitori, în-deamnă ca, pentru mai sus lăudatul și întristatul domn, milă de ajutori să dăm și pre alți(i) a da să îndemnăm.

Cu care îndemnare spre faptă bună și eu pre voi cu așa adaos din datorință vă îndemn, ca fiește care (p. 31) după putință și îndurarea sa, milă de ajutori să dea și jărtva sa aci lîngă numele său să o însemne, precum și pre alții carii vor da, încît mult puțin or dat, iarăși aci cu numele să scriați și toate jărtvile cu cel mai întîiu prilej cit mai curînd aicea să le trimiteți.

45) Ioan Nicolae, învățătorul comunei Visag, purtătorul și scriitorul *Protocolului fercular școlar*.

46) cruceri, pron. în grai bănățean *crițari*: $100 \times = 1$ florin.

47) moment.

48) Consiliul locotenențial regal unguresc.

49) Magnificiența Sa.

50) Consilier.

51) Ștefan Uroș Nestorovici, consilier regesc ungar, la 1810 numit inspector general al școalelor greco-ortodoxe din Ungaria. Funcționează pînă la moarte, 8 august 1825, Dr. C. Diaconovici, *Enciclopedia romînă*, III. Sibiu, 1904, p. 395.

52) Directorii școlari locali ai orașelor și satelor, care de regulă erau preoții-parohi.

53) catiheți, preoți-catiheți.

Învățătorilor din Harendești⁵⁴), Madear Sacoș⁵⁵), Sinirsig vi să poruncește ca Tabelarnicele Consignației de la 1 Aprilie până la sfârșitul lunii lui Septemvrie a anului trecut 1823, de loc⁵⁶), după primirea țârculariului acestuia, să le trimiteti aicia.

In Logoj, în 30 Ianuarie 1824.

ss. Ioann Mihufi

Crăesc al Școale(lor) Director

Tabelarnica Consignație

Intru urmareea Țirculariului din 14/26 Maiu Anul 1822 sub No. 98, spre întâia trimitere sau pe jumătate de Ann adecă Octomv., Noemv. și Decem(brie) 1823. Ianuar(ie), Februar(ie) și Martie 1824 făcută și la Crăescul al Școalelor Direcție așternută⁵⁷).

ss. Ioann Nicolae

învățătoriu

Tabelarnica Consignație

Carea întru urmareea Orînduelii a Măritei Deputații după asămănaria Milostivului Decret din 13-lea Septem(brie) 1811 No. 11092 esită și aicea, sub întâiu Maiu 1822 No. 26 făcutei, după pusăle întrăbări s-au lucrat și tuturor învățetorilor din Districtul Carașului, spre luare de seamă și spre deplinire, s-au Intiemat.

1. Au în toate Duminecile și sărbătorile umblă Tasul — sau Tasul de au rămas în vre o zi, carea anumit și din acui cauză nu s-au purtat?

— Tasul prepăran(zilor) umblă în toate Dumine(cile) și sărbă(torile) și n-au rămas nici întro zi. Iară de rămîne ieputat tasul în vreo zi de Dumi(necă) și sărbă(toare), se pune pricina pentru ce au rămas.

2. Cîtă sumă de bani în fiește care lună s-au strins cu Tasul Preparanzilor în acesta jumătate de Ann?

L u n i e		Venitu(l)	
		fl.	κ (cruceri)
Octomvrie	1823	—	5
Noemvrie	1823	—	8
Dekemvrie	1823	—	9
Ianuarie	1824	—	2
Februarie	1824	—	1
Martie	1824	—	3
S u m m a		—	28 x (cruceri)

⁵⁴) Herendești, comună lângă Lugoj.

⁵⁵) Sacoșul unguresc, azi Sacoșul Mare lângă Buziaș.

⁵⁶) expresie bănățeană pentru *imediat*.

⁵⁷) înaintată.

Banii aceștia 28 x s-au pre dat la D(omnul) Protoprezviter al Logojului în 30-lea Martie 1824.

3. Au în ladă ei supt închisoare⁵⁸) să pun banii aceștia sau doară prin Epitropi(i) sf(intei) besea(rici) acasă să duc și nici nu să numără? (Rubrica goală, fără răspuns).

4. Au osăbit Epitrop pentru Tasul Școalei, sau Epitro(pii) sf(intei) besea(rici) amîndooă le poartă? (Rubrica goală).

5. Au doară banii adunați, înaintea cuiva să numără, sau numai (să) adună și nu să numără, ci cît vreau pe sama tasului s-au ob(icinuit) a lăsa? (Rubrica goală).

6. Despre zăciuială. Cîți ban(i) de zăciuială pre acesta $\frac{1}{2}$ de an s-au trimis, (s)au nu s-or trimis, și pentru ce cauze? (Rubrica goală).

7. Despre Jărtvă. Strinsu-s-au ceva jertve de bună voe și dat-au pre acesta $\frac{1}{2}$ de an ceva? (Rubrică goală).

⁵⁸) încuietore.

CRONICĂ INTERNĂ ȘI EXTERNĂ

HOTĂRIRILE SOBORULUI ARHIERESC AL BIS. ORT. RUSE PRIVITOARE LA PAROHIE.

Soborul episcopilor Bisericii Ort. Ruse, care a avut loc la 18 iulie a. c. în biserica sf. Treimi din Lavra Serghiev, prezintă un fapt important în istoria Bisericii ruse. Importanța lui se reliefează, întâi de toate prin faptul, că a demonstrat o acțiune fundamentală a Bisericii ortodoxe răsăritene — începutul sobornicității.

Sinoadele locale, soboarele clericilor și în parte, a arhierilor — este ceva caracteristic pentru Bisericile apusene. În Bis. Ort. Rusă, în răstimpul multiseclar al existenței ei, se convocase asemenea sinoade nu o dată. Ele însă au încetat la începutul veacului al XVIII, când Biserica s-a pomenit în fața dependenței anticanonice și supusă autorității monarhice, care a transformat Biserica de facto într-o anexă birocratică a guvernului țarist.

Sinodul local din anul 1945 a dat o atenție deosebită problemei parohiatului, însă hotărîrea luată de Sinod n-a corespuns pe deplin nici formelor democratice ale vieții laice, nici cerințelor canonice ale Bisericii. Soborul arhieresc din 18 iulie 1961, a remediat aceste deficiențe și a elaborat un statut despre parohie, care este în concordanță și cu trecutul canonic al Bisericii Ruse, și cu sensul ortodox al Bisericii.

Hotărîrile soborului, fără îndoială, vor înlesni, ca parohia ortodoxă să devină așa cum trebuie să fie, adică vie și activă, o comunitate bine organizată, o celulă de bază a vieții bisericești.

OASPEȚI DIN INDIA LA MOSCOVA

În cursul verii anului trecut, în urma invitației Patriarhiei din Moscova, a sosit la Moscova episcopul Cultului național din India, Mar Atanasie Dicel S. Williams cu secretarul său. Oaspeții au făcut cunoștință cu frumusețile și realizările patriei sovietice, vizitînd multe biserici din Leningrad, Odesa și Zagorsk.

DELEGAȚIA BIS. ORT. RUSE LA INTRONIZAREA NOULUI PRIMAT AL ANGLIEI

La întronizarea noului primat al Angliei, Arhiepiscopul de Canterbury și mitropolitul Mihail Ramzei, ce a avut loc la 27 iunie 1961, au participat din partea Bis. Ort. Ruse Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului și Protoiereul C. I. Rujițchi, rectorul Academiei Teologice din Moscova.

SARBĂTORIREA SFINTULUI SERGHIE

La 8 oct., Biserica Rusă sărbătorește pe sf. Serghie din Radonej.

În anul 1961, împlinindu-se 570 de ani de la moartea marelui sfânt, în ajunul sărbătorii, la catedrala sf. Treimi, în fața sfintelor moșate ale sf. Serghei, s-a oficiat un acatist de către un sobor de arhieriei, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei. La sărbătorire a participat și P. F. Patriarh Gherman al Serbiei.

În catedrala Adormirii Maicii Domnului, denia a oficiat-o un sobor de episcopi în frunte cu P. F. Patriarh Gherman.

NOU IERARH ÎN BISERICA ORT. RUSA

La ședința din 5 iulie 1961, Sf. Sinod sub președinția Patriarhului Alexei, l-a numit pe Nicodim episcop de Costroma și Galiția.

AVANSARI ÎN BISERICA ORT. RUSA

Prea Sf. Ioan episcopul Europei meridionale, exarhul patriarhal, a fost ridicat la rang de arhiepiscop pentru deosebite merite, la 26 august 1961.

NOUL EPISCOP AL MUCACEVSCULUI

În 10 sept. 1961, în catedrala sf. Treimi din Lavra Serghieva, a avut loc hirotonia arhimandritului Nicolae (Cutepov) ca episcop al Mucacevscului și Ujgorodscului. Hirotonia a săvârșit-o Mitropolitul Crutișului și Colomenului Pitirim, mitropolitul Chersonului și Odesei Boris, arhiepiscopul Edmontoriscului și Canadei Panteleimon, arhiepiscopul Iaroslavului și Rostovului Nicodim, episcopul Podoliei Chiprian, episcopul Costromului și Galiției Nicodim și episcopul Tallinului și al Estoniei Alexei.

Episcopul Nicolae (Nicolaei Vasile Cutepov) s-a născut la 4 oct. 1924.

În 1952 termină Seminarul Teologic din Moscova.

În 1956 termină Facultatea de Teologie și în 1959 e hirotonit preot. În decembrie 1959 intră în monahism și este numit inspector la Seminarul rus teologic din Saratov.

P. Iacobescu

MIȘCAREA CREȘTINA PENTRU PACE. ȘEDINȚA COMITETULUI DE LUCRU DIN 25—29 OCT. 1961.

La 23 oct. 1961 s-a întrunit la Praga în ședință Secretariatul internațional al Mișcării creștine pentru pace, sub conducerea secret. general J. Ondra și cei 7 referenți, iar la 25 oct. a început ședința Comitetului de lucru al Mișcării cu cei 16 membri, dintre care au fost de față delegați din URSS, România (Șesan), Ungaria, Cehoslovacia, Germania democratică și Germania federală, Olanda, Franța, Anglia, fiind absenți Mitrop. Nifon din Liban și Mendscole din Liberia. Bucurie reverderii a fost sinceră.

După salutul președintelui decan J. Hromadka, a dat referat „*Despre ecoul adunării pancreștine din iunie 1961 de la Praga*” consil. Kloppenburg și Károly Toth, subliniind caracterul pozitiv al acestui ecou în presa occidentală, deși mai subsistă unele erori de informație sau critici superficiale. De mișcarea creștină se interesează Vissert Hooft, de la ecumeniștii din Geneva și chiar Osservatore Romano de la Vatican. Se constată că Mișcarea a devenit un factor real ecumenist de mare importanță. Membrii contribuie apoi cu aportul lor în bisericiile lor locale.

Referatul decanului J. Hromadka despre problemele actuale, care cer accentuarea stăruinței pentru pace, pentru încheierea tratatului de pace și încetatea experiențelor cu arme nucleare, a stîrnit o discuție animată, participînd toți membrii pentru ajungerea la un gînd unitar.

După prezentarea activității de viitor, pe plan regional și al conducerii, cu ședința Comitetului la Budapesta (februarie 1962), a Comitetului larg de 110 membri (Praga, mai 1962), a comitetului de lucru (septembrie la Moscova și decembrie în Olanda), și participarea la alte organizări pacifiste, — se cîtește și votează *Statutul de organizare al Mișcării creștine pentru pace de la Praga*, care va stăruî neobosit să urmărească toate problemele internaționale spre a le găsi soluții în lumina învățăturii creștine a Mîntuitorului. El va fi înscris în registrele asociațiilor de la O.N.U.

Rezoluția finală, oglindește tocmai această străduință a Mișcării de a fi atentă la toate problemele internaționale actuale, de a propune măsuri creștinești de îndreptare.

Apoi membrii participanți au fost lămurii asupra *congresului al 3-lea al Consiliului ecumenist al bisericilor de la Delhi — India*.

Prof. M. Șesan.

VIATA BISERICEAȘĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI

SESIUNEA ADUNĂRII EPARHIALE

În duminică din 10 decembrie 1961 a avut loc, la sediul Consiliului Arhiepiscopesc din Timișoara, ședința Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului, sesiunea a IV-a din perioada 1958—1962.

După oficierea, în Catedrala mitropolitană, a Chemării Duhului Sfânt și a parastasului pentru Ierarhii bănațeni, mecenajii și binefăcătorii Mitropoliei Banatului, membrii Adunării Eparhiale s-au întrunit în sala de ședință a Consiliului Arhiepiscopesc.

După cuvîntarea de deschidere a Adunării Eparhiale, drept mărturie a neclintitei hotărîri a conducerii și clerului Arhiepiscopiei noastre și în semn de recunoștință, s-a propus Adunării Eparhiale, ca din această sesiune să se trimită o telegramă omagială: Domnului Gh. Gheorghiu-Dej, Președintele Consiliului de Stat, Domnului Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri, Domnului Emil Bodnăraș, Vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Prea Fericitului Patriarh Justinian și Domnului Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor.

Președintele Adunării designează ca secretar pe toată durata sesiunii pe I. P. C. Prot. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, iar ca secretari de ședință pe membrii Dr. Iosif Petric și Gh. Sîrbovan.

Constatîndu-se prezența a 21 membrii din 30 aleși, Președintele declară Adunarea Eparhială legal constituită și capabilă a aduce hotărîri valide.

Secretarul Adunării Eparhiale citește textul telegramelor omagiale care sînt aprobate cu unanimitate de Adunarea Eparhială.

Se repartizează apoi comisiunilor, actele intrate la biroul Adunării pentru a le studia și a face proiectele de hotărîri și se completează cu noi membri comisiunile descompleteate.

Președintele adunării suspendă ședința, comisiunile retragîndu-se pentru a studia rapoartele Consiliului Arhiepiscopesc pe anul 1961 și a elabora proiectele de hotărîri.

Membrii comisiunilor reîntrind în sala de ședință la orele 13, Președintele redeschide Adunarea, invitând comisiunile să-și prezinte prin raportorii designați, rapoartele și proiectele de hotărâri.

Raportorul comisiunii bisericești, *Hanțilă Simion* prezintă Raportul Sectorului administrativ bisericesc pe anul 1961. Raportorul propune și Adunarea Eparhială mulțumește Departamentului Cultelor pentru ajutorul și solicițudinea arătată Eparhiei, pentru buna ei administrare, mulțumește I. P. S. Mitropolit pentru eforturile și îndrumările date preoților și credincioșilor din Eparhie, orientându-i spre pace și progres, aprobă măsurile de urgență luate de Consiliul Arhiepiscopesc, în urma verificării gestiunii eparhiale, ratifică rezoluțiile administrative ale Consiliului Arhiepiscopesc, aprobă hotărârea Consiliului Arhiepiscopesc privitoare la desființarea protopopiatelor Ciacova și Gătaia și înființarea protopopiatului Deta și la extensiunea și delimitarea celorlalte protopopiate. Aprobă hotărârea Consiliului Arhiepiscopesc privitoare la schimbul de parohii cu Eparhia Aradului, precum și sistemul de salarizare a clerului indicat în raport.

Raportul comisiunii culturale, *Taban Ioan* prezintă raportul Sectorului cultural-social pe 1961. Raportorul propune, iar Adunarea Eparhială înregistrează cu bucurie sprijinul preoțimii noastre în toate acțiunile, pentru propășirea Patriei noastre dragi, Republica Populară Română și în nobila acțiune de apărare a păcii.

Adunarea eparhială ia act de activitatea Sectorului cultural-social, ratificând rezoluțiile lui. Ia act de apariția în condiții științifice și tehnice deosebite a organului oficial „Mitropolia Banatului”, precum și de editarea tradiționalului Calendar de perete, înregistrează cu satisfacție rezultatele conferințelor de orientare ale preoțimii, la care s-au dezbătut problemele cele mai arzătoare, ce confruntă azi omenirea, ia act cu legitimă bucurie de activitatea desfășurată de preoțimea noastră în acțiunea de luptă pentru pace, ia act de participarea preoțimii noastre la sărbătorirea „Lunii Prieteniei Romîno-Sovietică”, precum și de angajamentul preoțimii de a contribui la adâncirea legăturilor de prietenie dintre poporul român și gloriosul popor sovietic. Adunarea Eparhială ia act de augmentarea bibliotecii eparhiale și recomandă ca și în viitor să achiziționeze lucrări de actualitate teologică și opere ale literaturii noi progresiste, precum și de acordarea subvenției de către Direcția Monumentelor Istorice, pe seama bisericii monument istoric din Lipova și invită Consiliul Arhiepiscopesc să facă demersurile necesare pentru acordarea de subvenții și altor biserici monumente istorice din Eparhie.

Raportorul Comisiunii economice, *Dr. Petru Fărcațiu*, prezintă raportul Sectorului economic pe 1961, proiectul de plan

financiar pe anul 1962 și execuția bugetară pe anul 1961. Raportorul propune, iar Adunarea Eparhială ia la cunoștință executarea pe trimestre a bugetului Consiliului Eparhial, precum și dotațiile acordate parohiilor din Fondul Misionar Central și distribuirea lor. Aprobă subvenția dată de Consiliul Arhiepiscopesc studenților în teologie de la Institutele Universitare din București și Sibiu, Seminarului Teologic din Caransebeș, precum și ajutoarele acordate văduvelor de preoți. Aprobă vânzările, schimburile, cesiunile și închirierile de bunuri; aprobă gestiunea fondurilor speciale a Casei de Ajutor Reciproc a Clerului și a Fondului de Asigurare; ia act de mersul lucrărilor de construire a Căminului Seminarului Teologic din Caransebeș, aprobă Contul de gestiune pe 11 luni ale anului 1961, precum și proiectul de plan financiar al Consiliului Arhiepiscopesc pe anul 1962.

În cadrul discuțiilor au luat cuvîntul: Prof. Nicola Valer, care citește textul Moțiunii către Comitetul Național pentru Apărarea Păcii — București; Pr. Țunea Gheorghe care citește textul Moțiunii către Domnul Prof. Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, Pr. Stanca Simion, care citește textul Moțiunii către Domnul Vasile Daju, Președintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Regiunii Banat.

Adunarea Eparhială aprobă cu entuziasm și aplauze prelungite textul Moțiunilor propuse și trimiterea lor.

Președintele Adunării mulțumește Departamentului Cultelor prin delegații săi, care au asistat la ședință, pentru solicițudinea arătată Arhiepiscopiei noastre. Mulțumește apoi membrilor Adunării pentru colaborare și îi roagă să se facă vestitorii hotărîrilor luate, printre credincioșii pe care îi reprezintă.

Epuizîndu-se ordinea de zi, Președintele Adunării, declară la orele 13,35, Adunarea Eparhială din această sesiune, închisă.

HIROTONIRE

În ziua de 26 octombrie a fost hirotonit întru diacon, iar în 29 octombrie 1961, a fost hirotonit întru presbiter candidatul de preotie Ilie Rugaci, numit la parohia Sintești, raionul Făget.

EXAMEN DE CAPACITATE PREOTEASCĂ

În ziua de 31 octombrie, la sediul Consiliului Arhiepiscopesc al Timișorii a avut loc examenul de capacitate preotească pentru candidații de preotie și preoții din Mitropolia Banatului. S-au prezentat 5 candidați, obținînd notă de trecere următorii: Oct. Pătrașcu, comuna Petrila, și Pr. I. Roman-Pîlul din Episcopia Aradului, Pr. Tiberiu Dan—Ghilad și Pr. Ilie Rugaci—Sintești, din Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului.

Au mai fost examinați la cîntarea bisericească pentru

examenul de capacitate preotească 13 candidați din Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului, obținând nota de trecere următorii preoți: Vasile Băilă—Ilova, I. Nedici—Sadova Nouă, I. Țunea—Șopotul Nou, Sabîn Bololoi—Milcoveni, Liviu Liuba—Biniș, Romul Novacovici—Macoviște și Iosif Păpășilă—Iam.

BILANȚ RODNIC — PERSPECTIVE LUMINOASE.

La începutul lunii noiembrie s-au ținut la sediile protopopiatelor, conferințele preoțești de orientare, în care s-a dezbătut tema: „*Realizări ale acțiunii pentru apărarea păcii în cursul ultimelor 12 luni (1961)*”.

Conferințele au fost prezidate de vicarul arhiepiscopesc și de consilierii administrativi. Astfel conferința de orientare de la Timișoara a fost prezidată de I. P. C. Ic. Stavr. Dr. Gh. Cotoșman, vicar arhiepiscopesc. La conferințele ținute la Caransebeș, Reșița, Deta și Orșova, s-a deplasat cons. adm. Ic. Stavr. Dr. Victor Vlăduceanu, iar conferințele ce au avut loc la Bozovici, Făget, Lipova, Lugoj și Oravița au fost prezidate de cons. adm. Pr. Victor Faur. La Sinicolaul Mare, conferința s-a ținut sub prezidiul protopopului raional Tiberiu Farca.

Conferențiarilor au trecut în revistă toate acțiunile luptei pentru pace în cursul anului 1961, precum și realizările acțiunii pentru apărarea păcii, creșterea năvalnică aidoma unui torrent de primăvară, a forțelor păcii, stingerea focarelor de război în diverse părți ale lumii, dobândirea independenței de către unele țări africane, primirea la O.N.U. a câtorva state, etc.

Bilanțul rodnic al acțiunilor și realizărilor în lupta pentru pace deschide omenirii perspective luminoase, în vederea statornicirii unei păci trainice în lumea întreagă.

Considerind că declanșarea unei noi conflagrații mondiale, în epoca atomică, ce o străbatem, este incompatibilă cu spiritul evanghelic, constituind cel mai monstruos atentat împotriva umanității. Preoții care au luat parte la discuții și-au exprimat din nou atașamentul la marea cauză a păcii și prieteniei între popore și și-au luat angajamentul de a contribui cu tot elanul și puterea lor de convingere, la popularizarea în rîndul credincioșilor a idealurilor sacre ale umanității: dezarmarea generală și totală și lichidarea definitivă a colonialismului, pentru triumful păcii în lumea întreagă și preîntîmpinarea unui nou război.

O parte a conferințelor fiind consacrată sărbătoririi „Lunii prieteniei romîno-sovietice”, au prezentat referate festive, în care au scos în evidență legăturile de prietenie dintre poporul nostru și popoarele Uniunii Sovietice, precum și relațiile frățești dintre cele două Biserici surori.

La încheierea conferințelor s-a adoptat o moțiune, în care slujitorii altarelor Bisericii noastre și-au luat angaja-

mentul de a acționa și în viitor cu aceeași însuflețire în slujba cauzei păcii de a sprijini toate acțiunile menite să contribuie la înflorirea continuă a patriei noastre și de a contribui la adâncirea legăturilor de prietenie dintre poporul nostru și gloriosul popor sovietic.

Iar în cadrul muzeului prot. din Deta s-a organizat o expoziție de cărți și obiecte de artă bisericească lucrate în Rusia și păstrate în bisericile din protopopiat.

EFFECTUARE DE LUCRĂRI LA BISERICA MONUMENT ISTORIC DIN LIPOVA

Prin grija și sprijinul organelor noastre de Stat pe întregul cuprins al patriei și în Arhiepiscopia noastră, an de an se repară și se restaurează biserici-monumente istorice și de arhitectură, vestigii vechi de ortodoxie, care păstrează comori artistice de o incontestabilă valoare arhitectonică, picturală și sculpturală. Pentru repararea și consolidarea acestor creații de artă ale poporului nostru, Direcția Monumentelor Istorice acordă an de an diverse subvenții.

În cursul anului 1961, s-a acordat pe seama bisericii monument istoric din Lipova, care, pe lângă pictura lui Nedelcu și Tenetchi din sec. al XVIII-lea, posedă în două fragmente de frescă, cea mai veche urmă de pictură bisericească din Banat (sec. al XV-lea), suma de Lei 21.5000, pentru efectuarea lucrărilor de izolare a instalației de încălzire centrală.

ELECTRIFICAREA UNEI BISERICI

Credincioșii din parohia *Pirvova*, raionul Bozovici, prin strădanii proprii, au executat lucrări pentru introducerea luminii electrice în biserică.

DANII PENTRU BISERICA

Credincioșii din parohia *Mitnicul Mare*, protopopiatul Caransebeș, pentru împodobirea bisericii, au donat un policandru și un rînd de ornate luminate.

DECESE

Pr. Tovie R. Perianu. În amurgul zile de 9 decembrie 1961, cînd nori plumburii încercau a-și cerne primii fulgi de zăpadă, în parohia Cadăr, Dumnezeu a chemat la cele eterne, în lăcașurile fericirii veșnice, pe preotul *Tovie R. Perianu*.

Fiu de preot, originar din Săliște de lângă Brad, defunctul a fost ales în 1908 preot în parohia Cadăr, raionul Lugoj, parohie ce o păstorește pînă la adînci bătrînețe.

Dotat cu o inteligență deosebită, cu integritate morală și

cu o înțelegere dreaptă pentru însemnătatea slujirii preoțești, a servit cu vrednicie timp de o jumătate de veac la altarul bisericii din Cadăr.

Rîvna sa în ogorul Domnului a fost răsplătită prin acordarea distincției arhieresti de a purta brîu roșu, iar din 1939—1947 a fost membru în Adunarea Eparhială.

Inmormîntarea a avut loc în ziua de 11 decembrie, oficiată de un sobor de preoți în frunte cu Pr. Gh. Simu—Gătaia. Meritele decedatului preot au fost subliniate în cuvîntul rostit de pr. I. Vasii—Cadăr.

Pr. I. Miciuru—Jdioara. În ziua de 21 ianuarie 1962, a trecut la cele eterne, pr. I. Miciuru, din parohia Jdioara, raion Lugoj. Inmormîntarea s-a făcut în orașul Lugoj la 23 ianuarie 1962, de un sobor de preoți, în frunte cu prof. Bujor Toma, protopopul raionului Lugoj.

Defunctul preot a servit în parohiile Socolari, Berini, Comoriște și în Jdiaora. A depus activitate deosebită pe teren bisericesc prin întreținerea și înfrumusețarea bisericilor și a caselor parohiale, precum și pe teren pastoral — misionar.

Dr. Iosif Petric. În ziua de 6 februarie 1962, s-a stins din viață av. Dr. Iosif Petric, fost membru al Consiliului Arhiepiscopesc al Adunării Eparhiale, precum și membru al Adunării Naționale Bisericești, reprezentînd Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului.

Defunctul și-a dat cu prisosință contribuția la bunul mers al treburilor Arhiepiscopiei noastre.

Inmormîntarea a avut loc în ziua de 8 februarie 1962, în cîmîtirul din Timișoara Cetate, fiind oficiată de un sobor de preoți și diaconi, în frunte cu I. P. C. Sa Dr. Gh. Cotoșman, vicarul Arhiepiscopiei. Au vorbit, scoțînd în evidență meritele defunctului, vicarul Dr. Gh. Cotoșman și Pr. I. Firca din partea Bisericii. A dat răspunsurile Corul Catedralei sub conducerea dirijorului A. Ciobanu.

Ștefania Dr. Mihăiescu. În ziua de 2 decembrie 1961, a încetat din viață, în etate de 75 de ani, soția prot. Dr. Aurel Mihăiescu din Lugoj. Defuncta a depus o lăudabilă activitate la înfrumusețarea și pictarea bisericii — monument istoric din Lugoj.

Inmormîntarea a avut loc în 4 decembrie, fiind oficiată de un sobor de preoți, în frunte cu prot. Toma Bujor, care a rostit și o cuvîntare în care a scos în evidență meritele decedatei.

Dumnezeu să-i odihnească cu dreptii!

EPISCOPIA ARADULUI

SESIUNEA ADUNARII EPARHIALE

Adunarea Eparhială a ținut ședință de încheiere a anului 1961 în ziua de 10 decembrie la Centrul Eparhial, după săvârșirea Sfintei Liturghii solemne cu Arhiepiscopul și a slujbei chemării Duhului Sfânt în Catedrala din Arad.

Au fost prezenți toți membrii Adunării.

La deschiderea ședinței plenare Prea Sfințitul Episcop Nicolae a rostit un cuvânt de salut și de îndemn de a se munci ținându-se seamă de ritmul de viață al cetățenilor Patriei noastre.

Adunarea Eparhială lucrează pe temeiul principiului democratic de a se conduce treburile Eparhiei prin hotărâri luate în colectiv asigurându-se astfel cea mai potrivită linie a activității bisericești a Eparhiei.

P. S. Sa subliniază necesitatea de a fi cu totul obiectivi în aprecierea muncii desfășurate, ne înconjurându-se eventualele scăderi, care nu pot fi îndreptate decât dacă sînt recunoscute.

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru condițiile de viață pe care le avem astăzi în comparație cu trecutul cînd Biserica și clerul erau supuși la servituți. Să nu uităm că munca noastră pentru binele obștesc și chiar lucrările Adunării Eparhiale pot avea o înrîurire asupra credincioșilor și de aceea să fim animați de toată râvna în rezolvarea lor.

După cuvîntul P. S. Sale și după constituirea biroului și a comisiei de verificare s-au citit telegramele propuse a fi trimise conducătorilor Bisericii și a Statului pe care Adunarea le-a aprobat.

Pentru studierea rapoartelor generale de activitate și a rapoartelor speciale în problemele bisericești, culturale, economice și organizatorice, s-au instituit comisiile respective.

După repartizarea către aceste comisii a rapoartelor ședința plenară a Adunării Eparhiale, a fost întreruptă și toți membrii au fost invitați de către Prea Sfințitul Episcop Nicolae la o masă comună care a avut loc într-o atmosferă frățască.

După masă comisiile au studiat rapoartele și au formulat proiecte de rezoluții pe care apoi le-au propus plenului Adunării spre aprobare.

Adunarea Eparhială a discutat fiecare propunere în parte și pe temeiul proceselor verbale ce i s-au citit și a referatelor prezentate le-a aprobat pe toate, trimițându-le Consiliului Eparhial spre rezolvare.

În afară de aprobarea rapoartelor generale, rezoluțiile privesc fixarea circumscripțiilor electorale în vederea alegerilor corporațiilor parohiale care urmează să aibă loc în cursul anului 1962, unele arondări de parohii, s-a aprobat execuția bugetului pe anul 1961 și planul de venituri și cheltuieli pe anul 1962 și alte probleme de natură administrativă și economică.

În încheierea lucrărilor Adunării au luat cuvântul următorii: protopopul pensionar Ieronim Ciocan care și-a exprimat satisfacția în legătură cu modul în care își împlinește rosturile sale actuale conducere a Eparhiei și dorința tuturor de a contribui cu toată dragostea și pe mai departe la rezolvarea tuturor bunelor năzuințe; Dl. Dr. Ioan Radu a mulțumit pentru dragostea, abnegația și strădania cu care se muncește pentru chivernisirea duhovnicească și economică a Episcopiei; Dl. Nicolae Todea deputat eparhial din Hunedoara a rostit o cuvîntare însuflețită și mișcătoare în care a subliniat îmbucurătoarea înnoire a întregului duh în care se muncește și se orientează Eparhia Aradului, sub noua ei conducere. Vorbitorul s-a ocupat de activitatea de patru ani a actualei Adunări Eparhiale, urînd succes în muncă celor ce-i vor prelua lucrările.

În același sens a mai cuvîntat și protopopul Teofil Chiffa din Deva exprimînd mulțumirea preoților și a membrilor Adunării Eparhiale pentru felul în care este condusă Eparhia.

Tuturora le-a răspuns Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae, mulțumind pentru participarea la rodnică muncă a Adunării Eparhiale în cei patru ani de activitate precum și la lucrările actualei ședințe.

În fața Adunării Eparhiale a spus P. Sf. Sa, au stat și probleme grele și mai ușoare, dar toate au fost rezolvate. Cu dragoste și rîvnă față de interesele Bisericii și ale Patriei se vor rezolva și cele de viitor.

După rostirea rugăciunii de încheiere, Prea Sfinția Sa a declarat închisă ședința Adunării Eparhiale.

PRAZNICELE DE IARNĂ LA REȘEDINȚA EPISCOPEASCA

În ziua de Sf. Nicolae, fiind ziua patronimică a Prea Sfinției Sale Episcopului Eparhiei Aradului, la orele 18 s-au prezentat la reședința episcopoească preoții din oraș și suburbii, corul catedralei și mai mulți membri ai Consiliului Eparhial.

În numele tuturor a luat cuvîntul consilierul eparhial Petru Sălăgeanu care a subliniat motivele ce îndreptățesc clerul

și credincioșii să fie bucuroși de Păstorul pe care l-a dobândit Eparhia Aradului, un adevărat „îndreptător credinței și chip blindețelor” cum numește cîntarea pe Ierarhul al cărui nume îl poartă. În încheierea cuvîntului s-au adresat cuvenitele urări.

P. S. Sa Episcopul Nicolae a răspuns mutînd accentul sărbătorii și manifestăției celor de față pe interesele Eparhiei și ale Bisericii pentru promovarea cărora îndeamnă pe toți cei de față la muncă animată de caldă pasiune a credinței, socotindu-se toți în același timp în slujba poporului și a Patriei.

După cuvîntările ocazionale intonate de cor oaspeții au fost poștiți la gustări, iar la plecare toți au făcut Episcopului lor calde urări.

În ziua întâia de Crăciun, la orele 19 în sala de recepții a reședinței episcopoești, în fața întregii preoții arădane și a altor oaspeți veniți să facă Episcopului locului cuvenitele urări ocazionale de praznicul Nașterii Domnului au intonat colinzi corul Catedralei alternînd cu corul bisericii din parohia Arad-Grădiște.

Cu acest prilej I. P. C. părinte profesor Simion Șiclovan a făcut Prea Sfinției Sale o simțită urare în versuri originale la care P. S. Sa a răspuns dînd preoților părintești îndemnuri de a fi la înălțimea chemării lor.

De anul nou 1962 după ce mulți credincioși au făcut Episcopului Eparhial tradiționalele urări la Reședința Episcopoească, îndată după sfînta Liturghie, preoțimea din Arad și din parohiile din jurul orașului s-a adunat în același scop, în același loc, la ora 19.

După ce s-au făcut cuvenitele urări împreunate cu cîntecul Corului catedral, Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae a ridicat paharul închinînd împreună cu cei prezenți pentru pacea și prosperitatea nădăjduită de la noul an, răspunzînd într-o caldă cuvîntare urărilor ce i s-au făcut.

Prea Sfinția Sa s-a întreținut îndelung cu oaspeții care ar mai fi zăbovit dacă ceasul n-ar fi înaintat.

Astfel legătura dintre Episcop, preoți și credincioșii păstoriți a devenit și mai strînsă și mai vie ca o nădejde a unei împreună lucrări în dragoste desăvîrșită în viitor.

CICLU DE PREDICI LA CATEDRALA DIN ARAD

Cu prilejul Postului Crăciunului, Consiliul Eparhial a hotărît să invite cîțiva preoți dintre profesorii Institutului Teologic Universitar din Sibiu spre a sluji și predica la Catedrală.

În urma acestei hotărîri au și fost invitați și au predicat înalt Prea Cucernicii părinții profesori I. Todoran, C. Sîrbu și M. Șesan.

Predicile rostite fiind de o înaltă ținută teologică au mulțumit pe credincioși care rămân recunoscători pentru prilejul de desfătare duhovnicească ce li s-a oferit.

HIROTESII ȘI DISTINCȚII

Cu prilejul Sfintei Liturghii arhieresti din ziua de 10 decembrie 1961, cum și a celei din prima zi de Crăciun, Prea Sfinția Sa a binevoit să săvârșească hirotessii de iconomi stavrofori și protopresbiteri.

Intr-o emoționantă atmosferă Prea Sfinția Sa a ridicat la rangul de iconomi stavrofori pe cei doi consilieri eparhiali P. C. Părinți Petru Sălăgeanu și Ioan Năbădan cărora le-a dăruit câte o frumoasă cruce purtată de Prea Sfinția Sa dela începutul sfintei slujbe și pînă în momentul solemn cînd le-a trecut pe rînd la gîtul celor distinși.

Au fost hirotessiți în rang de protopresbiteri Prea Cucernicii Părinți: Vasile Bărbuțiu protopop al Aradului, Emil Boza protopop al Ineului, Dimitrie Cuzman protopop al Crișului, Traian Maier protopop al Petroșenilor, Ioan Hălmagiu protopop al Hațegului și Gheorghe Popovici preot pensionar din Sîndrei, protopopiatul Deva.

Tuturor celor hirotessiți li s-a citit și înmînat în cadru festiv actul de distincție și au fost dăruți cu îndătinatetele briie roșii.

INALTE VIZITE LA CATEDRALA DIN ARAD

Cu prilejul trecerii prin orașul Arad într-o călătorie particulară, Prea Sfinția Sa Episcopul Longhin Tomici al Zvornicului și Tuzlei (Patriarhia ortodoxă din R. F. Jugoslavia), — fiind însoțit de Prea Cucernicii părinți Ilarion Suici de la parohia Gad și protopop Svetislav Selejanovici de la parohia Cenad protopopiatul Sînicolaul Mare, — a asistat, în ziua de 6 decembrie 1961, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Nicolae, la slujba Sfintei Liturghii de la Catedrala din Arad.

La sfîrșitul sfintei slujbe Prea Sfințiile Lor au rostit cuvinte de creștinească frăție, subliniindu-se temeiul acesteia în patrimoniul comun al credincioșilor celor două națiuni pe aceste meleaguri.

Cuvîntările au însuflețit pe credincioșii prezenți la sfînta slujbă.

Apoi Prea Sfințitul Episcop Longhin, împreună cu însoțitorii P. S. Sale și P. C. protopop Dragutin Ostoici al credincioșilor sîrbi din Arad, au fost oaspeții P. S. Episcop Nicolae.

— În ziua de duminică 7 ianuarie 1962 Prea Sfinția Sa Episcopul Valerian Zaharia al Oradiei a slujit sfînta Liturghie în Catedrala din Arad în mijlocul unui sobor impunător de preoți.

Prea Sfinția Sa a predicat și la sfârșitul slujbei a rostit un cuvânt frătesc la adresa gazdelor și a credincioșilor, la care Prea Sfințitul Episcop Nicolae a răspuns.

Prea Sfințitul Episcop Valerian și cei care l-au însoțit au fost apoi reținuți la reședința episcopescă dindu-li-se toată cinstirea cuvenită.

SFINȚIRI DE BISERICI

La biserica din parohia Arad—Gai s-au făcut reparații și interiorul s-a zugrăvit de către pictorul bisericesc protopop onorific Andrei Mitroi ajutat de preotul pictor Cornel Vădăsan parohul locului.

Sfințirea bisericii după aceste lucrări s-a făcut de către Prea Sfințitul Episcop Nicolae în ziua de duminică 29 octombrie 1961.

După slujba sfințirii apei săvârșită de un sobor de preoți în frunte cu protopopul Vasile Bărbuțiu, sosind Prea Sfinția Sa însoțit de către consilierii eparhiali Petru Sălăgeanu și Ioan Nădăban, a fost întâmpinat, după obicei, printr-un cuvânt de bun venit la care P. S. Sa a răspuns.

A început apoi slujba sfințirii bisericii, urmată de sf. liturghie arhierescă la care corul parohial a dat răspunsurile.

În predica rostită la priceasnă, Prea Sfințitul Episcop Nicolae a vorbit, în legătură cu pericopa evanghelică a duminicii, despre puterea lucrătoare a credinței, spunând că și astăzi credința poate înfăptui multe, după cum o arată însăși lucrarea care s-a săvârșit în parohia Arad—Gai prin colaborarea tuturor credincioșilor.

La sfârșitul slujbei parohul locului a prezentat un raport asupra lucrărilor, iar P. S. Sa a subliniat în cuvântul de răspuns, jertfelnicia credincioșilor și a preoților pictori care au ostenit cu dragoste și rîvnă pentru executarea lucrării angajate.

După ieșirea din sf. biserică, Prea Sfinția Sa, a vizitat biserica vecină a parohiei ortodoxe sîrbe, urmat de un mare număr de credincioși români și sîrbi care au asistat în creștină frăție la sfințirea bisericii ortodoxe române.

După toate acestea P. S. Sa fiind primit la casa parohială a bisericii pe care a sfințit-o, s-a întreținut îndelung cu credincioșii, cu coriștii și apoi cu invitații la masa care s-a servit acolo.

— Credincioșii parohiei Ruda, protopopiatul Hunedoara au trăit în ziua de 26 noiembrie 1961, clipe de aleasă bucurie sufletească. Arhiepiscopul lor Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae, le-a binecuvîntat munca și jertfelnicia. După ce credincioșii harnici ai acestui sat au edificat tot în anii actualei orînduirii de democrație populară o școală și căminul cultural, au înlocuit și biserica de lemn, veche de 314 ani cu una de piatră,

frumoasă și încăpătoare. Intocmai ca și cadrul pitoresc al naturii în care muncesc acești credincioși, întocmai ca și portul lor înflorat și-au împodobit biserica zidită în stilul pur ortodox cu o pictură și sculptură de o deosebită frumusețe.

Slujba tîrnosirii a fost oficiată de un sobor de preoți, cu participarea credincioșilor. În cadrul ei Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae I-a răsplătit pe preotul paroh Nerva Florea, cu distincția de protopresbiter onorific.

— *Parohia Iercoșeni* din protopopiatul Ineu, regiunea Crișana, păstorită de preotul Gheorghe Rotaru a izbutit să-și repare biserica în exterior și s-o zugrăvească în interior.

Pentru Sfințirea bisericii după aceste lucrări, Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae a delegat pe P. C. Sa părintele Ioan Nădăban consilier eparhial care, în ziua de duminică 17 decembrie 1961 a și săvîrșit acest act slujind apoi Sf. Liturghie împreună cu preotul locului și predicînd despre dragostea credincioșilor față de biserică.

VIZITA ARHIEREASCA

Duminică 21 ianuarie 1962 Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae s-a deplasat în parohia Vețel, protopopiatul Deva. Cu acest prilej a putut constata în ce măsură se împlinesc dispozițiile Sfîntului Sinod privitoare la consolidarea ortodoxiei în parohiile revenite și cum activează clerul nostru la parohii. În predica pe care a rostit-o la sfîrșitul sfîntei liturghii Cucernicul preot din susamintita parohie, Silviu Fugaciu, a tîlmăcit în cuvinte potrivite bucuria enoriașilor de a avea în mijlocul lor pe cel dintîi episcop ortodox care-i cercetează. Prea Sfinția Sa, corectînd oarecum această expresie, a spus de la început că vine în mijlocul credincioșilor din parohia Vețel în temeiul mandatului mesianic: „Mergînd învățați toate neamurile...” „Am venit, a precizat Prea Sfinția Sa, ca trimis al Mîntuitorului și urmaș al Apostolilor. Iisus este unul și același pentru toate confesiunile. De multeori însă creștinii sînt ca orbul din Evanghelie nu-L văd, iar unii nici nu-L aud îndemnurile. Ade-sea cei ce se pretind a fi ucenici și urmași ai Domnului umblă după învățături care nu sînt creștinești și duc o viață care nu se poate numi creștinească. Să fim deci ai lui Hristos, să facem ce a făcut El, să dovedim în orice clipă că sîntem adevărați creștini”. În încheiere Prea Sfinția Sa i-a îndemnat pe credincioșii din parohia Vețel să nu fie mai prejos nici în cele ale credinței decît alți credincioși din Patria noastră, unde se construiește zi de zi și se înnoiesc toate spre fericirea și pacea tuturor oamenilor.

Cu prilejul vizitei canonice ce a săvîrșit, Prea Sfinția Sa a dotat parohia Vețel cu seria completă a mineiilor, cu un octoih mare, liturghier, antemis și a dăruit credincioșilor an-fologhioane, iconițe și cruciulițe.

DARE DE SEAMA LA INSTITUTUL TEOLOGIC DIN SIBIU DESPRE CONFERINȚA PANORTODOXA DE LA RODOS.

În ziua de 25 noiembrie a. c. a avut loc în aula Institutului Teologic de Grad Universitar din Sibiu o dare de seamă asupra lucrărilor conferinței panortodoxe ținută la Rodos în luna septembrie a. c. Darea de seamă a fost făcută de către Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae, în urma invitației pe care i-a adresat-o rectoratul Institutului Teologic.

În fața unui auditor numeros compus din profesorii și studenții Institutului, din preoții din orașul Sibiu și alți invitați, Prea Sfinția Sa a vorbit despre cele înfăptuite de reprezentanții tuturor Bisericilor ortodoxe în conferința ce premerge proiectatului prosinod și apoi a sinodului Ortodoxiei Ecumenice.

După terminarea expunerii, Prea Sfinția Sa s-a întreținut în discuții călduroase cu foștii colegi de catedră și cu studenții. În mod deosebit s-a interesat de situația și programul studenților aparținând Eparhiei Aradului.

În general vizita Prea Sfinției Sale la Sibiu a fost și de data aceasta prilej de întărire în continuare a legăturilor frățești dintre eparhii, precum și un mijloc de a îndruma mai îndeaproape activitatea viitoarelor cadre ale eparhiei noastre.

CONFERINȚA CU CONDUCATORII OFICIILOR PROTOPOPEȘTI

Cum bine este cunoscut, viața în parohii se îndrumază și se supraveghează de către conducerea Eparhiilor prin mijlocirea protopopilor. Pentru ca aceștia să fie cât mai bine informați și orientați asupra spiritului în care se așteaptă să-și desfășoare munca și pentru ca de asemenea să aibă puțința de a-și împărtăși realizările, greutățile sau neajunsurile. Conducerea eparhială a crezut de bine să convoace pe data de 17 ianuarie într-o conferință de lucru, a treia de altfel — în cursul ultimelor luni.

În cuvîntul de deschidere a conferinței Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae a atras atențiunea celor prezenți asupra necesității de a se ridica preoțimea la înălțimea morală la care se desfășoară activitatea în celelalte sectoare ale vieții obștești. La început de an nou trebuie să începem și noi o viață nouă într-un ritm nou.

Prea Sfinția Sa a dat apoi îndrumări protopopilor asupra măsurilor care trebuiesc luate spre a se asigura buna desfășurare a alegerilor corporațiilor parohiale, cum și a alegerilor pentru Adunarea Eparhială.

După ce au fost aduse în discuție și alte probleme de interes general bisericesc s-a dat cuvîntul P. C. Părinte Traian

Seviciu secretarul eparhial care a semnalat unele scăpări din vedere în legătură cu moduli de a se întocmi corespondența.

P. C. Părinte Petru Sălăgeanu, consilier bisericesc a dat în continuare unele indicații în privința rezolvării problemelor de ordin administrativ, iar P. C. Părinte Ioan Nădăban consilierul secției economice a făcut același lucru în legătură cu resortul respectiv stăruind cu deosebire asupra problemei pangarului și recomandând în încheiere obiectele bisericești pe care magazinul de desfăcere al Episcopiei le pune la îndemina parohiilor.

Părinții protopopi au ridicat deasemenea numeroase probleme legate de munca și preocupările lor care s-au lămurit în cursul discuțiilor.

După mai multe ceasuri de discuții lucrările conferinței s-au încheiat și cei care au luat parte la ele au fost invitați la o masă comună la Reședința episcopescă.

ACTIVITATEA MERITUOASA A UNOR PREOȚI

Noul ritm al vieții din Patria noastră și orientarea sănătoasă ce s-a dat preoțimii permit să se constate tot mai mult fapte care e bine să fie semnalate. Cu satisfacție putem astfel vorbi, pe lângă lucrarea pastorală și gospodărească a multor preoți și de contribuția lor la lucrările de interes obștești din comunele unde își desfășoară activitatea. Astfel când, de curând, în parohia Mișca, protopopiatul raionului Criș, regiunea Crișana s-a pus problema înțelegerii depline de către cetățeni a foloaselor muncii în comun, preotul locului, Octavian Draja, urmînd preceptele evanghelice și-a îndrumat în mod părintesc enoriașii ajutîndu-i să devină elemente de nădejde în viața obștească a comunei. Contribuția sa pe linie patriotică-cetățenească s-a dovedit a fi astfel nu mai preios de cea bisericască la realizările preotului Octavian Draja, înscriindu-se și recente lucrări de reparație și împodobire a lăcașului de cult din parohia sa, cum ar fi terminarea unui iconostas aurit dintre cele mai frumoase.

DARUIRI ȘI INFAPTUIRI

Prea Sfintia Sa Episcopul Nicolae a dăruit iconoului stavrofor Mîndruțau Petru de la vicariatul ortodox român din R. P. Ungară cu sediul în Gyula, o cruce cu lanț ca însemn al rangului său.

Bisericii din parohia Fintinele protopopiatul Arad i s-a dăruit un rînd de odăjdii noi, primite de către Episcopie din partea unui credincios, precum și alte obiecte de cult de care biserica avea nevoie.

Din același inventar s-a dăruit bisericii din Roșia Nouă un potir.

— *Parohia Văsoaia* e împrăștiată pe mai multe dealuri și coline în protopopiatul raionului Gurahonț, regiunea Crișana. Biserica din Văsoaia este bine întreținută și frumos împodobită. Din mulțimea și felurimea podoabelor se poate vedea dorința credincioșilor de a contribui cu cîte ceva la înfrumusețarea bisericii.

De curînd biserica a fost înzestrată cu un paratrăsnet în valoare de cca 1500 lei, cu trei prapori și cu un apostol.

Credincioșii din parohia *Păiușeni*, vecină și administrată de acelaș preot, și-au reparat biserica, vopsindu-i turnul, așezînd pe acesta cruce nouă și montîndu-i paratrăsnet, au vărut întregul exterior și au împrejmuit-o cu gard de fier.

În interior s-a zugrăvit altarul, s-au dăruit patru prapori, o perdea și două fețe de masă.

LUCRĂRI DE INNOIRE LA BISERICA CATEDRALA

Catedrala din Arad a fost în ultimele luni în atenția deosebită a secției economice a Eparhiei.

S-au executat ample lucrări de electrificare menite să asigure o lumină suficientă și potrivit distribuită.

Astăzi Catedrala are asigurată o iluminare care contribuie la atmosfera înălțătoare creiată de pictura cu care a fost înzestrată.

În acelaș timp s-a curățat întreaga pictură de pe iconostas, s-a vopsit din nou și s-a poleit întregul cadru, tronul Sfintei Fecioare, tronul arhieresc și strănile.

Astfel interiorul Catedralei din Arad are astăzi un aspect de prosepțime, luminozitate și strălucire care contribuie la înălțarea sufletească a credincioșilor care asistă la rugăciune.

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

P. F. PATRIARH JUSTINIAN

*Tilcuirea Evangheliilor și Cazaniilor duminicilor de peste an.
Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă
București, 1960.*

Este bine cunoscută și indeobște prețuită, în lumea credincioșilor noștri, neostenita rîvnă a Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru călăuzirea clerului Bisericii Ortodoxe Române în îndatorata lui lucrare de dreaptă propovăduire a învățaturii Domnului, în vremile cele noi și în țara nouă în care viețuim, vrednic următor și în strădania aceasta al Arhierilor cărturari de odinioară ai Bisericii noastre.

Din această rîvnă s-a dat spre folosință slujitorilor altarelor Sfintei Biserici „Tilcuirea Evangheliilor și Cazaniilor duminicilor de peste an” — pentru a avea la îndemînă tot ce le era de trebuință spre a putea aduce la o cît mai rodnică îndeplinire hotărîrea din anul 1950 a Sf. Sinod al B. O. R., cu privire la felul în care se cuvine să-și împlinească aceștia rostul lor de învățători ai turmei bine-credincioase. Se știe că, prin amintita hotărîre, s-a statornicit ca preotul să tilcuiască Sf. Evanghelie în vremea slujirii Sf. Liturghii, îndată după citirea pericopei de rînd, iar în timp ce sfinții Slujitori se împărtășesc cu dumnezeiescul Trup și Sînge, să se citească, în auzul tuturor, Cazană.

Așa cum arată P. F. Patriarh în „Cuvîntul înainte” pe care îl semnează, cea mai mare parte dintre slujitorii altarelor au propovăduit, prin viu grai — adesea în bună roadă — înțelepciunea dumnezeiască a Evangheliei. Lipsind însă o Cazană scrisă în graiul vorbit astăzi de credincioșii Bisericii, aceștia nu s-au putut întotdeauna împărtăși de „miresma duhovnicească și frumusețea vechilor Cazanii” — a căror citire se bucură, în Biserica noastră, de „o veche și statornică tradiție”.

De la „Evanghelia cu învățătură”, tipărită la Brașov în anul 1581 și pînă la Kiriakodroamele ce au văzut lumina zilei la începutul veacului XIX, Cazaniile și Tilcurile Sf. Evanghelii au fost într-adevăr, „cărțile care au asigurat biruința graiului românesc în Biserică, au răspîndit învățătura de credință curată și nerăstît mărită și au adus partea lor de

contribuție la unificarea și formarea limbii noastre literare". Dealungul veacurilor, citirea lor „a picurat, în sufletele evlavioșilor noștri străbuni, dulceața limbii vorbite de popor și frumusețea cuvîntului lui Dumnezeu, pe înțelesul tuturor”.

Dintre acestea, se cuvine a fi amintită, în primul rînd, „Cartea romînească de învățătură a duminicilor de peste an și la praznice împărătești și la sfinții cei mari” — cunoscută sub numele de „Cazania lui Varlaam”, tipărită la Iași, în anul 1643, de către luminatul Mitropolit al Moldovei — a căruia formație duhovnicească s-a desăvîrșit în vechea cetate ortodoxă a Kievului, sub călăuzirea neuitatului Mitropolit de viță romînească Petru Movilă.

P. F. Patriarh subliniază însemnătatea de netăgăduit a citirii Cazaniei și a tîlcuirii Sf. Evaghelii, care s-a făcut simțită, cu deosebire, în vremea din urmă — după reîntregirea Bisericii Ortodoxe din Ardeal, înfăptuită, după cum se știe, în anul 1948, prin revenirea la viața credinței strămoșești a fraților greco-catolici — pentru „nevoia întăririi în credință a tuturor fiilor Bisericii noastre”.

Unitatea credinței și a slujirii ortodoxe constituie o permanentă preocupare a Sf. Sinod al Bisericii noastre — și a P. F. Patriarh Justinian personal — și se cuvine să însemnăm aci că această grijă pentru unitatea în slujire a Ortodoxiei s-a manifestat și în cadrul congresului pan-ortodox ce s-a ținut în toamna anului 1961 la Rodos. La conferința aceasta — unde Biserica noastră a fost reprezentată de o delegație în frunte cu I. P. S. Mitropolit Justin al Moldovei și Sucevei și P. S. Nicolae al Aradului — punctul acesta a fost înscris pe agendă între cele dintii care urmează a face obiectul unor mai largi dezbateri ulterioare.

Uzul Cazaniei în cuprinsul slujirii liturgice este, în orice caz, unul din mijloacele de căpetenie pentru înfăptuirea doreite și necesarei unificări.

Cercetînd cu luare aminte Cazaniile și Kiriacodromioanele în uz în vechea noastră Biserică, P. F. Patriarh a ales, ca text călăuzitor al alcătuirii sale, Kiriacodromionul întocmit de Nichifor Teotoke tîlmăcit în romînește la începutul veacului XIX de către acela ce avea să devină, apoi, Mitropolitul Grigore al Ungro-Vlahiei. Cartea a fost dată la lumină în anul 1801 în tiparnița Mitropoliei din București, purtînd stemele celor două țări romînești și urmînd a fi folosită atît de preoții din Țara Romînească, cît și de cei din Moldova. Cartea a fost atît de mult căutată, încît Mitropolitul Nifon s-a văzut nevoit, numai după cinci decenii de la apariție, a o retinări. Cea de-a doua ediție a apărut în 1857, sub titlul „Kiriacodromion sau Tîlcuirea Evengheliilor din toate duminicile anului și după fiecare tîlcuire cîte un cuvînt de învățătură a năravurilor”.

Pricina pentru care P. F. Patriarh arată că a socotit-o vrednică de a o așeza la temelia lucrării sale este atît „împiezimea înfățișării învățăturilor de credință ale Bisericii Ortodoxe”, cît și „graiul destul de apropiat de acela al zilelor noastre”.

Alcătuirea cea nouă a P. F. Patriarh înfățișează, astfel, potrivit învățăturii călăuzitoare a Sf. Biserici, înțelepciunea cuprinsă în cuvintele Sf. Evanghelii — cea „mai adîncă decît mările și oceanele” — pentru că „în Evangheliile se resfringe nețărmurita înțelepciune a lui Dumnezeu, așa cum bobul de rouă oglindește nemărginirea Cerului”.

Strădania P. F. alcătuitor a năzuit să păstreze „în limba vorbită de astăzi, ceva din mireasma graiului bisericesc și din limba vechilor Cazanii”.

Intr-un tiraj de 9.700 exemplare, noua tipăritură a Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, cuprinzînd 656 pag. în format 8 din 61×86 — se înfățișează în condiții tehnice deosebit de îngrijită. Legată în pinză, cu coperte cartonate, tipărită în două culori, pe hîrtie velină mată, cu paginile încădrate în chenare sobre, împodobită cu vignete la începutul fiecărui capitol și cu izbutite reproduceri fotografice ale celor mai însemnate așezăminte bisericești din țara noastră — cartea pe care a dăruit-o P. F. Patriarh Bisericii pe care o păstorește, este o bucurie pentru ochiul cititorului, cît și pentru mintea și inima ascultătorilor ei.

Cartea aceasta rămîne, în tot chipul, un prețios izvor de cercetat, cît mai adesea, de către fiecare propovăduitor al dumnezeiescului Cuvînt, spre reîmprospătarea predaniei de învățătură duhovnicească din cuprinsul ei. Luînd belșug de îndrumări de viață din asemenea tezaur, sfinții cuvîntători vor avea să le rostească, mai departe, bine-credincioșilor ascultători, călăuzindu-i fără abatere în rosturile vremilor noi pe care le trăim.

Pr. M. AVRAMESCU

JOHANNES IRMSCHER (Berlin), „SY LEGEIS” (MK. 15, 2—MT. 27, 11—LK. 23, 3), în volumul „Studii Clasice”, II publicat de Societatea de Studii clasice din R. P. R., închinat Acad. Alexandru Graur, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1960, pp. 151—158.

Studiul de care ne ocupăm aici încearcă să surprindă înțelesul cuvintelor „tu ai zis”, răspuns dat de Mintuitorul lui Pilat la întrebarea pusă de acesta cu prilejul interogatoriului ce i l-a luat: „Tu ești împăratul iudeilor?”. Urmărind acest scop autorul nu mai discută probleme autenticității respectivelor cuvinte, raportate în același fel de evangheliile sinoptici, socotind-o soluționată pozitiv de cercetători cu renume (p. 151

nota 3) dintre care citează pe Wellhausen (cu Eduard Norden, *Agnostos Theos*, 4 Aflg., Darmstadt, 1956, p. 195 n. 2) și Dalman (cu Wechssler, *Hellas im Evangelium*, 2 Aflg., Hamburg 1947, p. 131).

J. Irmischer constată de la început că modul în care a fost formulat răspunsul Domnului Hristos a pūs în dezacord atit pe interpreții de demult, cit și pe cei moderni. Chiar dacă trecem cu vederea peste aceea că expresia în cauză nu are corespondent în epoca clasică, rămîne să se stabilească sensul și valoarea pronumelui „sy” (tu): a fost întrebuințat fără să se insiste în mod special asupra lui, în care caz greutatea cade mai mult asupra verbului, ori Mîntuitorul a pus accentul pe pronume, în felul acesta lăsîndu-l pe Pilat să dea indirect răspunsul, în locul său, la întrebarea pe care însuși a pus-o? Aici gramaticii nu ne pot oferi nici un ajutor; ei stabilesc doar că potrivit regulii, nominativul pronumelui personal se folosește atunci cînd se vrea exprimată o antiteză, fie ea și numai latentă. Și în acest caz însă există suficiente abateri de la regulă (pp. 151—152)¹⁾.

Lămurirea problemei va trebui atunci căutată în cercetarea locurilor paralele grecești. Astfel de locuri nu există însă în afara celor ce se găsesc tot numai în Noul Testament. Dar și acestea sînt prea puțin concludente. Unul din ele este referatul Sfîntului Ioan cu privire la interogatoriul luat de Pilat (18, 37) cu întrebarea: „așa dar împărat ești tu?” și răspunsul Domnului Iisus: „tu zici că sînt împărat”; „tu ai spus” mal răspunde Mîntuitorul și lui Iuda care l-a întregbat dacă el este trădătorul, precum ne informează Sfîntul Evangelist Matei (26, 25); în sfîrșit, un corespondent găsim și în relatarea interogatoriului luat Domnului de către sinedriu: la Matei 26, 63 căpetenia preoților îl jură „ca să ne spui de esti tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu”, după care Iisus Hristos Domnul răspunde: „tu ai spus” (versetul 64), la Luca 22, 70 adresîndu-se Mîntuitorului toți membrii sinedriului cu întrebarea

¹⁾ Autorul își întemeiază aserțiunea pe cîteva gramatici grecești destul de recente: Eduard Schwyzer, *Griechische Grammatik*, 2, hgg von Albert Debrunner, München, 1959, p. 189; Johannes Warns, *Lehrbuch des neutestamentlichen Griechisch*, 3. Aflg. von Fritz Reinecker, Giessen, 1954, p. 196; Raphael Kuhner und Bernhard Gerth, *Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache. Satzlehre*, 2, 4. Aflg., Hannover, 1955, p. 539 sq. Am putea menționa în plus manualul lui Th. Simensky, *Gramatica limbii grecești, Partea I-a: Fonetica și morfologia*, București, 1935, p. 188 unde se precizează: „...Formele accentuate (ale pronumelui personal) se întrebuințează atunci cînd se insistă asupra lor, mai ales în contraste, precum și la începutul unei propoziții sau după o prepoziție”.

„tu, așa dar, ești Fiul lui Dumnezeu?“, primesc răspunsul: „voi ziceți că eu sînt“.

Toate aceste texte, e necesar să observăm, se leagă de relatarea sfintelor patimi, atît interrogatoriul luat de sinedriu și Pilat, cit și stigmatizarea trădătorului Iuda. Așa dar sînt înrudite între ele prin însăși împrejurarea la care se referă. Oricum ele constituie singurul punct de plecare pentru lămurirea expresiei „tu zici“ (p. 152).

Cum au fost înțelese aceste texte? În primul rînd remarcă autorul, răspunsul „tu zici“ a fost luat de unii într-un sens absolut negativ. Așa bunăoară, pentru a cita una din cele mai recente opinii, Walter Grundmann (*Das Evangelium nach Markus* Berlin, 1959 (p. 307) referindu-se la locul din Marcu 15, 2 și la răspunsul Mîntuitorului constată: „Acesta nu este un răspuns afirmativ“. Un alt interpret, referindu-se la același text, crede că „aici, precum rezultă din v. 10, Pilat n-a înțeles expresia ca un răspuns afirmativ; de altfel el trebuie că l-a socotit pe Iisus un smintit“. (Adalbert Merx, *Die Evangelium des Markus und Lukas*, Berlin, 1905, p. 164).

Majoritatea interpreților cred însă că expresia „tu zici“ trebuie înțeleasă ca un răspuns afirmativ. Dintre cei 16 comentatori citați de J. Irmscher, reproducem numai opinia a doi mai proaspeți: Paul Feine (*Theologie des Neuen Testaments*, 8 Aflg., Berlin, 1951, p. 42) susține: „La întrebarea mai marelui preoților dacă este Hristosul, el a răspuns cu *da*“; Max Zerwick referindu-se la Mt. 26, 25 constată: „modus singularis respondendi affirmative“, iar textul din Lc. 22, 70 îl traduce: „Vos (recte) dicitis: ego sum“ (*Analysis philologica Novi Testamenti Graeci*, Roma, 1953, pp. 68 și 204).

Sînt destui însă aceia care socotesc răspunsul „tu zici“ echivoc, el neafirmînd, nici negînd (Henry Berclay Swete, *The gospel according to St. Mark*, London, 1902, p. 368). Lipsa de precizie a Domnului e pusă pe seama înțelesului diferit pe care îl acordă cuvîntului „împărat“ și „împărăție“ (Vincent Tayler, *The gospel according to St. Mark*, London, 1957, p. 579 și Josef Schmid, *Das Evangelium nach Markus*, 2. Aflg., Regensburg, 1950, p. 226), fie pe seama dorinței Sale de a ocoli printr-un răspuns negativ o discuție care prevedea că va degenera (M. J. Lagrange, *Evangile selon Sain Marc*, Paris, 1911, p. 385).

La sfîrșitul acestei înșiruii de opinii (pp. 153—156) autorul exclamă dezamăgit: *Quot homines, tot sententiae!* Față de dezacordul interpreților noi, el își îndreaptă atenția spre comentatorii bisericești din vechime (pp. 156—157). În legătură cu locul de la Mc. 15, 2 are la-ndemină două mărturii care deși se deosebesc în ce privește concluziile pe care le sugerează, constată totuși ambele echivocul răspunsului dat de Mîntuitorul. O notiță redată de J. A. Cramer (*Catenae Graecorum*

patrum in Novum Testamentum, I, Oxford, 1844, p. 434) explică neclaritatea răspunsului lui Iisus prin aceea că nu dorea „să confirme prin tăcere calomnia lor, nici să aducă prin negare un elogiu temerii”. În schimb arhiepiscopul Teofilact al Ohridei (+ pe la 1108) în Comentariul său la Evanghelia după Marcu interpretează astfel răspunsul „amfivolos” (cu două sensuri): „Expresia *tu zici* se poate înțelege: adevărat ai spus, tu ai spus că eu sînt; dar se poate înțelege și așa că: *eu nu am zis aceasta, tu ai zis*”. (Migne, I, Paris, 1864, 664. În legătură cu Teofilact sîntem trimiș la Hans-Georg Beck, Kirche und theologische Literatur im Byzantinischen Reiche, München, 1959, p. 649 sq).

Pentru locurile paralele din Evanghelia după Matei pot fi citate comentarii mai vechi încă. Origen pune față-n față poziția dinaintea sinedrului cu aceea dinaintea lui Pilat: Quod autem dixit ad principem sacerdotum *tu dixisti* dubitationem eius oblique arguens convinct, et quod ait Pilato *tu dicis* sententiam eius pronuntiantis confirmat” (Comm. ser. 118; Origenes, Werke, 11: Matthäuserklärung II: Die lateinische Übersetzung der Commentariorum series hgg. von Erich Klostermann, Leipzig, 1933, p. 251). La această explicație trebuie adăugată alta, aparținînd tot lui Origen, dată locului de la Matei 26, 64: „Nam quia non erat dignus princeps ille sacerdotum Christi doctrina, propterea non eum docet nec dicit, quia *ego sum*, sed verbum oris eius accipiens in redargutionem ipsius convertit dicens: „*tu dixisti*”, ut eo mod videretur argui non doceri.” (Origen, o. c. p. 231). Și Hieronim în Comentariul său la Matei opune lui Pilat auditoriul iudaic: „Dixit illi Iesus: *tu dicis*. Sic respondit ut et verum diceret, et sermo eius calumniae non pateret. Et attende quod Pilato, qui invitatus promebat sententiam aliqua ex parte responderit: Sacerdotibus autem et principibus respondere noluerit, indignos suo sermone iudicans” (Hieronim, Opera omnia, ed. J. P. Migne, 7, Paris, 1845, 231). „Catenele” lui Cramer dau la acest loc o explicație legată de textul din Ioan 18, 36: „Prin zicerea *tu ai spus* el însuși a mărturisit că este împărat, dar ceresc, care și în altă parte a grăit mai limpede despre el: „Căci împărăția mea nu este din lumea aceasta” (J. A. Cramer, Catenae Graec. p. 232), în timp ce Teofilact în Comentariul său la Evanghelia după Matei apreciază deosebita înțelepciune a Domnului: „Iar Iisus i-a spus: *tu zici*. I-a dat un răspuns foarte înțeles; căci nu a zis că *nu sînt*, nici iarăși că *sînt*. Ci a dat un răspuns oarecum de mijloc: *Tu zici*. Acesta putea fi înțeles și în sensul că: eu sînt precum zici, și în sensul că: eu nu zic acest lucru, *tu zici*; altceva sigur nu a răspuns căci știa că nu după legile rațiunii va fi judecat”.

Din astfel de mărturii ca și din altele, conchide autorul, rezultă că Biserica grecească, inclusiv Hieronim, vede în *tu zici*

o propoziție voit echivocă. Asupra sensului ei mai îndeaproape interpreții n-au căzut însă de acord. Oricum, observă I. Irmischer, merită notat aceea că recomandarea lui Iisus: „să fie cuvîntul vostru da da, nu nu” (Mat. 5, 37) este potrivnică unei atari formulări lipsite de claritate. E de mirare că nici un exeget n-a pus în lumină acest lucru (p. 157).

Rămîne totuși să se cerceteze în care domeniu se pot găsi analogii mai concludente ale expresiei noastre puțin obișnuite. Extinzînd cercetările și asupra literaturii rabinice (pp. 157—158) se constată, printre altele, că și aici apar cazuri în care, datorită unor împrejurări specifice, sînt puse în gura unor inși cuvinte asemănătoare, în ce privește sensul, celor rostite de Mîntuitorul. Astfel talmudul palestinian Kilaim 9, 6 (Moise Schwab, *Le Talmud de Jerusalem*, 2, Paris, 1878, p. 316) relatează că locuitorii cetății Sepphoris au hotărît să ucidă pe acela care avea să le aducă vestea trecerii din viață a patriarhului Iacob. Bar Kappa pe care căzu sarcina de a îndeplini totuși această fatală sarcină, scăpă uzînd de cuvinte ocolite. Atunci cînd i se puse întrebarea: Rabbi a adormit?, dădu următorul răspuns: „Voi ați spus”, cu sensul de: „n-am spus-o eu”¹. Paralele găsim și în *Midraș*, *Kohelet*, în Talmudul babilonian *Pesahim* și *Kethubot*.

Între zicerile menționate există legătură, și una și alta incluzînd un răspuns afirmativ. Acest răspuns afirmativ însă e limitat și condiționat. Mai mult, înțelegerea lui într-un fel sau altul este lăsată în seama interlocutorului care este puternic solicitat făcîndu-se apel la ceea ce gîndește, la ceea ce crede. De altfel toate locurile care s-ar putea lua în considerare grăiesc, opiniază I. Irmischer, pentru o astfel de interpretare (p. 158).

Prin urmare concluzia la care se oprește autorul studiului ce ne reține atenția este aceea că, răspunsul dat de Mîntuitorul procuratorului Pilat, deși afirmativ în fond, totuși nu anulează gîndul nemărturisit, opinia neexteriorizată a interlocutorului. În cazul nostru, dacă am înțeles bine, Domnul mărturiseste despre sine că este Mesia; totuși aceasta nu înseamnă că Pilat ori mai marele preoților s-ar fi declarat de acord cu asemenea afirmație²). Așa ceva nici n-ar fi fost posibil, în

¹) Întimplarea aceasta e menționată de Hermann L. Strack și Paul Billerbeck în: *Das Evangelium nach Matthaeus erläutert aus Talmud und Midrasch*, München, 1922, pp. 990—991, care contestă însă că ar avea vreo asemănare cu răspunsul Mîntuitorului. În schimb ei citează un alt caz pe temeiul căruia socotesc că vorbele „tu ai zis” adresate lui Pilat au sensul: „ai dreptate”, „cum spui tu, așa este” (p. 990).

²) Nu fără satisfacție notăm că mai demult încă regretatul profesor Vasile Gheorghiu a dat o soluție asemănătoare

special în cazul mai marelui sinedriului. Autorul spune sincer că atât i-au ajutat puterile lui de filolog să întrezărească, restul lăsându-l în sarcina exegeților (p. 158). De fapt ceea ce a realizat e suficient și nu putem decât să apreciem strădania sa de a clarifica de pe pozițiile filologiei cuvinte rostite oarecând de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Exegeza întemeindu-se în bună parte pe filologie nu poate să nu țină seama de soluțiile acesteia, mai virtuos atunci cînd ele o confirmă.

În orice caz studiul lui I. Irmșcher ne oferă prilejul de a aprofunda înțelesul unor vorbe ale Domnului Hristos prin care El, după zisa Apostolului Pavel, „a mărturisit în fața lui Pontiu Pilat frumoasa lui mărturisire” (I. Tim. 6, 13).

Preotul NICOLAE

GALA GALACTION

OPERE ALESE

vol. I

Nușele, Povestiri, Amintiri, Reverii, Însemnări de călătorie.

Scriitorul *Gala Galaction*, pe numele adevărat Grigorie Dișculescu, născut la 16 aprilie 1879, în satul Didești-Teleorman, trecînd în veșnicia morții la începutul primăverii acestui an, a lăsat în urma sa, pe lîngă o activitate socială, duhovnicească și culturală, o seamă de alese opere literare.

Petrecîndu-și copilăria împreună cu fiii țăranilor și ai țigănilor, într-una din creațiile sale literare, în perioada începătoare a activității, Gala Galaction, scrie: „Am crescut între fii plugarilor și fii micilor țîrgoveți. Aceasta nu avea să rămîină fără importanță în viața mea. Pentru că, deși făceam parte dintr-o familie mai înaintată în vederi și umană în relațiile cu țăranii sau cu ceilalți, anumite nedreptăți și anumite deosebiri izbitoare nu puteau să nu fie dezvăluite ochilor mei. În Didești, fusese un schit de călugări. Foștii robi minăstirești, țigani, au fost întîii mei prieteni. Aceasta, iarăși poate să-și fi avut însemnătatea sa în dezvoltarea mea ulterioară. Oricum, atunci trebuie să fi desprins cu sensul noțiunii de „rob”, de om neliber și tot atunci, sau poate nu cu mult mai tîrziu, sensul noțiunii de „libertate”, pe care mizeria și în cultura în care trăiau țiganii o falsificau și de fapt, o anulau”.

Plecînd de la cele spuse mai sus, Gala Galaction, în toată creația sa literară a pledat pentru dreptatea socială, pentru libertatea celor mulți și năpăsluți, pentru adevăr, cinste și omenie.

În Comentarul său la Evanghelia după Matei (t. III. 1933, p. 725—726): „... Cuvintele acestea (scil. Mt. 26, 26) sînt un răspuns afirmativ, care exprimă, că verificarea întrebării pe care a pus-o, o lasă completamente în seama celui care a întrebat”.

În volumul *Opere alese*, de care ne ocupăm în cronică de față, sînt cuprinse două capitole: I. *Nuwele și povestiri*, II. *Amintiri, reverii, însemnări de călătorie*.

Capitolul I este deschis cu „*Harpistul Dionis*”, în care autorul povestește despre Dionis, un om sărman, care străbătea străzile cu harpa în spinare, în căutarea hranei. Prin frig, prin ploaie, mocirlă și întuneric, bietul Dionis bătea pe la ușile oamenilor și pe la birturi, pentru ca în schimbul unor cîntece să primească ceva de-a-le gurii. Bătrîn, necăjit și rămas singur, căcii feciorii, unul după altul, i-a luat Dumnezeu, bietul om cerșea, cu degetele încheștate pe harpa lui primită de pomană, pentru ca să-și îmblînzească sfîrșitul...

Intrînd în sala plină de lume a unui restaurant, unde lumea petrecea, Dionis rezemat de harpa sa, fu cuprins de un fior de bucurie, văzînd cită lume este și cite bunătăți împovărează mesele la care se desfătau.

Și bucuria inimii lui Dionis, curge notă cu notă, din coardele de aramă pe al căror paralelism, degetele-i meștere zboară... Împrejurul cîntărețului se aduc și se iau farfurii de porțelan, în care aromează bucate scumpe; se satisfac cu prisosință poftetele; se alternează piuitul furculițelor cu vibratul paharelor. Și bucuria inimii goale a lui Dionis picură, fior cu fior pe răsunetul hohotelor, pe vorbele comesenilor. Dionis e singurul jinduit în această sală luminoasă strălucit și încărcată cu toate bunătățile lumii... Dar, nimeni nu se îndură. Dionis, sfios și rugător, se apropie de mesele din ale căror talere se înalță mirosuri ce-l leșină...

Așa ca în „*Harpistul Dionis*”, și în celelalte nuvele, schițe și povestiri, autorul analizează și scoate în relief viața eroilor în cea mai desăvîrșită realitate. Analizează pasiunile și redă în mod subtil stările lor sufletești. Dintre acestea, demne de amintit sînt: „*Moara lui Călifar*”, „*De la noi, la Cladova*”, „*Gloria Constantinii*”, „*Lîngă apa Vodislavei*”, „*La Vulturi*”, „*O stea prin fereastra lui Manolaș*”, etc.

În „*O stea prin fereastra lui Manolaș*”, este descrisă viața funcționarilor, „robii registrelor și ai dosarelor”. Este scos în evidență Vasile Manolaș, poreclit *filozoful*, un suflet închis, plin de griji și plin de gînduri. Deși este slujbaş vechi, acest mediu birocratic nu-l mulțumește, și nu vrea să rămînă funcționar de carieră. Student în litere, Manolaș se pregătește de examen, învață, studiază. În primul an urmează cursurile cu exactitate și sîrguință. Dar, după vacanță făcînd o excursie în munți, împreună cu alți colegi, surprinși fiind de o furtună, el răcește și îmbolnăvindu-se grav, nu a mai putut urma cursurile facultății multe vreme. Pribegind după sfatul medicului, prin cîteva localități climaterice, Manolaș se face bine, dar trebuia să fie cu pază și să muncească foarte puțin. Pierzînd și al treilea an de facultate, prăjindu-se la soare și

respirînd aerul pădurilor de brad, Manolaș apucă pe altă cale... Se căsătorii. Și pentru Manolaș viața devine din ce în ce mai grea, tot mai confuză și mai complicată...

Gala Galaction în nuvelele și schițele sale zugrăvește drame omenești, arătîndu-și extraordinara lui finețe și desăvîrșită putere de pătrundere a sufletului omenesc. Nuvelele lui emoționează, fiind pătrunse de un profund umanism și farmec inedit.

În capitolul II al acestui volum sînt cuprinse un mănunchi de optsprezece Amintiri, Reverii și Insemnări de călătorie. Dintre acestea, mai remarcabile sînt: „Mînăstirea Cetățuia”, Tudor Vladimirescu”, „Drumul lui Creangă”, Galeria dascălilor mei”, „La liceul Sfîntului Sava”, „Începuturi”, „Mărturie literară”, etc.

Despre mînăstirea Cetățuia, pe care o vizitase mai de multe ori în viața sa, autorul scrie: „Mînăstirea Cetățuia, cetate adevărată, are un zid înconjurător, care odinioară trebuie să fi fost neștirbit. Intrarea în cetate era cum este și astăzi pe sub turnul clopotniței. În mijloc, se înalță biserica închinată sfinților apostoli Petru și Pavel, iar împrejurul bisericii se găsesc chiliile... Chiliile adăpostesc pe cuvioșii părinți care au redeșteptat din pacea adîncă cltoria lui Gheorghe Duca și-au redat bisericii viața slujbei celei de obște. Mînăstirea a fost zidită de Duca Vodă cel bătrîn, care a domnit în Moldova în trei rînduri și într-un rînd și în Muntenia. Prin poziția ei și prin zidurile care o încing, mînăstirea Cetățuia este în primul rînd o cetate, o clădire. Prin sfîntul locaș ridicat în mijlocu-i ea este și o mînăstire.

Ceea ce scoate în evidență autorul la această mînăstire, se pare că este tipografia. Căci în această tipografie s-a tipărit: „*Intîmpinarea... patriarhului Nectarie... în contra argumentelor despre primatul papei...*”

Amintindu-și de mic copil, cum mărturisește autorul, de Tudor Vladimirescu, despre care auzise multe întîmplări, Gala Galaction, spune în această amintire: „Este vremea să facem ca Israel, în ceasurile de grea cumpănă, să ne refugiem în sanctuar și să căutăm, înfrigurați, înțelesul scripturilor bătrîne. Tudor Vladimirescu, țaranul ăsta care ridică Oltenia pentru drepturile norodului și moare pentru dreptate, este procul care trebuie citit în zilele de față”.

În „Drumul lui Creangă”, e vorba de marele nostru povestitor Creangă, care bătătoria drumurile din satul unde s-a născut, Humulești, peste întreg cuprinsul Moldovei.

Vorbînd despre începuturile vieții sale de școlar, Gala Galaction povestește în „Galeria dascălilor mei” și „La liceul „Sfîntul Sava”, despre colegii lui de școală primară, despre dascălii de la Școala din Roșiorii de Vede. Apoi de anii petrecuți ca elev intern la Liceul Sf. Sava din București, scoțînd în evidență figura profesorului de matematici Zamfir Hirescu, care era și directorul acestei școli.

„Mărturie literară” (fragment), este într-adevăr spovedania lui Gala Galaction, care începe cu sosirea lui în București la anul 1890, când intră ca elev la Liceul Sf. Sava din București. După ce descrie clădirea în care se afla această școală și legăturile lui sfioase cu colegii, autorul vorbește despre primele sale încercări literare pe care le-a trimis spre publicare la revista „Viața”. În această bucată el vorbește despre operele literare și autorii pe care i-a citit, și care au avut o serioasă influență asupra sa. Aici, ca elev în București, s-a întâlnit cu Tudor Arghezi, Alexandru Macedonski, Vasile Demetrius, N. D. Cocea și alții. Și după aceasta, urmează viața pe care a trăi-o autorul ca student la litere și filosofie, la teologie și în special creațiile sale literare, precum și colaborările sale la diferitele reviste, în general despre munca sa literară, mai ales după ce zăgazarile sale teologice s-au frânt, devenind un factor activ în câmpia literaturii românești, lucru care s-a petrecut în anul 1910.

Volumul se încheie cu fragmentul „La Mangalia”. În „Insemnare de călătorie”, autorul descrie documentar Mangalia, vorbind și despre Constanța, Techirghiol, Tuzla, descriind fermecătorul țărm al Mării Negre, cu toate frumusețile sale. Scoate în evidență locurile istorice, precum și comorile ce se află ascunse în pământ și care așteaptă cercetătorii și pe arheologii care au și început să lucreze.

Întreaga creație a lui Gala Galaction cuprinsă în acest volum, precum și celelalte opere literare ale sale, arată limpede pe scriitorul, care, preot fiind, a predicat permanent în scrisul său, pentru o viață mai bună, mai ușoară pentru toți cei sărmani și necăjiți. El a scos la lumină tot ce a fost mai uman, arătând durerea și chinul eroilor săi în luptă cu viața, combătând nedreptățile, necinstea și jaful celor bogați și huzureala făcută în detrimentul mulțimii.

L. I. OPRÎȘA

ISTORIA GENERALĂ A ARHITECTURII

— *Antichitatea* —

Volumul I — Partea I

O valoroasă și excepțională lucrare științifică, — operă realizată de un colegiu de oameni de știință sovietici condus de *B. P. Mihailov*, — a eșit de sub teascurile Editurii de Stat pentru construcții, arhitectură și materiale de construcție, din Moscova.

Tradusă din limba rusă și întocmită de un colectiv sub conducerea *arh. M. Melicson*, „Istoria generală a arhitecturii”, a văzut lumina tiparului, la noi în țară, în Editura Tehnică din București. În forma în care se prezintă, ca valoare științifică

fică, ca artă grafică și din punct de vedere tehnic, bogat ilustrată, avînd și multe hărți, este o realizare demnă de toată lauda.

* * *

În prefața lucrării, autorii arată că, obiectul istoriei generale a arhitecturii îl formează studiul arhitecturii tuturor timpurilor și popoarelor, natural acest studiu, neputînd fi limitat la sfera unor țări, fiind necesară înțelegerea dezvoltării arhitecturii unor întregi epoci istorico-culturale. Și plecînd de la aceste considerente, colegiul de redacție a aplicat întocmai această teză, prezentînd în cele peste 300 de pagini, — de la începuturile ei, — întreaga creație arhitecturală din epocile respective.

Astfel, se arată că arhitectura popoarelor din Asia Mijlocie, din Iran și din țările arabe constituie o linie importantă, cuprinzînd, în unele perioade, și arhitectura popoarelor din întreaga Asie Anterioară și din Africa de Nord. Arhitectura popoarelor din Asia de Sud și Sud-est — de la India pînă la Indonezia — constituie o altă importantă linie a dezvoltării arhitecturii mondiale. Și arhitectura Chinei, arhitectura popoarelor din Asia Centrală, din Mongolia, Coreea, Japonia, care se deosebește profund de cele precedente, aduce o importantă contribuție la dezvoltarea culturii mondiale. O arhitectură profund originală a fost creată, de asemenea, la popoarele din America Centrală și America de Sud. Avînd trăsături caracteristice deosebite, dezvoltîndu-se conform legilor lor interne și în bogățindu-se reciproc, aceste grupuri de culturi au creat curiașe valori arhitecturale, care intră în fondul comun al arhitecturii universale.

În „*Istoria generală a arhitecturii*”, este pusă în lumină, pentru prima dată, moștenirea arhitecturală a tuturor popoarelor lumii care au creat o arhitectură remarcabilă. Între acestea se află și popoarele asuprite, a căror istorie nu a ajuns pînă la noi în documente scrise, precum și popoarele care în lupta lor istorică au fost învinse, înrobite sau distruse și care nu au lăsat despre ele alte mărturii istorice în afară de monumentele de arhitectură.

Prezentînd un tablou general, amplu, despre dezvoltarea arhitecturii mondiale, autorii acordă în acest manual o atenție mai mare monumentelor și arhitecților din perioadele progresiste ale dezvoltării arhitecturale. Astfel sînt prezentate arta clasică antică, mai ales cea greacă, cea a Romei antice și cea a Renașterii.

Sînt scoase în evidență, apoi, strălucitele și originalele procedee cu care arhitectura popoarelor U.R.S.S. a contribuit la fondul arhitecturii mondiale.

*

Arhitectura orînduirii Comunei primitive este primul material cu care își încep autorii lucrarea. Această perioadă începe de la primele etape ale dezvoltării omului pînă la apariția societății cu clase și a statului. Folosirea uneltelor rudimentare de către omul primitiv a creat necesitatea unor eforturi unite pentru a lupta împotriva forțelor naturii și împotriva animalelor de pradă. Munca în comun a dus la proprietatea comună asupra mijloacelor de producție; producția colectivă și proprietatea comună asupra mijloacelor de producție a făcut necesară construirea de locuințe colective. Cele mai vechi locuințe ale omului erau peșterile, adăposturile de sub stînci, etc. Materialul folosit pentru construcții și care era mai la îndemînă, erau ramurile, nuielele, trestia și argila. În general, tipul de locuințe era determinat de condițiile naturale. În epoca bronzului sînt larg răspîndite construcțiile din blocuri sau plăci mari de piatră. Și cu timpul s-au făcut o serie de tipuri de construcții cu scheletul din stîlpi verticali legați cu împletituri; bușteni bătuți vertical pe un contur circular. În locurile lipsite de păduri se folosea pentru construcție cărămidă nearsă, modelată cu mîna. În ultimele etape ale acestei perioade au apărut construcțiile executate din piatră necioplită.

Arhitectura societății Sclavagiste prin forma de viață, dă naștere unui nou tip de așezare: orașul, centru de conducere al țării și a regiunilor ei, și centru al producției meșteșugărești.

În această epocă este vorba despre arhitectura Asiei anterioare. Aici sînt cuprinse: arhitectura *Mesopotamiei străvechi*, arhitectura *hittiților* și a *siro-hittiților*, arhitectura *Fenicii* și a *Palestinei*, arhitectura *statului Urartu*, arhitectura *Asiriei* și a *Noului Babilon*, arhitectura *Mediei* și a *Persiei antice*.

Începînd cu lucrările de irigații din bazinul fluviilor Tigris și Eufrat, sînt redată o seamă de construcții reprezentate prin fragmente de monumente, ca temple cu însemnate picturi și decorații din mozaic, orașe cu palate și case de locuit. Denumite de arătat sînt: Sanctuarul din Amrit, Templul lui Solomon din Ierusalim, Zidul citadelei Tușpa, Orașul Babilon, Palatul lui Nabucodonosor, Mormîntul lui Cyrus, Sala celor o sută de coloane, etc. etc.

Describe în mod detaliat și reprezentate prin planșe și clișee, operele arhitectonice din întreg cuprinsului Asiei Anterioare, demonstrează gradul înalt de amenajare a construcțiilor, a orașelor, dezvoltarea instalațiilor de alimentare cu apă și de canalizare, întreg urbanismul, la care a ajuns omul în societatea sclavagistă.

Valoros material este prezentat în capitolul *Arhitecturii Egiptului Antic*. Istoria vieții economice și politice și a culturii spirituale a Egiptului antic, de-a lungul celor peste 4.000 de ani de existență, se remarcă prin mărețe progrese în toate

domeniile. Arhitectura egipteană, mai ales cea religioasă, în cursul dezvoltării ei, a dovedit un deosebit conservatorism. Dar clima toridă, precipitațiile atmosferice minime și-au lăsat amprenta asupra arhitecturii Egiptului Antic. În multe regiuni ale Egiptului, lemnul de construcție lipsind, fapt pentru care în arhitectură s-a folosit mai mult trestie, cu lipitură de pământ sau de lut, cărămida și diferite varietăți de piatră care aici erau din abundență. La egipteni, tehnica construcției din cărămidă și din piatră a ajuns la un înalt nivel de dezvoltare, putându-se executa construcții arhitecturale de dimensiuni uriașe, care durau o veșnicie, cum sînt de exemplu *piramidele*. În construcțiile monumentale, egiptenii au folosit pe scară mare sculptura, pictura și relieful. La ei abundă imaginile de tot felul și repetarea unor statui identice de faraoni, zei și sfincși, etc., care erau legate de credința egiptenilor în puterea magică a acestor reprezentări.

Opere realizate în arhitectura din Egiptul Antic, sînt așa de multe, dintre care: Mormîntul faraonului Menes, *Piramidele*, cu întreg complexul de la Giseh, lângă Memphis, Marele Sfînx, Templul funerar de lângă piramida lui Kefren de la Giseh, Orașe și locuințe vechi egiptene, Templul lui Amon de la Karnak, Templul reginei Hatșepsut de la Deir-el-Bahri, etc. Toate aceste construcții au fost desăvîrșite între anii 3200 î. e. n. și secolul XVI î. e. n. Arhitectura egipteană, cu bogăția ei uriașă și cu originalitatea de forme și motive, ocupă unul dintre locurile remarcabile în moștenirea arhitecturală mondială.

Arhitectura Creto-Miceniană, a Frigiei, Paflagoniei, Lyciei și Lyciei și a Greciei antice, începînd din mileniul IV î. e. n. și pînă în mileniul II î. e. n., este atît de bogat prezentată, atît prin datele istorice cît și prin planșele care reprezintă un imens șantier al operelor arhitectonice din aceste ținuturi, încît alături de Arhitectura Romei antice, este cel mai vast și mai de seamă material pe care îl cuprinde „Istoria generală a arhitecturii”.

Descrierea vieții politice, sociale și culturale în mod atît de documentat, și prezentarea obiectivelor prin planșele, schițele și ilustrațiile care arată desăvîrșita măiestrie și artă a constructorilor care le-au creat, scot în evidență calitățile unei opere arhitecturale, logica utilitară, rezistența, frumusețea și expresivitatea imaginilor artistice. Marea contribuție a grecilor antici în dezvoltarea arhitecturii mondiale a fost soluționarea în practică a unor mari probleme urbanistice, mai ales introducerea, în perioada clasică a metodei de sistematizare a orașelor. Dezvoltarea arhitecturii antice grecești, începînd din perioada homerică și terminînd cu epoca elenistică, se caracterizează prin varietatea de tipuri de construcții necunoscute de arhitectura epocilor anterioare. Arhitectura greacă a fost legată multilateral de viața societății, de tradițiile și modul

de viață al poporului, dar mai ales al păturii libere a poporului. Așa se explică caracterul rațional al tipurilor de clădiri și claritatea metodelor de compoziție.

Prin planșe, schițe și clișee sînt redată o seamă din însemnatele realizări arhitecturale din acele timpuri: Palatul din Cnosos, Acropola din Tirint, Poarta leilor de pe acropola din Micene, Mormintul lui Midias, Incinta sacră din Delfi, Templul lui Apollo de pe insula Corint, Templul zeiței Atena Afaia, Templul lui Poseidon, Acropola din Atena, Partenonul de pe Acropola din Atena, Erehteionul de pe Acropola din Atena, Teatrul din Epidaur, Teatrul lui Dionisos din Atena, Monumentul lui Lisicrate din Atena, orașul Priene, Acropola din Pergam, Templul lui Zeus din Olimpicul din Atena, Turnul vînturilor din Atena, Teatrul din Priene, etc. etc. Aici au luat naștere și au fost utilizate, în toate construcțiile stilurile — ordinele *doric* și *ionic* și mai tîrziu cel *corintic*, care sînt considerate în arhitectura greacă, drept tipuri diferite ale unui sistem unitar de mijloace arhitecturale. În întreaga Grece, în decursul sec. V î. e. n., ordinul este folosit tot mai mult la diverse construcții nereligioase, mai ales la portice, propilee, etc. Apoi, au fost însemnate realizări în sinteza artelor, fiind folosită friza sculpturală pentru înfrumusețarea și împodobirea cît mai bogată a anumitor construcții.

Grecii antici au creat numeroase construcții tehnice, de mari dimensiuni, și monumentale, avînd un caracter eroic și înălțător.

Arhitectura Romei Antice, cuprinde perioada care începe din sec. VIII î. e. n. și se termină în ultimul pătrar al sec. V e. n. Leagănul arhitecturii romane a fost Italia și ea se împarte în trei perioade principale: etruscă, a republicii romane și a imperiului roman. Arhitectura romană a parcurs drumul lung al dezvoltării ei concomitent cu dezvoltarea socială a Italiei și cu subjugarea de către Roma a numeroase țări. Marile realizări ale arhitecturii romane sînt strîns legate de dezvoltarea tehnicii de construcție. Se poate spune că epoca arhitecturii romane este una dintre cele mai mărețe epoci arhitecturale realiste din trecut. O seamă de monumente din epoca romană, ca ruinele vilei lui Adrian, termele lui Caracalla sau bazilica lui Maxențiu, contribuie la scoaterea în evidență a măreției arhitecturii romane în aceeași măsură ca Panteonul, care s-a păstrat bine, sau ca sala termelor lui Dioclețian, pe care Michel Angelo a inclus-o în corpul noii sale biserici.

Reprezentările din cuprinsul textului, prezintă imaginea altor construcții arhitecturale, opere de seamă create în această epocă de către arhitecții și inginerii Romei antice: Planul Romei antice, Planul orașului Pompei, Sarcofagul lui Scipio Barbatus, Apeductul lui Claudius de lângă Roma, Podul lui Fabricius din Roma, Casa „Nunții de Argint” din Pompei,

Sanctuarul templului lui Hercule din Tivoli, Templul circular de la Tivoli, Rotonda termelor din Baiae, Forumul lui Cesar din Roma, Mausoleul Caeciliei Metella, Templul zeiței Fortuna Virilis din Roma, Forumurile imperiale din Roma, Forumul lui August din Roma, Templul din Nîmes, Teatrul din Aspendos, Teatrul lui Marcellus din Roma, Podul de la Alcantara, Apeductul din Segovia, „Porta Maggiore” din Roma, Coliseul din Roma, Arcul lui Titus din Roma, Forumul și piața comercială a lui Traian din Roma, Coloana lui Traian din Roma, Panteonul din Roma, Mormîntul turn al lui Iamliih, Trofeul lui Traian de la Adam — Clissi, Arcul lui Constantin din Roma, Arcul lui Septimius Sever din Forumul Roman, Termele lui Dioclețian din Roma, Bazilica lui Maxențiu — Constantin din Roma, Palatul lui Dioclețian din Salona, etc. etc.

Epoca arhitecturii romane, poate fi considerată ca una dintre cele mai mărețe epoci arhitecturale realiste ale trecutului.

Arhitectura societății Sclavagiste pe teritoriul U.R.S.S., prin cultura originală și produsele tehnico-constructive al meșteșugurilor pe care le posedau popoarele care ocupau teritoriul U.R.S.S., era la un nivel destul de dezvoltată din punct de vedere artistic. Dar, colonizarea greacă a influențat mult popoarele care populau regiunea de pe litoralul nordic al Mării Negre. Însă cu toate acestea, procesul de influență a fost reciproc dintre cultura acestor popoare și cultura greacă. Popoarele din Transcaucazia și din Asia Centrală au elaborat tipuri și forme de construcții arhitecturale deosebit de originale. Arhitectura regiunii litoralului de nord al Mării Negre s-a manifestat în mod deosebit în cavourile monumentale de tip curgan din Bosfor, care reprezintă monumente remarcabile ale arhitecturii din vremurile trecute.

În Armenia, arhitectura e cunoscută, deocamdată, numai după unele monumente izolate și după datele istoricilor din vechime. Cel mai remarcabil monument al arhitecturii elenistice armene îl constituie reședința de vară a regilor armeni, cetatea Garni, sec. II—I, i. e. n.

Arhitectura Gruziei, este reprezentată prin construcții funerare executate în formă de camere subterane, din bușteni de lemn (mileniul III i. e. n.), fie în formă de camere înconjurate cu un zid de piatră, din zidărie fără mortar, acoperite cu un planșeu de lemn susținut de stâlpi. Apoi, se vorbește despre orașe-cetăți, adesea săpate în stîncă, clădiri publice și de locuit, sisteme complicate de alimentare cu apă și de irigație, etc.

În Asia Centrală, arhitectura se distinge, în general, prin caracterul ei unitar pe întreg acest teritoriu (azi, cea mai mare parte din acest teritoriu este ocupată de republicile Uniunii

Sovietice Kazahstan (partea de sud), Kirghizia, Tadjikistan, Turkmenia și Uzbekistan. Monumentele de arhitectură și de artă aparținând creației vechilor măștri populari din Asia Centrală dovedesc dezvoltarea deosebită a culturii acestor popoare în perioada sclavagistă și răspîndirea unor genuri de artă cum sînt pictura și sculptura.

Despre arhitectura Iranului (sec. III i. e. n. — sec. VII e. n.), se amintește în linii mari, arătîndu-se materialul și formele în care se executau construcțiile, locuințele, construcțiile comemorative, edificiile publice, poduri, etc. Toate monumentele de arhitectură din această perioadă sînt boltite.

Arhitectura societății Sclavagiste din India și China, se caracterizează, în India, prin marea ei varietate, la crearea ei participînd numeroase popoare și triburi, iar arhitectura Chinei prin bogăția de forme arhitecturale a căror evoluție poate fi urmărită începînd din mileniul II i. e. n.

În India, cele mai vechi date cu privire la cultura construcției, aparțin mileniului III i. e. n. Cele mai importante săpături arheologice care au scos la iveală străvechea cultură din valea Indului, au fost executate la Mohenjo-Daro. În acest loc, în mileniul III i. e. n., era un mare oraș, bine amenajat, care avea un plan dreptunghiular, relativ regulat, străzi orientate după punctele cardinale și un sistem de canalizare dezvoltat și bine utilat. O imagine asupra arhitecturii Indiei din mileniul II i. e. n. ne oferă cel mai vechi dintre monumentele literare indiene care s-au păstrat, *Vedele* — imnuri închinete zeilor care întruchipau forțele și fenomenele naturii. În Vede sînt amintite palate cu numeroase coloane și orașe cu cîteva ziduri de ziduri de apărare.

În China, cea mai veche mărturie asupra dezvoltării timpurii a arhitecturii formației sclavagiste chineze, o constituie ruinele construcțiilor din vechea capitală din perioada Șang (mileniul II i. e. n.). În afara descoperirilor arheologice, date interesante asupra caracterului construcțiilor arhitecturale, oferă studierea vechilor scrieri. Cel mai vechi monument al arhitecturii chineze — care s-a păstrat pînă azi este *Marele zid chinezesc* („Zidul de zece mii de lei”). Construit în perioada „Statelor luptătoare” (481—221 i. e. n.), el a fost reconstruit în sec. III i. e. n., cînd împăratul Tîn Și Huangdi (246—210 i. e. n.), unind China într-un imperiu unitar, a căutat să întărească granițele de la nord. Zidul străbate o serie de provincii din nordul Chinei și are cîteva ramificații. După ultimele date, lungimea Marelui zid chinezesc este de 4.000 km., înălțimea lui, împreună cu crenelurile de pe latura exterioară a drumului militar, este de 9 m., iar lățimea ajunge pînă la 8 m. partea inferioară și aproximativ 5 m. la cea superioară. De-a lungul zidului se află turnuri monumentale, înălțimea lor este de 12—14 m.

Capitolul X, și ultimul, cuprinde arhitectura *Americii antice*. Până la descoperirea și cucerirea Americii de către spanioli (sec. XVI), triburile cu cultura cea mai dezvoltată populau America Centrală și țărmul apusean al Americii de Sud. Teritoriul Americii Centrale era populat de triburi a căror gospodărie se baza pe agricultura cu săpăliga. Uneltele folosite erau de piatră și numai în mică măsură, de cupru. Olăria și țesătoria erau dezvoltate. Un înalt nivel atinsese cultura triburilor maya, a căror istorie se împarte în două perioade. Pe teritoriul Vechiului Regat Maya, se cunosc astăzi peste 60 de așezări cuprinzând ruine de construcții de piatră.

Construcțiile ridicate de triburile din vechea Americă, greoaie și apăsătoare, corespundeau arhitecturii lor sociale. Caracterul arhitecturii era condiționat nu numai de tehnica primitivă a construcției, ci și de necesitățile de apărare.

* * *

Textul inserat într-un cadru artistic deosebit, pe manșeta copertei de protecție a cărții, spune:

...Lucrarea prezintă un amplu tablou general asupra dezvoltării întregii arhitecturi mondiale, acordând într-o mai mare măsură atenția monumentelor și operelor arhitecților din perioadele progresiste ale arhitecturii. Prima parte a volumului I cuprinde istoria arhitecturii epocii comunei primitive și antichității (Egipt, Mesopotamia, Grecia, Roma, etc.). Într-adevăr, *Istoria generală a arhitecturii*, realizată prin truda oamenilor de știință sovietici, și tradusă în limba română, este un vast și însemnat material, care e atât de folositor specialiștilor, istoricilor și tuturor celor ce vor să cunoască izvoarele și mărețele realizări arhitecturale ale lumii vechi. Prin datele istorice atât de documentate, cât și prin reproducerile prezentate, cititorul poate cunoaște, din cuprinsul lucrării, întregul tezaur arhitectonic și artistic al meșterilor, arhitecților și constructorilor din timpurile cele mai vechi și a tuturor popoarelor care au viețuit în urmă cu milenii.

L. I. OPRIȘA

BIBLIOTECA CENTRALĂ
A REGIUNII BANAT

T. A. C. - Nr. 26 - 1962

CRONICA BISERICEASCA INTERNA ȘI EXTERNA

Pag.

Hotărârile soborului arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse privitor la parohie. Oaspeți din India la Patriarhia din Moscova. Delegația Bisericii Ortodoxe Ruse la întronizarea noului primat al Angliei. Sărbătorirea Sf. Serghie. Nou ierarh în Biserica Ortodoxă Rusă. Avansări în Biserica Ortodoxă Rusă. Noul episcop al Mucacevscului (P. Iacobescu). Mișcarea creștină pentru pace. (M. Șesan) . . . 132

VIATA BISERICEASCA IN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

REDAȚIA: *Arhiepiscopia Timișorii și Caransebeșului* . 135

REDAȚIA: *Episcopia Aradului* 141

PREZENTARI BIBLIOGRAFICE

Prea Fericitul Patriarh JUSTINIAN: Tilcuirea evangheliilor și cazaniilor (M. Avramescu). Irmscher: *Sy legeis* (Preotul Nicolae). Gala Galaction: *Opere alese*. I (L. I. Oprișa). E. T. A. R. P. R.: *Istoria generală a arhitecturii*. (L. I. Oprișa). 150

9 Dec